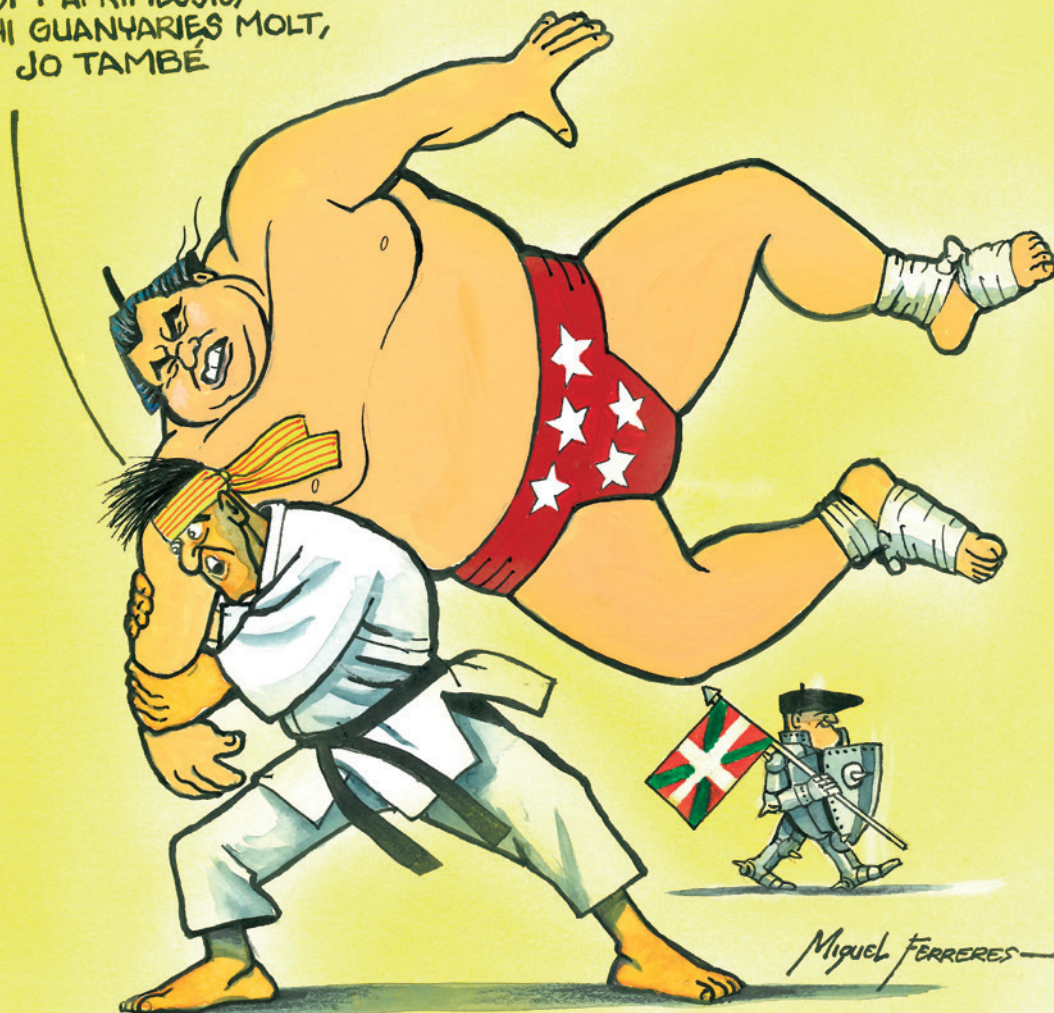

D'UN ESTAT NO EQUITATIU I DE LA IDENTITAT PRODUCTIVA DE CATALUNYA

Estudis i informes **3**

SI T'APRIMESSIS,
HI GUANYARIES MOLT,
I JO TAMBE

FUNDACIÓ
VINCLe

D'UN ESTAT
NO EQUITATIU I DE LA
IDENTITAT PRODUCTIVA
DE CATALUNYA

Manel Larrosa Padró
Arquitecte

A Blàdik i Cisco,
casa meva

© Fundació Vincle
© del text: Manel Larrosa
© dibuixos: Miquel Ferreres
Coordinadors: Jordi Manent i Manel Larrosa
Textos: Manel Larrosa
Disseny, maquetació i infografies: Estudi Muto
Producció: Serveis Gràfics Boira SL
Revisió lingüística: Abel Carretero
Primera edició: desembre 2024
Tiratge: 200 exemplars
Dipòsit legal: B 23841-2024

Fundació Vincle
www.fundaciovincle.com
info@fundaciovincle.cat

SUMARI

■ ■ ■ ■	1. INTRODUCCIÓ	7
1.1	Un finançament inconstitucional	9
■ ■ ■ ■	2. OBJECTIVAR L’EQUITAT	11
2.1	Un estàndard de carreteres i ferrocarrils	12
■ ■ ■ ■	3. LA RIQUESA A LES ESPANYES	25
3.1	La riquesa de Madrid	26
3.2	La riquesa de les regions	32
3.3	L’Estat és Madrid	42
3.4	Les llàgrimes d’Emiliano Garcia-Page	47
3.5	Un finançament equitatiu?	49
3.6	La pobresa dels catalans	56
■ ■ ■ ■	4. UNA IDENTITAT PRODUCTIVA A LES ESPANYES	59
4.1	La manufactura com a identitat de país	60
4.2	El sector primari com a economia productiva	68
4.3	L’evolució dels serveis punters	74

■ ■ ■ ■	5. EL FET PRODUCTIU A CATALUNYA	83
5.1	Economies industrials a Catalunya, 2006-2021	84
5.2	El Vallès és com Biscaia	91
5.3	El Baix Llobregat i Guipúscoa	92
5.4	La Rioja versus el Penedès	94
5.5	La Selva és un Penedès	96
5.6	El Maresme no és Cantàbria	97
5.7	Start-ups i dinamisme territorial	99
5.8	Indústria i serveis a la metròpoli barcelonina	101
■ ■ ■ ■	6. L’EQUITAT	105
6.1	La política econòmica en els pressupostos de les CCAA	106
6.2	Espanya és Madrid	111
■ ■ ■ ■	7. CONCLUSIÓ	117
7.1	El combat de dues metròpolis	118
■ ■ ■ ■	BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA ESMENTADA	122

1. INTRODUCCIÓ

En les relacions econòmiques Catalunya-Espanya, el dèficit fiscal és com el termòmetre que mesura una febre, però no és la malaltia en si mateixa, sinó, simplement, la manifestació de l'existència d'un Estat insà.

Per auscultar l'economia, o fer-ne una diagnosi, hem de valorar la riquesa i la seva fiscalitat, i també com es produeix aquesta riquesa i quin és el paper de l'Estat en la seva evolució.

Un Estat és una relació de dret i, en una democràcia, l'Estat ha de ser forçosament equitatiu, un fet que incorpora la solidaritat, però no a l'inrevés, perquè la solidaritat no pot subvertir l'equitat.

L'Estat es deu a la ciutadania i la discussió de l'equitat ha de ser contínua. Contínua i endreçada, o sigui, permanentment objectivada. La condició d'Estat per part de Catalunya és dèbil i el panorama autonòmic disfressa un monopoli central, un parell de comunitats confederals i una gran demagògia redistribuïdora. Tot plegat en un dèficit de dret, és a dir, de democràcia avançada. Tal reclamació depèn del conjunt de la ciutadania, no solament de partits i institucions. I, doncs, en això estem.

La defensa de les raons que ens assisteixen també s'ha de fer pel camí de la pròpia confiança. Catalunya conté aspectes prou positius en el camp economicoproductiu com per legitimar del tot l'exigència de respecte. Després de la diagnosi cal prescripció, com quan anem al metge. És més, la diagnosi ha de ser intencionada, ha d'apuntar a fortaleeses. I així ho hem intentat.

Aquest treball és de caire territorial i és un recorregut per les Espanyes en termes d'entendre el paper de l'Estat i el de l'economia, en la dialèctica d'una economia com a relativament autònoma de l'Estat i com un fet més d'empremta social i històrica. Com a derivades territorials es parla de la riquesa, de les xarxes d'infraestructura que articulen els espais, del finançament i la fiscalitat i, en suma, del paper dominant de la capital d'Estat respecte a una resta de territoris dels quals es predica que estan descentralitzats quan ambdós conceptes, domini i descentralització, són contradictoris entre ells¹.

¹ Aquest treball en refà un d'anterior amb el títol *Catalunya en el regne hostil*, datat el 2015 i revisat el 2021, que es pot descarregar a la web d'Acadèmia: https://www.academia.edu/126208350/Catalunya_en_el_Regne_hostil

UN ESTAT ÉS UNA RELACIÓ DE DRET I, EN UNA DEMOCRÀCIA, L'ESTAT HA DE SER FORÇOSAMENT EQUITATIU, UN FET QUE INCORPORA LA SOLIDARITAT, PERÒ NO A L'INREVÉS, PERQUÈ LA SOLIDARITAT NO POT SUBVERTIR L'EQUITAT.

1.1. UN FINANÇAMENT INCONSTITUCIONAL

El grup d'Economistes pel Benestar i un conjunt d'entitats econòmiques han publicat recentment (2023) les dades del finançament de dècades de la Generalitat de Catalunya en el manifest *Cal gestionar els recursos propis per millorar el benestar i la competitivitat de Catalunya*. La síntesi ens diu que si Catalunya és la segona comunitat autònoma (CA) per capacitat fiscal, en el moment de rebre finançament se situa en la desena posició i en la catorzena en valor de paritat de poder adquisitiu. En la catorzena de quinze comunitats, la penúltima, deixant de banda les dues comunitats forals, que volen encara més alt. Doncs bé, aquest fet seria plenament inconstitucional, si ho jutgem a la llum de la sentència del Tribunal Constitucional (TC) sobre l'Estatut de Catalunya, un text llarg, una part del qual tracta el finançament². D'aquest fet ens cal una explicació pas a pas.

La sentència ens diu que una cosa és el finançament regular dels serveis públics fonamentals i una altra la solidaritat interterritorial. A aquesta segona, la Constitució espanyola (CE) li atorga sentit d'inversió. Per als serveis, l'objectiu definit pel TC serien els usuaris, per a la segona, els territoris. Aquest fet indica que l'ideal seria separar comptablement ambdós conceptes, més encara si les grans inversions van a càrrec directament de l'Estat, perquè una cosa seria la solidaritat interpersonal (per assegurar els mateixos serveis arreu) i l'altra la territorial (per al desenvolupament i l'escurçament de les distàncies respectives). En qualsevol cas, el TC diu que l'esforç solidari ha de ser present als dos camps i que la Generalitat no pot reclamar «un esforç fiscal similar» entre comunitats autònomes (CCAA) per gaudir dels mateixos serveis fonamentals, ja que aquesta funció li correspon vetllar-la a l'Estat, i que l'Estatut no la pot reclamar o imposar. Però, tot i així, ens diu:

En realidad el criterio del esfuerzo fiscal beneficia a las Comunidades Autónomas con poca capacidad financiera, por cuanto garantiza en todo caso un nivel de prestación de servicios equivalente al del resto de las Comunidades Autónomas. Si se garantizase el mismo nivel de prestación de servicios con un esfuerzo fiscal no similar, sino sensiblemente inferior, estaríamos ante un privilegio prohibido por el art. 138.2 CE.

² Vegeu la sentència 31/2010 del TC, al BOE núm. 172, 16-6-2010. Els apartats dels quals partim són els antecedents (núm. 120, planes 232 a 243) i els fonaments jurídics (núm. 131 a 134, planes 378 a 383), en conjunt un text no gaire llarg dins les 491 planes de la sentència.

Y es que, admitir que una Comunidad Autónoma que recibe fondos de solidaridad pueda quedar en una situación comparativamente mejor que una Comunidad Autónoma que aporta fondos, sería claramente un privilegio económico para la primera, prohibido por el art. 138.2 CE.

No obstant aquesta reserva de competència a l'Estat, el TC també és molt clar en el fet que aquesta funció redistributiva no pot generar injustícies i és molt expeditiu al respecte:

...la solidaridad no puede realizarse en perjuicio de quien la presta, porque no puede suceder que, después de realizarla, quien la reciba se encuentre en mejor situación que quien la brinda. Se trataría de un principio elemental, reconocido en otros Estados de la Unión Europea, como ilustra la Sentencia del Tribunal Constitucional Federal de Alemania (...) la solidaridad en un Estado federal disminuye las diferencias, pero no las elimina. Lo contrario, no sólo sería injusto y un privilegio, sino que desincentivaría tanto a los territorios con menos capacidad fiscal, que verían cómo sus necesidades son siempre cubiertas por el Estado y por los otros territorios, como a los territorios con mayor capacidad, porque su mayor diligencia o esfuerzo fiscal de nada serviría, toda vez que al final quedarían equiparados a los otros territorios o, incluso, si se aceptara la tesis del recurso del Grupo Popular, en peor situación.

Quedar en pitjor lloc seria rebre menys fons, com també que el salari social que són els serveis públics menystingui els aportadors. La contundència del TC respecte als ideals redistributius només la podem valorar com a feta des del desconeixement de les dades reals, tals com les aportades pels economistes mencionats a l'inici, ja que la mateixa sentència ens afirma que:

En nuestro país sería materialmente imposible que el Tribunal Constitucional se pronuncie sobre dicho equilibrio, porque, aunque esté recogido en el art. 138 CE como finalidad de la solidaridad, no existen datos oficiales suficientes.

Doncs bé, els treballs que es podrien aportar a una denúncia d'inconstitucionalitat avui dia ja són un feix. Aquests extractes de la sentència del TC no són únics ni laterals, sinó

que els mateixos fets es repeteixen sistemàticament. Així, doncs, la vigilància de l'evolució del finançament no seria un tema a posterioritat, ni secundari, sinó primer, amb valor de transparència i de responsabilitat:

El Estado viene constitucionalmente obligado a procurar un «equilibrio económico, adecuado y justo» entre las Comunidades Autónomas que no perjudique a las más prósperas más allá de lo razonablemente necesario para el fin de la promoción de las menos favorecidas.

L'argument de l'equitat en el finançament ordinari també val per a la inversió acumulada i el TC reconeix el dret d'una inversió reequilibradora (previsió de la disposició addicional 3a de l'Estatut), encara que la seva imposició legal no es pugui imposar des de l'Estatut a les Corts espanyoles.

Els promotors de les terceres vies en la relació entre Catalunya i Espanya haurien de ser molt conscients que no hi ha «*encuentro*» possible sense un ple reconeixement i reconstrucció de la constitucionalitat de les relacions econòmiques entre Catalunya i el conjunt de l'Estat. Que, si la Constitució ha de prevaldre, ha de desfer els comportaments injustos. I aquest fet comportaria repensar dues coses: què es Madrid? i, què són les comunitats forals? Madrid gaudeix d'un fons de compensació interterritorial però invers, anomenat *capitalitat*, molt ben pagat, i les comunitats forals trenquen directament el principi constitucional que prohibeix els privilegis. I el cas, més enllà de Catalunya, també és greu, perquè diverses CCAA, a la cua de la renda, tampoc no són tractades entre elles de forma similar. Les paraules del TC sorprenen per la seva franquesa, però no haurien de sorprendre tant en termes de principis de dret i de l'equitat que fonamenta tota constitució actual, perquè no són res més que norma de ciutadania. Queda clar, doncs, que l'ordinalitat no seria una opció, sinó una obligació.

Seria interessant que el TC es pronunciés sobre la constitucionalitat de les xifres del manifest esmentat a l'inici, per clarificar que, almenys des del 2010, el finançament ordinari de Catalunya és inconstitucional.

...LA SOLIDARIDAD NO PUEDE REALIZARSE EN PERJUICIO DE QUIEN LA PRESTA, PORQUE NO PUEDE SUCEDER QUE, DESPUÉS DE REALIZARLA, QUIEN LA RECIBA SE ENCUENTRE EN MEJOR SITUACIÓN QUE QUIEN LA BRINDA. SE TRATARÍA DE UN PRINCIPIO ELEMENTAL, RECONOCIDO EN OTROS ESTADOS DE LA UNIÓN EUROPEA, COMO ILUSTR LA SENTENCIA DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL FEDERAL DE ALEMANIA.

2. OBJECTIVAR L'EQUITAT

2.1. UN ESTÀNDARD DE CARRETERES I FERROCARRILS

L'objectiu polític d'assolir l'equitat en les relacions de les administracions i els poders públics demanen objectivar de què estem parlant. Implica superar la idea subjectiva que el polític encamini per la seva voluntat i intuïció les prioritats i la destinació dels recursos. Demana fer balanç anual, o per períodes de temps, de quina és la concreta relació de justícia que implica l'objectiu de l'equitat. En aquest sentit, els estàndards, que poden ser de dotacions de serveis o pressupostos per habitant, són necessaris i han de ser continuadament documentats, i formarien part d'un debat públic endreçat que no tenim. Tenim dades, però no la base d'una discussió raonable i permanent. No en tenim prou amb fer analítiques sobre el dèficit fiscal, o de saber com quedem en l'ordre de finançament autonòmic com a aportadors o com a receptors de finançament, ens calen més instruments de valoració i, en aquest camp, la quantificació d'estàndards de serveis i de capital fix serien una eina concreta.

Quan mesurem equipaments, com escoles, hospitals o policia, podem acudir a estàndards com aules, llits o agents per mil habitants. I encara podem també dividir la despesa del pressupost per habitant, ja que ambdues vies d'anàlisi i comparació són adients. En canvi, quan mesurem carreteres o ferrocarrils, es fa difícil fer-ho en km, o euros, per habitant. Tothom és coneixedor del fet i per això s'acostumen a presentar dos índexs: quilòmetres lineals de xarxa per habitant i quilòmetres de xarxa per superfície (km²), els quals resulten, però, contradictoris, perquè ambdós apareixen amb dinàmiques molt oposades. Per exemple, a Luxemburg hi ha molts km de xarxes per superfície, però pocs per habitant, i a Sibèria és a l'inrevés. I similarment succeeix entre Madrid i Osca, les dues províncies de major contrast de població.

Quan comparem despesa educativa, sanitària o de seguretat, la mesura anual és vàlida perquè la despesa corrent pesa molt respecte a la inversió plurianual, la qual només és una fracció de la despesa corrent. En canvi, en inversions de xarxes lineals, com carreteres o ferrocarrils, la inversió es pot fer en un moment concret i el seu ús s'allarga durant anys, per tant, una perspectiva d'una sola anualitat queda sense sentit. Aquest fet ens porta a la demanda de poder comparar en termes de dotació territorial, o d'estoc acumulat.

Parlarem ara de carreteres, autovies i autopistes, de ferrocarrils convencionals i d'alta velocitat (AV), però no de ports ni aeroports, que són infraestructures puntuals (no lineals) en les quals, a més, les taxes cobreixen bona part dels serveis i les inversions. En canvi, en les xarxes lineals, l'elevada despesa de creació en origen comporta dificultats de comparació i d'establiment de criteris d'equitat, si es mesuren sense la perspectiva d'un període de dècades. Per acabar-ho d'adobar, sovint s'ha fet el plantejament que les regions més desenvolupades (amb més PIB) demanden més infraestructures, i la rèplica immediata per part de la resta és reivindicar més infraestructures per poder assolir major desenvolupament. Serveixi aquest exercici sobre uns estocs de capital significatius, com són les xarxes lineals, per entendre que podem disposar d'eines de comparació.

És correcte separar les inversions entre equipaments i infraestructures i, en aquestes, entre les lineals i les puntuals, ja que una suma de tot plegat és poc il·lustrativa. Pot tenir sentit de debat econòmic, però no a escala territorial. Si els ports i aeroports són portes, les carreteres i els ferrocarrils són les columnes vertebrals de la societat urbana, no pas simples vies de pas de llarg recorregut. Serveixen al llarg recorregut, però la seva primera lògica és local, com demostren la seva imbricació amb la urbanització i el territori servit.

UNA FÓRMULA MATEMÀTICA

Per tot aquest panorama, seria recomanable poder anar a un concepte de dotació en xarxes lineals que ens permeti comparar països petits i regions grans, àmbits densos i territoris despoblats i, fins i tot, territoris planers amb orografies complexes, on és molt més car de fer vies de comunicació. És això possible amb una dispersió tan extrema de casos? La resposta és que sí, i una solució immediata és fer la mitjana geomètrica dels dos índexs abans esmentats: longitud de xarxa per habitant i longitud de xarxa per superfície. La ponderació geomètrica funciona prou bé entre dos índexs de comportaments diferenciats, com un equilibri de criteris antagònics. Aquesta ponderació geomètrica apareix en alguns informes de la Unió Europea. Aquest índex conjunt funcionaria com a dotació sintètica, com a disponibilitat gradual aconseguida al llarg d'anys i seria poc útil per a una mesura anual, conjuntural, d'un pressupost. En alguns casos són molts els decennis a

mesurar, com en el ferrocarril i moltes carreteres, la dotació inicial dels quals prové sovint del segle XIX, o en les autopistes, que ja compten amb un origen de més de cinquanta anys de vida en la majoria de llocs.

L'expressió sintètica de l'índex ponderat seria: $F = km / \sqrt{[hab. \times km^2]}$. Plantegem calcular amb les unitats de km de longitud de xarxa, milions d'habitants i km² de superfície.

L'equilibri matemàtic podria ser una fórmula convencional, justa a manca d'altra, però aquí defensarem que es tracta, a més, d'una fórmula amb ple valor geogràfic, tant teòric com pràctic, i que és una fórmula fractal perquè funciona a diferents escales de dimensió territorial i de població.

UN COMPORTAMENT GEOGRÀFIC

El punt de partida, per a una comparació en termes d'espai, seria admetre que un territori homotètic en configuració (de la mateixa forma, però a diferent escala) manté el mateix valor de dotació per a una població constant. Podem constatar, en la configuració gràfica següent, que l'índex es mantindria idèntic. Podem dir que els seus residents ordenarien la seva regió amb una idèntica lògica funcional.

Dit d'una altra manera, un país que creix de forma homotètica (si la imatge es manté en proporció) amb la mateixa població, manté el valor de la dotació. En aquest sentit, una regió assoliria una dotació doble si manté la població i la superfície però dobla la longitud de la seva

FIGURA 1. DOS TERRITORIS HOMOTÈTICS. DOS PAÏSOS DE LA MATEIXA FORMA I IDÈNTICA POBLACIÓ, PERÒ DIFERENT PROPORCIÓ, MESURARIEN LA MATEIXA DOTACIÓ TERRITORIAL DE VIES DE COMUNICACIÓ (DIBUIXADES EN VERMELL).

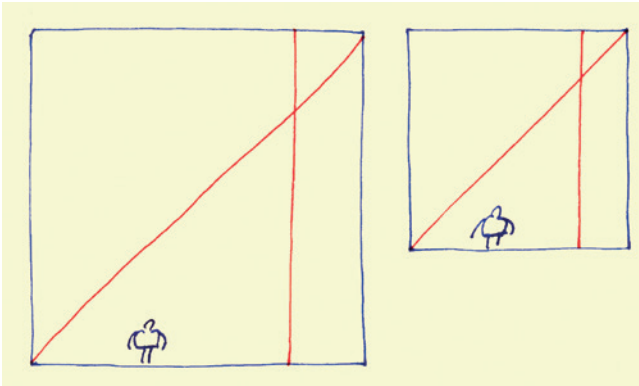

Figura: elaboració pròpia.

SERIA RECOMANABLE PODER ANAR A UN CONCEPTE DE DOTACIÓ EN XARXES LINEALS QUE ENS PERMETI COMPARAR PAÏSOS PETITS I REGIONS GRANS, ÀMBITS DENSOS I TERRITORIS. ÉS AIXÒ POSSIBLE AMB UNA DISPERSIÓ TAN EXTREMA DE CASOS? LA RESPOSTA ÉS QUE SÍ.

xarxa. D'aquest primer cas es dedueix que la xarxa és molt més cara (per habitant) en una regió gran que en una de petita per servir la mateixa població.

Alguns altres supòsits ja són menys intuïtius. Dins del mateix espai, doblar la població no implica haver de doblar la longitud de la xarxa per mantenir la mateixa dotació, sinó que aquesta només haurà d'augmentar un 41 % (la rel de 2). En canvi, caldria doblar la xarxa, si, simultàniament, es doblés població i superfície, per mantenir el mateix valor de dotació.

FIGURA 2. DOBLE DOTACIÓ. DOS PAÏSOS AMB LA MATEIXA POBLACIÓ I SUPERFÍCIE PERÒ DOBLE XARXA EN EL SEGON, AQUEST ASSOLEIX UNA DOTACIÓ DOBLE DE VIES.

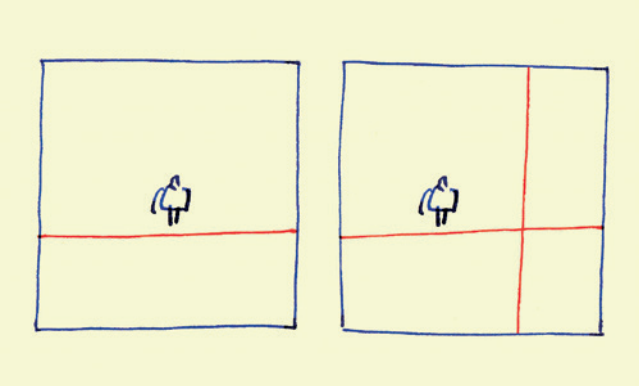

Figura: elaboració pròpia.

FIGURA 3. IGUAL DOTACIÓ. QUAN ES DOBLA LA POBLACIÓ (CAS DEL MIG) NO CAL DOBLAR LA XARXA PER MANTENIR LA DOTACIÓ (AUGMENTARIA UN 1,41 % DE LONGITUD). DOBLE XARXA I IGUAL DOTACIÓ SUCCEEIX SI ES DOBLEN SIMULTÀNIAMENT POBLACIÓ I SUPERFÍCIE (CAS DE LA DRETA).

Figura: elaboració pròpia.

Algunes il·lustracions són indicatives d’una realitat que sovint és intuïtiva, però que de vegades no ho és tant. La subjectivitat, o la impressió immediata, pot trair la racionalitat, per exemple, en una reivindicació política. En conclusió, tenim eines de base per comparar dotacions de capital, com són les xarxes lineals, que gairebé mai han estat sotmeses a aquest escrutini³.

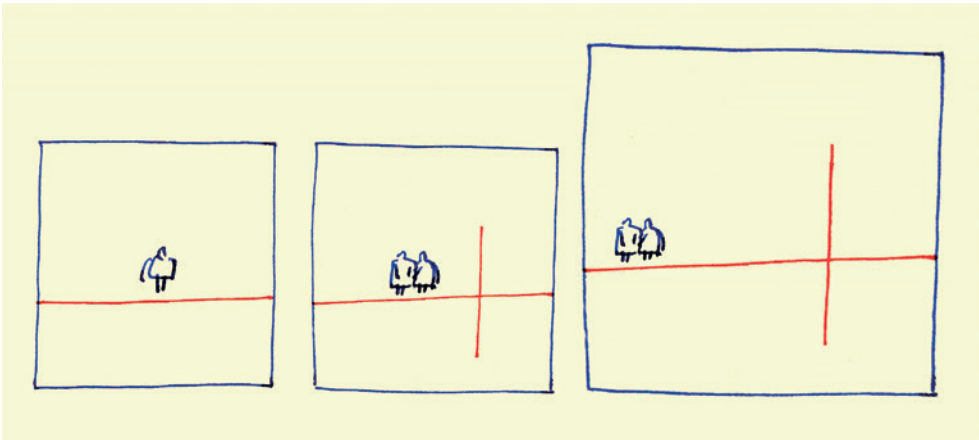
DOTACIÓ DE XARXES A EUROPA

Establerta la mecànica de càlcul de les dotacions, passarem a analitzar la comparació dels estats europeus. Els índexs, ordenats per a un conjunt de països europeus, i de major a menor dotació d’autopistes (i autovies) —esquerra— i de ferrocarrils —dreta—, mesurats segons els coeficients, o pesos, 0,5 en població i superfície i a escala d’estat, es presenten a la taula 1.

La representació gràfica dels valors de la taula il·lustra encara millor el perfil que han pres els diferents països a l’hora d’estructurar-se interiorment amb xarxes de comunicacions vials i ferroviàries.

La conclusió és molt evident, a Catalunya ens situem en cotes altes de xarxa viària bàsica i baixes en xarxa ferroviària. Aquí hi juguen dècades d’història i opcions que comencen en el segle XIX, pel que fa a ferrocarrils, i des de la postguerra mundial, per a les autopistes. Alguns països s’han incorporat ràpidament a la dotació mitjana d’autopistes, però la dotació ferroviària no s’improvisa, és més històrica.

³ No ens estendrem més en la defensa de la bondat geogràfica de l’índex, o del seu comportament com a llei geogràfica. Un text més extens i justificatiu consta com a ponència al 4t Congrés d’Economia i Empresa de Catalunya, 2025.

El balanç ens indica que si volem ser més europeus, hem de convergir en ferrocarrils, ja que alguns ens queden molt lluny —Alemanya, o tot el centre d’Europa—, però és que quasi tots ens superen, perquè quedem també endarrerits respecte als països meridionals, com Itàlia i França. I una altra evidència seria que els països europeus, amb els quals ens emmirallem, es construeixen més amb ferrocarrils que no amb autopistes, ja que en la vertical (ferrocarrils) els valors de dotació són molt més elevats (índex extrem de quasi 17) que en l’horitzontal (xarxa vial, amb quasi 4). És a dir, hi ha més de quatre cops més de xarxa ferroviària que de vial bàsica. En la mesura que, segons les dades estadístiques, l’índex compta «vies de ferrocarril» (no línies) podem considerar que en les autopistes no separem mai els dos sentits, cosa que en ferrocarrils sí que fem, ja que n’hi ha de via única o de via doble (i de més), per la qual cosa hem de llegir que, com a mínim, la dotació europea sempre dobla (no multiplica per 4) en ferrocarrils la dotació de les autovies i autopistes⁴.

I sí, a Catalunya la dotació d’autopistes ens l’hem pagat majoritàriament per peatge directe, o a l’ombra, per tal d’assolir una dotació que, en el context espanyol, tampoc no se situa a la mitjana sinó per sota. Com tampoc anem sobrats de ferrocarrils, tot i l’esforç que es va fer al segle XIX. Totes aquestes autopistes i ferrocarrils, al llarg dels anys, han creat la seva pròpia demanda.

⁴ L’estadística europea a Eurostat presenta en ferrocarrils quilòmetres de via i quilòmetres de línies (que poden ser d’una, dues, tres o més vies). La comparació per línies suposava dificultats de context similar entre països i, per aquest fet, hem optat per comparar quilòmetres de vies. Si una autopista té dos sentits de circulació, per comparar ferrocarrils i autopistes podem entendre que podem dividir per la meitat els quilòmetres de via fèrria per tenir, de mitjana, una línia tipus de doble sentit.

Més enllà de les analítiques econòmiques que es fan en els estudis per a la seva implantació, aquí l’òrgan ha creat la funció, tot i que en el nostre context sempre s’ha cregut més en xarxa viària que en ferroviària. Així, doncs, si hem de pensar el país en termes de futur, de saber on som i on són la resta de països europeus, assistim a una lliçó que permetria planificar per crear un país diferent, allunyats de la immediatesa de les anàlisis, les quals, sovint barroeres, acostumen a determinar massa freqüentment que mai no calen més ferrocarrils.

A CATALUNYA ENS SITUEM EN COTES ALTES DE XARXA VIÀRIA BÀSICA I BAIXES EN XARXA FERROVIÀRIA. AQUÍ HI JUGUEN DÈCADES D’HISTÒRIA I OPCIONS QUE COMENCEN EN EL SEGLE XIX, PEL QUE FA A FERROCARRILS, I DES DE LA POSTGUERRA MUNDIAL, PER A LES AUTOPISTES.

TAULA 1. VALORS ÍNDEX DE LA XARXA DE FERROCARRILS I AUTOPISTES PER ALS PAÏSOS D’EUROPA, EN DATA 2022, ORDENAT PRIMER PER AUTOPISTES I DESPRÉS PER FERROCARRILS.

	ÍNDEX AUTOPISTES	ÍNDEX FERROCARRILS		ÍNDEX AUTOPISTES	ÍNDEX FERROCARRILS
LUXEMBURG	3,97	15,31	REP. TXECA	1,51	16,94
PAÏSOS BAIXOS	3,60	6,68	LUXEMBURG	3,97	15,31
ESPANYA	3,24	4,65	ALEMANYA	2,43	12,93
PORTUGAL	3,21	3,32	HONGRIA	1,99	12,35
ESLOVÈNIA	2,99	10,53	POLÒNIA	0,53	11,12
CATALUNYA	2,98	3,79	BÈLGICA	2,96	10,59
BÈLGICA	2,96	10,59	ESLOVÈNIA	2,99	10,53
CROÀCIA	2,92	8,55	ROMANIA	0,45	9,31
MONTENEGRO	2,52	3,58	ESTÒNIA	0,94	8,98
ALEMANYA	2,43	12,93	CROÀCIA	2,92	8,55
MITJANA	2,00	7,63	REGNE UNIT	1,03	8,48
HONGRIA	1,99	12,35	LITUÀNIA	0,95	8,25
GRÈCIA	1,90	2,32	MITJANA	2,00	7,63
ITÀLIA	1,80	5,86	SUÈCIA	1,06	7,52
FRANÇA	1,79	7,48	FRANÇA	1,79	7,48
IRLANDA	1,68	4,10	BULGÀRIA	0,95	7,45
REP. TXECA	1,51	16,94	PAÏSOS BAIXOS	3,60	6,68
SUÈCIA	1,06	7,52	ITÀLIA	1,80	5,86
REGNE UNIT	1,03	8,48	FINLÀNDIA	0,73	5,17
BULGÀRIA	0,95	7,45	ESPANYA	3,24	4,65
LITUÀNIA	0,95	8,25	IRLANDA	1,68	4,10
ESTÒNIA	0,94	8,98	CATALUNYA	2,98	3,79
FINLÀNDIA	0,73	5,17	MONTENEGRO	2,52	3,58
POLÒNIA	0,53	11,12	PORTUGAL	3,21	3,32
ROMANIA	0,45	9,31	NORUEGA	0,41	3,01
NORUEGA	0,41	3,01	GRÈCIA	1,90	2,32

Font: Eurostat. Taula: elaboració pròpia. Dades europees de 2022, i excepcionalment en algun cas de 2021, segons les dades contingudes a la font. Manquen països, per absència d’alguna o d’ambdues dades. Hem inclòs Catalunya a efectes de comparació, tot i que la nostra situació no és gaire diferent de l’espanyola. El valor de la mitjana de tots els estats és la dels valors presents a la taula, no el de la seva agregació com si fos un sol territori. Nota: en aquesta taula i en moltes de les següents de tot el treball es marquen en color algunes de les dades per fer més visual el contrast de xifres.

DOTACIÓ DE XARXA BàSICA VIAL A ESPANYA

La dotació regional de la xarxa entre les diverses CCAA ens indica:

Les dades del conjunt de la xarxa actual a les comunitats espanyoles indica un índex mitjà de 4,22, amb una desviació estàndard que no arriba a la unitat (0,81). Els índexs assenyalen valors màxims a Múrcia, Navarra, seguides de Castella i Lleó, Castella-la Manxa, el País Basc, Cantàbria i La Rioja. Els menors índexs es produeixen a les Illes Balears i Canàries. En l'àmbit peninsular, el mínim correspon a Catalunya, a no gaire distància d'Andalusia i l'Aragó.

Si les dotacions s'haguessin valorat en km/hab. o km/km², entre el màxim i el mínim valor, i en ambdós casos, hi hauria un quocient de 6,56 vegades de desproporció. En els valors índexs avaluats aquesta diferència és d'1,98 vegades. Així, doncs, hi ha diferència, però aquesta resulta més manejable i subjecta a una entesa geogràfica racional, a partir de l'índex definit.

Es pot constatar que els valors majors corresponen a les comunitats forals, les quals elles soles s'han gestionat la xarxa, i al centre peninsular, amb l'excepció de Múrcia, que ha optat per un model dens. Les perifèries queden menys dotades que el centre peninsular i queda clara l'opció de la centralització i la radialitat. Els arxipèlags, per la seva dimensió fragmentada, tampoc no demanen una intensitat massa elevada (de fet, caldria calcular illa per illa).

Aquesta dotació suma les diferents administracions i, en el cas català, suma les poques obres ministerials, les vies de l'Estat en concessió privada i de la Generalitat de Catalunya en igual règim, així com els peatges a l'ombra.

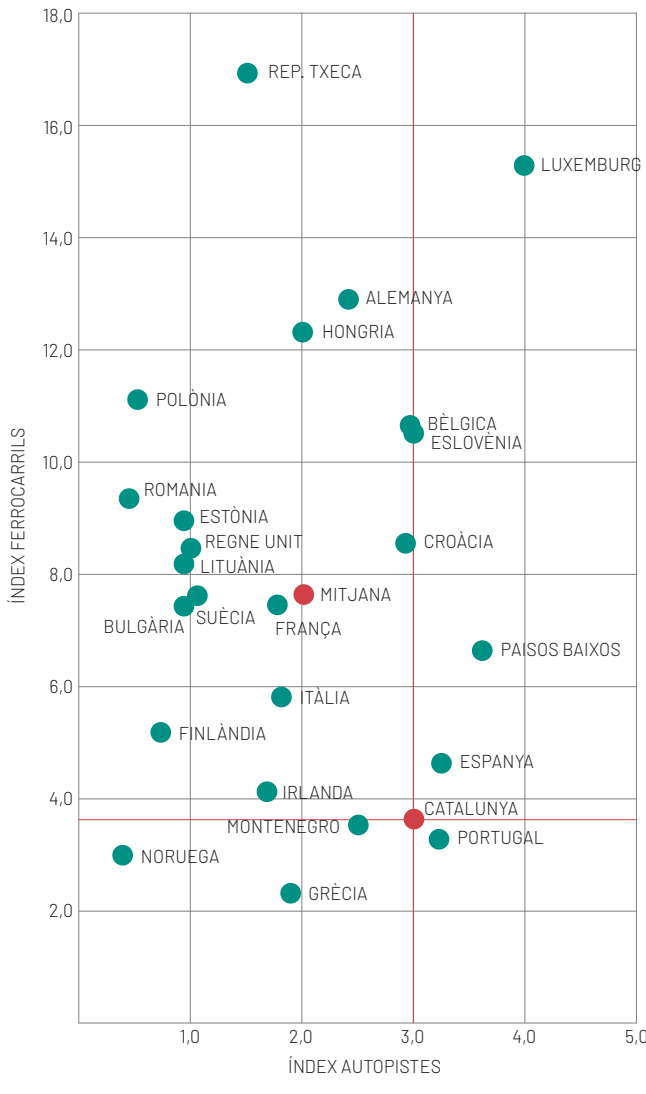
El valor de Madrid s'ha de comparar amb els del seu veïnat. Si fem el càlcul conjunt de Madrid amb Castella-la Manxa, el seu índex conjunt seria de 3,27, poc superior a Catalunya, però obrat en base ministerial i molt lliure de peatge.

Es pot sostenir que hi ha hagut, globalment, una certa unitat de dotació, o convergència, però també es pot veure que les diferències s'expliquen per raons administratives i polítiques i per una lluita de territoris segons qui ha decidit les inversions.

La correlació de Pearson, entre la mitjana geomètrica de població i superfície, respecte a la dimensió lineal de les xarxes és de 0,96, un valor prou elevat. No obstant això, aquesta correlació augmenta al màxim de 0,97 per a coeficients 0,6 de superfície i 0,4 de població, amb la

qual cosa es demostraria que hauria estat més el factor espai que el de població servida, cosa que hauria guiat l'actuació. Tanmateix, les dimensions de xarxa que correspondrien als coeficients 0,6/0,4 no variarien gaire el repartiment de la xarxa segons 0,5/0,5 (una desviació estàndard del 10 %).

GRÀFIC 1. REPRESENTACIÓ GRÀFICA DE LES DOTACIONS DE FERROCARRILS I AUTOPISTES ALS ESTATS D'EUROPA (DADES DE LA TAULA 1), EN DATA 2022.

Font: Eurostat. Gràfic: elaboració pròpia.

TAULA 2. DOTACIONS DE XARXA BàSICA VIAL (AUTOPISTES I AUTOVIES) EN EL CONJUNT DE LES CCAA, XARXES DE COMPETÈNCIA ESTATAL, AUTONÒMICA, DIPUTACIONS I CONSELLS INSULARS, EN DATA 2021.

CCAA	POBLACIÓ	SUPERFÍCIE (KM²)	KM XARXA BàSICA	DOTACIÓ
ANDALUSIA	8.424.102	87.597	2.913	3,39
ARAGÓ	1.346.293	47.720	886	3,50
ASTÚRIES	1.081.487	10.602	466	4,35
BALEARS	1.113.114	4.992	206	2,76
CANÀRIES	2.126.769	7.447	405	3,22
CANTÀBRIA	593.121	5.321	258	4,59
CASTELLA-LA MANXA	2.115.334	79.462	1.858	4,53
CASTELLA I LLEÓ	2.558.463	94.227	2.531	5,15
CATALUNYA	7.539.618	32.091	1.616	3,29
VALÈNCIA	5.117.190	23.254	1.468	4,26
EXTREMADURA	1.109.367	41.635	775	3,61
GALÍCIA	2.795.422	29.575	1.240	4,31
MADRID	6.489.680	8.028	979	4,29
MÚRCIA	1.470.069	11.314	703	5,45
NAVARRA	642.051	10.390	446	5,46
PAÍS BASC	2.184.606	7.230	628	5,00
LA RIOJA	322.955	5.045	185	4,58
TOTAL	47.029.641	505.930	17.563	3,60
MITJANA:				4,22
DESVIACIÓ:				0,81
PEARSON:				0,96

Font: Anuaris del Ministeri de Transports i dades de l'INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: les diferències amb la taula europea es deuen a les fonts estadístiques diverses i a la conceptualització que incorpora, o no, les carreteres amb un estàndard proper a les autopistes però sense ser-ho del tot.

DOTACIÓ DE XARXA FERROVIÀRIA A ESPANYA

La xarxa ferroviària espanyola és de titularitat estatal, excepte alguns serveis que hi ha a Catalunya (388,0 km), el País Basc (254,2 km) i les Balears (159,2 km), que no apareixen en la taula 3. La taula s'expressa en quilòmetres de via, no de línies (ídem en els tres valors no estatals esmentats), ja que hi ha trams de via única i trams de doble, repartits desigualment a les regions. Referir-ho a vies unifica la valoració a un únic criteri.

La dotació regional de la xarxa ens indica:

La dotació de vies d'interès general, les més històriques, és poc més de dues vegades i mitja la de l'Alta Velocitat (AV), la xarxa més recent, la qual cosa representa un valor relativament elevat en les més recents.

En xarxa general els màxims són a Astúries, a causa de les xarxes mètriques històriques (més de 475 km) i ibèriques (193 km), seguides de Cantàbria, les dues Castella i l'Aragó.

Les dotacions màximes es produeixen, per suma de les dues xarxes, a Castella-la Manxa, Castella i Lleó, Astúries i l'Aragó. Madrid i Galícia estan en posició avançada i Catalunya se situaria just per sobre de la mitjana.

En general, la xarxa catalana és vista com a elevada en dotació, fruit de l'herència històrica i de la traça de l'AV que enllaça les quatre capitals provincials, però, tot i aquests fets, podem valorar que la seva dotació se situa just a la mitjana.

Les màximes dotacions en AV són a Castella-la Manxa, perquè per aquest espai es fa el lligam amb Andalusia i València des del Madrid radial. Segueix en dotació Castella i Lleó.

La correlació de Pearson entre la longitud de la xarxa general i els productes de població i superfície, a coeficients 0,5, arriba a 0,86, mentre que l'AV en queda per sota a 0,74, fruit de la seva major irregular distribució. El conjunt de les dues xarxes augmenta la correlació fins a 0,87, segurament per la seva major magnitud conjunta que fa més homogènia la distribució.

Els coeficients òptims per a la xarxa general serien de 0,24 per a població i 0,76 per a superfície, amb la qual cosa la correlació pujaria a 0,92. Els coeficients desiguals, respecte als iguals de 0,5, suposen una variació estàndard del 26 % en els xarxes corresponents respecte a les empatades a 0,5, fet que afavoreix la dimensió de l'espai. La xarxa obeeix, doncs, més a consideracions d'homogeneïtzació geogràfica que de servei a les poblacions, en el que usualment entenem per política d'estat uniformador. Les menors correlacions que mostra la xarxa ferroviària respecte als coeficients empatats, i comparada amb la xarxa vial, ens mostra una xarxa més política, fruit d'una imposició de model, que de vincle amb les realitats d'espai i demanda de població. Però, tanmateix, seguim dins un model de referència que mesura la realitat.

EQUITAT POLÍTICA

De la mateixa manera que un estat social no pot admetre dotacions escolars i hospitalàries amb diferències notables

L'ÍNDEX DE DOTACIÓ TERRITORIAL DE XARXA BÀSICA VIAL ESTATAL SENSE PEATGE, EN DATES 2013 (AMB CONCESSIONS ENCARA VIGENTS A L'AP7, AP2 I D'ALTRES) I 2021 (FINALITZADES LES PRINCIPALS CONCESSIONS), POSA EN RELLEU UNA CATALUNYA SITUADA AL FINAL DE LA CUA, NOMÉS SUPERADA PER LES DUES CCAA FORALS, ON L'ESTAT NO ACTUA.

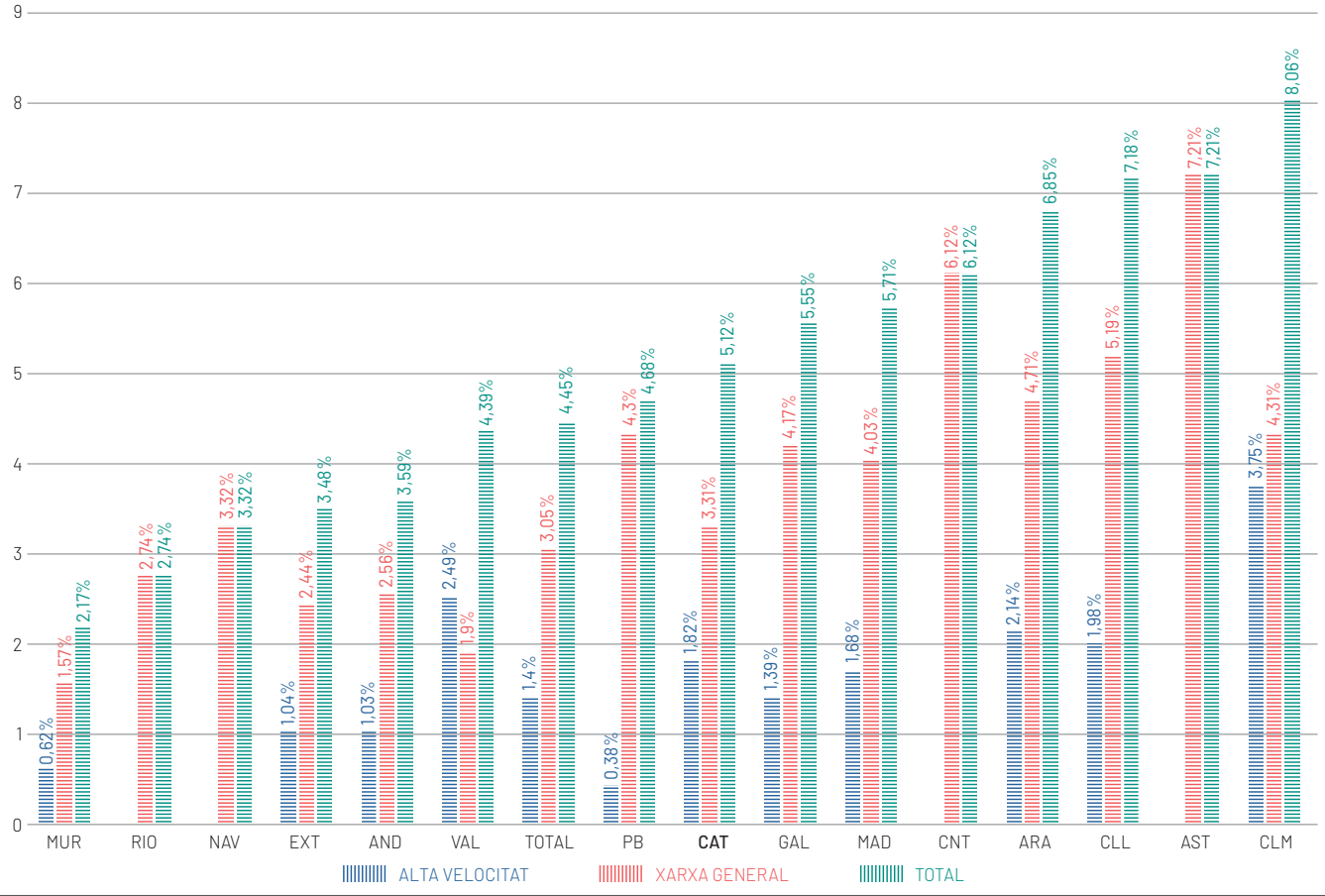
en el seu si, perquè atemptarien al criteri d'equitat i de la solidaritat mínima entre regions, la dinàmica dotacional

TAULA 3. DOTACIONS DE LES XARXES FERROVIÀRIES EN EL CONJUNT DE LES CCAA, DE COMPETÈNCIA ESTATAL, EN DATA 2021, RESPECTE ALS QUILÒMETRES DE VIES (NO DE LÍNIES).

CCAA	XARXA D'ALTA VELOCITAT, KM DE VIA ÚNICA I DE DOBLE (X2)	XARXA GENERAL, KM VIA ÚNICA I DE DOBLE (X2)	DOTACIÓ D'ALTA VELOCITAT	DOTACIÓ DE XARXA GENERAL	DOTACIÓ TOTAL
ANDALUSIA	883,38	2.203,08	1,03	2,56	3,59
ARAGÓ	542,71	1.192,87	2,14	4,71	6,85
ASTÚRIES	-	772,22		7,21	7,21
BALEARS	-	-			
CANÀRIES	-	-			
CANTÀBRIA	-	343,82		6,12	6,12
CASTELLA-LA MANXA	1.538,21	1.767,64	3,75	4,31	8,06
CASTELLA I LLEÓ	973,39	2.550,01	1,98	5,19	7,18
CATALUNYA	894,10	1.625,82	1,82	3,31	5,12
VALÈNCIA	860,58	654,39	2,49	1,90	4,39
EXTREMADURA	223,06	524,17	1,04	2,44	3,48
GALÍCIA	398,88	1.198,32	1,39	4,17	5,55
MADRID	384,40	920,00	1,68	4,03	5,71
MÚRCIA	78,37	202,04	0,62	1,57	2,17
NAVARRA	-	270,77		3,32	3,32
PAÍS BASC	48,12	540,37	0,38	4,30	4,68
LA RIOJA	-	110,78		2,74	2,74
TOTAL	6.825,17	14.876,30	1,40	3,05	4,45
MITJANA:			1,67	3,86	5,08
DESVIACIÓ ESTÀNDARD:			0,95	1,56	1,79
PEARSON:			0,74	0,86	0,87

Font: Anuaris del Ministeri de Transports i dades de l'INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: la taula presenta els quilòmetres de via, no els de línia, per això la longitud de les vies dobles de la font s'ha multiplicat per dos.

GRÀFIC 2. ÍNDEX DE XARXA FERROVIÀRIA DE L'ESTAT (ALTA VELOCITAT, GENERAL I TOTAL), ANY 2021.

Font: Anuaris del Ministeri de Transports i dades de l'INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: el gràfic presenta les dades de la taula 3. Llegendra (desquerra a dreta): Múrcia (MUR), La Rioja (RIO), Navarra (NAV), Extremadura (EXT), Andalusia (AND), València (VAL), País Basc (PB), Catalunya (CAT), Galícia (GAL), Madrid (MAD), Cantàbria (CNT), Aragó (ARA), Castella i Lleó (CLL), Astúries (AST) i Castella-la Manxa (CLM).

en els països desenvolupats planteja la possibilitat de formular un objectiu d'equitat en la dotació de xarxes d'infraestructures lineals. Aquest fet suposa poder superar el debat estèril i sense horitzó del pressupost any per any, o les comparacions sense fonament i acceptar la via de l'acord en l'establiment d'una dotació equitativa, perquè aquest és un fet objectivable entre territoris amb diferències de grau de població i dimensió territorial. I qui diu àmbits administratius (països, regions...), també es podria parlar de parts d'un territori respecte a la resta (perifèries metropolitanes respecte al seu centre, per exemple). Si un estàndard educatiu o hospitalari acaba essent un objectiu i un factor de control polític, també en xarxes podríem usar un concepte geogràfic clar per endreçar el debat polític i per poder-nos comparar amb la resta del món, perquè tampoc té sentit assolir dotacions que superen els veïns quan els costos de creació i manteniment d'aquestes xarxes són extraordinaris.

CATALUNYA, AMB EL MÍNIM D'AUTOVIES I AUTOPISTES LLIURES PROMOGUDES PER L'ESTAT

L'índex de dotació territorial de xarxa bàsica vial estatal sense peatge (autopistes i autovies), en dates 2013 (amb concessions encara vigents a l'AP7, AP2 i d'altres) i 2021 (finalitzades les principals concessions), posa en relleu una Catalunya situada al final de la cua, només superada per les dues CCAA forals, on l'Estat no actua.

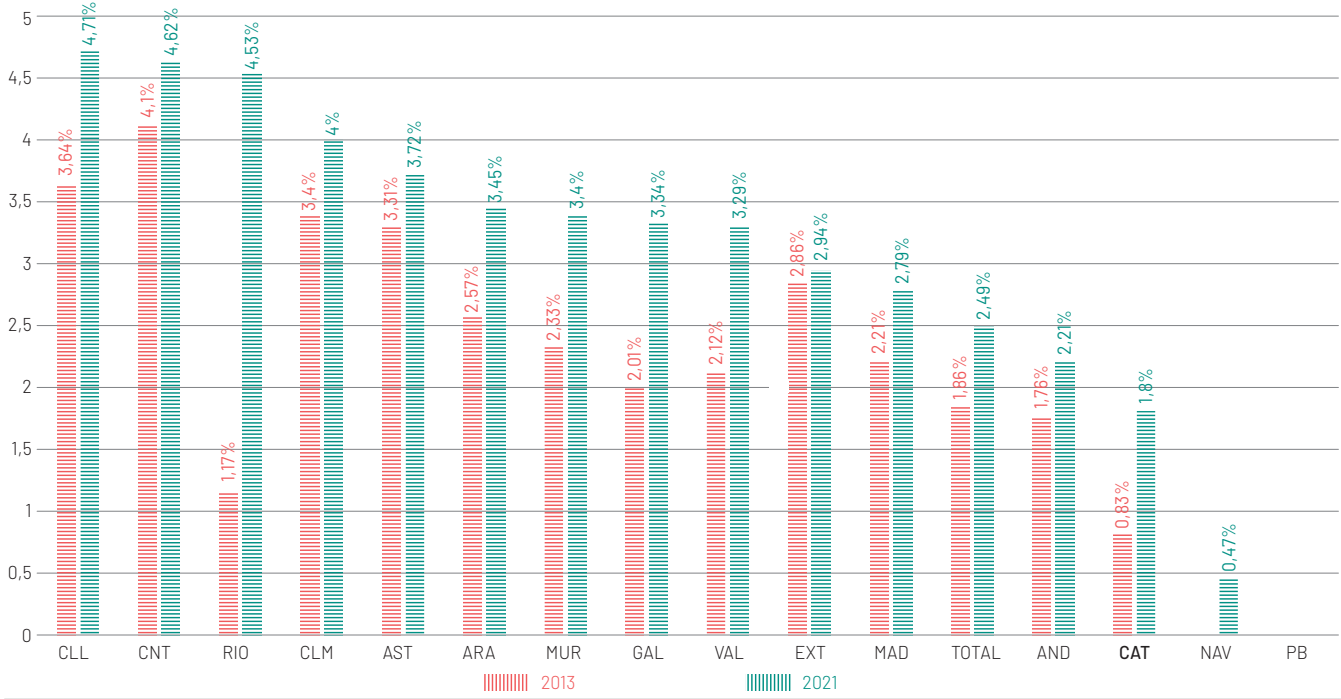
Catalunya ha doblat el seu índex de xarxa d'autovies i autopistes estatals lliures de peatge, a resultes de l'alliberament de l'AP7 i l'AP2 amb la seva reversió a l'Estat, però continua a la cua de la dotació d'aquestes xarxes en l'ordre de les CCAA i molt allunyada de la mitjana. L'Estat

TAULA 4. DOTACIÓ DE XARXA BÀSICA SENSE PEATGE PROMOQUIDA PER L’ESTAT, DOTACIÓ MESURADA SEGONS L’ÍNDEX FRACTAL DEFINIT. DADES A 2013, AMB CONCESSIONS VIGENTS, I A 2021, UN COP FINALITZADES.

ÍNDEX D'AUTOVIES		ÍNDEX D'AUTOVIES I AUTOPISTES	
CCAA	LLIUERS DE L'ESTAT, ANY 2013	CCAA	LLIUERS DE L'ESTAT, ANY 2021
CANTÀBRIA	4,10	CASTELLA I LLEÓ	4,71
CASTELLA I LLEÓ	3,64	CANTÀBRIA	4,62
CASTELLA-LA MANXA	3,40	LA RIOJA	4,53
ASTÚRIES	3,31	CASTELLA-LA MANXA	4,00
EXTREMADURA	2,86	ASTÚRIES	3,72
ARAGÓ	2,57	ARAGÓ	3,45
MÚRCIA	2,33	MÚRCIA	3,40
MADRID	2,21	GALÍCIA	3,34
VALÈNCIA	2,12	VALÈNCIA	3,29
GALÍCIA	2,01	EXTREMADURA	2,94
TOTAL	1,86	MADRID	2,79
ANDALUSIA	1,76	TOTAL	2,49
LA RIOJA	1,17	ANDALUSIA	2,21
CATALUNYA	0,83	CATALUNYA	1,80
NAVARRA	0,00	NAVARRA	0,47
PAÍS BASC	0,00	PAÍS BASC	0,00

Font: Anuaris del Ministeri de Transports i dades de l'INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: no hi són presents els dos arxipèlags pel fet que no hi ha xarxa de titularitat de l'Estat (tot i que aquest finança via convenis la pròpia de les regions).

GRÀFIC 3. ÍNDEX EN DATA 2013 D’AUTOVIES LLIURES DE L’ESTAT (ABANS DE LA FI DELS PRINCIPALS PEATGES) I DEL 2021 (A LA SEVA FI).

Font: Anuaris del Ministeri de Transports i dades de l'INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: no hi són presents els dos arxipèlags pel fet que no hi ha xarxa de titularitat de l'Estat. El gràfic representa les dades de la taula 4.
Llegenda (d'esquerra a dreta): Castella i Lleó (CLL), Cantàbria (CNT), La Rioja (RIO), Castella-la Manxa (CLM), Astúries (AST), Aragó (ARA), Múrcia (MUR), Galícia (GAL), València (VAL), Extremadura (EXT), Madrid (MAD), Andalusia (AND), Catalunya (CAT), Navarra (NAV) i País Basc (PB).

L’ESTAT NO HA OFERT UN TRACTE EQUITATIU NI IGUALITARI A CATALUNYA. I, A MÉS, GAUDIR DE XARXES EN CONCESSIÓ S’HA ASSOLIT PAGANT LES TARIFES I AJUDANT, VIA IMPOSTOS, A LA CREACIÓ DE LA RESTA DE LA XARXA GRATUÏTA.

no ha ofert un tracte equitatiu ni igualitari a Catalunya. I, a més, gaudir de xarxes en concessió s'ha assolit pagant les tarifes i ajudant, via impostos, a la creació de la resta de la xarxa gratuïta. La Rioja també ha fet un salt considerable en la dotació lliure, però podem esmentar que disposava de carreteres *nacionales* en paral·lel a l'autopista.

Més enllà de la xarxa bàsica d'autopistes i autovies, en els grans territoris (CCAA) de l'Estat, les xifres de longitud de les xarxes convencionals que depenen directament del Ministeri són les següents (dades 2021), incloses les carreteres *nacionales*.

La distribució de les carreteres de l'Estat, de dimensió convencional, al marge de les de gran capacitat, ofereix un panorama estrictament decantat al centre peninsular, ja que les dotacions màximes són a ambdues Castella, l'Aragó, La Rioja i Extremadura, les grans planes centrals, però també a Cantàbria. Madrid obté una dosi baixa, fruit que la majoria són autovies no incloses en aquest apartat (diverses carreteres es van desdoblar en autovies). La perifèria queda molt clarament relegada, amb valors baixos a Múrcia, Catalunya i Andalusia. No consten les dues comunitats forals, que assumeixen la totalitat de la xarxa, ni els arxipèlags, per un tracte específic. És visible que en traspàs de carreteres, en el naixement de l'Espanya autonòmica, l'Estat es va reservar una funció de travar el conjunt. La correlació entre xarxa i territori (població/superfície) és baixa (0,49), però alta (0,91) entre xarxa i extensió superficial.

La distribució de les xarxes estatals convencionals i de major capacitat (analitzades més amunt), produeix una major concentració a la *meseta* central, en detriment de la perifèria, com és el cas de Catalunya i, en menor mesura,

TAULA 5. CARRETERES CONVENCIONALS QUE DEPENEN DIRECTAMENT DE L’ESTAT A LES CCAA, EN DATA 2021.

CCAA	POBLACIÓ	SUPERFÍCIE (KM²)	CARRETERES CONVENCIONALS (KM)	DOTACIÓ
ANDALUSIA	8.424.102	87.597	1.619	1,88
ARAGÓ	1.346.293	47.720	1.671	6,59
ASTÚRIES	1.081.487	10.602	459	4,29
BALEARS	1.113.114	4.992	—	
CANÀRIES	2.126.769	7.447	—	
CANTÀBRIA	593.121	5.321	324	5,77
CASTELLA-LA MANXA	2.115.334	79.462	2.120	5,17
CASTELLA I LLEÓ	2.558.463	94.227	3.419	6,96
CATALUNYA	7.539.618	32.091	884	1,80
VALÈNCIA	5.117.190	23.254	786	2,28
EXTREMADURA	1.109.367	41.635	1.071	4,98
GALÍCIA	2.795.422	29.575	1.432	4,98
MADRID	6.489.680	8.028	98	0,43
MÚRCIA	1.470.069	11.314	135	1,05
NAVARRA	642.051	10.390	—	
PAÍS BASC	2.184.606	7.230	—	
LA RIOJA	322.955	5.045	251	6,22
TOTAL	47.029.641	505.930	14.295	2,93

Font: Anuaris del Ministeri de Transports i dades de l'INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: als dos arxipèlags i a les dues comunitats forals no hi ha xarxa de titularitat de l'Estat.

EL TRACTE D’EQUITAT PARTIRIA DE LA SEGÜENT PREGUNTA: QUINA INVERSIÓ HA DEIXAT DE FER EL MINISTERI A CATALUNYA AL LLARG DELS DARRERS QUARANTA ANYS I QUÈ SIGNIFICARIA SALDAR AQUEST DÈFICIT. PODEM VALORAR MOLT DIRECTAMENT QUE EL DÈFICIT EN AQUEST FET, TRADUÏT A QUILÒMETRES DE XARXA DEGUDA, NO FETA, EQUIVALDRIA A UNA DIMENSIÓ DE 980 A 1230 KM QUE, ÒBVIAMENT, NO HEM DE FER EN XARXA VIÀRIA. SÍ QUE ES PODRIEN REALITZAR, PER EXEMPLE, EN XARXA FERROVIÀRIA, LA QUAL COSA SIGNIFICARIA UN CANVI ENORME EN TERMES DE PAÍS.

d'Andalusia. I la província de Madrid gaudeix d'un entorn molt dotat (l'índex elevat del seu perímetre). Vistes les xifres i la decantació de la política d'estat, hauria de ser exigible, i a compensar, aquest greuge de desinversió fruit d'un Estat no equitatiu. A les CCAA forals ja s'ho paguen d'inici i amb els arxipèlags el Ministeri fa convenis, així, doncs, hauriem de plantejar un tracte d'equitat. La major presència de carreteres *nacionales* a càrrec del Ministeri impacta també en el finançament ordinari de Catalunya via un finançament de complement en el centre peninsular.

El tracte d'equitat partiria de la següent pregunta: quina inversió ha deixat de fer el Ministeri a Catalunya al llarg dels darrers quaranta anys i què significaria saldar aquest dèficit, valorat en quilòmetres de xarxa bàsica? Si ens situem en l'orde de 2 a 2,5 dels valors índexs de menys de dotació mitjana d'autovies, respecte a la inversió estatal a la resta de les Espanyes, podem valorar molt directament que el dèficit en aquest fet, traduït a quilòmetres de xarxa deguda, no feta, equivaldria a una dimensió de 980 a 1230 km que, òbviament, no hem de fer en xarxa viària. No s'ha de fer perquè ja ens l'hem feta i ens situem a cotes altes de dotació estàndard, tot i que es poden realitzar en determinats punts de millora i complement, però sí que en compensació es podrien realitzar en altres inversions com, per exemple, ferroviàries, les quals significarien un canvi enorme en termes de país. Aquest seria el país que hem pagat i no hem rebut. Ho hem pagat i seria just superar aquest dèficit, tret que el paper de Catalunya es redueixi a ser una reserva, una mina, d'ingressos fiscals per a l'Estat, sense correspondència amb cap tipus de retorn equitatiu. I es tractaria d'un tracte solidari, no solament per l'aportació fiscal de Catalunya, sinó també pel fet de ser una regió més densa que la mitjana, cosa que fa que la nostra demanda de xarxa per habitant sigui menor que la mitjana espanyola, més barat de fer que en altres llocs, simplement perquè garantir el mateix estàndard a l'Espanya central —poc densa— és més car. Aquesta és la dimensió de la justícia del cas.

EN SÍNTESI

Fariem bé de parlar de dotacions de xarxes lineals, en termes d'un debat endreçat que ens orientaria a escala espanyola i mundial.

3. LA RIQUESA A LES ESPANYES

3.1. LA RIQUESA DE MADRID

Existeixen prou dades fiscals per poder comparar l'evolució de la riquesa a Madrid (MAD) amb la d'altres territoris, com és el cas de Catalunya (CAT), que prenem com a referent. Ho analitzarem amb les dades d'un salt de vint anys, del 2022 respecte al 2003, significatiu del que portem de segle.

La taula 6 ens informa que:

- La riquesa total de Madrid i Catalunya estava essencialment empatada el 2003, tot i que amb menys declarants a la capital (un 14 % menys).
- El 2022 la riquesa de Madrid fou un 10 % superior a Catalunya i amb un total de només el 4 % de diferència —en menys— en el nombre de declarants.
- El PIB total de Madrid era inferior al de Catalunya (94 %) el 2003 i el 2022 ja és el 3 % superior (103 %).
- La riquesa declarada per contribuent s'ha mantingut essencialment en la mateixa proporció mitjana (115 a 116 %) a Madrid per damunt de Catalunya, però el nombre de contribuents ha augment l'11 % a la capital. Tanmateix, la quota resultant (IRPF) per contribuent el 2003 era del 26 % en més a Madrid i ara només és del 17 % en més. A major riquesa, menor quota.
- En síntesi, entre el 2003 i el 2022 el que més ha augmentat en la comparació Madrid-Catalunya ha estat

el nombre de declarants (111 %), la riquesa declarada (110 %), seguides pel PIB total (109 %) i el PIB *per capita* (108 %), amb una quota resultant del 102 %, que equival a un tipus mitjà que ha baixat (94 %) i una quota mitjana per declarant del 93 %.

- Com a mínim, podem constatar que la riquesa i el PIB, respecte als resultats fiscals, van en direcció oposada: a major riquesa i PIB, menor creixement de la fiscalitat, a causa de decisions locals de la comunitat, en un context de legislació comuna.

Aquestes dades són del conjunt de les dues comunitats, però l'estructura interior de la riquesa ofereix un panorama complementari.

L'estrat més alt dels declarants més rics a Madrid i Catalunya presenta l'estructura següent:

- A Catalunya hi ha més nombre de contribuents en aquest estadi que a Madrid, però el seu creixement del 2022 respecte del 2003 és superior al de Madrid (111 %).
- Tot i el major nombre a Catalunya, la seva riquesa és inferior. El declarant de Madrid superava en un 126 % el català el 2003, i el 2022 el superen en un 132 % més.
- En ambdues dates la quota per declarant ha estat idèntica, del 133 % més a Madrid. Aquest fet suposa que el tipus mitjà ha baixat en aquesta categoria. Era un 1 % superior el 2003, passa al 6 % el 2022, però en conjunt al final és el 95 % del que havia estat.

TAULA 6. RESULTATS DE LA DECLARACIÓ DE L'IRPF I PIB A MADRID I CATALUNYA, 2003 I 2022.

ÀMBIT	NOMBRE DE DECLARANTS	RIQUESA DECLARADA (M€)	QUOTA RESULTANT (M€)	TIPUS MITJÀ (%)	RIQUESA PER DECLARANT (€)	QUOTA PER DECLARANT (€)	PIB TOTAL (M€)	PIB PER CAPITA (€)
2003								
MADRID	1.985.969	54.561	10.362	18,99	27.473	5.218	143.012	25.053
CATALUNYA	2.298.707	54.461	9.496	17,44	23.692	4.131	151.492	22.818
MAD/CAT	86%	100%	109%	109%	116%	126%	94%	110%
2022								
MADRID	2.919.584	120.537	27.202	22,57	41.286	9.317	261.713	38.435
CATALUNYA	3.052.058	109.859	24.340	22,16	35.995	7.975	255.154	32.550
MAD/CAT	96%	110%	112%	102%	115%	117%	103%	118%
2022 RESPECTE 2003								
MAD/CAT	111%	110%	102%	94%	99%	93%	109%	108%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola i del PIB per part de l'INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: la comparació entre el 2022 i el 2003 és el quocient de les dades respectives.

- Aquest estrat social de Madrid era, en conjunt, el 9 % més ric el 2003, i ha passat a ser-ho el 26 % més, és a dir, de quasi ser-ho una dècima part a ser-ho més d'una quarta part més.
- La comparació entre decils és, tanmateix, relativa i a la baixa, perquè el nombre major de rics a Madrid parteix en el seu decil màxim d'una base que és un 15 % superior del llindar de base a Catalunya. En termes absoluts, les diferències són, per tant, encara majors (en canvi, en el decil inferior, que analitzarem seguidament, les bases de partida són molt més uniformes).

LA RIQUESA DECLARADA PER CONTRIBUENT S’HA MANTINGUT ESSENCIALMENT EN LA MATEIXA PROPORCIÓ MITJANA (115 A 116 %) A MADRID PER DAMUNT DE CATALUNYA. TANMATEIX, LA QUOTA RESULTANT (IRPF) PER CONTRIBUENT EL 2003 ERA DEL 26 % EN MÉS A MADRID I ARA NOMÉS ÉS DEL 17 % EN MÉS. A MAJOR RIQUESA, MENOR QUOTA.

TAULA 7. RESULTATS DE LA DECLARACIÓ DE L'IRPF I PIB A MADRID I CATALUNYA DE 2003 I 2022 EN EL DECIL SUPERIOR (D10) DELS DECLARANTS.

ÀMBIT	NOMBRE DE DECLARANTS	RIQUESA DECLARADA (M€)	QUOTA RESULTANT (M€)	TIPUS MITJÀ (%)	RIQUESA PER DECLARANT (€)	QUOTA PER DECLARANT (€)
D10 2003						
MADRID	198.596	19.496	5.452	27,96	98.169	27.452
CATALUNYA	229.870	17.856	4.732	26,50	77.680	20.585
MAD/CAT	86%	109%	115%	106%	126%	133%
D10 2022						
MADRID	291.958	45.202	14.219	31,46	154.823	48.704
CATALUNYA	305.205	35.855	11.199	31,23	117.478	36.693
MAD/CAT	96%	126%	127%	101%	132%	133%
D10 2022 RESPECTE A 2003						
MAD/CAT	111%	115%	110%	95%	104%	100%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola. Taula: elaboració pròpia. Nota: la classificació per decils separa en deu blocs idèntics el nombre total de declarants de cada comunitat; en altres paraules, cada decil agrupa un 10 % dels declarants i es codifiquen de menor a major riquesa de D01, D02..., fins a D10.

TAULA 8. RESULTATS DE LA DECLARACIÓ DE L'IRPF I PIB A MADRID I CATALUNYA DE 2003 I 2022 EN EL DECIL INFERIOR (D01) DELS DECLARANTS.

ÀMBIT	NOMBRE DE DECLARANTS	RIQUESA DECLARADA (M€)	QUOTA RESULTANT (M€)	TIPUS MITJÀ (%)	RIQUESA PER DECLARANT (€)	QUOTA PER DECLARANT (€)
D01 2003						
MADRID	198.598	1.308	62,1	4,7	6.588	313
CATALUNYA	229.871	1.425	61,7	4,3	6.200	268
MAD/CAT	86%	92%	101%	110%	106%	117%
D01 2022						
MADRID	291.959	30.203	1.685	5,58	10.345	577
CATALUNYA	305.206	31.974	2.037	6,37	10.476	667
MAD/CAT	96%	94%	83%	88%	99%	86%
D01 2022 RESPECTE A 2003						
MAD/CAT	111%	103%	82%	80%	93%	74%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola. Taula: elaboració pròpia. Nota: la classificació per decils separa en deu blocs idèntics el nombre total de declarants de cada comunitat; en altres paraules, cada decil agrupa un 10 % dels declarants i es codifiquen de menor a major riquesa de D01, D02..., fins a D10.

Si la comparació entre estrats socials la fem al decil més baix, el panorama entre Madrid i Catalunya mostra les dades següents:

El nombre de contribuents de l'escala inferior és menor a Madrid que a Catalunya, però ha tendit a igualar-se i ha passat de ser el 86 % al 96 %.

Per contribuent, el madrileny assolia una quota una mica superior al català el 2003 i ha passat a ser la inversa. I el tipus mitjà ha passat de ser superior a Madrid a ser inferior.

En síntesi, el canvi del 2003 al 2022 ha suposat un creixement elevat en nombre d'aquesta classe a Madrid (111 %), amb una riquesa lleugerament superior en conjunt (103 %), però inferior per declarant (93 %), amb un tipus mitjà també més reduït (80 %) i una quota per declarant una quarta part inferior (74 %).

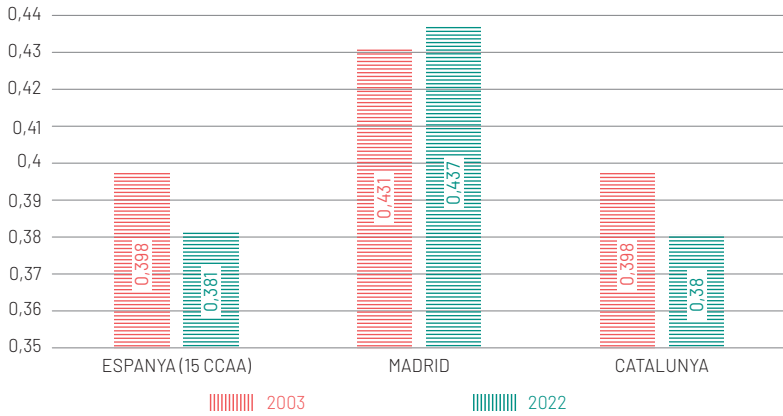
Es pot afirmar que el decil inferior actua de manera oposada al decil superior de la taula 7. El ric a Madrid s'enriqueix i el pobre s'empobreix, contràriament al que passa a Catalunya, tot i que fiscalment sigui millor el tracte de Madrid.

El comportament del decil inferior presenta continuïtat amb els següents dos decils (D2 i D3), de la mateixa forma que el decil superior la manté amb els seus veïns (des del D4 al D9). És, doncs, la major part de l'escala alta de Madrid la que s'enriqueix, a excepció del 30 % inferior.

PER CONTRIBUENT, EL MADRILENY ASSOLIA UNA QUOTA UNA MICA SUPERIOR AL CATALÀ EL 2003 I HA PASSAT A SER LA INVERSA. I EL TIPUS MITJÀ HA PASSAT DE SER SUPERIOR A MADRID A SER INFERIOR.

L'efecte conjunt de la comparació de la riquesa de les dues comunitats mostra dos models socials, dos perfils. Aquesta seqüència que mostren els decils extrems continua a tots els nivells i s'accentua a mesura que pugem graus socials, essent el 2022 de major contrast que el 2003. L'evolució del l'índex de Gini ho corrobora amb una sola xifra, en la taula 9.

GRÀFIC 4 I TAULA 9. ÍNDEX DE GINI, DEDUÏT A PARTIR DE LES DECLARACIONS DE L'IRPF, EN ELS ANYS 2003 I 2022 (MAJOR LONGITUD DE BARRA EXPRESSA MAJOR DIFERENCIACIÓ SOCIAL).

Font: Agència Tributària espanyola. Gràfic i taula: elaboració pròpia.

	2003	2022	2022/2003
ESpanya (15 CCAA)	0,398	0,381	95,8%
MADRID	0,431	0,437	101,2%
CATALUNYA	0,398	0,380	95,4%

L'Agència Tributària espanyola calcula i publica anualment diversos índexs que mesuren la igualtat social, el més comú dels quals és el de Gini. Aquests valors ens indiquen:

El comportament de Madrid s'oposa al del conjunt espanyol i de cadascuna de les CCAA. No tenim dades de la mateixa font sobre les dues comunitats forals, però sabem que el seu grau d'igualtat és, com a mínim, comparable a altres regions espanyoles més igualitàries i que no segueixen el model madrileny.

Madrid queda en la posició de major diferenciació social i alhora el seu valor s'incrementa en el temps, que és el contrari del que succeeix al conjunt i a Catalunya. Tanmateix, aquest factor es deu, sobretot, a la concentració de grans fortunes a la capital, un fet que incideix en el panorama del conjunt. I un fet similar succeeix a les Balears, per idèntic motiu.

EN SÍNTESI

La comparació de la dinàmica de Madrid i Catalunya ens mostra dues regions dinàmiques i allunyades de la resta (excepte les comunitats forals, de les quals Hisenda ha renunciat a publicar dades, quan fa molts anys sí que ho feia). Dues regions dinàmiques amb comportament que no és paral·lel ni en riquesa ni en fiscalitat.

L'increment de la riquesa de Madrid només pot obeir a factors de capitalitat, i en el seu PIB hi pesen els salaris dels nivells alts de l'Administració i de les empreses amb seu central, les quals, al seu torn, també incrementen la valoració del seu PIB.

MADRID QUEDA EN LA POSICIÓ DE MAJOR DIFERENCIACIÓ SOCIAL I ALHORA EL SEU VALOR S'INCREMENTA EN EL TEMPS, QUE ÉS EL CONTRARI DEL QUE SUCCEEIX AL CONJUNT I A CATALUNYA.

En aquest context de major riquesa, la càrrega fiscal no és gens homogènia amb la resta, i concretament respecte a Catalunya. Tots els indicadors de Madrid suposen una fiscalitat injusta i no recent, sinó històrica. El model de Madrid contrasta amb el de la resta de comunitats. És un model específic i el factor capitalitat és essencial, i constitueix una capital extractiva de recursos i que incrementa de les desigualtats fora seu, com també dins seu.

Una capital líder hauria d'incrementar el grau d'igualtat social i econòmica del conjunt de l'Estat. Podria ser —potser— la més rica, però no ho hauria d'incrementar, sobretot si la

TAULA 10. PES EN PERCENTATGE DE LA RIQUESA DECLARADA DE MADRID RESPECTE AL CONJUNT DE LES CCAA DE RÈGIM COMÚ, EN TOTAL I EN ELS DECILS SUPERIOR (D10) I INFERIOR (D01), EN DATES 2003 I 2022.

ÀMBIT	DATA	NOMBRE DE DECLARANTS	RIQUESA DECLARADA	QUOTA RESULTANT	TIPUS MITJÀ
TOTAL	2022	18,3%	22,7%	25,1%	110,4%
TOTAL	2003	17,3%	21,5%	24,9%	115,9%
TOTAL	2022 RESPECTE A 2003	106%	106%	101%	95%
D10	2022	18,3%	26,6%	28,1%	105,6%
D10	2003	17,3%	23,8%	26,3%	110,4%
D10	2022 RESPECTE A 2003	106%	112%	107%	96%
D01	2022	18%	20%	24%	117%
D01	2003	17%	20%	23%	116%
D01	2022 RESPECTE A 2003	106%	102%	103%	101%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola. Taula: elaboració pròpia.

seva base no és productiva, sinó essencialment de serveis al conjunt. Mal símptoma si succeeix al contrari, com constatem.

El PIB de cada comunitat pot sonar com un mèrit propi, però la riquesa suposa una distribució, un reconeixement fet des del conjunt social. Una retribució és una economia política i la riquesa de Madrid augmenta les diferències i s'alimenta del conjunt. I no és que Madrid simplement es faci més rica, és que se'n fan sobretot els més rics i, a més, ho fan també amb una fiscalitat menor.

La concentració de la riquesa a les capes altes de Madrid és significativa a l'escala del conjunt de les CCAA de règim comú, les dades de les quals presenta l'Agència Tributària espanyola.

■ Mentre que la riquesa de Madrid s'ha incrementat, entre el 2003 i el 2022, en un 6 % respecte al conjunt (però amb una quota fiscal que només ha pujat un 1 % i amb un tipus mitjà a la baixa), les seves classes baixes i altes han sofert panorames del tot diferents.

■ El decil inferior D01 ha augmentat el 2 % de pes en el conjunt espanyol, però les classes superiors ho han fet en el 12 % (amb una quota fiscal incrementada el 7 % i un tipus mitjà més baix el 2022 que el 2003).

■ Cal recordar que el decil D10 (el 10 % superior) no implica que la seva riquesa sigui semblant al mateix decil del conjunt espanyol, perquè no ho és. Aquest 10 % són més rics que el 10 % més ric espanyol, perquè parteixen d'una base superior i, encara així, la concentració de riquesa a la cúspide és destacable i ha passat d'estar per sota d'una quarta part del total del decil a estar-ne per sobre. Es tracta d'un grup social format per 291.000 persones (respecte a les 198.000 del 2003), una classe creixent.

El model de l'Estat, discutit sobretot en termes de redistribució pública (finançament de les CCAA), hauria de conduir-se millor a una disputa sobre la creació, la distribució i l'increment de la riquesa.

MENTRE QUE LA RIQUESA DE MADRID S'HA INCREMENTAT, ENTRE EL 2003 I EL 2022, EN UN 6 % RESPECTE AL CONJUNT (PERÒ AMB UNA QUOTA FISCAL QUE NOMÉS HA PUJAT UN 1 % I AMB UN TIPUS MITJÀ A LA BAIXA), LES SEVES CLASSES BAIXES I ALTES HAN SOFERT PANORAMES DEL TOT DIFERENTS.

3.2. LA RIQUESA DE LES REGIONS

La riquesa mostrada en les declaracions de l'IRPF ens dona una pista sobre els grups dirigits de les regions espanyoles. Per començar, no compararem ara la riquesa de cada regió, ni la seva mitjana, sinó la de la seva jerarquia social, la part més rica, el decil D10, la quota social del 10 % de les persones amb més significació econòmica, la qual retrataria bé el grup dirigent de cadascuna de les regions. Les xifres ens indiquen:

El salt de vint anys en aquest segle ens indica:

Hi havia més uniformitat de riquesa l'any 2003 que el 2022 en l'estrat social més alt. En la primera data, la desviació era del 18 % amb relació al valor de la mitjana i ha pujat al 23 % el 2022. No hi ha hagut convergència sinó divergència de rendes en el nivell més alt de la població. Potser no es tracta d'un valor molt elevat en el canvi (5 punts percentuals), però sí que és significatiu de tendència, oposada al que normalment es concep com a correcte.

Tot i el canvi del 2003 al 2022, no es pot adduir que hi hagi una gran diferència entre els valors màxims i mínims de les regions, entre les més riques i les que menys, ja que un 18 %, o un 23 %, no suposen un contrast exagerat. En la darrera columna el valor de la riquesa declarada, sotmesa a l'índex de paritat de poder adquisitiu (PPA) redueix aquestes diferències del 23 al 14 % (al gràfic els valors són sense PPA).

En valors índex respecte a Espanya=100, totes les CCAA se situen per sota de la mitjana, amb l'excepció de Madrid i Catalunya el 2003 i de les Balears el 2022, però amb la capital molt destacada (passant del nivell 137 al 145, pujant) i Catalunya molt estancada (del 109 al 110). Les Balears hauria fer un salt notable, entre el 98 i el 112, amb 14 punts d'increment.

En aquestes dates la riquesa de les Balears despunta amb un valor que demana una explicació: turisme, només?, residència de potentats? (les Balears i Madrid

CCAA	2003 EUROS	2022 EUROS	2003 ESPANYA=100	2022 ESPANYA=100	2022-2003 DIFERENCIAL	2022 EUROS A PPA
ESPANYA	71.288	106.374	100,00	100,00	0,00	106.374
ANDALUSIA	60.128	86.309	84,35	81,14	-3,21	90.713
ARAGÓ	62.557	85.245	87,75	80,14	-7,62	86.168
ASTÚRIES	58.383	80.508	81,90	75,68	-6,21	89.282
BALEARS	70.110	119.158	98,35	112,02	13,67	117.429
CANÀRIES	62.765	85.412	88,04	80,29	-7,75	100.181
CANTÀBRIA	65.383	85.722	91,72	80,59	-11,13	84.311
CASTELLA-LA MANXA	53.719	73.577	75,36	69,17	-6,19	81.493
CASTELLA I LLEÓ	55.420	79.341	77,74	74,59	-3,15	91.196
CATALUNYA	77.680	117.478	108,97	110,44	1,47	105.539
VALÈNCIA	65.618	94.802	92,05	89,12	-2,93	99.351
EXTREMADURA	50.325	70.989	70,59	66,74	-3,86	86.167
GALÍCIA	58.239	86.123	81,70	80,96	-0,73	90.861
MADRID	98.169	154.823	137,71	145,55	7,84	131.794
MÚRCIA	62.410	86.109	87,55	80,95	-6,60	88.552
LA RIOJA	62.754	90.813	88,03	85,37	-2,66	97.910
MITJANA	64.244	93.094	90,12	87,52		96.063
DESVIACIÓ ESTÀNDARD	11.493	21.758	16,12	20,45		13.581
DESVIACIÓ / MITJANA	18%	23%	18%	23%		14%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola i del PIB per part de l'INE; dades del PPA (paritat de poder adquisitiu), d'Economistes pel Benestar (2021), segons dades del 2020. Taula: elaboració pròpia.

concentren els màxims valors de rendiments molt elevats de l'1 % dels declarants més rics, seguides de Catalunya).

El salt entre el 2003 i el 2022 se l'emporten descaradament dues CCAA, que són les Balears i Madrid, amb valors del 114 i del 106, respectivament. Totes les altres comunitats presenten valors negatius, a excepció de Catalunya, que puja un punt. Tots els casos s'han mesurat en valors índex respecte al conjunt espanyol =100. Hi ha pèrdues significatives, com Cantàbria (-11,13 punts), seguida de Canàries (-7,75), l'Aragó (-7,62), Múrcia (-6,60), Astúries (-6,21) i Castella-la Manxa (-6,19). Les pèrdues de la resta són de l'orde de 3 punts.

Al marge de la singularitat de les Balears, el cas destacat és la capital respecte al conjunt de la resta. La balança indica que Madrid creix i la resta decreix, amb Catalunya com a fulcre. En termes de desenvolupament regional, aquesta dinàmica hauria de ser la gran qüestió, el gran debat.

No obstant, si mirem les xifres del repartiment de la riquesa en aquest decil del lideratge regional, les seves diferències no són exagerades, per la qual cosa el problema que es planteja és: si hi ha una gran uniformitat entre les classes

EL CAS DESTACAT ÉS LA CAPITAL RESPECTE A LA RESTA. LA BALANÇA INDICA QUE MADRID CREIX I LA RESTA DECREIX, AMB CATALUNYA COM A FULCRE. EN TERMES DE DESENVOLUPAMENT REGIONAL, AQUESTA DINÀMICA HAURIA DE SER LA GRAN QÜESTIÓ, EL GRAN DEBAT.

GRÀFIC 5. RIQUESA MITJANA DECLARADA PER CONTRIBUENT EN EL DECIL SUPERIOR, D10, DE LES CCAA ESPANYOLES DE RÈGIM COMÚ, EN COMPARACIÓ ENTRE EL 2003 I EL 2022.

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola i del PIB per part de l'INE; dades del PPA (paritat de poder adquisitiu), d'Economistes pel Benestar (2023), segons dades del 2020. Gràfic: elaboració pròpia. Llegenda (d'esquerra a dreta): Extremadura (EXT), Castella-la Manxa (CLM), Castella i Lleó (CLL), Astúries (AST), Aragó (ARA), Canàries (CAN), Cantàbria (CNT), Múrcia (MUR), Galícia (GAL), Andalusia (AND), La Rioja (RIO), València (VAL), Espanya (ESP), Catalunya (CAT), Balears (BAL) i Madrid (MAD).

dirigents en llur riquesa, per què el desenvolupament regional, el PIB, resulta tan contrastat? ¿És aquest un problema de lideratge, de classes altes que no condueixen un desenvolupament al nivell de la seva riquesa? Per què hi ha d'haver solidaritat entre regions, amb classes dirigents molt empatades en riquesa respectiva? El comportament entre la major riquesa regional i el PIB l'analitzem en la taula 12.

En la comparació entre riquesa del grup regional dirigent i el PIB trobem:

- Hi ha dos tipus de CCAA, les situades en una major relació riquesa/PIB (vegeu la columna de la dreta) i les situades en major PIB respecte a riquesa, sempre en la comparació del decil superior (D10). En les que destaca la major riquesa relativa al grau del PIB hi ha Andalusia, seguida de Madrid i les Balears, empatades ambdues. València se situa lleugerament en la mateixa categoria, seguida de les Canàries.
- En la categoria de despuntar més en PIB que en riquesa hi ha la l'Aragó, Castella i Lleó, La Rioja, Astúries, Castella-la Manxa, Cantàbria, Galícia i Extremadura. Les primeres d'aquesta relació apunten a situacions dinàmiques, d'esforç de desenvolupament. Catalunya se situa a prop de la unitat, punt de l'empat entre ambdós conceptes.

TAULA 12. COMPARACIÓ ENTRE RIQUESA DECLARADA DEL DECIL MÀXIM (D10) EN IRPF I PIB, EN DATA 2022.

CCAA	D10 2022	PIB 2022	D10/PIB
ESPANYA	100	100	100
ANDALUSIA	81,14	74,90	108,33
MADRID	145,55	136,50	106,63
BALEARS	112,02	105,10	106,58
VALÈNCIA	89,12	86,90	102,56
CANÀRIES	80,29	79,20	101,38
MÚRCIA	80,95	82,40	98,24
CATALUNYA	110,44	115,60	95,54
EXTREMADURA	66,74	75,80	88,04
GALÍCIA	80,96	92,00	88,00
CANTÀBRIA	80,59	92,90	86,74
CASTELLA-LA MANXA	69,17	80,20	86,24
ASTÚRIES	75,68	91,20	82,99
LA RIOJA	85,37	105,50	80,92
CASTELLA I LLEÓ	74,59	95,80	77,86
ARAGÓ	80,14	110,30	72,65
MITJANA	64.244	93.094	90,12
DESVIACIÓ ESTÀNDARD	11.493	21.758	16,12
DESVIACIÓ / MITJANA	18%	23%	18%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola i l'INE.
Taula: elaboració pròpia. Nota: l'índex del PIB inclou les comunitats forals.

GRÀFIC 6. COMPARACIÓ ENTRE RIQUESA DECLARADA DEL DECIL MÀXIM (D10) EN IRPF I PIB, EN DATA 2022.

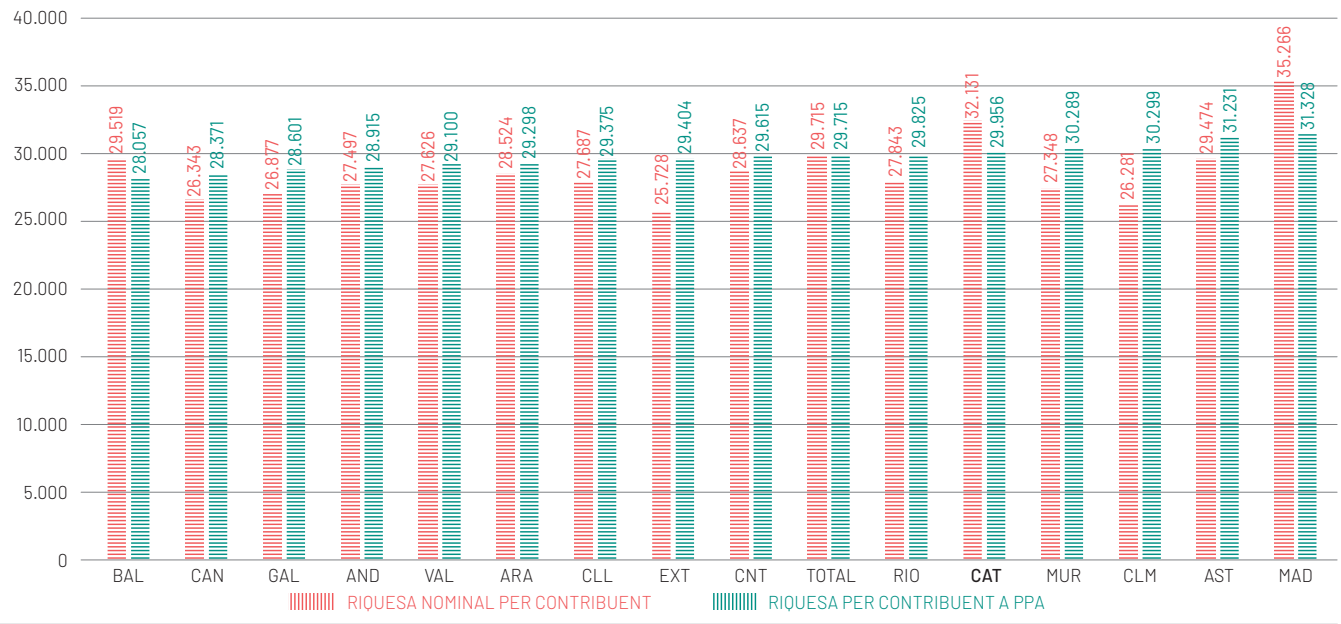
Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola i l'INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: l'índex del PIB inclou les comunitats forals.
Llegenda (d'esquerra a dreta): Extremadura (EXT), Castella-la Manxa (CLM), Castella i Lleó (CLL), Astúries (AST), Aragó (ARA), Canàries (CAN), Cantàbria (CNT), Múrcia (MUR), Galícia (GAL), Andalusia (AND), La Rioja (RIO), València (VAL), Espanya (ESP), Catalunya (CAT), Balears (BAL) i Madrid (MAD).

En síntesi, pobresa i subdesenvolupament no mostren un panorama únic, ni són dues cares concordants del mateix

fet, perquè la combinació és diversa. ¿La solidaritat ha de ser per al desenvolupament o per a la pobresa (per garantir

TAULA 13 I GRÀFIC 7. RIQUESA DELS DECLARANTS I QUOTES DE L'IRPF, EN EL CONJUNT DELS DECLARANTS PER CCAA. TOTALITAT DELS DECLARANTS (TOT), EXCLÒS L'1 % DE MAJOR RIQUESA (P99) DE CADA COMUNITAT, ANY 2022.

TOT-P99	RIQUESA NOMINAL PER CONTRIBUENT	TIPUS FISCAL MITJÀ APLICAT	QUOTA PER CONTRIBUENT	ÍNDEX PPA	RIQUESA PER CONTRIBUENT A PPA
CONJUNT CCAA	29.715	19%	5.588	1,00	29.715
MADRID	35.266	21%	7.235	0,89	31.328
ASTÚRIES	29.474	18%	5.394	1,06	31.231
CASTELLA-LA MANXA	26.281	17%	4.408	1,15	30.299
MÚRCIA	27.348	17%	4.723	1,11	30.289
CATALUNYA	32.131	21%	6.620	0,93	29.956
LA RIOJA	27.843	18%	5.004	1,07	29.825
CANTÀBRIA	28.637	18%	5.103	1,03	29.615
EXTREMADURA	25.728	18%	4.506	1,14	29.404
CASTELLA I LLEÓ	27.687	18%	4.853	1,06	29.375
ARAGÓ	28.524	18%	5.263	1,03	29.298
VALÈNCIA	27.626	18%	4.964	1,05	29.100
ANDALUSIA	27.497	18%	4.844	1,05	28.915
GALÍCIA	26.877	18%	4.728	1,06	28.601
CANÀRIES	26.343	16%	4.312	1,08	28.371
BALEARS	29.519	20%	5.806	0,95	28.057
MITJANA	28.452		5.184,13	1,04	29.578
DESVIACIÓ ESTÀNDARD	2.464		813,34	0,07	948
DESVIACIÓ / MITJANA	9%		16%	7%	3%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola; dades del PPA extretes d'Economistes pel Benestar, al manifest *Cal gestionar els recursos propis per millorar el benestar i la competitivitat de Catalunya*, 2023. Taula i gràfic: elaboració pròpia.
Llegenda (d'esquerra a dreta): Balears (BAL), Canàries (CAN), Galícia (GAL), Andalusia (AND), València (VAL), Aragó (ARA), Castella i Lleó (CLL), Extremadura (EXT), Cantàbria (CNT), La Rioja (RIO), Catalunya (CAT), Múrcia (MUR), Castella-la Manxa (CLM), Astúries (AST) i Madrid (MAD).

serveis bàsics)? Ambdues realitats són diverses i no són un calaix uniforme. Els fons de la Constitució per a l'equilibri en el desenvolupament era per a inversió, mentre que l'anivellament dels serveis bàsics és una altra cosa, però ambdós camps s'han convertit en un finançament de les CCAA que trenca l'ordinalitat. Aquest és un problema que havia d'esclatar.

En tot plegat, el comportament de les elits regionals hi té un paper a veure, almenys com a protagonistes i responsables de la direcció de les seves comunitats.

La riquesa del decil superior de les CCAA es produeix en un context molt uniforme de l'índex de Gini i de tendència a la igualtat social (excepte Madrid i, en part, les Balears), i ens mostra que aquest grup superior és representatiu de tot el conjunt dels contribuents regionals. De fet, aquest decil, ell sol, aporta de l'ordre del 32 % del conjunt fiscal de l'IRPF de les 15 CCAA de règim comú. Els extrems són entre el 26 % a Astúries i el 38 % a Madrid, el 35 % a les Balears i el 33 % a Catalunya. En síntesi, l'estructura de la riquesa de les diferents CCAA resulta molt similar, però no ho és la seva relació amb el PIB regional.

La riquesa vindria a ser els recursos disponibles en una regió per fer front al seu desenvolupament (riquesa que té un propietari). Si la riquesa en el decil superior és molt igualitària, resulta que encara ho resulta més en el conjunt dels declarants, com podem veure en la taula 13. Hem descomptat en aquesta mesura les grans fortunes, les que suposen l'1 % més elevat, per tant, analitzem el 99 % de les declaracions. Aquestes majors fortunes destaquen més a Madrid i a les Balears⁵.

Podem comprovar com el conjunt dels rendiments fiscals són molt homogenis en el conjunt de les regions espanyoles. Un fet que es ratifica per un tipus fiscal mitjà del 19 %, amb dos casos màxims al 21 % (Madrid i Catalunya) i un únic al 16 % (Canàries).

Estadísticament, la variació estàndard respecte a la mitjana és només del 9 %, i en valors absoluts, els extrems, són entre Extremadura i Madrid. Cert que entre elles dues hi ha un salt de quasi 26.000 euros a poc més de 35.000, però són dues economies (i costos adquisitius) clarament diferents.

5 Tot i aquesta igualtat en el conjunt de la mitjana de tots els contribuents, en el cas de Madrid, entre els extrems dels decils inferiors i els superiors, hi ha diferències més contrastades. Aquest 1 % de fortunes sumen 19.196 contribuents a Madrid (quota mitjana de 215.435 €), el 15 % de tota la riquesa declarada; 30.521 contribuents a Catalunya (quota mitjana de 142.141 €) i el 12 % de tota la riquesa declarada; i 4.587 contribuents a les Balears (quota mitjana de 132.873 €), el 13 % de tota la riquesa declarada. Sempre en data 2022.

NOMÉS MADRID, CATALUNYA I LES BALEARS S’ACOSTEN A COBRIR EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC A PARTIR DE LA SEVA DECLARACIÓ DE RENDA. MADRID AMB EL 96 %, CATALUNYA AMB EL 79 % I LES BALEARS AMB EL 68 %. PER L’ALTRE EXTREM, LES CCAA MÉS PRECÀRIES QUEDEN JUST PER SOBRE DEL 30 O EL 40 % DEL SEU VALOR.

Si la comparació es fa a valors de paritat de poder adquisitiu (PPA), el panorama encara escurça més les distàncies, amb solament un 3 % de marge de desviació i amb una ordenació que posa les Balears al darrer lloc (recordem que hem exclòs les grans fortunes, per la qual cosa el conjunt de les Balears canvia de posició en el registre conjunt).

Notí's que la quota mitjana a escala de tots els declarants (29.715 €) se situa just per sota de les dues comunitats més destacades (Madrid i Catalunya), encara que la mitjana del valor de les CCAA baixi a 28.452 € nominals.

Aquest extraordinari grau d'uniformitat en la riquesa declarada posa la pregunta d'on radica l'origen de les diferències del grau de desenvolupament que són paleses i que hi ha a les CCAA espanyoles que formen la demanda de solidaritat. La resposta no estaria, doncs, en la riquesa declarada, sinó en el conjunt de la seva economia i població.

En síntesi, constatem que no hi ha diferències apreciables de riquesa entre la massa general (el 99 %) dels declarants espanyols d'IRPF.

TAULA 14. QUOTA MITJANA PER CONTRIBUENT D’IRPF, NOMBRE D’HABITANTS PER CONTRIBUENT I FINANÇAMENT PER CAPITA DE LES CCAA, EN DATA 2022.

	HABITANTS 2022	QUOTA PER CONTRIBUENT (€)	QUOTA PER HABITANT (€)	HABITANTS / CONTRIBUENT	FINANÇAMENT CCAA 2022 (€/HAB.)	% QUOTA PER HABITANT / FINANÇAMENT
TOTAL	47.475.420	5.588	1.862	2,81	3.341	60%
EXTREMADURA	1.054.776	4.506	1.234	3,65	4.018	31%
CASTELLA-LA MANXA	2.053.328	4.408	1.432	3,08	3.388	42%
CANÀRIES	2.177.701	4.312	1.382	3,12	3.209	43%
MÚRCIA	1.531.878	4.723	1.370	3,45	3.087	44%
ANDALUSIA	8.500.187	4.844	1.387	3,49	3.123	44%
GALÍCIA	2.690.464	4.728	1.702	2,78	3.756	45%
CANTÀBRIA	585.402	5.103	1.941	2,63	4.215	46%
CASTELLA I LLEÓ	2.372.640	4.853	1.849	2,62	3.954	47%
LA RIOJA	319.892	5.004	1.976	2,53	4.131	48%
ARAGÓ	1.326.315	5.263	2.131	2,47	3.903	55%
ASTÚRIES	1.004.686	5.394	2.087	2,58	3.807	55%
VALÈNCIA	5.097.967	4.964	1.679	2,96	3.054	55%
BALEARS	1.176.659	5.806	2.240	2,59	3.312	68%
CATALUNYA	7.792.611	6.620	2.567	2,58	3.264	79%
MADRID	6.750.336	7.235	3.098	2,34	3.233	96%
MITJANA		5.184,13	1.871,65	2,86	3.563,60	0,53
DESVIACIÓ ESTÀNDARD		813,34	510,32	0,41	415,46	0,16
DESVIACIÓ / MITJANA		16%	27%	14%	12%	31%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola; les dades del finançament per CCAA procedeixen de l'informe de la Generalitat de Catalunya (informe del Gabinet de la consellera, juliol de 2024). Taula: elaboració pròpia.

Si la riquesa per declarant assoleix aquest grau d'homogeneïtat, ho compararem amb el finançament *per capita* de les CCAA perquè, a fi de comptes, l'una és l'aportació a l'altra.

El factor clau que explicaria les diferències territorials a les CCAA de regim comú en el seu finançament respecte a la fiscalitat que genera cadascuna, en aquests cas en comparació a l'IRPF, seria el diferent nombre d'habitants que hi ha a cada regió respecte als contribuents declarants. Mentre que hem vist que és molt regular la riquesa per contribuent, no ho és gens la riquesa per habitant efectiu. Més de 2,5 vegades separen el valor màxim i mínim de la relació fiscal si l'analitzem per ciutadà, quan, per contribuent, era d'1,68 vegades.

Aquesta anàlisi parteix exclusivament de les dades de l'IRPF, perquè altres impostos, com l'IVA o especials, com també societats, assoleixen una distribució territorial irregular i es concentren a Madrid. Aquest fet succeeix a totes les CCAA, Catalunya inclosa, i cal establir sistemes de redistribució que són complexos. IVA i especials s'haurien de referir a l'IRPF, ja que la seva dimensió està en funció de la capacitat de despesa.

En impost de societats depenem de l'economia de cada CCAA, i a Catalunya, tot i la part tributada a Madrid, aquest és un volum important que aquí tampoc no hem considerat. Per exemple, Alemanya es considera societats com un ingrés federal, i renda i impostos al consum són més clarament dels *lands*. Ens quedem, doncs, amb les comparacions a escala de l'IRPF, que són prou clares de la dinàmica regional espanyola.

Només Madrid, Catalunya i les Balears s'acosten a cobrir el finançament autonòmic a partir de la seva declaració de renda. Madrid amb el 96 %, Catalunya amb el 79 % i les Balears amb el 68 %. Per l'altre extrem, les CCAA més precàries queden just per sobre del 30 o el 40 % del seu valor. Si la comparació es fes afegint una quota d'impostos al consum de l'ordre del 87 % de l'IRPF (aquesta és la mitjana espanyola), tampoc totes les CCAA assolirien un autofinançament de la seva despesa autonòmica, alhora que tampoc no farien cap aportació al manteniment de l'Estat.

Les dues sèries —de ciutadans per contribuent i de la cobertura del finançament per part de l'IRPF— són de signe contrari (correlació negativa del –0,66) i presenten

dues sèries pràcticament ordenades en sentit contrari. Si el finançament es fes en funció de la riquesa dels contribuents no hi hauria problema, perquè la riquesa és molt uniforme, com hem vist. El problema apareix quan el finançament —i la solidaritat— es distribueix per ciutadans.

El problema del repartiment del finançament autonòmic apareix, doncs, en funció no de la riquesa nominal dels ciutadans de les regions, que ens mesura la declaració de l’IRPF, sinó de la part de població que s’escapa de la declaració.

Arribats a aquest punt, veiem que la solidaritat no es fa entre regions amb més o menys riquesa, sinó respecte a ciutadans que no aporten fiscalment (IRPF) al conjunt de la societat. A més nombre de ciutadans a càrrec del contribuent, més assignació de recursos. I les regions més aportadores són les més integrades a la societat contribuïdora, com és el cas de Madrid, Catalunya i les Balears.

Tots els ciutadans de les CCAA de règim comú, que són contribuents, aporten a la solidaritat dels conciutadans que no ho són. Algunes regions poden tenir el consol que se’n beneficien veïns seus, però el fet és general i dissenya dues Espanyes: la formal i la informal. A més, el finançament opta per anivellar a l’alça les regions que, en general, apareixen amb menor nombre de contribuents respecte a la seva població, considerades més pobres.

La «solidaritat» alimenta el grup social més marginal, o informal, aquell que no apareix a les llistes de tributació. El que succeeix és que, en conjunt, només es poden alimentar a partir de les comunitats amb clars superàvits fiscals, aquelles que precisament generen més recursos, les que estan més integrades a la declaració de l’IRPF (i societats). Hi hauria, doncs, una part significativa de ciutadania que només contribueix en impostos indirectes al consum.

Una primera intuïció d’aquesta realitat optaria per explicar-ho en funció dels valors de l’atur i de l’envelliment de les regions.

Hem analitzat conjuntament els dos factors d’atur i envelliment, a través de la seva mitjana geomètrica. I ens apareix una simultaneïtat on no sempre els màxims d’una variable són els de l’altra, fins al punt que, en la mitjana geomètrica, el contrast màxim és d’1,44 vegades el valor màxim respecte del mínim.

En el pes simultani de les dues variables (atur i envelliment), l’atur és més determinant del resultat

LES DESIGUALTATS REGIONALS APAREIXEN EN L’ECONOMIA I EN LA CAPACITAT DE CREACIÓ DE Riquesa, més que no pas ÚNICAMENT PER FACTORS SOCIALS D’ENVELLIMENT I D’ATUR CRÒNIC. I, EN TOT CAS, SERIA L’ATUR, O L’ECONOMIA IRREGULAR, EL PRINCIPAL FACTOR EXPLICATIU.

final i apareix molt aproximadament amb la mateixa seqüència; en canvi, en l’envelliment els valors més alts se situen en la primera meitat de la sèrie (màxims a Astúries i Castella i Lleó).

En el valor mínim de la composició de les dues variables apareix Catalunya, que quedaria just per sota de les dues comunitats forals (no són a la taula) i fins i tot per sota de Madrid, que se’ns manifesta com una societat dinàmica que importa ocupació.

Aquesta dinàmica ens permet posar de manifest que l’atur i l’envelliment, junts, no explicarien el comportament del nombre de persones que depenen dels contribuents. La correlació entre percentatge d’envelliment i habitants per contribuent és, fins i tot, negativa (–0,19), potser perquè molts jubilats paguen l’IRPF, mentre que amb l’atur es produeix una correlació de 0,62, no determinant del tot, però positiva. Per aquest fet, les desigualtats regionals apareixen en l’economia i en la capacitat de creació de riquesa, més que no pas únicament per factors socials d’envelliment i d’atur crònic. I, en tot cas, seria l’atur, o l’economia irregular, el principal factor explicatiu. La correlació és màxima entre ciutadans per contribuent i taxa d’atur, sense tenir en compte l’envelliment, en el conjunt peninsular, però les dues circumstàncies juntes són màximes a Extremadura, Andalusia, les Canàries i Astúries.

TAULA 15. ATUR I ENVELLIMENT A LES CCAA ESPANYOLES, ANY 2022. MITJANA GEOMÈTRICA D’AMBDÓS VALORS I ORDENADA PER CCAA, DE MÉS A MENYS.

	% TAXA ATUR	% ENVELLIMENT (MAJORS 65 ANYS)	MITJANA GEOMÈTRICA (ATUR I ENVELLIMENT)	HABITANTS PER CONTRIBUENT
TOTAL	13,7	0,20	1,65	2,81
CANÀRIES	20,3	0,17	1,86	3,12
ANDALUSIA	19,4	0,18	1,87	3,49
EXTREMADURA	19,0	0,21	2,02	3,65
BALEARS	18,0	0,16	1,72	2,59
CASTELL A-LA MANXA	14,3	0,19	1,66	3,08
MÚRCIA	13,4	0,16	1,47	3,45
VALÈNCIA	12,9	0,20	1,61	2,96
ASTÚRIES	12,0	0,27	1,81	2,58
MADRID	11,9	0,18	1,48	2,34
GALÍCIA	11,4	0,26	1,73	2,78
LA RIOJA	11,2	0,22	1,55	2,53
CASTELLA I LLEÓ	11,1	0,26	1,71	2,62
CANTÀBRIA	10,5	0,23	1,56	2,63
CATALUNYA	10,2	0,19	1,40	2,58
ARAGÓ	10,1	0,22	1,49	2,47
MITJANA	13,2	21%	1,6	2,9
DESVIACIÓ ESTÀNDAR	3,67	3%	0,18	0,41
DESVIACIÓ / MITJANA	0,28	16%	0,11	0,14
MÀXIM / MÍNIM	2,33	1,69	1,44	1,56

Font: dades fiscals de l’Agència Tributària espanyola i l’INE. Taula: elaboració pròpia.

Ens cal, doncs, aprofundir en els diferències de les economies regionals, cosa que hem estudiat per a més variables. Hem afegit les dades sobre els baixos salaris, el percentatge de devolucions de l’IRPF i el nombre d’afiliats a la Seguretat Social (SS) respecte al nombre de contribuents de l’IRPF, com ens mostra la taula 16.

El grau de correlació d’algunes variables respecte a la dada clau de nombre de contribuents respecte als habitants és elevada en el cas del percentatge de salaris baixos (0,785) i de la proporció d’afiliats a la SS respecte del nombre de contribuents (0,793). Aquesta dada ens indica aquelles persones que, tot i estar donats d’alta a la SS, queden per sota del llindar mínim de tributació (12.000 €/any), per tant, assenyalen una economia de baixos salaris.

La correlació esdevé màxima si combinem les quatre variables simultàniament, a través de la seva mitjana geomètrica. Llavors la correlació puja fins a 0,897. I recordem que el factor envelliment no millorava els resultats.

Economies regionals divergents. El conjunt mostra dues economies diferents, dues tipologies regionals en un ventall amb certa continuïtat, però amb extrems contrastats, que en determinades regions són una quota decisiva de contractes laborals per sota dels mínims (participar o no de la fiscalitat de l’IRPF). Aquest situació és present a totes les CCAA, però el cas radica en la seva dimensió. No són els mateixos valors just per sobre del 12 % (Catalunya, Balears) que per damunt del 29 % (Extremadura, en la qual aquest valor és del mateix ordre de magnitud que la seva ocupació pública).

En el repartiment de població i atur per regions, hem de valorar que les migracions a Madrid des de la resta de CCAA són quasi 4 vegades superiors a Madrid que a Catalunya (16.154 persones a Madrid respecte a 4.321 a Catalunya l’any 2021, segons dades de l’INE). Els arribats a Madrid procedeixen, per ordre, de: Castella-la Manxa, València, Andalusia, Castella i Lleó i Galícia, com també de la resta. A Catalunya destaquen només València i Andalusia i una mica l’Aragó. I només hi ha dos altres territoris receptors nets més: les Balears i el País Basc, amb un màxim en pèrdues, que és València, per damunt d’Andalusia i de Castella-la Manxa. L’Espanya vaciada

és la subministradora neta de població a Madrid, amb població jove i formada. Aquest espai és funcional a la capitalitat de Madrid i és en la seva relació mútua on caldria establir els equilibris, perquè és l'Espanya buidada per Madrid. La responsabilitat de la solidaritat amb aquestes regions li correspondria, bàsicament, a Madrid. Tanmateix, la redistribució històrica via fiscal en favor de l'atur no ha aconseguit revertir el panorama econòmic d'aquestes regions buidades.

En el conjunt d'aquesta dinàmica econòmica també cal tenir en compte que el flux dinerari de l'ingrés dels recursos de les CCAA aporta activitat i llocs de treball a les regions amb dèficit fiscal, que resulten així sostingudes per les que assoleixen superàvit, bàsicament Catalunya i Madrid, però amb aquesta com a receptora de tot l'aparell de l'Estat central i del mercat de treball del seu entorn.

Les economies regionals ens presenten una riquesa molt uniforme dels ciutadans, d'aquells que aporten fiscalment, però amb notables diferències en la distribució dels recursos a les CCAA, recursos que procedeixen d'aquestes aportacions fiscals, de forma que es produeix un flux cap a les CCAA amb més ciutadans aturats o subempleats que no consten a l'economia formal. Madrid és aportador, però

LES ECONOMIES REGIONALS ENS PRESENTEN UNA RIQUESA MOLT UNIFORME DELS CIUTADANS, D'AQUELLS QUE APORTEN FISCALMENT, PERÒ AMB NOTABLES DIFERÈNCIES EN LA DISTRIBUCIÓ DELS RECURSOS A LES CCAA.

gaudeix també d'un potent flux de diner públic en forma de capitalitat. I tot això deixant a part les dues comunitats forals, que mantenen un positiu equilibri confederal amb l'Estat; només Catalunya i les Balears apareixen al marge dels beneficis de l'Estat i només amb el paper d'aportadores.

TAULA 16. NOMBRE DE CONTRIBUENTS PER CCAA RESPECTE A UN CONJUNT DE 4 VARIABLES (ATUR, SALARIS BAIXOS, AFILIATS A LA SS PER CONTRIBUENT I DEVOLUCIONS DE L'IRPF), ANY 2022, I MITJANA GEOMÈTRICA D'AQUESTES VARIABLES, PER CCAA, ORDENADES DE MÉS A MENYS NOMBRE DE CONTRIBUENTS.

	HABITANTS / CONTRIBUENT	% ATUR	% SALARIS BAIXOS (2021)	AFILIATS SS / CONTRIBUENTS	% DEVOLUCIONS IRPF 2022	MITJANA GEOMÈTRICA
TOTAL	2,81	13,7	16,7	1,19	10%	5,4
EXTREMADURA	3,65	19,0	29,6	1,39	19%	12,1
ANDALUSIA	3,49	19,4	21,2	1,35	17%	9,8
MÚRCIA	3,45	13,4	22,8	1,41	19%	9,0
CANÀRIES	3,12	20,3	28,1	1,24	18%	11,1
CASTELLA-LA MANXA	3,08	11,1	17,5	1,12	21%	6,8
VALÈNCIA	2,96	12,9	21,3	1,19	13%	6,6
GALÍCIA	2,78	11,4	21,7	1,07	15%	6,2
CANTÀBRIA	2,63	10,5	16,9	1,00	10%	4,3
CASTELLA I LLEÓ	2,62	14,3	16,3	1,03	19%	6,7
BALEARS	2,59	18,0	12,1	1,00	9%	4,4
ASTÚRIES	2,58	12,0	20,6	0,95	18%	6,4
CATALUNYA	2,58	10,2	12,7	1,18	9%	3,7
LA RIOJA	2,53	11,2	16,8	1,05	15%	5,5
ARAGÓ	2,47	10,1	11,8	1,09	13%	4,1
MADRID	2,34	11,9	13,7	1,21	5%	3,3
PEARSON	0,6205	0,7857	0,7931	0,6462	0,8971	

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola, la Seguretat Social (SS) i l'INE. Taula: elaboració pròpia.

Si la riquesa formal dels «rics» (tota la població que paga l'IRPF) resulta realment tan igual en el conjunt de les Espanyes (almenys en les CCAA no forals analitzades), llavors per què s'exerceix una redistribució només en termes d'atur, d'economia informal i de capitalitat? O per què encara que es treballi amb major rendiment, la redistribució premia exclusivament el no treball formal?

Així, doncs, el debat del finançament i la despesa pública és indissociable del de la riquesa i l'economia regionals.

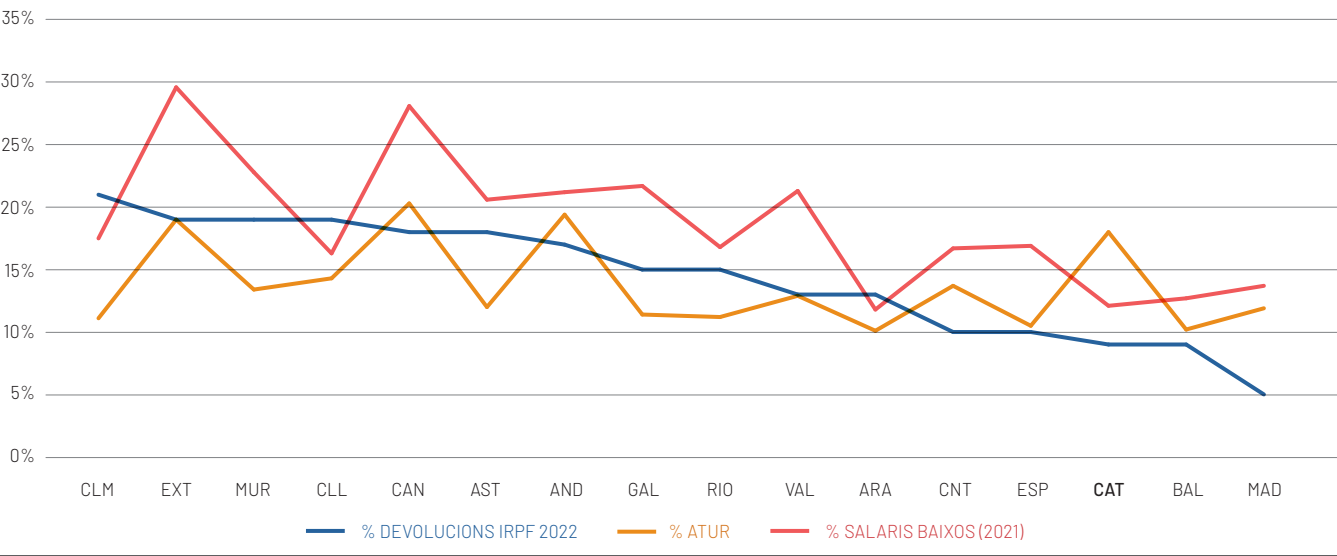
EN CONCLUSIÓ

El finançament autonòmic, vista la gran uniformitat de la riquesa a les CCAA de règim comú, un cop excloses les grans fortunes, podria alimentar-les a totes en base a la seva pròpia recaptació de l'IRPF (més una part proporcional de l'IVA i d'impostos especials). Aquesta dinàmica podria anar acompanyada d'una quota de solidaritat, per als serveis bàsics, per a la resta de la població fiscalment no contribuïdora, però el seu valor hauria de ser inferior, de menys quantia, i només per a serveis bàsics, com també anar a càrrec dels pressupostos generals de l'Estat. No semblaria que un model així se separés massa de l'alemany. No obstant, seria pedagògic que no hi hagués cap mínim exempt d'IRPF, tot i que la progressivitat fiscal sempre faria majors retorns a les rendes més baixes i implicaria una redistribució.

SI LA RIQUESA FORMAL DELS «RICS» (TOTA LA POBLACIÓ QUE PAGA L'IRPF) RESULTA REALMENT TAN IGUAL EN EL CONJUNT DE LES ESPANYES, LLAVORS PER QUÈ S'EXERCEIX UNA REDISTRIBUCIÓ NOMÉS EN TERMES D'ATUR, D'ECONOMIA INFORMAL I DE CAPITALITAT?

El que no pot succeir és que hi hagi un major finançament amb menor aportació, com fins ara, i encara més amb una riquesa molt uniforme que consolida una economia informal fora del sistema. I sí, l'empat de riquesa trenca el vell tòpic de l'Espanya pobra versus la Catalunya rica, quan el que cal és equitat de fluxos provinents de l'Estat i de la pròpia responsabilitat.

GRÀFIC 8. PARAL·LELISME DE TRES VARIABLES DE SUBDESENVOLUPAMENT: PERCENTATGES REGIONALS DE DEVOLUCIONS D'IRPF, D'ATUR I DE SALARIS BAIXOS, EN DATA 2021 I 2022.

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola, la Seguretat Social (SS) i l'INE, amb valors de la taula 16. Taula: elaboració pròpia. Llegendada (d'esquerra a dreta): Castella-la Manxa (CLM), Extremadura (EXT), Múrcia (MUR), Castella i Lleó (CLL), Canàries (CAN), Astúries (AST), Andalusia (AND), Galícia (GAL), La Rioja (RIO), València (VAL), Aragó (ARA), Cantàbria (CNT), Espanya (ESP), Catalunya (CAT), Balears (BAL) i Madrid (MAD).

3.3. L’ESTAT ÉS MADRID

El debat del dèficit fiscal de Catalunya demana un context de dades de recaptació a escala espanyola. Fer-nos els agreujats, sense un coneixement del que succeeix en el nostre entorn, o demanar un finançament autonòmic més just, o un tractament a la basca, poden ser comportaments ingenus i ignorants sense un quadre general de la realitat.

L’Agència Tributària del Ministeri d’Hisenda presenta informes molt detallats de la recaptació fiscal per CCAA i per cada tipus d’impost. La recaptació a Madrid és extraordinària i de moment la valorarem *per capita* i més endavant en suma total.

- Madrid més que duplica Catalunya en recaptació per persona, tant en IRPF com en IVA, i ambdues segueixen una elevada correlació de valor 0,95 (Pearson), ja que la despesa de l’IVA assenjala un ingrés (IRPF).
- En impostos de societats, Madrid no duplica Catalunya, tot i que hem de pensar que conté les declaracions de les grans empreses i els monopolis de l’Estat (les declaracions no territorials i directament centrals són insignificants, del 0,01 %).

TAULA 17. VALORS PER HABITANT DE RECAPTACIÓ D’IRPF, IVA I SOCIETATS, ANY 2020 I COMPARACIÓ AMB EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC DEL MATEIX ANY 2020.

	IRPF (€/HAB.)	IVA (€/HAB.)	SOCIETATS (€/HAB.)	FINANÇAMENT RECURSOS AUTONÒMICS REBUTS	% RECURSOS / (IRPF+IVA)	ÍNDEX IRPF	ÍNDEX SOCIETATS
MADRID	5.049	4.537	772	2.501	26%	2,7	2,3
CATALUNYA	2.205	1.891	402	2.519	61%	1,2	1,2
CANTÀBRIA	2.764	1.120	337	3.220	83%	1,5	1,0
MITJANA	1.854	1.335	334	2.558	80%	1,0	1,0
ARAGÓ	1.466	959	498	2.865	118%	0,8	1,5
BALEARS	1.612	748	355	2.550	108%	0,9	1,1
VALÈNCIA	1.195	968	363	2.376	110%	0,6	1,1
GALÍCIA	1.167	986	303	2.836	132%	0,6	0,9
LA RIOJA	1.203	826	386	2.956	146%	0,6	1,2
ASTÚRIES	1.078	806	137	2.863	152%	0,6	0,4
MÚRCIA	939	367	373	2.396	183%	0,5	1,1
CASTELLA I LLEÓ	921	471	246	2.965	213%	0,5	0,7
ANDALUSIA	830	452	213	2.391	187%	0,4	0,6
CASTELLA-LA MANXA	729	445	213	2.593	221%	0,4	0,6
EXTREMADURA	665	365	183	2.942	286%	0,4	0,5
CANÀRIES	869	90	147	2.481	259%	0,5	0,4

Font: dades fiscals de l’Agència Tributària espanyola; dades de finançament autonòmic, d’Economistes pel Benestar (2023). Taula: elaboració pròpia. Nota: els ingressos de l’Agència Tributària inclouen en cada CCAA el tram autonòmic de possible recàrrec de l’IRPF.

- Només Cantàbria se suma a les posicions per sobre de la mitjana de les CCAA de règim comú. Tota la resta de comunitats se situen per sota de la mitjana.
- Si comparem les xifres de pagament dels principals impostos amb el finançament autonòmic com a retorn significatiu, les dades ens diuen que només tres comunitats reben menys del que aporten per IRPF+IVA. El subsidi pot arribar a valors que van del 8 % més (les Balears) fins a arribar al 286 % més (Extremadura). Estem parlant exclusivament de la despesa autonòmica, sense considerar la resta del sosteniment de l’Estat.
- Si IRPF i IVA van molt lligats respectivament, l’índex d’IRPF per persona és significatiu i va de valors 2,7 en mitjana a Madrid —respecte a l’1 del conjunt espanyol— a 1,2 a Catalunya, 1,5 a Cantàbria i tota la resta per sota del valor unitat.
- Per contrast, en valors index de l’impost de societats les distàncies s’escurcen i la majoria de les CCAA se situen per damunt de la unitat (vegeu l’Aragó per damunt de Catalunya). Seria un senyal que l’activitat econòmica és més equilibrada que el repartiment de la renda. Tanmateix, en termes absoluts, la fiscalitat de societats és molt menor en quantia respecte a l’IRPF i l’IVA i no canvia el panorama del finançament autonòmic.

QUE HI HA SOUS ALTS A MADRID ENS HO INDICA L’ÍNDEX DE GINI. HI HA SOUS ALTS I MOLTS MÉS DE BAIXOS, JA QUE L’ÍNDEX INDICA EL CONTRAST, NO ELS VALORS ABSOLUTS. EL MAJOR IGUALITARISME SOCIAL COINCIDIRIA AMB ELS ESPAIS MENYS DESENVOLUPATS, EN RETROCÉS O MÉS LLIGATS A SER PERIFÈRIA DE MADRID.

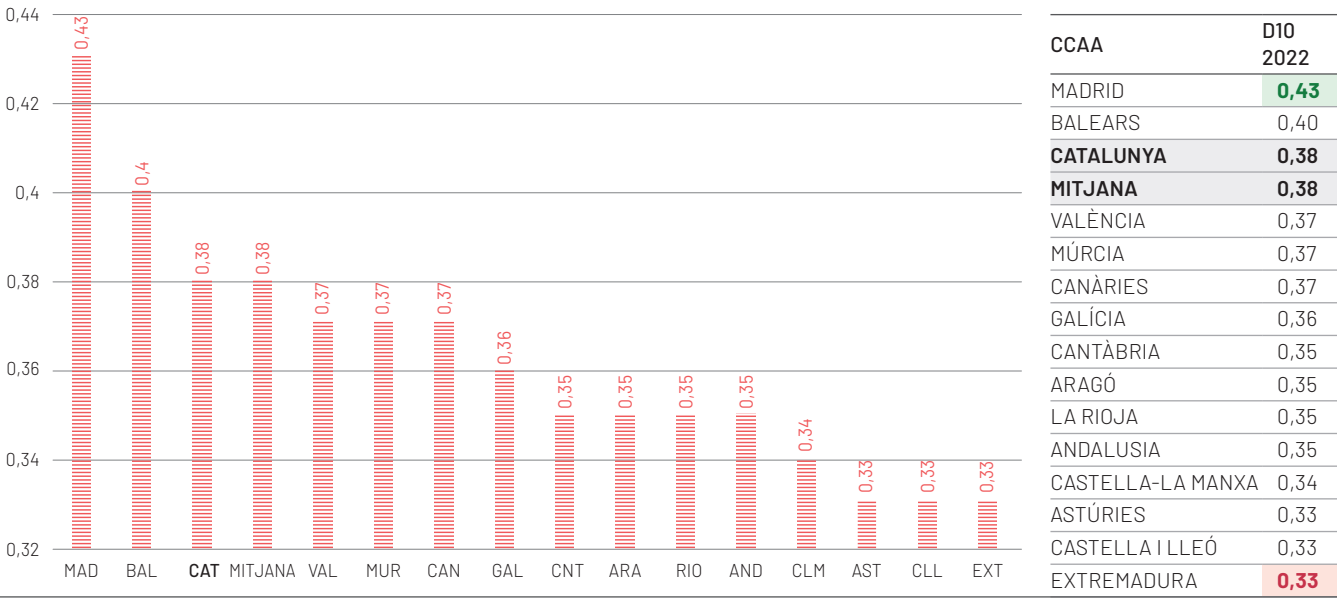
El conjunt ens mostra un panorama on Madrid fa de motor fiscal central de l’Estat. I no és que hi hagi una certa «Espanya buidada», o somorta, és que ho és quasi TOTA ella, a excepció de Catalunya (i Cantàbria, que és de poca dimensió, perquè és poc més que un Maresme en població i PIB).

El PIB de Madrid (1,36), respecte a la mitjana espanyola (1,00), supera per habitant el de Catalunya (1,16) i quedem per sota del País Basc (1,21) i Navarra (1,21), seguits després per la resta de CCAA. Les diferències d’IRPF i PIB assenyalen que Madrid és un lloc de sous més alts i que aquests suporten una redistribució important, via fiscal, a escala de tot l’Estat, sobretot en base als principals impostos (IRPF i IVA). I sous més elevats es converteixen en inversió i capitalització acumulada en anys, és a dir, en riquesa. Madrid determina Espanya, amb una extensa perifèria subsidiada a la qual no es podria donar el nom de regions, ja que la seva autonomia i autososteniment és inexistent (ravals, barris...?). L’excepció és Catalunya (i les comunitats forals que ja es van fer confederals, desconnectades). Tampoc les Balears i València compten com a aportadores, només Madrid, Catalunya i Cantàbria. Tot això no treu la competència fiscal, esmentada en planes més amunt, per part de Madrid.

Que hi ha sous alts a Madrid ens ho indica l’índex de Gini, que publica la mateixa Agència Tributària espanyola cada any des del 2003. Hi ha sous alts i molts més de baixos,

ja que l’índex indica el contrast, no els valors absoluts. El major igualitarisme social coincidiria amb els espais menys desenvolupats, en retrocés o més lligats a ser perifèria

GRÀFIC 9 I TAULA 18. MITJANA DELS ÍNDEXS DE GINI DELS ANYS 2003 A 2021.

Font: Agència Tributària espanyola. Gràfic i taula: elaboració pròpia. Nota: la tendència general i arreu ha estat la reducció de l’índex, vers una major igualtat social, a mesura que avança el temps, excepte en el cas de Madrid. Un diferencial de 5 centèsimes en l’índex —com hi ha entre Madrid i Catalunya— implica una gran diferència social. Llegenda (d’esquerra a dreta): Madrid (MAD), Balears (BAL), Catalunya (CAT), València (VAL), Múrcia (MUR), Canàries (CAN), Galícia (GAL), Cantàbria (CNT), Aragó (ARA), La Rioja (RIO), Andalusia (AND), Castella-la Manxa (CLM), Astúries (AST), Castella i Lleó (CLL) i Extremadura (EXT).

de Madrid: Extremadura, les dues Castella i Astúries, però la vertical d'ascens es manifesta amb força a les Balears i Madrid, amb Catalunya a la mitjana.

I tot i que aquest índex diu que Madrid és socialment més classista, aquesta comunitat ho corrobora amb uns serveis essencials en salut i educació dels pitjors finançats de l'Estat, perquè la comunitat prefereix fer dúmping fiscal abans que recaptar per a una millor despesa social.

L'economia de Madrid només es pot explicar per la funció de capitalitat: amb molts alts càrrecs de l'Administració pública i molts alts càrrecs empresarials, la qual, no obstant, supera en menor salt el PIB de les CCAA que segueixen la capital, tot i disposar d'una màquina central que explica un model d'estat.

En els 14 anys que van del 2008 al 2022, de l'increment de recaptació d'IRPF en valors absoluts i en l'àmbit espanyol, un 46 % se l'assigna Madrid, per un 16 % Catalunya, un 8 % Andalusia i un 6 % València, mentre que la resta de CCAA queden cadascuna entre el 3 % i el 0,3 %. Valors que ratifiquen la màquina de riquesa i comandament que és Madrid.

La dimensió en valors relatius a la població en el panorama fiscal que hem vist, es pot complementar amb les dades dels totals regionals de la taula 19.

TAULA 19. VALORS NETS DE RECAPTACIÓ FISCAL (UN COP FETS ELS RETORNS), ANY 2020, EN MILIONS D'EUROS.

2020	TOTAL		IRPF		IVA		SOCIETATS		SUMA (IRPF+IVA +SOCIETATS)	
MADRID	88.687	46%	34.234	39%	30.760	49%	5.233	33%	88.687	46%
CATALUNYA	37.953	20%	17.159	20%	14.717	23%	3.129	20%	37.953	20%
CANTÀBRIA	2.617	1%	1.611	2%	653	1%	196	1%	2.617	1%
ESPANYA	194.051	100%	87.972	100%	63.337	100%	15.858	100%	194.051	100%
ARAGÓ	4.066	2%	1.948	2%	1.275	2%	662	4%	4.066	2%
BALEARS	3.486	2%	1.889	2%	877	1%	416	3%	3.486	2%
VALÈNCIA	13.742	7%	6.043	7%	4.898	8%	1.836	12%	13.742	7%
GALÍCIA	6.985	4%	3.153	4%	2.663	4%	819	5%	6.985	4%
LA RIOJA	792	0,4%	385	0,4%	264	0,4%	123	1%	792	0,4%
ASTÚRIES	2.239	1%	1.098	1%	821	1%	140	1%	2.239	1%
MÚRCIA	2.646	1%	1.419	2%	555	1%	564	4%	2.646	1%
CASTELLA I LLEÓ	4.010	2%	2.206	3%	1.127	2%	588	4%	4.010	2%
ANDALUSIA	13.641	7%	7.022	8%	3.825	6%	1.804	11%	13.641	7%
CASTELLA-LA MANXA	3.017	2%	1.490	2%	909	1%	436	3%	3.017	2%
EXTREMADURA	1.416	1%	708	1%	388	1%	195	1%	1.416	1%
CANÀRIES	2.628	1%	1.890	2%	195	0%	319	2%	2.628	1%
DELEGACIONS	188.729	97%	83.666	95%	62.934	99%	15.857	100%	188.729	97%
SERVEIS CENTRALS	5.321	3%	4.306	5%	403	0,6%	0,8	0,0%	5.321	3%

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola. Taula: elaboració pròpia. Nota: els ingressos de l'Agència Tributària inclouen el tram autonòmic de l'IRPF. La taula no incorpora Ceuta ni Melilla, els valors de les quals són del 0,02 i el 0,01 %, respectivament, del total dels ingressos. Tampoc hi són les dades de les hisendes forals, que el Ministeri no integra als seus valors.

EN ELS 14 ANYS QUE VAN DEL 2008 AL 2022, DE L'INCREMENT DE RECAPTACIÓ D'IRPF EN VALORS ABSOLUTS I EN L'ÀMBIT ESPANYOL, UN 46 % SE L'ASSIGNA MADRID, PER UN 16 % CATALUNYA, UN 8 % ANDALUSIA I UN 6 % VALÈNCIA, MENTRE QUE LA RESTA DE CCAA QUEDEN CADASCUNA ENTRE EL 3 % I EL 0,3 %.

LES TRES COMUNITATS APORTADORES SUMEN EL 67 % DE LA RECAPTACIÓ, MENTRE QUE TOTA LA RESTA DE COMUNITATS NOMÉS APORTEN EL 30 % (AMB EL 62 % DE LA POBLACIÓ). MADRID ÉS CLAU, PERÒ CATALUNYA ÉS IMPRESCINDIBLE.

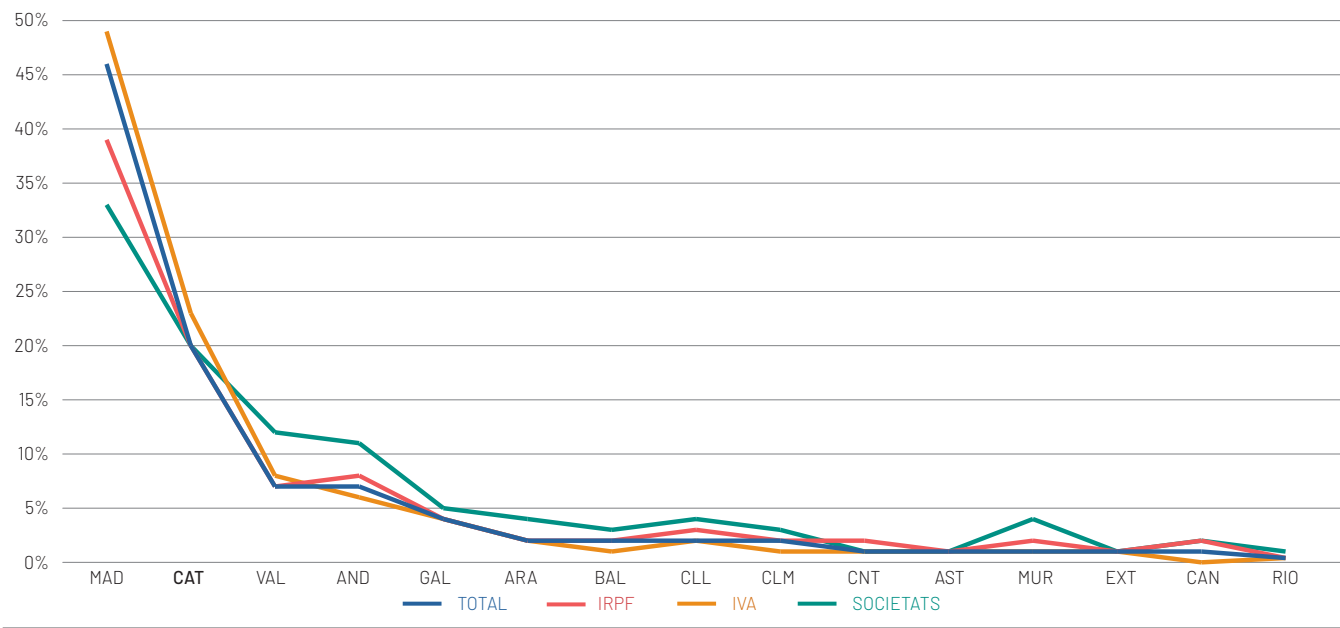
El conjunt de la recaptació fiscal es concentra a Madrid, amb el 46 % del total, al qual podríem afegir el 3 % dels serveis centrals i ratllariem la meitat. Agència fiscal? –la de Madrid! Aquesta concentració s'explica per l'alta presència de l'IRPF (i l'IVA associat) amb valors que dupliquen Catalunya, però no en el camp de les societats (tot i les fugues d'empreses del 2017 a Catalunya), ja que Madrid és dos terços superior a Catalunya, gràcies a l'efecte seu, però no el doble, com en els dos grans capítols fiscals.

Les tres comunitats aportadores sumen el 67 % de la recaptació (inclòs l'1 % de Cantàbria), el 70 % si hi incloem la recaptació dels serveis centrals, mentre que tota la resta de comunitats només aporten el 30 % (amb el 62 % de la població). Madrid és clau, però Catalunya és imprescindible.

La mitjana fiscal per espanyol és una aportació de 4.090 €, dels quals el finançament autonòmic en capta una mitjana de 2.558 €, essent la resta per a l'Estat central. Mentre que els valors autonòmics es mantenen força constants al llarg dels anys, els increments de recaptació van al Govern central (les xifres de 2020 són palesament d'un moment de crisi).

A la major part de les CCAA, més enllà de Madrid i Catalunya, el pes relatiu (percentatge en el conjunt) de l'impost de societats supera l'IRPF i l'IVA. I en nou d'aquestes el total recaptat és, en cada cas, del 2 % o menys del total gestionat en l'annualitat per l'Agència Tributària espanyola.

GRÀFIC 10. VALORS PERCENTUALS DE RECAPTACIÓ FISCAL (UN COP FETS ELS RETORNS), ANY 2020, PER CCAA.

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els ingressos de l'Agència Tributària inclouen el tram autonòmic de l'IRPF. La taula no incorpora Ceuta ni Melilla, els valors de les quals són del 0,02 i el 0,01 %, respectivament, del total dels ingressos. Tampoc hi són les dades de les hisendes forals, que el Ministeri no integra als seus valors. Els valors numèrics són expressats a la taula 19. Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Catalunya (CAT), València (VAL), Andalusia (AND), Galícia (GAL), Aragó (ARA), Balears (BAL), Castella i Lleó (CLL), Castella-la Manxa (CLM), Cantàbria (CNT), Astúries (AST), Múrcia (MUR), Extremadura (EXT), Canàries (CAN) i La Rioja (RIO).

Cal posar en relació la gran recaptació de Madrid respecte a aquest import de despesa central, sobretot pel desequilibri entre PIB i recaptació fiscal, que no assoleixen cap equilibri mutu. Si el PIB conté el sector serveis, inclosos els administratius, el PIB de Madrid és el 19,5 % del total, i el de Catalunya, el 19,0 %. I podem recordar que les comunitats forals, que no participen del joc, són el 7,6 % del conjunt (o el 40 % de Catalunya, és a dir, res menor). Un 19,5 % de PIB genera un 46 % de recaptació fiscal. Fa la capital de metròpoli d'una colònia? ¿D'una perifèria que és mantinguda en serveis, gràcies a una redistribució potent en funció de la capital, tot reservant-se per a ella les funcions de capitalitat, molt ben retribuïdes, però amb alguna colònia productiva, subjugada, i que és contribuïdora neta? Tot i que a Madrid (i arreu) hi consten altres impostos menors, només en termes d'IRPF+IVA els seus valors dupliquen Catalunya per a un PIB pràcticament empatat. De forma destacada, l'ingrés fiscal de Madrid és molt superior a la seva proporció de PIB.

La funció Estat explica la mecànica redistribuïdora: qui paga i qui rep. La funció podria ser equilibrada en una Espanya sense Catalunya (les comunitats forals ja no compten). Llavors hi hauria una perifèria subsidiada en nom d'un director d'orquestra que seria la capital. Però encara cal un aportador: Catalunya, amb el 20 % de total de l'aportació. I hem de reivindicar que en el 46 % de Madrid hi ha una part d'origen català (empreses d'escala d'Estat, Administració central).

En l'economia de la perifèria subsidiada juga un salari mínim que assoleix un valor més elevat en paritat de compra que a les metròpolis i un mínim exempt d'IRPF amb igual funció, pel factor d'un cost de la vida també menor. Aquest fet es constata en les devolucions d'IRPF a partir de la recaptació bruta, ja que són percentualment superiors a l'Espanya barata que l'Espanya cara de Madrid i Catalunya. En data 2022, un 12 % respecte a un 7 % entre aquests dos blocs. Els valors fiscals nominalns poden donar alegries, però als pobres.

En aquest Estat hi ha l'expectativa d'emigrar des de l'Espanya buidada a Madrid, amb un cost de vida superior, com també majors oportunitats en la plantilla de l'Estat i les grans empreses. Qui certament emigra és la població estrangera, sud-americana, amb un grau de proletarització superior al de la resta de l'Estat. Sí que hi ha un millor futur a Madrid des de l'Espanya buidada, però és en l'aparell de l'Estat, en els professionals, en els sous mitjans i alts, no en els baixos.

Hem comparat despesa autonòmica i recaptació fiscal i hem vist que IRPF+IVA només nodrien tres comunitats per finançar-se des d'aquests serveis. Ara bé, si sumem tota la recaptació fiscal, en tots els conceptes, les comunitats aportadores al pagament dels serveis centrals augmenten

EN LA MEITAT DE CCAA, EN 9, LA TOTALITAT DE LA SEVA DESPESA AUTONÒMICA NO ES COBREIX AMB LA TOTALITAT DELS SEUS IMPOSTOS, DE FORMA QUE NO SÓN EN ABSOLUT APORTADORES DE LA DESPESA DE MANTENIMENT DE L'ESTAT CENTRAL. LA PERIFÈRIA CASTELLANA DE MADRID SUPERA EN PROFUNDITAT ANDALUSIA, GALÍCIA, ASTÚRIES I LA RIOJA. COM MÉS A PROP DE MADRID, PITJOR.

en tres més: l'Aragó, València i les Balears. En la resta, la totalitat de la seva despesa autonòmica no es cobreix amb la totalitat dels seus impostos, de forma que no són en absolut aportadores de la despesa de manteniment de l'Estat central. I no ho són amb valors que arriben a més del doble de la seva recaptació (Extremadura i les Canàries), a més del 75 % (les dues Castella) o al 50 % (Andalusia). La perifèria castellana de Madrid supera en profunditat Andalusia, Galícia, Astúries i La Rioja. Com més a prop de Madrid, pitjor.

En data 2020, el *cupo*, o quota aportada per Catalunya a l'Estat, calculat en el diferencial d'ingrés via finançament i el total d'aportació fiscal, seria, segons els quadres de xifres anteriors, de 18.354 M€. Al País Basc, la quota fou de 1.048 M€ (amb una població del 28 % respecte a Catalunya), és a dir, amb un desequilibri de 5 a 1. En equitat, la seva aportació hauria de superar els 5.000 M€.

En síntesi, el finançament de Catalunya està estretament lligat a un model d'estat determinat per la capitalitat de Madrid: **l'Estat és Madrid**.

3.4. LES LLÀGRIMES D'EMILIANO GARCÍA-PAGE

El president castellanomanxec, que té Catalunya en el punt de mira del seu trabuc, podria fer una mirada més crua cap a casa i el seu veïnat madrileny. La seva comunitat, de cinc províncies i amb un total de 2 milions d'habitants, en té dues com a raval de la capital, Guadalajara i Toledo, que engloben quasi la meitat (48 %) de la població de Castella-la Manxa (CLM).

Aquesta comunitat és més pobra que Madrid (MAD), amb una mitjana per contribuent de 33.194 €, respecte als 41.286 € de Madrid (dades de l'IRPF de 2022). Però a causa de la competència fiscal dissenyada per la seva presidenta, essent la capital un 48 % més rica per contribuent mitjà, la seva quota fiscal és només un 27 % més alta.

Una mitjana sempre és sospitosa per simple, però la realitat és encara més dura, perquè el 30 % més pobre de MAD està fiscalment pitjor tractat que el corresponent de CLM, mentre que els més rics surten en benefici fiscal. El 10 % més ric ho és a Madrid més del doble *per capita* per a una pressió fiscal que només és el 16 % superior que a CLM. I, cap avall, classes mitjanes i altes surten sempre beneficiades a la capital, respecte a CLM, i més com més riques són, però no en els estrats més humils. Tanmateix, mai no hem sentit García-Page queixar-se d'un veïnatge immediat que directament el maltracta.

Madrid buida de recursos humans el seu veí del sud, amb 6.650 ciutadans emigrats en un sol any (dades del 2021, i no és cosa d'una sola data). Són valors menors respecte a la immigració estrangera, però són bàsicament professionals joves i formats. Aquest és el major contingent procedent de les Espanyes, el 40 % del total dels 16.054 espanyols que arribaren a Madrid.

Madrid és competitiu fiscalment i en oferta de llocs de treball per a classes mitjanes i altes, no per a la població més humil, que ha de competir amb la immigració estrangera i amb un major cost de la vida. A salari mínim idèntic, millor quedar-se a Castella-la Manxa, i a idèntic mínim exempt d'IRPF, doncs igualment, perquè el cost de la vida és inferior que a la capital. Tot i que la riquesa és inferior, el cost de la vida aproximaria les situacions reals d'ambdues comunitats i les quasi empataria, categoria per categoria de contribuent, baix, mig o alt, perquè a MAD la vida és el 30 % més cara que a CLM (en valors de paritat de poder adquisitiu). Però només a les classes mitjanes-altes i a les altes els surt a compte emigrar a Madrid, mentre que per a les inferiors és millor no

emigrar a la capital i viure bé en un subdesenvolupament tranquil, en la decadència, encara que això negui tot futur col·lectiu. Ja hi ha un president de comunitat que plora per l'avui, agressivament si cal, i que ignora plenament el futur. La fuga de les classes dirigents de CLM genera l'absència d'un procés propi de desenvolupament i consolida una situació capada. Emigrar pot ser personalment respectable, però en sentit social és un daltabaix.

La gran diferència de la riquesa rau en el fet que, per al total de ciutadans, a CLM hi ha menys contribuents nets que a MAD. A Madrid hi ha 2,34 ciutadans per contribuent net, mentre que a CLM en són 3,08, la qual cosa genera menys ingressos a la comunitat manxega, encara que els contribuents no siguin —per cost de la vida— tan diferents entre ells. A CLM hi ha un elevat gruix d'ocupats per sota del llinar mínim d'ingressos subjecte a l'IRPF, com també de població aturada. Hisenda retorna fins al 27 % del total dels ingressos recaptats per IRPF a CM (per un 7 % a MAD, segons dades de 2020). Cada any, l'Agència Tributària espanyola reparteix felicitat i bones notícies a CLM, per contra del que els succeeix a la quasi totalitat de la ciutadania de les CCAA aportadores.

Una nota econòmica més: en data 2020, segons dades d'Economistes pel Benestar⁶, el finançament autonòmic de Catalunya i de Castella-la Manxa fou de 2.519 € i 2.593 € *per capita*, respectivament, i per a competències equivalents, per tant, nominalment fou lleugerament superior el finançament castellà. Però si s'aplica l'índex de PPA (paritat de poder adquisitiu), les xifres esdevenen de 2.256 € i 2.872 €, un 27 % superiors en la comunitat manxega, per a un índex de PPA que resulta del 23 % més alt en aquesta.

Hi ha, doncs, una greixada màquina de subdesenvolupament, cofoisme, explotació i miratge regional, el beneficiari del qual és Madrid, amb el conseqüent bloqueig de tot concepte de desenvolupament regional.

Si MAD i CLM formessin una sola comunitat (Castella la Nova, en dèiem fa anys), el debat territorial, de centre i perifèria, formaria part d'una unitat funcional real, avui desmuntada per Madrid, que llueix tota sola, bandera en mà, no amb una, sinó amb cinc estrelles de sobirania.

⁶ Vegeu el manifest d'Economistes pel Benestar *Cal gestionar els recursos propis per millorar el benestar i la competitivitat de Catalunya*, del 2023.

L'*Espanya vaciada* ho és perquè algú la produeix. Madrid (2021) absorbeix població de totes les comunitats autònomes, amb el 55 % de totes les migracions de tot l'Estat. En comparació, com hem esmentat més amunt, Catalunya ho fa quatre vegades menys (15 % del total), sobretot procedent de València i l'Aragó. I hi ha altres regions amb balanç positiu destacat, com el País Basc (9 %) i les Balears (7 %). La dinàmica de concentració espanyola (immigració estrangera a part) té categories clares, amb Madrid en la primera posició destacada. Si la solidaritat ha de ser respecte a les CCAA que han format el personal que s'absorbeix i a les quals es desestabilitza, queda clar quina hauria de ser l'aportació de Madrid.

Castella-la Manxa és un territori sense projecte regional. La seva funció podria ser la de formular la dignitat de la perifèria de Madrid, o fer la reclamació amb fonament de l'*Espanya vaciada*, però no, situar Catalunya en el punt de mira ven més.

HI HA UNA GREIXADA MÀQUINA DE SUBDESENVOLUPAMENT, COFOISME, EXPLOTACIÓ I MIRATGE REGIONAL, EL BENEFICIARI DEL QUAL ÉS MADRID, AMB EL CONSEQÜENT BLOQUEIG DE TOT CONCEPTE DE DESENVOLUPAMENT REGIONAL.

3.5. UN FINANÇAMENT EQUITATIU?

Ens plantejem, a la taula 20, una simulació de si és possible un finançament autonòmic que compleixi els requisits següents:

- Ser ordinal.
- Nodrir-se principalment de la base fiscal pròpia de cada comunitat.

- Afegir una quota de solidaritat que no trenqui les relacions d'ordinalitat, quota aportada per l'Estat i en igualtat amb tots els ciutadans, sigui on sigui, però alimentada per la major fiscalitat.
- Que cap CCAA no perdi respecte a la situació actual.
- Assolir un esquema federal, en la línia d'Alemanya.

Una tal hipòtesi hauria de partir de mantenir la posició del cas extrem (Extremadura) en la qual el finançament actual és el més elevat i la seva aportació fiscal és la mínima, al mateix temps que també ho és el nombre de contribuents respecte

TAULA 20. PRIMERA SIMULACIÓ D'UN FINANÇAMENT EQUITATIU ENTRE CCAA DE RÈGIM COMÚ, HIPÒTESI EN DATA 2022.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	FINANÇA- MENT ACTUAL CCAA PER HABITANT (€)	RIQUESA PER CON- TRIBUENT TOT-P99 (€)	QUOTA PER CON- TRIBUENT TOT-P99 (€)	IRPF + % IVA, PER CON- TRIBUENT (€)	HABI- TANTS PER CON- TRIBUENT	IRPF + % IVA, PER HABI- TANT (€)	TOTAL AMB QUOTA SOLIDÀRIA PER HABI- TANT (€)	INCRE- MENT DIFEREN- CIAL (€)	INCRE- MENT DIFEREN- CIAL (%)
				1,7			2.000		
TOTAL	3.341	29.715	5.588	9.499	2,81	3.382	5.382	2.041	61%
ANDALUSIA	3.123	27.497	4.844	8.235	3,49	2.358	4.358	1.235	40%
ARAGÓ	3.903	28.524	5.263	8.947	2,47	3.623	5.623	1.720	44%
ASTÚRIES	3.807	29.474	5.394	9.170	2,58	3.548	5.548	1.741	46%
BALEARS	3.312	29.519	5.806	9.869	2,59	3.809	5.809	2.497	75%
CANÀRIES	3.209	26.343	4.312	7.330	3,12	2.349	4.349	1.140	36%
CANTÀBRIA	4.215	28.637	5.103	8.675	2,63	3.299	5.299	1.084	26%
CAST.-LA M.	3.388	26.281	4.408	7.493	3,08	2.434	4.434	1.046	31%
CASTELLA I L.	3.954	27.687	4.853	8.250	2,62	3.144	5.144	1.190	30%
CATALUNYA	3.264	32.131	6.620	11.254	2,58	4.364	6.364	3.100	95%
VALÈNCIA	3.054	27.626	4.964	8.438	2,96	2.855	4.855	1.801	59%
EXTREMADURA	4.018	25.728	4.506	7.660	3,65	2.097	4.097	79	2%
GALÍCIA	3.756	26.877	4.728	8.037	2,78	2.894	4.894	1.138	30%
MADRID	3.233	35.266	7.235	12.300	2,34	5.267	7.267	4.034	125%
MÚRCIA	3.087	27.348	4.723	8.029	3,45	2.329	4.329	1.242	40%
LA RIOJA	4.131	27.843	5.004	8.507	2,53	3.359	5.359	1.228	30%
MITJANA	3.563		5.184	8.813	2,9	3.182	5.182		
DESVIACIÓ ESTÀNDARD	415		813	1.383	0,4	868	868		
DESV. / MITJANA	12%		16%	0,2	0,1	0,3	0,2		
MÀX. / MÍN.	1,4		1,7	1,7	1,6	2,5	1,8		

Font: dades de l'Agència Tributària espanyola i l'INE; dades de finançament de les CCAA, de l'informe de la Generalitat de Catalunya del 2024 per al 2022. Taula: elaboració pròpia. Llegenda: TOT-P99 = total menys el percentil 99.

AQUEST ESQUEMA COMPLIRIA LES HIPÒTESIS ESMENTADES I SERIA JUST, PERQUÈ LA SOLIDARITAT ES FARIA UNIFORME, D’UN MÍNIM PER A TOTHOM (NO A LA ROBIN HOOD: DE NOMÉS PRENDRE ALS RICS PER DONAR ALS POBRES). AL MATEIX TEMPS, QUI MÉS APORTA MANTÉ LA SEVA POSICIÓ MÉS ALTA, ALHORA QUE IMPLICA RESPONSABILITAT DE CADA CCAA EN ELS SEUS INGRESSOS.

als seus habitants (habitants per contribuent). Essent reduïda la població a Extremadura, resulta que aplicar el seu nivell a la totalitat de CCAA produeix un salt molt gran. La mecànica de simulació que plantejem també serveix en el cas que no es respecti aquesta situació i es parteixi d’altres índexs, com farem en la taula 21.

Els valors de la taula són:

- A. Finançament actual (2022) *per capita* de les CCAA.
- B. Riquesa mitjana declarada en l’IRPF (2022) per contribuent, excepte l’1 % dels majors contribuents, o grans fortunes.
- C. Quota fiscal mitjana per contribuent resultat de la riquesa anterior.
- D. Valor de la quota fiscal anterior, multiplicada per 1,7 (es poden fer altres estimacions), en el qual 0,7 seria l’aportació d’IVA i impostos especials vinculats a la capacitat de despesa mostrada per l’IRPF⁷.
- E. Nombre d’habitants per cada contribuent a la CCAA.
- F. Assignació, o repartiment, de valor de la quota fiscal (D) al total d’habitants de la comunitat.

7 Nota: el valor actual de la recaptació d’IRPF i impostos al consum és superior a 1,7, però no arriba al valor 2.

- G. Finançament *per capita*, amb assignació d’una quota de solidaritat a tota la població, per valor de 2.000 € per persona, que s’afegeix a l’assignació fiscal (F) (serien possibles altres quantitats en la simulació).
- H. Increment resultant del finançament autonòmic *per capita* (G), per diferència amb la situació de partida (A).
- I. El mateix increment de finançament valorat en percentatge respecte a la columna (A).

Aquest esquema compliria les hipòtesis esmentades i seria just, perquè la solidaritat es faria uniforme, d’un mínim per a tothom (no a la Robin Hood: de només prendre als rics per donar als pobres). Al mateix temps, qui més aporta manté la seva posició més alta, alhora que implica responsabilitat de cada CCAA en els seus ingressos.

Podem esmentar alguns inconvenients:

- El conjunt dels recursos necessaris és d’un 61 % més elevat que els actuals.
- Se suposa que les competències són uniformes. A part d’aspectes específics de Catalunya (Mossos, presons...), totes les CCAA fan polítiques d’economia o d’infraestructures que Madrid no fa, perquè les hi resol l’Estat.
- Els recursos posats ens mans de les CCAA són la major part de l’IRPF (excepte el de les grans fortunes) i una part dels impostos al consum. La resta d’aquests ingressos i l’impost de societats nodririen l’Estat central, amb la qual cosa el dèficit d’aquest sembla evident.
- El total de pressupost d’ingressos, per cobrir aquesta demanda de finançament de les CCAA no forals, suposaria arribar a 239.130 M€ (44,4 milions d’habitants comunitats no forals x 5.382 € *per capita* de mitjana), des dels 148.457 M€ actuals (increment esmentat del 61 % de recursos), quan la recaptació fiscal, en tots els conceptes (sense les comunitats forals, i any 2022), és de 255.463 M€, per la qual cosa resulta un salt impossible. La conclusió és que un nou finançament on «ningú no perdi» i que alhora sigui equitatiu no és possible.

¿Són possibles altres escenaris, amb valor diferents al coeficient 1,7 i els 2.000 € de quota solidària per ciutadà aplicats, però que no produeixin una situació de no perdre-hi per part de ningú? Si es baixa el percentatge aplicat a l’IRPF i s’augmenta la quota solidària per habitant, hi ha el perill que es financi més per solidaritat que per esforç fiscal propi, amb la qual cosa es produeixen efectes no desitjables, com la tendència a aplicar una menor pressió fiscal a la comunitat.

© Miquel Ferreres

¿SÓN POSSIBLES ALTRES ESCENARIS, PERÒ QUE NO PRODUUEIXIN UNA SITUACIÓ DE NO PERDRE-HI PER PART DE NINGÚ? SI ES BAIXA EL PERCENTATGE APLICAT A L'IRPF I S'AUGMENTA LA QUOTA SOLIDÀRIA PER HABITANT, HI HA EL PERILL QUE ES FINANCI MÉS PER SOLIDARITAT QUE PER ESFORÇ FISCAL PROPI.

TAULA 21. SEGONA SIMULACIÓ D'UN FINANÇAMENT EQUITATIU ENTRE CCAA DE RÈGIM COMÚ, HIPÒTESI EN DATA 2022.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	FINANÇA- MENT ACTUAL CCAA PER HABITANT (€)	RIQUESA PER CON- TRIBUENT TOT-P99 (€)	QUOTA PER CON- TRIBUENT TOT-P99 (€)	IRPF + % IVA, PER CON- TRIBUENT (€)	HABI- TANTS PER CON- TRIBUENT	IRPF + % IVA, PER HABI- TANT (€)	TOTAL AMB QUOTA SOLIDÀRIA PER HABI- TANT (€)	INCRE- MENT DIFEREN- CIAL (€)	INCRE- MENT DIFEREN- CIAL (%)
				1,5			1.300		
TOTAL	3.341	29.715	5.588	8.382	2,81	2.984	4.284	943	28%
ANDALUSIA	3.123	27.497	4.844	7.266	3,49	2.080	3.380	257	8%
ARAGÓ	3.903	28.524	5.263	7.895	2,47	3.197	4.497	594	15%
ASTÚRIES	3.807	29.474	5.394	8.091	2,58	3.130	4.430	623	16%
BALEARS	3.312	29.519	5.806	8.708	2,59	3.361	4.661	1.349	41%
CANÀRIES	3.209	26.343	4.312	6.468	3,12	2.072	3.372	163	5%
CANTÀBRIA	4.215	28.637	5.103	7.655	2,63	2.911	4.211	- 4	0%
CAST.-LA M.	3.388	26.281	4.408	6.612	3,08	2.147	3.447	59	2%
CASTELLA I L.	3.954	27.687	4.853	7.280	2,62	2.774	4.074	120	3%
CATALUNYA	3.264	32.131	6.620	9.930	2,58	3.850	5.150	1.886	58%
VALÈNCIA	3.054	27.626	4.964	7.446	2,96	2.519	3.819	765	25%
EXTREMADURA	4.018	25.728	4.506	6.759	3,65	1.850	3.150	- 868	-22%
GALÍCIA	3.756	26.877	4.728	7.091	2,78	2.553	3.853	97	3%
MADRID	3.233	35.266	7.235	10.853	2,34	4.647	5.947	2.714	84%
MÚRCIA	3.087	27.348	4.723	7.084	3,45	2.055	3.355	268	9%
LA RIOJA	4.131	27.843	5.004	7.506	2,53	2.964	4.264	133	3%
MITJANA	3.563		5.184	7.776	2,9	2.807	4.107		
DESVIACIÓ ESTÀNDARD	415		813	1.220	0,4	765	765		
DESV. / MITJANA	12%		16%	0,2	0,1	0,3	0,2		
MÀX. / MÍN.	1,4		1,7	1,7	1,6	2,5	1,9		

Font: dades de l'Agència Tributària espanyola i l'INE; dades de finançament de les CCAA, de l'informe de la Generalitat de Catalunya del 2024 per al 2022.
Taula: elaboració pròpia. Llegenda: TOT-P99 = total menys el percentil 99.

Realitzem seguidament un altre simulacre més moderat en efectes, i es poden comprovar les dificultats d'un consens en un nou equilibri.

- S'ha pres el valor 1,5 del l'IRPF, recaptat a cada comunitat, com a finançament propi i una quota social afegida de 1.300 € per habitant.
- El nous recursos necessaris són del 34 % més respecte als actuals.
- Les CCAA beneficiades són, essencialment, Madrid, Catalunya i les Balears.
- Hi hauria una única CCAA perjudicada —Extremadura—, amb la resta poc canviades (i Cantàbria en pràctica coincidència). Aquest cas sempre seria possible tractar-lo en un règim transitori, abans que multiplicar els recursos per elevar el total del sostre, cosa impossible.

- El conjunt de recursos necessaris serien d'un 28 % més i es passaria dels 148.457 M€ actuals als 190.348 M€, en relació amb una recaptació fiscal total (no foral) de 255.463 M€, també un increment enorme.
- Que el major beneficiari sigui Madrid implica que cal posar en el debat el fet de la seva capitalitat, per les raons abans esmentades (una política econòmica a càrrec de l'Estat).
- En els aspectes positius hi ha el fet que la composició d'esforç propi (IRPF) i redistribució (via solidaritat) assoleix proporcions diferents però no del tot oposades, ja que la solidaritat incrementa els recursos rebuts per base inicial de l'IRPF entre un 30 % (Madrid i Catalunya) i un 70 % (Extremadura).

EN SÍNTESI

Aquest conjunt de factors posen en relleu el molt enverinat i injust punt de sortida del qual partim. Una situació en la qual la riquesa per contribuent és molt empatada, però que es desequilibra fortament quan contemplem el nombre de contribuents per habitant i comunitat i unes economies que sustenten molt diferents dinamismes i presència de l'Estat en elles. Així, doncs, el finançament autonòmic compta amb una inèrcia gairebé impossible de canviar i esdevé un problema quasi insoluble.

Si el recent acord PSC-ERC, signat el 2024 en la formació el nou Govern de la Generalitat de Catalunya, ha de tenir forçosament un context espanyol viable, les dificultats hi són, i grans. El problema és irresoluble sense entrar en aspectes com la responsabilitat fiscal i la definició de *solidaritat*, així com del paper dels fluxos de l'Estat en la capitalitat, i sempre amb la mirada posada en el règim de les comunitats forals, que és incomparable i no ho hauria de ser. Resolta una fórmula de solidaritat, susceptible d'un paràmetre que pot ser canviant en el temps (però igualitari), només quedaria, com a gran problema, la capitalitat i la seva absorció dels recursos de tot l'Estat.

En resum: el finançament de les CCAA reflecteix una qüestió d'estructura d'Estat. I les dues comunitats forals ens ho ratifiquen a diari, per més que la Constitució parli que no hi poden haver privilegis.

PARTIM D'UNA SITUACIÓ EN LA QUAL LA RIQUESA PER CONTRIBUENT ÉS MOLT EMPATADA, PERÒ QUE ES DESEQUILIBRA FORTAMENT QUAN CONTEMLEM EL NOMBRE DE CONTRIBUENTS PER HABITANT I COMUNITAT I UNES ECONOMIES QUE SUSTENTEN MOLT DIFERENTS DINAMISMES I PRESÈNCIA DE L'ESTAT EN ELLES. AIXÍ, DONCS, EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC ESDEVÉ UN PROBLEMA QUASI INSOLUBLE.

INFOGRAFIA 1. LA RIQUESA DE LES CLASSES SOCIALS A ESPANYA (2022).

Podem explicar que la riquesa a Espanya es reparteix en tres terços, segons les declaracions de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF).

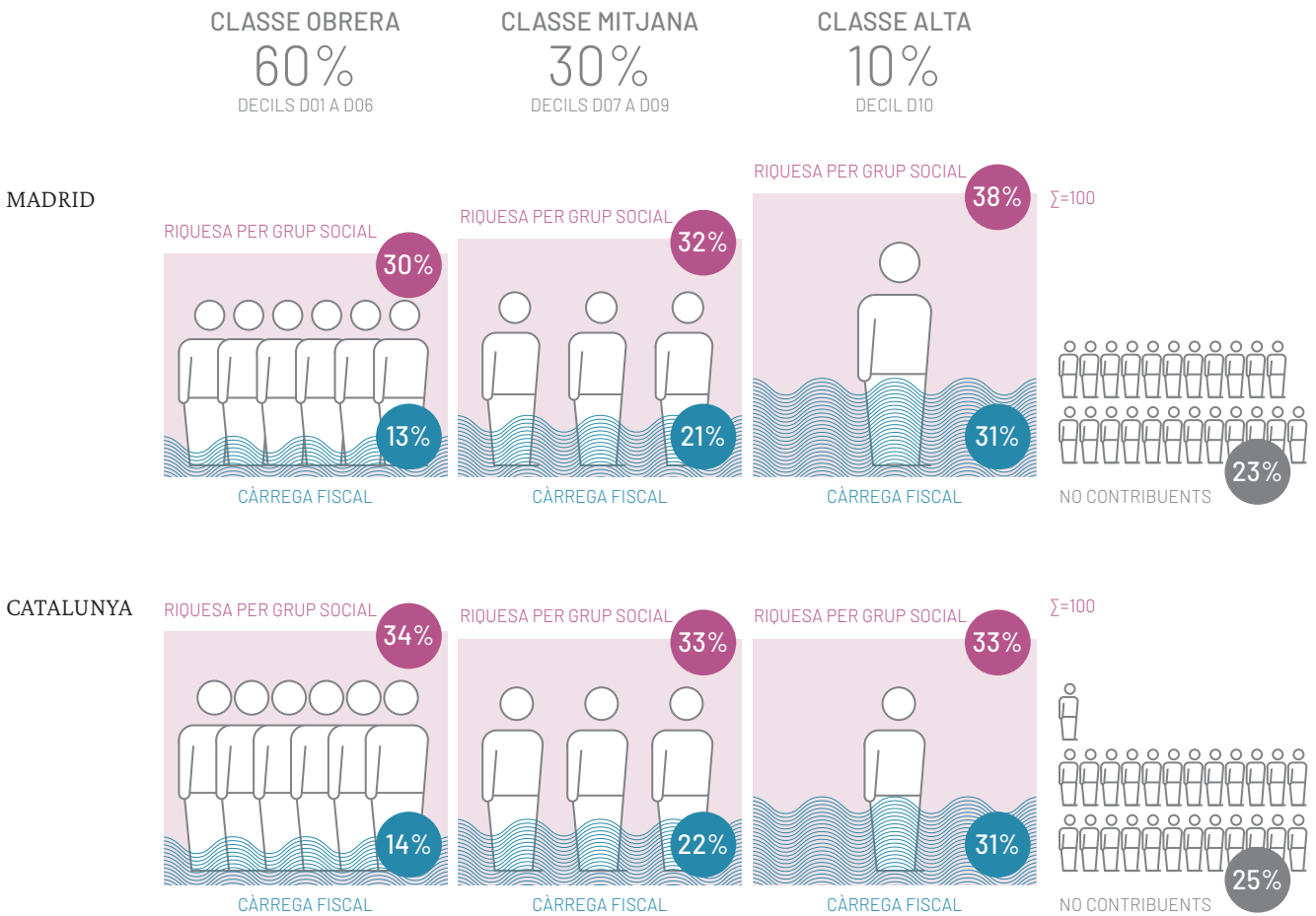
- Un terç de la riquesa és en mans de la classe obrera, formada pel 60 % dels declarants.
- Un terç de la riquesa és a la butxaca de la classe mitjana, formada pel 30 % dels declarants.
- I l'últim terç de la riquesa el posseeixen les classes altes, formades pel 10 % dels declarants.

Aquestes tres classes socials empaten en riquesa a Catalunya, però es desequilibren en favor de la major riquesa a Madrid i en favor de les classes humils a la majoria de la resta de les Espanyes. Desconeixem les xifres de les dues

comunitats forals, però se situen més en la línia de l'empat, com Catalunya.

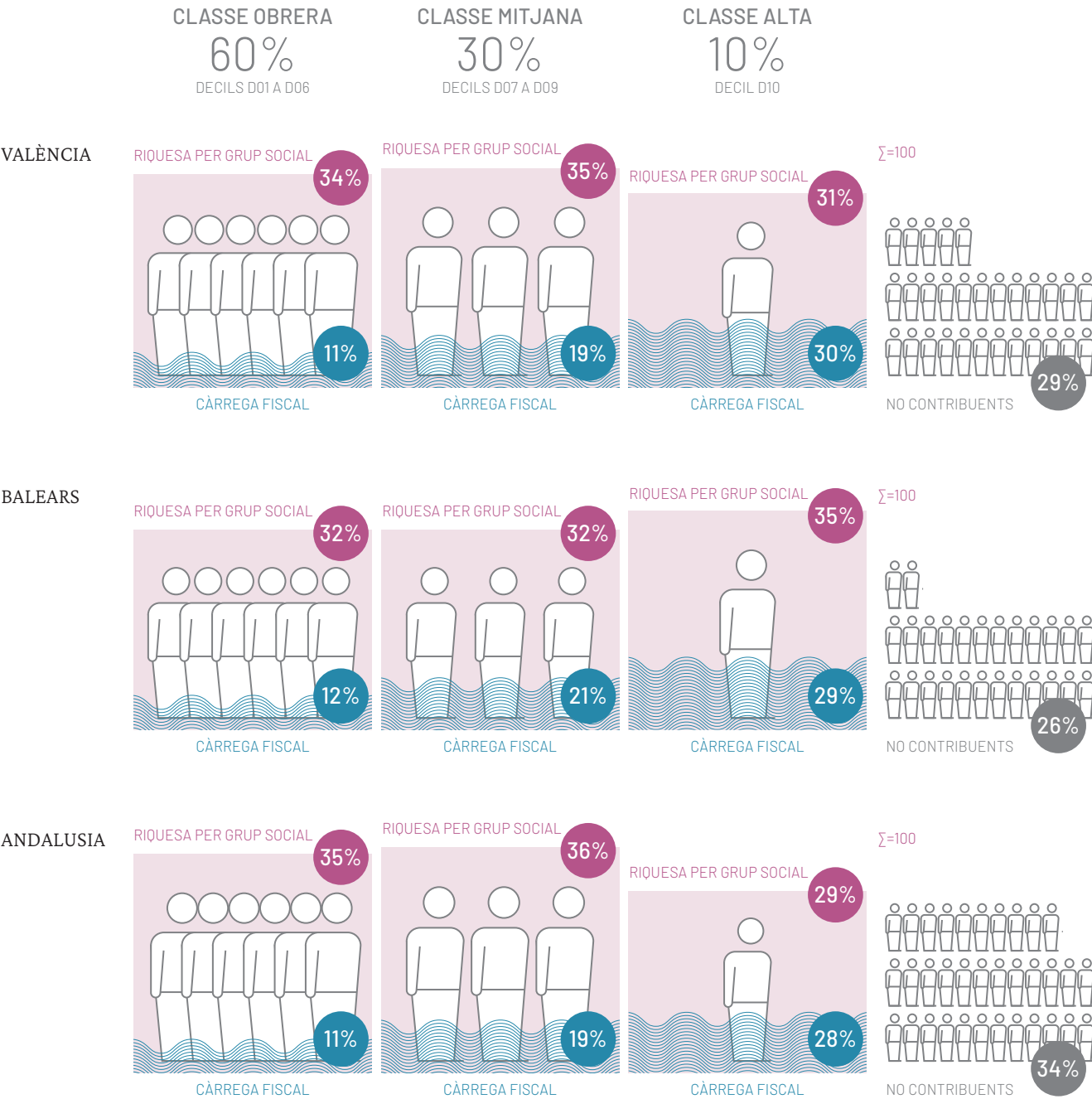
Aquests tres terços surten fiscalment amb pesos no coincidents: a Catalunya, el 14 % de la riquesa és aportat per la classe obrera, el 22 %, per la classe mitjana, i 31 %, per la classe dirigent, resultat de la progressivitat fiscal.

A la majoria de les Espanyes hi ha una major presència de les classes baixes i una minoria rica. La seva absència indica que, almenys en part, s'han establert a Madrid o que no hi ha sorgit. Aquesta mancança no és cap utopia social, sinó una manca de lideratge, «un socialisme a l'espanyola», un igualitarisme basat en l'absència de classes dirigents. En complement, a més classe baixa, major nombre de ciutadans no contribuents. Tanmateix, el perfil de València i les Balears és més pròxim al català.

El model d'Andalusia és molt representatiu del de la resta de les comunitats autònomes amb classes dirigents poc presents: el 30 % del conjunt de la riquesa a la Rioja i les

Canàries, el 29 % a Galícia i Múrcia, el 28 % a Cantàbria i l'Aragó, el 27 % a Castella i Lleó i el 26 % a Extremadura, Castella - La Manxa i Astúries

3.6. LA POBRESA DELS CATALANS

Les dades fiscals d’Hisenda ens permeten estudiar, grup social a grup social, el repartiment de la riquesa a les Espanyes, ja que es declara la riquesa i només després s’aplica una determinada pressió fiscal que varia segons el lloc. Partim de la declaració nominal de riquesa per part dels contribuents.

- Catalunya se situa a la mitjana espanyola de la riquesa per contribuent de les 15 CCAA de règim comú (sense les comunitats forals, de les quals Hisenda no n’aporta dades). Tenim 7 CCAA per davant i 7 per darrere en riquesa mitjana declarada per contribuent (ultima fila –TOTAL– de la taula, que va de 94 a 109, per a CAT=100). El perfil de Catalunya s’assembla molt a la mitjana de les 15 CCAA (columna dreta), però 3 punts per sota.
- Podem comparar els 10 grups socials de Catalunya amb els 140 de la resta de les 14 CCAA i podem considerar que fins al decil D06 parlem de classes baixes, de classes mitjanes entre els D07 i D09 i de classes altes al D10.

TAULA 22. RIQUESA MITJANA DECLARADA PER CONTRIBUENT EN IRPF EL 2022, PER DECILS I SEGONS CCAA, RIQUESA VALORADA A PPA I PER A CATALUNYA=100 EN CADA UN D’ELLS.

	CANTÀBRIA	MÚRCIA	CAST.-LA MANXA	GALÍCIA	ARAGÓ	ANDALUSIA	VALÈNCIA	CATALUNYA	LA RIOJA	EXTREMADURA	BALEARS	CANÀRIES	CASTELLA I LLEÓ	ASTÚRIES	MADRID	15 CCAA
D01	100	94	106	99	106	95	98	100	109	107	100	104	114	116	94	99
D02	100	96	104	97	106	96	98	100	109	105	97	101	114	119	93	100
D03	100	97	105	100	106	100	100	100	109	111	96	105	115	121	93	101
D04	100	98	105	101	106	101	100	100	108	113	95	104	115	122	96	102
D05	101	99	105	101	105	102	101	100	107	114	95	105	116	123	99	103
D06	102	99	104	100	104	103	101	100	106	113	95	106	116	123	102	104
D07	103	101	104	102	103	105	103	100	106	114	98	109	117	122	103	106
D08	103	104	107	104	103	107	105	100	108	117	102	114	117	120	103	106
D09	97	100	103	100	98	102	102	100	104	110	103	112	110	109	108	104
D10	80	84	77	86	82	86	94	100	93	82	111	95	86	85	125	101
TOTAL	94	94	96	96	96	97	99	100	102	102	103	104	105	108	109	103

Font: dades fiscals de l’Agència Tributària espanyola; dades del PPA, d’Economistes pel Benestar, segons valors de l’any 2020, al manifest *Cal gestionar els recursos propis per millorar el benestar i la competitivitat de Catalunya*, del 2023. Taula: elaboració pròpia. Nota: els decils van del D01 al D10 i el valor TOTAL és el del conjunt, en aquest cas sempre amb valors index referits a Catalunya=100 en cada decil.

EN ELS DECILS 1 A 9, LA MAJOR PART DE LES CCAA MOSTREN MÉS RIQUESA QUE CATALUNYA, DECIL A DECIL. TANMATEIX, EL 60 % DE LA POBLACIÓ DE MÚRCIA I DE LES BALEARS, AIXÍ COM EL 50 % DE MADRID, SÓN MÉS POBRES QUE LES CLASSES CORRESPONENTS A CATALUNYA.

- Els 9 primers decils (D01 a D09) es comporten de manera divergent al decil 10 (D10), del qual sabem que aporta el gruix principal de les quotes fiscals en IRPF, un fet significatiu. El decil D10 amb menys valor correspon a Castella-la Manxa (77), i podem interpretar que és degut a classes absorbides pel veïnatge de Madrid. En aquest decil màxim només les Balears (111) i Madrid (125) superen Catalunya (100). Tota la resta presenten menys riquesa a les classes altes. Potser un país millor desenvolupat no presentaria aquesta distinció tan radical entre el 10 % i el gruix del 90 % de la seva població, amb una major presència de les classes mitjanes.
- Que les classes més riques es concentrin en dues CCAA per sobre de Catalunya mostra un contrast que va de Cantàbria (80) a Madrid (125) en un ventall de –20 % a +25 % respecte a Catalunya, però amb la majoria per sota de Catalunya. Si les classes altes són un 25 % més riques a Madrid que a Catalunya i formen el 10 % de la població, en la categoria de l’1 % més ric ja ho són el 44 % més a la capital de l’Estat.
- Ara bé, en els decils 1 a 9, la major part de les CCAA mostren més riquesa que Catalunya, decil a decil. Tanmateix, el 60 % de la població de Múrcia i de les Balears, així com el 50 % de Madrid, són més pobres que les classes corresponents a Catalunya, i també el 20 % a Galícia, Andalusia i València, però en aquestes tota la resta queden per damunt i sumen un major nombre de grups socials.
- Madrid i les Balears apareixen amb el contrast intern màxim entre classes altes i baixes.
- En les classes populars (D01 a D06), dels 84 grups fora de Catalunya (6x14), 62 queden per sobre de Catalunya. En les classes mitjanes (D07 a D09), dels 42 grups (14x3), només 3 queden per sota de Catalunya. És a dir, hi ha més proporció de classe mitjana més enllà de Catalunya que en aquesta, just a l’inrevés del que afirma el tòpic.
- La conclusió és que, pel que fa al 90 % de la població, la mitjana catalana és més pobra que la gran majoria. Succeeix a Catalunya, però també a les Balears i Madrid. Aquestes tres comunitats destaquen, però, pel pes del 10 % de les classes altes i aquest fet determina la imatge social de conjunt de cada regió i el perfil de la seva economia: Catalunya i Madrid es veuen riques en funció d’aquest grup social. Aquest 10 % més ric té a veure amb el major PIB regional i expressa capacitat directiva, però quotidianament preferim parlar de redistribució de rendes abans que fer-ho de producció.

CATALUNYA NO ÉS RICA PEL QUE FA AL 90 % DE LA SEVA POBLACIÓ, EN COMPARACIÓ A LA RESTA DE LES ESPANYES. I AQUEST 90 % (I EL 10 % RESTANT) ESTEM SOTMESOS A UNA MAJOR PRESSIÓ FISCAL EN NOM D’UNA REDISTRIBUCIÓ QUE DRENA RECURSOS PROPIS (DÈFICIT FISCAL).

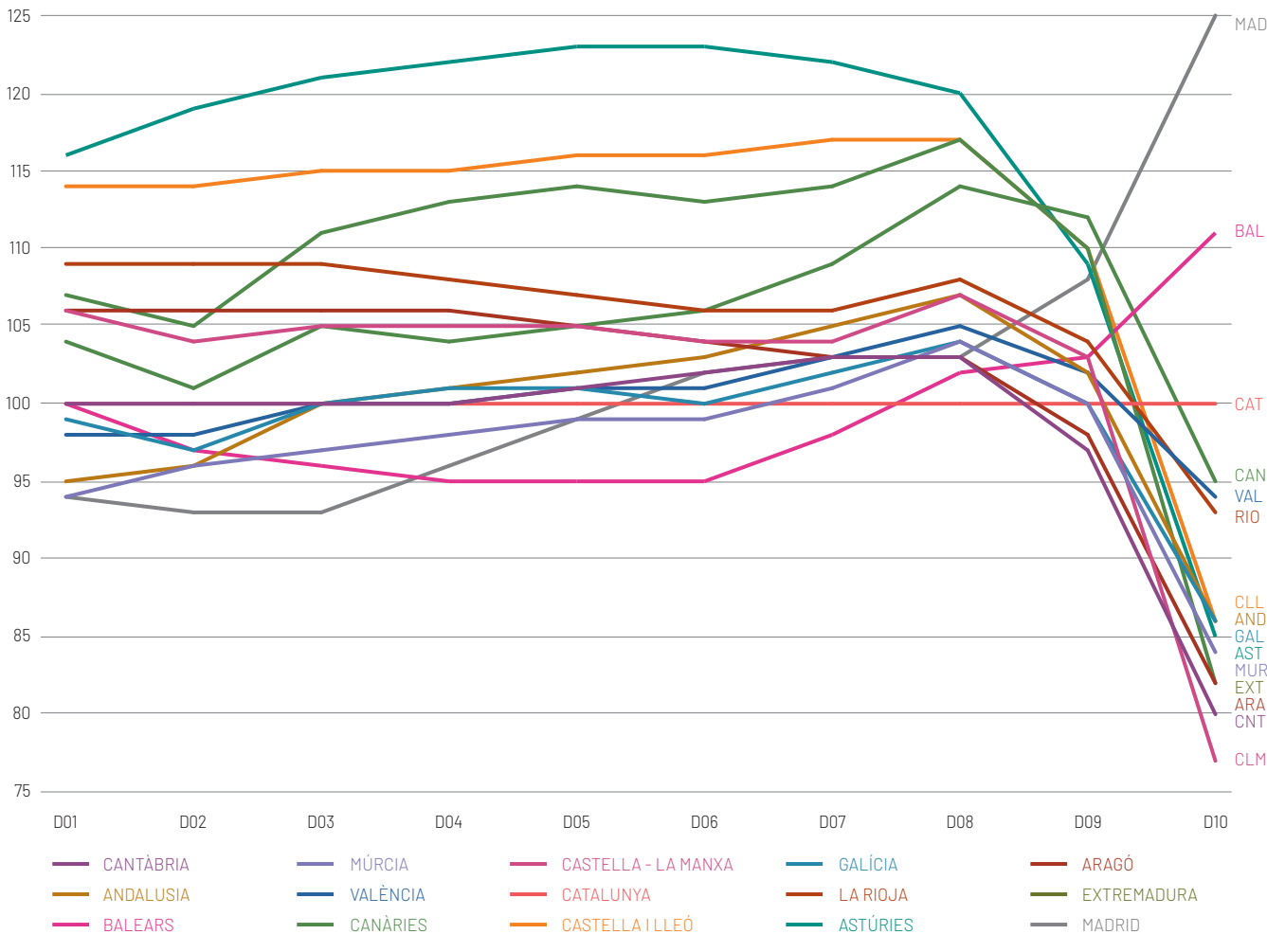
- Si el finançament autonòmic entén d’envelliment i de dispersió territorial, hem de constatar que no ho fa de pobresa, si tenim en compte que els serveis socials atenen, prioritàriament, el 90 % de la població. L’absurd del cas és que la major tributació de les classes altes a Madrid li permet fer desgravacions fiscals i, alhora, menystenir els serveis a la pròpia població més dèbil. Aquesta política es combina molt eficaçment amb igualitarisme històric envers les CCAA de menys base fiscal. Progressisme i reaccionarisme formulen un mateix vector, que perjudica Catalunya i les Balears, així com Madrid, però aquí el càstig és autoinfligit.
- Les comunitats en riquesa per sota de Catalunya, tanmateix, no se’n separen gaire, i l’empat en el gruix de la població formaria un estadi molt compartit amb València, Andalusia, l’Aragó, Galícia, Castella-la Manxa, no amb Múrcia, però també amb Cantàbria i Canàries. Però, per sobre de Catalunya, les diferències ja són més destacades amb La Rioja, Extremadura, Castella i Lleó i Astúries. I, en aquestes dues darreres, tot combinant pèrdua demogràfica i debilitat de les classes dirigents, però instal·lades en un estadi general de confortable decadència per als que no emigren.

Sentim a dir sovint que el factor PPA –paritat de poder adquisitiu– no és rellevant, i que totes aquestes valoracions manquen de sentit. Aquesta és la posició històrica del debat de les economies regionals i del finançament autonòmic a Espanya (amb l’absència de les comunitats forals), així com d’una realitat que l’INE es nega a estudiar, ja que forma part de les grans prohibicions polítiques. Però la conclusió és que Catalunya no és rica pel que fa al 90 % de la seva població, en comparació a la resta de les Espanyes. I aquest 90 % (i el 10 % restant) estem sotmesos a una major pressió fiscal en

nom d'una redistribució que drena recursos propis (dèficit fiscal), ja que, segons es creu, Catalunya «és rica» (de fet, menys que les Balears i Madrid, però aquestes tenen menys pressió fiscal). Aquest 90 % de la població resulta mal finançada, discriminada i maltractada en els serveis bàsics (educació i salut) en nom de la riquesa del 10 % del l'estrat superior, en un concepte i imatge que es generalitza per al 100 % dels catalans. Totes aquestes consideracions fan referència a la «ciutadania plena», aquella que vota i tributa. La gravetat de la taula amaga la ciutadania «no plena», aquella que no tributa, la qual es reparteix molt diferentment a les Espanyes, un fet que hauria de formar part del debat sobre el desenvolupament regional. Finançament autonòmic i política regional (i de capitalitat) van estretament lligats.

El gruix del perfil de les diferents CCAA mostra un panorama insòlit, amb un comportament més pla per als nou primers decils (D01 a D09) i un canvi sobtat en el decil més elevat (D10). La majoria dels llinars se situen per sobre de l'horitzontal 100 de Catalunya, però amb llinars més baixos en la majoria dels decils en el cas de les Balears i de les classes més humils a Madrid, Múrcia i Andalusia.

GRÀFIC 11. EL DESGAVELL DEL PANORAMA DE LA RIQUESA, SEGONS DECILS DE CONTRIBUENTS A LES CCAA, EN DATA 2022. PER A CATALUNYA=100 EN CADA DECIL I SEGONS VALORS DE PARITAT DE PODER ADQUISITIU (PPA).

Font: dades fiscals de l'Agència Tributària espanyola, any 2022; dades del PPA, d'Economistes pel Benestar, segons valors de l'any 2020, al manifest *Cal gestionar els recursos propis per millorar el benestar i la competitivitat de Catalunya*, del 2023. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els decils van del D01 al D10, i el valor TOTAL és el del conjunt, en aquest cas sempre amb valors index referits a Catalunya=100 en cada decil.

4. UNA IDENTITAT PRODUCTIVA A LES ESPANYES

4.1. LA MANUFACTURA COM A IDENTITAT DE PAÍS

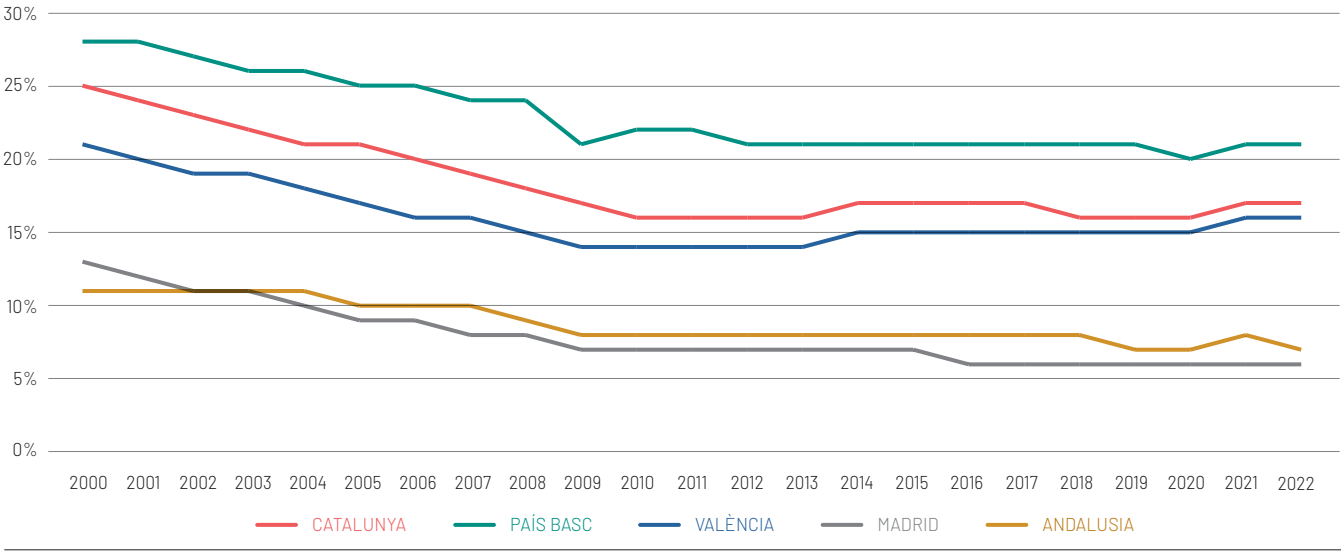
Les raons profundes de la riquesa regional fan referència al sistema productiu que sustenten les diferents CCAA. Entrarem seguidament en aquest panorama.

LES TENDÈNCIES DEL VALOR AFEGIT EN EL QUE PORTEM DE SEGLE

Com anem de manufactura a Catalunya? Aquesta és una pregunta pertinent que ens fem sovint. Encara que Alemanya ens queda una mica lluny, ens podem comparar a escala espanyola amb els referents del País Basc, València, Madrid i Andalusia. Ho analitzarem en termes de valor afegit brut (VAB) i comparem l'inici de segle amb quasi un quart de segle després, el 2022. Sabem que hem retrocedit, però quant?

L'evolució del VAB en la manufactura des del 2000 en el conjunt de les economies regionals assenyalava una caiguda fins al 2009 i una estabilitat posterior. Catalunya, amb una

GRÀFIC 12. PERCENTATGE DE LA MANUFACTURA EN EL VAB DE CADA ECONOMIA REGIONAL, RESPECTE AL CONJUNT DE L'ECONOMIA, ENTRE ELS ANYS 2000 I 2022.

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció 'C' de l'INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l'INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics. Observem que hi ha davallades en diversos valors d'aquests dos anys. Les xifres numèriques principals consten a la taula del capítol 4.2. Els codis NACE de la UE constitueixen una classificació europea d'activitats econòmiques, establerta amb la finalitat de fer comparables les dades del conjunt de països.

línia horitzontal, lleugerament creixent, per sobre del País Basc, en lleuger decreixement. Per contra, València guanya posicions interiors, mentre que el pes de la manufactura a Madrid baixa, i encara ho fa més que a Andalusia, que la relleva en posició. Amb tot, el País Basc concentra encara una especialització industrial que ens supera.

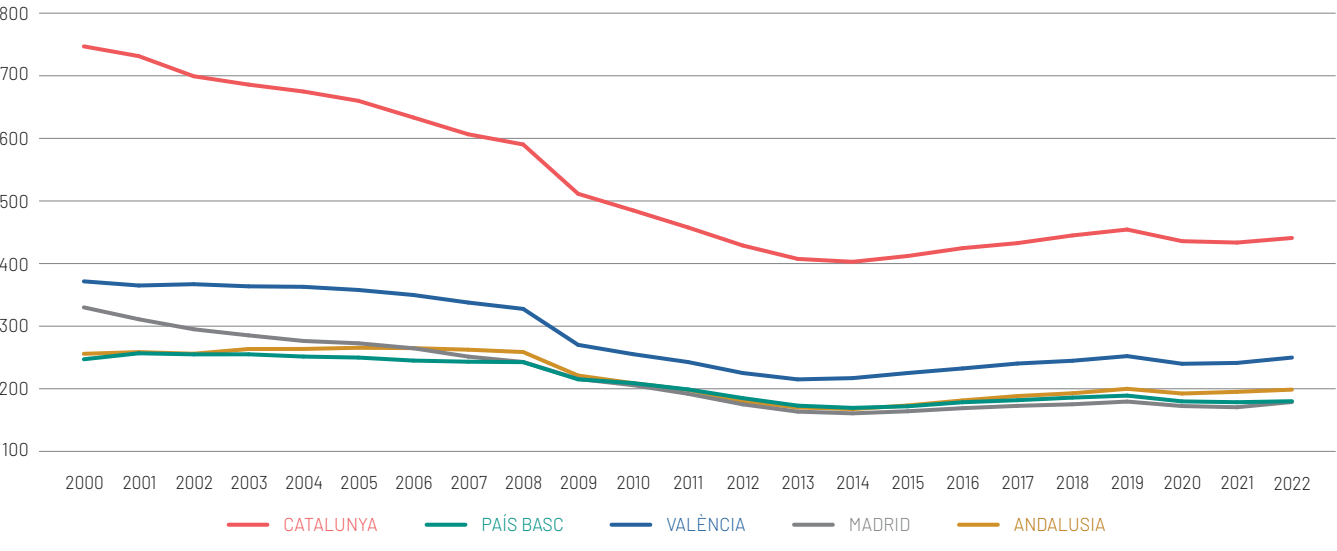
El 2000 la manufactura de Madrid superava la basca en un 30 % de valor absolut, però ara ja ha quedat per sota (98 %). Fa 22 anys, Madrid assolía en valor absolut del VAB la meitat de la producció catalana, ara ja queda per sota del 40 %. Si llavors el pes de la manufactura era del 13 % de la seva economia, ara és del 6 %. Madrid ha abandonat la manufactura com a bandera. Si afegim a Madrid l'àmbit de Toledo i de Guadalajara, llavors la pèrdua hauria estat passar del 14 % al 7 %, fet que no canvia el panorama. Aquest és l'espai que seria més comparable a Catalunya per millor empat de població, amb 7,9 milions d'habitants en ambdós casos, en data 2022. Val esmentar el fet que aquestes dues províncies, amb 1 milió d'habitants plegades, han seguit una tendència coincident amb la de Catalunya: passar del 25 % al 17 %. Catalunya és més gran, però no diferent, de la perifèria de Madrid —sí de la capital.

A Catalunya hem mantingut un equilibri respecte al País Basc, que sabem profundament industrial i menys diversificat econòmicament que nosaltres. Si abans eren el 38 % de nosaltres, ara han recuperat un punt (i són el 39 %) en total del VAB industrial. Així, doncs, la batalla peninsular va de davallada madrilenya i reequilibri entre les dues polaritats industrials històriques.

En valors a euros constants⁸, la producció manufacturera enlloc no hauria recuperat el 2022 el valor previ del 2000. Aquest fet mostra encara el cop dur del 2000, amb l'entrada a l'euro, que fou d'un notable impacte en el camp productiu. Però el punt més greu de retrocés fou la crisi del 2008, amb un punt fons el 2012, a partir del qual s'inicià la recuperació. El fons del 2012 fou molt elevat a Catalunya i a València (72 % del que era el 2000) i de menys impacte al País Basc (83 %) i Andalusia (81 %), amb el retrocés màxim a Madrid (61 % del valor inicial). Tanmateix, l'entrada a l'euro no fou sinó un punt del procés de la globalització. Aquest fet queda acompanyat per una distribució de la manufactura a escala espanyola que s'ha mantingut molt constant. Catalunya pesa un punt menys que el 2000, amb una quarta part del total (del 26,3 al 25,4 %), el País Basc es manté (10 %), València augmenta mig punt (de l'11,3 a l'11,8 %) i Madrid en davalla 3 (del 13 al 9,8 %).

8 S'han construït els valors d'euros constants, respecte als euros corrents, a partir de les dades de l'INE sobre l'evolució dels preus al consum. Com en els treballs de caire històric, aquest fet permet comparar més enllà de la inflació.

GRÀFIC 13. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ MANUFACTURERA, PER REGIONS I MILERS D'OCUPATS ENTRE ELS ANYS 2000 I 2022.

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció 'C' de l'INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l'INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics.

A MADRID EL NOMBRE D’OCUPATS EN LA MANUFACTURA SERIA DE POC MÉS DE LA MEITAT DE L’INICI DE SEGLE (54 %), AMB QUASI DEL 60 % A CATALUNYA, I EL PAÍS BASC HAURIA MANTINGUT UNA MÉS ELEVADA PROPORCIÓ DELS INICIALS (FINS AL 73 % DELS SEUS EFECTIUS). TAMBÉ VALÈNCIA N’HA MANTINGUT MÉS QUE CATALUNYA (67 %).

l·lindar català, des d’una posició inicial inferior. Andalusia i Madrid se’n separen un 15 %, amb Andalusia que supera Madrid.

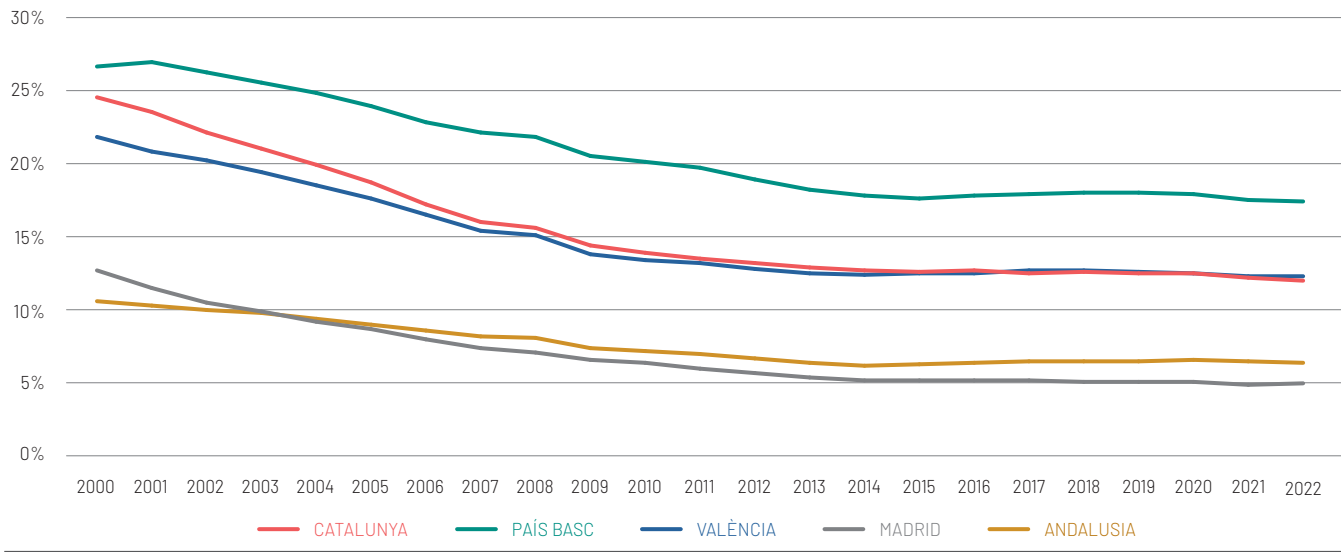
El gràfic 15 presenta l’evolució dels salaris del personal assalariat en el sector manufacturer, que són superiors a la mitjana de l’economia. El panorama indica creixements fins a l’esclat de la bombolla en data 2008-2009. Després ha seguit una tendència plana de manteniment de valor, però partint de llindars diferents, més alts al País Basc, Catalunya i Madrid, més baixos a València i Andalusia. Però, entre els alts, Catalunya se separava uns 2.000 euros a l’inici per arribar a uns 1.000 al final, i Madrid hauria partit d’un l·lindar

quasi basc per acabar per sota de Catalunya, per la qual cosa l’increment absolut de tot el període és més alt a Catalunya, com també en el l·lindar més baix ho és a València respecte a Andalusia, que l’acaba superant.

Per contra, al gràfic 16 la comparació dels salaris de tot el conjunt dels assalariats mostra un perfil força diferent. Cal tenir en compte que aquesta massa salarial conté dins seu la manufactura i el conjunt de tota la indústria (rams no estrictament manufacturers, com energètic, sanejament...), per la qual cosa si s’haguessin estudiat els sectors no industrials el contrast encara seria major. En resum, el conjunt dels salaris s’alcen just abans de l’esclat de la bombolla per retrocedir de sobte un cop passada aquesta, amb un pic central en totes les sèries regionals situat al 2009. Deixant el pic al marge, abans i després d’aquest, el l·lindar és més planer a banda i banda, però amb els valors finals similars als de partida de l’any 2000. Però amb matisos: només a Catalunya es comença per sota dels 24.000 € i s’acaba per sobre i s’escurça una mica de distància respecte a les dues regions superiors. El País Basc i Madrid acaben més baixos que de partida, tot i situar-se en un l·lindar més alt que Catalunya. I dels dos més baixos —València i Andalusia—, ambdues acaben pitjor que varen començar.

En síntesi, els salaris manufacturers son més alts que els del conjunt, els quals, en conseqüència, han d’haver baixat en els sectors econòmics de menys valor aportat. Analitzarem seguidament la relació entre valor aportat en la manufactura i per treballador del sector.

GRÀFIC 14. PERCENTATGE DE L’OCUPACIÓ EN MANUFACTURA EN EL TOTAL DE CADA REGIÓ, ENTRE ELS ANYS 2000 I 2022.

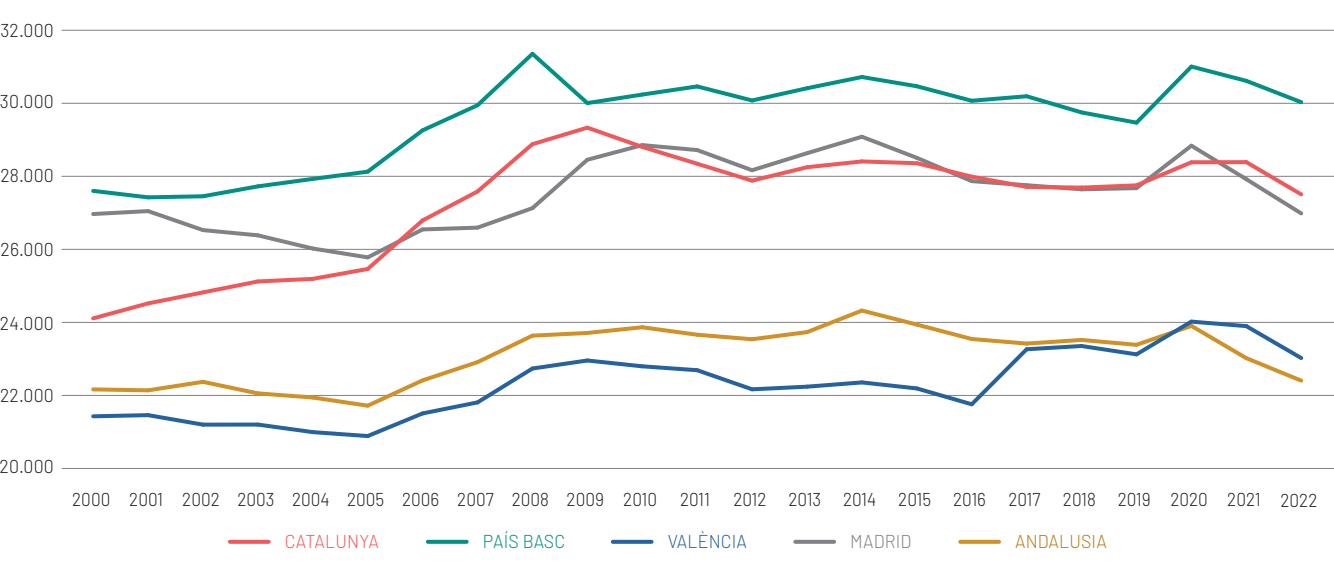

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció ‘C’ de l’INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l’INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics. Observem que hi ha davallades en diversos valors d’aquests dos anys.

El valor més destacat de Catalunya seria que en VAB per ocupat en la manufactura i, en comparació entre el 2000 i el 2022, en valors constants hauria pujat a Catalunya un 146 % per un 122 % al País Basc. Madrid hauria seguit, per ocupat, una tendència com el País Basc (124 %). València seguiria un

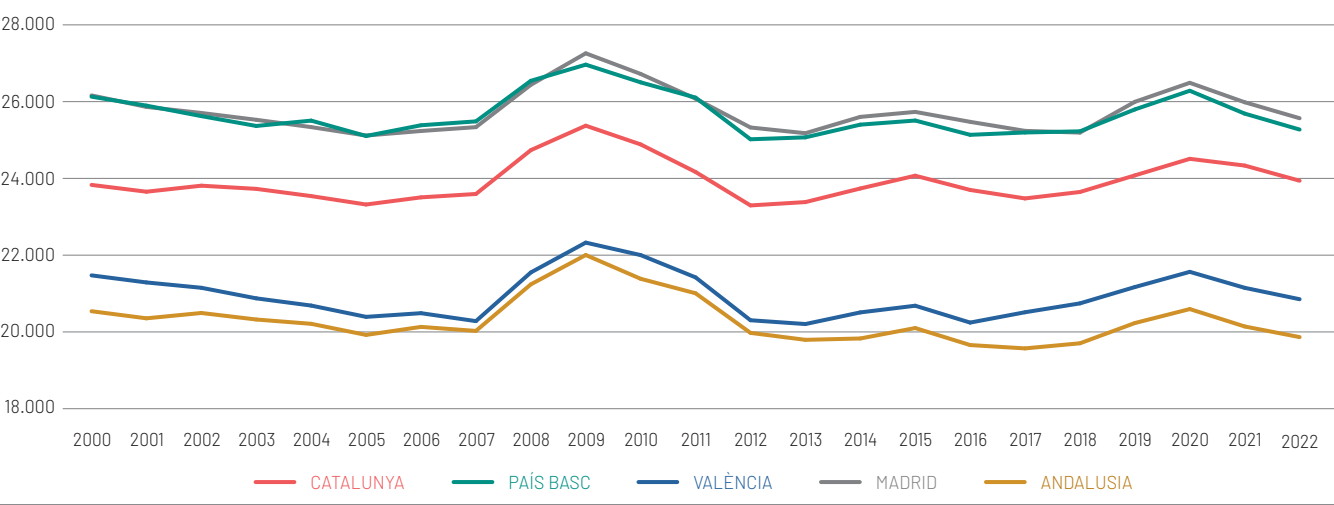
ascens seguint Catalunya, amb un 138 %. Aquest 146 % seria una dada destacada a favor de Catalunya que podem lluir enfront de Madrid, però no del tot respecte al País Basc, per exemple en pèrdua de llocs de treball.

GRÀFIC 15. EVOLUCIÓ DELS SALARIS ANUALS, A EUROS CONSTANTS DE L’ANY 2000, EN EL SECTOR MANUFACTURER (SALARIS DEL PERSONAL ASSALARIAT), ENTRE ELS ANYS 2000 I 2022.

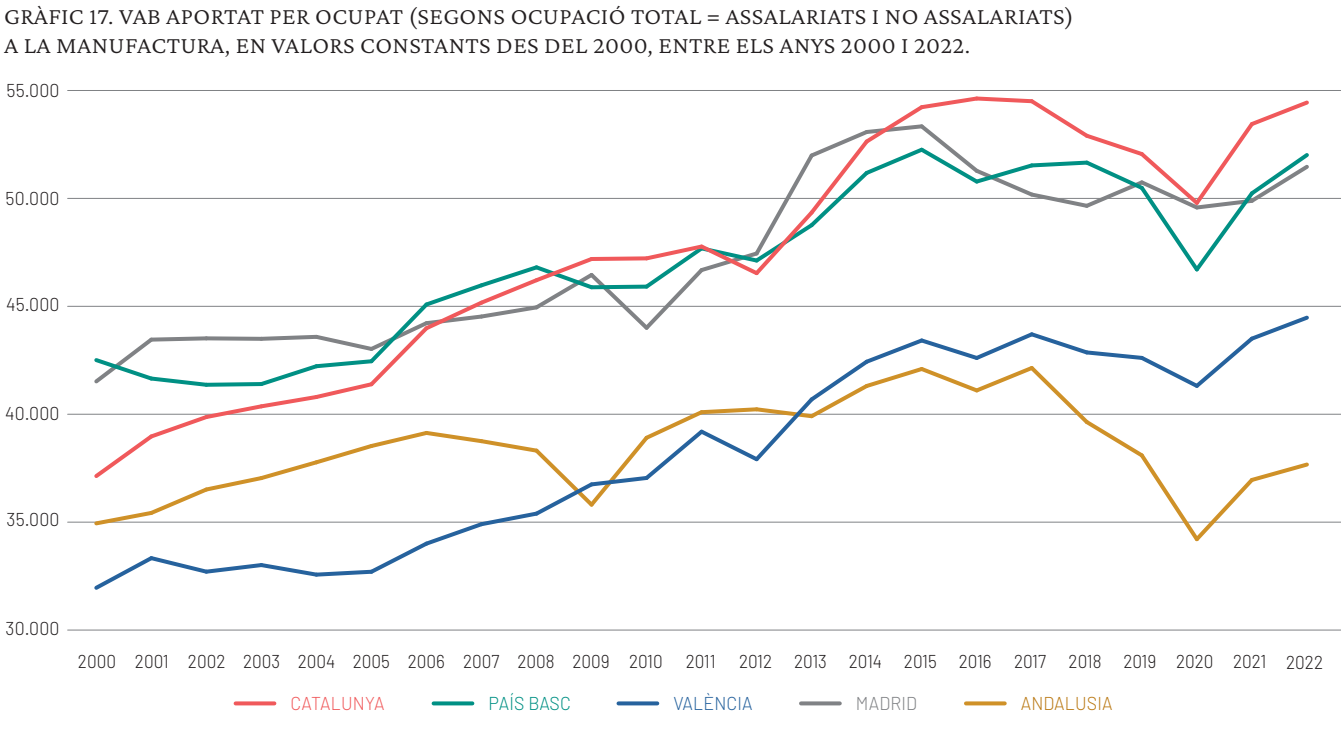

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció ‘C’ de l’INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l’INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics. Observem que hi ha davallades en diversos valors d’aquests dos anys.

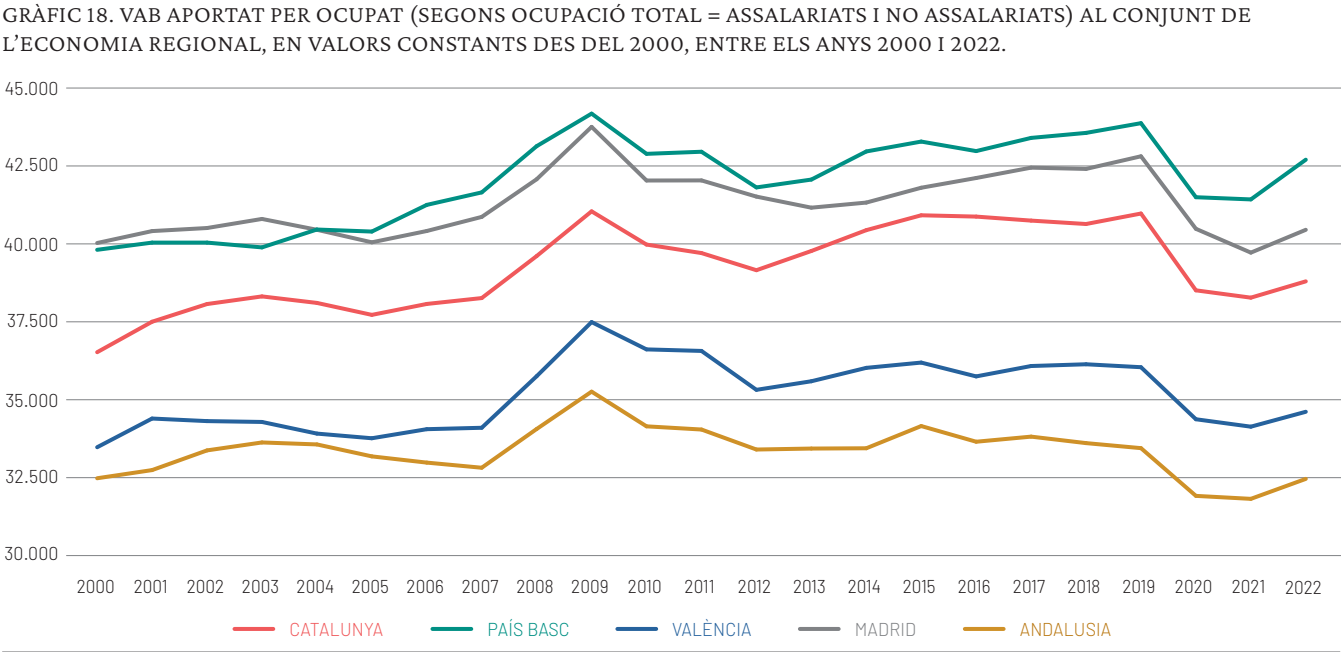
GRÀFIC 16. EVOLUCIÓ DELS SALARIS ANUALS, A EUROS CONSTANTS DE L’ANY 2000, DEL CONJUNT DE LES ECONOMIES REGIONALS (SALARIS DEL PERSONAL ASSALARIAT), ENTRE ELS ANYS 2000 I 2022.

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció ‘C’ de l’INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l’INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics. Observem que hi ha davallades en diversos valors d’aquests dos anys.

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció 'C' de l'INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l'INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics.

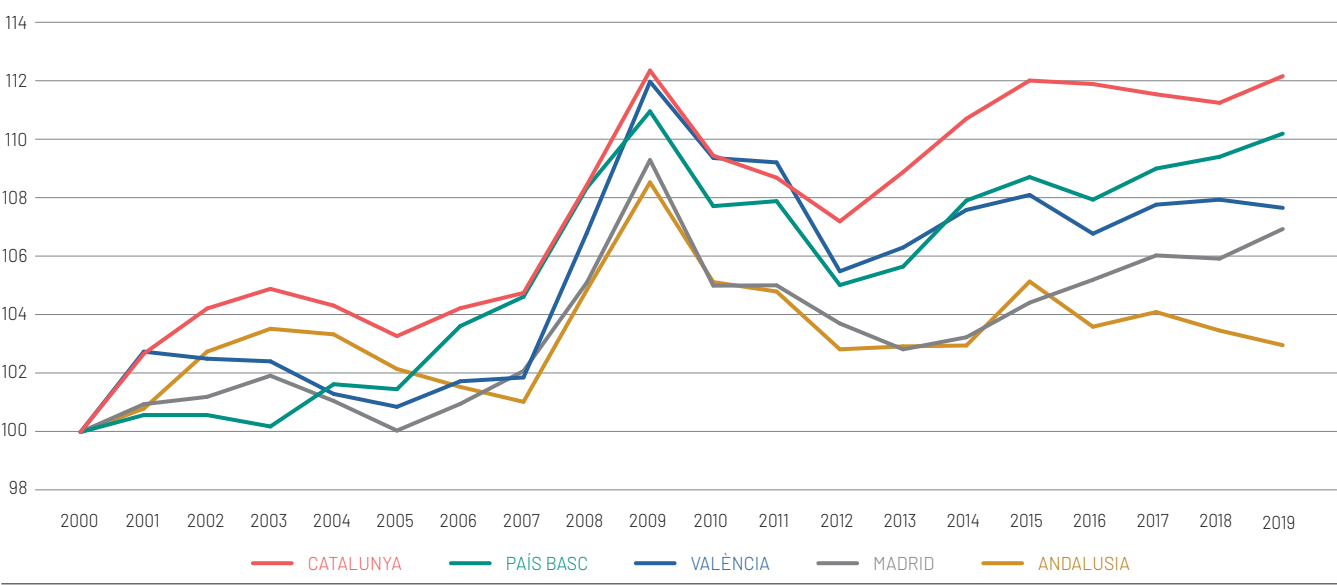
Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció 'C' de l'INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l'INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics. Observem que hi ha davallades en diversos valors d'aquests dos anys.

El gràfic 17 combina resultats que coneixem dels gràfics anteriors, com creixement del VAB i nombre d'ocupats, en una síntesi que ens indica una dada positiva per a Catalunya, ja que partint de la situació mitjana de les cinc regions analitzades es passa a ocupar la posició líder. En les tres regions més riques el 2012 és un punt de canvi de tendència, ja que en un moment postcrisi del 2008 es destaca una recuperació, que cau en l'època de covid (2020), però remunta posteriorment. La línia de València se situa molt paral·lela a la de Catalunya, només que en una cota més baixa, i la d'Andalusia té una recaiguda des del 2017, amb un punt fons el 2020 i una lleu remuntada. La millora dels salaris que apareixen en el ram manufacturer a Catalunya (tot i que per sota del País Basc en valor) es poden deure, o ser paral·lels, a aquest increment del VAB per ocupat, la qual cosa no deixa de ser una mesura de productivitat.

En aquests vint-i-dos anys, València ha augmentat pes, no obstant, ho ha fet a preus més reduïts de VAB i de salaris per ocupat, factor que podria explicar la seva competitivitat. Aquesta evolució contrasta i reafirma el seu contingut si la comparem amb el VAB total per ocupat, també a preus constants del mateix conjunt d'economies regionals.

El gràfic 18 presenta novament nivells de preus diferents per regions, com estadis separats, mentre que l'anterior de la manufactura els integra almenys per a les tres regions més riques, motiu pel qual l'ascens de Catalunya aportava més significació positiva al fet manufacturer.

GRÀFIC 19. TOTAL VAB PER OCUPAT AL CONJUNT DE L'ECONOMIA REGIONAL, A EUROS CONSTANTS I PER A L'ANY 2000=100, ENTRE ELS ANYS 2000 I 2019.

Font: INE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: els valors són estrictament de manufactura (segons la secció 'C' de l'INE de la classificació NACE de la UE i deixant de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...). Segons l'INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet cal matisar les conclusions dels dos darrers anys en les taules i gràfics.

EN CREIXEMENT DEL VAB I NOMBRE D'OCUPATS, LA CONJUNCIÓ D'AMBDUES DADES ENS INDICA UNA DADA POSITIVA PER A CATALUNYA, JA QUE PARTINT DE LA SITUACIÓ MITJANA DE LES CINQ REGIONS ANALITZADES ES PASSA A OCUPAR LA POSICIÓ LÍDER.

HEM PERDUT OCUPACIÓ INDUSTRIAL, PERÒ A CATALUNYA, VALÈNCIA I EL PAÍS BASC EL FET INDUSTRIAL PERVIU. MADRID NO COMPTARÀ EN AQUESTA VOCACIÓ, PERQUÈ HA PRES ALTRES CAMINS DE CIUTAT GLOBAL, BASADA EN ELS SERVEIS.

elles dues el 2000. En el creixement en el VAB total absolut de Madrid, que en aquests anys ha superat el de Catalunya, hi pesaria el factor del creixement de la població i dels ocupats, amb la qual cosa seria un creixement quantitatiu més que qualitatiu. I en la pujança catalana, el factor manufacturer, ja explicat, seria la dada motriu de l'evolució.

El gràfic 18 mostra un punt de fort declivi el 2020 (covid), un fet que a la manufactura es recupera molt més ràpidament. El fet manufacturer tindria efectes en el conjunt de l'economia regional, com ens mostra el gràfic 19, on hem comparat el VAB per ocupat prenent valors constants i fent el 2000=100.

El gràfic 19 acaba el 2019, just abans de la crisi del covid, i mostra una divergència de les trajectòries. El fet d'igualar el 2000=100 estalvia una comparació de llindars de preus diferents que existeixen a les diferents regions comparades, un fet que afectava els gràfics anteriors. Els efectes de la divergència haurien estat més acusats després de la crisi del 2009, ja que el 2009 els valors eren molt més coincidents i se separaven en conjunt menys de 4 punts, però han acabat fent-ho en un ventall de poc més de 9. Madrid ha ocupat les posicions més baixes en moltes anualitats per quedar al final només per davant d'Andalusia.

TAULA 23. COMPARACIÓ REGIONAL DEL VAB MANUFACTURER ENTRE CATALUNYA, EL PAÍS BASC, VALÈNCIA I MADRID.

	CATALUNYA			PAÍS BASC			VALÈNCIA			MADRID			
VALORS A PREUS CORRENTS	2000	2022		2000	2022		2000	2022		2000	2022		VALORS A PREUS CORRENTS
TOTAL VAB MANUFACTURA (EN M€)	27.694	39.032		10.537	15.330		11.894	18.139		13.718	15.061		TOTAL VAB MANUFACTURA (EN M€)
OCUPATS MANUFACTURA (EN MILERS)	745	440		247	181		371	250		330	179		OCUPATS MANUFACTURA (EN MILERS)
VAB/OCUPAT, INDÚSTRIA MANUFACTURERA (EN €)	37.148	88.548		42.505	84.607		31.992	72.383		41.521	83.721		VAB/OCUPAT, INDÚSTRIA MANUFACTURERA (EN €)
VAB/OCUPAT TOTAL ECONOMIA (EN €)	36.526	63.148		39.798	69.476		33.490	56.364		40.015	65.829		VAB/OCUPAT TOTAL ECONOMIA (EN €)
VALORS 2022 A PREUS CONSTANTS DEL 2000 (ÍNDEX: 1,628 DE 2022 VERSUS 2000)		2022 / 2000			2022 / 2000			2022 / 2000			2022 / 2000		VALORS 2022 A PREUS CONSTANTS DEL 2000 (ÍNDEX: 1,628 DE 2022 VERSUS 2000)
TOTAL VAB MANUFACTURA (EN M€)	27.694	23.975	87%	10.537	9.416	89%	11.894	11.142	94%	13.718	9.251	67%	TOTAL VAB MANUFACTURA (EN M€)
OCUPATS MANUFACTURA (EN MILERS)	745	440	59%	247	181	73%	371	250	67%	330	179	54%	OCUPATS MANUFACTURA (EN MILERS)
VAB/OCUPAT, INDÚSTRIA MANUFACTURERA (EN €)	37.151	54.394	146%	42.505	51.972	122%	31.992	44.463	139%	41.521	51.428	124%	VAB/OCUPAT, INDÚSTRIA MANUFACTURERA (EN €)
VAB/OCUPAT TOTAL ECONOMIA (EN €)	36.526	38.790	106%	39.798	42.677	107%	33.490	34.623	103%	40.015	40.437	101%	VAB/OCUPAT TOTAL ECONOMIA (EN €)
SOU MITJÀ ASSALARIAT MANUFACTURA	24.116	27.496	114%	26.568	28.695	108%	21.446	23.034	107%	26.961	26.977	100%	SOU MITJÀ ASSALARIAT MANUFACTURA
VAB MANUFACTURA / VAB TOTAL PER OCUPAT	102%	140%	138%	107%	122%	114%	96%	128%	134%	104%	127%	123%	VAB MANUFACTURA / VAB TOTAL PER OCUPAT
VAB MANUFACTURA / VAB TOTAL ECONOMIA	25%	17%	68%	28%	21%	75%	21%	16%	76%	13%	6%	46%	VAB MANUFACTURA / VAB TOTAL ECONOMIA
VAB MANUFACTURA / VAB MANUFACTURA ESPANYA	26,3%	25,4%		10,0%	10,0%		11,3%	11,8%		13,0%	9,8%		VAB MANUFACTURA / VAB MANUFACTURA ESPANYA
	2000			2022			2000			2022			
	PAÍS BASC / CAT.			PAÍS BASC / CAT.			VALÈNCIA / CAT.			VALÈNCIA / CAT.			MADRID / CAT.
TOTAL VAB MANUFACTURA	38%			39%			43%			46%			50%
OCUPATS MANUFACTURA	33%			41%			50%			57%			44%

Font: INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: els percentatges són comparacions. Els valors són estrictament de manufactura (segons la secció 'C' de la classificació NACE de la UE, que deixen de banda altres camps industrials, com energia, extractives, sanejament, residus...).

Efectivament, són ritmes i no les dades del preu de cada VAB regional, però són plenament indicatius. Aquestes dades ens indiquen que el fet que el PIB de Madrid sigui superior al català no seria un afer de major productivitat sinó de majors preus del conjunt de la seva economia. El factor dels llindars de preus opera a totes les regions espanyoles com un mecanisme de posicionament d'estratègia econòmica, de competitivitat, respecte a la resta de l'Estat, com també respecte a Europa i, llavors, tenir menors preus no és un factor a llegir necessàriament en termes d'endarreriment.

EN CONCLUSIÓ

En síntesi, hem perdut ocupació industrial, però a Catalunya, València i el País Basc el fet industrial perviu. Madrid no comptarà en aquesta vocació, perquè ha pres altres camins de ciutat global, basada en els serveis. El fet industrial aporta el major VAB per ocupat del conjunt de l'economia i aquest diferencial s'incrementa i ofereix millors sous. Anem de la mà amb els bascos, ells estan una mica millor de base de partida, però en ritme nosaltres tenim aspectes que apareixen més dinàmics. La nostra economia ha perdut pes

industrial estrictament manufacturer (del 25 % al 17 %), però el VAB per ocupat ha crescut més que la resta de l'economia.

Les dades aportades assenyalen les dificultats de la manufactura des de principis de segle, en un context que és clarament internacional en les seves causes i amb comportaments propis a cadascuna de les regions analitzades. Un fet que usualment llegim en termes pessimistes respecte al País Basc, però hi hauria elements positius de contrast que ens permetrien un cert optimisme, a part de la valoració de la dimensió de la manufactura a Catalunya, que és una quarta part de l'espanyola. La indústria seria un vector de futur en aportació de valor, una realitat que cal consolidar, des de la cruesa de les dades, però també des dels comportaments favorables.

4.2. EL SECTOR PRIMARI COM A ECONOMIA PRODUCTIVA

Analitzem tot seguit el sector agrícola, com a complement de l’industrial, amb el qual comparteix ser sector productiu. El món productiu és un àmbit diferenciat dels serveis i la construcció, tot i que aquest darrer podria ser també entès en l’espectre ampli de la producció. Valorem, com en el capítol anterior, en funció del valor afegit brut que consta als comptes regionals de l’INE, des del 2000 fins a l’actualitat i acabant l’any 2020⁹ i compararem diverses CCAA.

En vint anys (de fet, vint-i-un, inclosos els valors entre el 2000 i el 2020), a Catalunya el sector agrícola (amb la ramaderia, la silvicultura i la pesca) ha passat de ser l’1,8 % del conjunt de l’economia catalana a baixar al l’1,3 %, és a dir, s’ha reduït a ser el 70 % del que havia estat. Ja era un sector petit i ara encara ho és més. Cal tenir en compte que aquest sector alimenta una agroindústria creixent, però que ja computa a part, en el camp manufacturer.

En el mateix període, aquest sector primari ha perdut 35.000 ocupats, passant de 84.700 a 49.700. No obstant, dins del total d’ocupats, els assalariats han pujat des dels 27.000 als 29.700. Aquest canvi suposa la desaparició de milers d’empresaris autònoms i una organització més proletaritzada del camp. El nombre d’assalariats inclou les altes temporals a la SS i la immigració regular i hem d’entendre que mesurats segons el factor temps dels contractes. El 2000 els assalariats eren el 32 % del conjunt dels ocupats i han passat a ser-ne el 60 %.

El rendiment de la producció agrícola, valorat a preus constants en euros del 2000, tampoc no s’ha mantingut en valor. A preus corrents tot ha augmentat en tots els camps, però cal comparar a preus constants. L’any 2000 la producció agrícola catalana assolía 2.039 M€, mentre que l’any 2020 arribava als 1.705 M€, amb una reducció que va passar a ser el 80 % del que havia estat.

9 L’INE aporta dades del VAB dels diferents sectors i del PIB, com a suma del VAB i del conjunt dels impostos que es donen agregats. Les dades publicades contenen els valors del 2021 i 2022, però els primers són provisionals i els segons, un avançament. En aquest sector primari, analitzades les dades d’aquests dos anys, aquestes suposen canvis de ritme respecte a les tendències precedents que posen en dubte poder treballar-hi amb seguretat, per aquest fet no s’han considerat. Les dades aporten nombre d’empleats, d’assalariats, dels salaris, de temps treballat i de formació bruta de capital. Les dades són més completes per CCAA que per províncies i permeten una mirada sobre l’economia regional espanyola en una perspectiva de vint anys d’evolució.

No tenim els ingressos del total d’empleats, però sí dels assalariats, i les dades ens diuen que el salari mitjà d’aquests era de 9.310 € *per capita* i ha passat a ser de 10.155 (en € constants del 2000), amb un increment del 9 % entre ambdues dates¹⁰. En comparació, els salaris de la manufactura, en les mateixes dates i a preus constants, han passat de 24.116 € a 28.372 € per assalariat, amb un augment del 18 %, quan de partida ja se situaven al doble dels agrícoles (de fet, de 2,6 vegades més el 2000 han passat a 2,8 vegades superiors el 2020). Però cal tenir en compte que la manufactura és líder en increments de VAB i salaris i que no representa la mitjana de l’economia, i que, per aquest factor, el conjunt de l’economia oferia salaris 2,6 vegades superiors en mitjana el 2000 i ara (2020) ho fa a 2,4 vegades, havent-se escurçat una mica la distància entre l’agricultura i el conjunt. Si ho mesurem respecte als serveis més humils (el comerç), l’escurçament de distància és similar, ja que han passat de ser 2,4 vegades superiors a 2,2. El factor de la proletarització del camp, amb immigrants i temporers, amaga diferències internes salarials, però, en tot cas, el seu endarreriment i maltractament respecte al conjunt de l’economia es fa evident en un sector productiu del qual, pel contrari, la manufactura s’escapa.

L’evolució del VAB per ocupat, en un sector que entenem molt manual, també pot ser objecte d’anàlisi de la seva evolució. Si l’any 2000 el VAB per ocupat ascendia a 24.077 €, el 2020 assolia la xifra de 34.306 € (en euros constants del 2000), això és amb un increment del 42 % respecte al valor original, el qual és una proporció significativa. En el mateix període, i idènticament a valors constants, en la manufactura l’increment del VAB per ocupat ha estat del 34 % en més, un valor que resulta inferior, com també ho és el del conjunt de l’economia (un 5 % més). Cert que el 2020 quedà alterat per l’impacte del covid, que va afectar l’evolució manufacturera, però no l’agrícola. En data anterior, del 2019, el sector primari hauria crescut un 28 %, per un 40 % la indústria i un 12 % del conjunt de l’economia catalana. En qualsevol cas, cal destacar el dinamisme del sector primari respecte al secundari, el qual persegueix, tot superant la mitjana de l’economia.

10 Com en les dades de la manufactura, els valors a preus constants són fruit d’elaboració pròpia, ja que l’INE aporta valors corrents. Igualment, el salari mitjà i el VAB mitjà per ocupat són elaboració pròpia a partir del total de salaris i del total d’assalariats i ocupats. Com en el capítol de la manufactura, aquesta elaboració comporta deduccions numèriques simples a partir de les dades de l’INE.

La combinació de pèrdua de VAB absolut amb un notable increment per ocupat, que comporta una transformació profunda dels efectius humans al sector (ocupats i assalariats), presenten un sector sotmès a una profunda transformació per seguir el ritme dels temps. Les transformacions hi han estat en la indústria i en el creixement dels serveis, però el sector primari no n’ha quedat al marge, encara que representi una molt petita fracció de l’economia –fracció, tanmateix, essencial i massa ignorada.

EL SECTOR PRIMARI A LES ESPANYES

Vista l’agricultura en el context català, val la pena per a una millor comprensió posar-la en relació amb les altres CCAA i respecte a les seves dinàmiques pròpies. El conjunt de característiques analitzades per a Catalunya en el conjunt de les CCAA ens mostren la distribució de la taula 24.

Les columnes de la taula ens expliquen:

- (A) El pes sobresortint del sector primari radica a Andalusia amb el 30,7 % del conjunt del VAB espanyol en data 2020. Aquest valor hauria crescut respecte al 2000, quan constituïa el 24,3 %. Només Castella-la Manxa (11,3 %) apareixeria amb més del 10 %, un límit no assolit per cap altra CCAA (excepte Andalusia).
- (B) Només tres CCAA assoleixen major VAB a preus constants el 2020 que el 2000, mentre que la resta ha disminuït a totes. Amb els valors màxims apareix Andalusia (113 %). Amb valors mínims consta el retrocés del País Basc (37 %) i de Madrid (41 %). A l’entorn del 90 %, per tant, amb una cert manteniment que seria la mitjana espanyola, hi ha València (91 %). Catalunya, amb el 84 %, està per sota de la mitjana, però lluny de les economies de Madrid i del País Basc, amb les quals ens comparem sovint.

EN AQUEST SEGLE EL SECTOR PRIMARI HA PERDUT 35.000 OCUPATS. NO OBSTANT, DINS DEL TOTAL D’OCUPATS, ELS ASSALARIATS HAN PUJAT DES DELS 27.000 ALS 29.700. AQUEST CANVI SUPOSA LA DESAPARICIÓ DE MILERS D’EMPRESARIS AUTÒNOMS I UNA ORGANITZACIÓ MÉS PROLETARITZADA DEL CAMP.

- (C) Aquesta columna mesura el manteniment del pes del sector primari dins cada economia regional, un valor que sempre és baix respecte a la resta de sectors, però que hauria evolucionat en la vintena d’anys de manera no coincident. Economies com l’andalusa han perdut posició (és el 94,8 % del que era), però amb un pes específic no gaire diferent (ha passat del 7,5 % al 7,1 %).
- (D) Aquesta columna analitza l’evolució de l’ocupació i ens diu que s’ha mantingut a Andalusia (101 %), però que ha davallat a la resta, amb valors que són d’un cert paral·lisme als del VAB a preus constants (b). Les màximes davallades són a Madrid (28 % del que era) i al País Basc (39 %), però tota la resta presenten pèrdues molt significatives. Aquest fet porta a analitzar el valor del VAB per ocupat de la columna següent.

TAULA 24. CARACTERITZACIÓ DE L’EVOLUCIÓ DEL SECTOR PRIMARI A LES CCAA, ENTRE EL 2000 I EL 2022.

	A	B	C	D	E
	% VAB AGRICULTURA, ESPANYA=100% 2020 (%)	VAB AGRICULTURA, A € CONSTANTS 2020/2000	% VAB AGRICULTURA / TOTAL REGIONAL 2020/2000	VARIACIÓ OCUPATS 2020/2000	VAB/OCUPAT A PREUS CONSTANTS 2020/2000
CATALUNYA	8%	84%	69%	59%	142%
PAÍS BASC	1%	37%	33%	39%	96%
VALÈNCIA	7%	91%	78%	71%	128%
MADRID	1%	41%	31%	28%	147%
ANDALUSIA	31%	113%	95%	101%	112%
ESPANYA	8%	84%	69%	74%	121%

Font: INE, comptabilitat regional. Taula: elaboració pròpia. Nota: les dades incorporen tot el sector primari: agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca.

(E) Per ocupat, en cada CCAA i a preus constants, hi ha hagut una evolució diferent respecte al punt de partida del 2000. El màxim increment de productivitat hauria estat a Andalusia (147 %). Aquesta apareix amb poc més de valor que Catalunya (142 % més). Encara hi ha increments respecte al punt d'origen en el cas de València (128 %), però hi hauria moltes CCAA amb retrocés de productivitat a preus constants, com Cantàbria (97 %), Extremadura (93 %) i Astúries (83 %) (no consten a la taula).

Aquests valors relatius de canvi no indiquen, però, els valors absoluts de VAB assolit en cada cas. El màxim en euros corrents del 2020 és a Navarra (61.351 € per ocupat), seguida per l'Aragó (59.723 €), Castella-la Manxa (59.117 €) i La Rioja (56.289 €) en les cinc posicions més destacades. Catalunya apareix en sisena posició espanyola (49.585 €), seguida de València (46.315 €), Madrid (43.905 €) i Andalusia (40.603 €). El País Basc (37.480 €), Cantàbria (30.404 €) i Astúries (25.612 €) tanquen la llista i mostren un comportament diferenciatiu del de Navarra, tot i el similar medi geogràfic. També difereixen els comportaments de les comunitats del sud: Andalusia, Múrcia, Extremadura i Castella-la Manxa.

Algunes de les dades esmentades presenten característiques interessants en el detall de la seva evolució conjunta, com es veu en el gràfic 20.

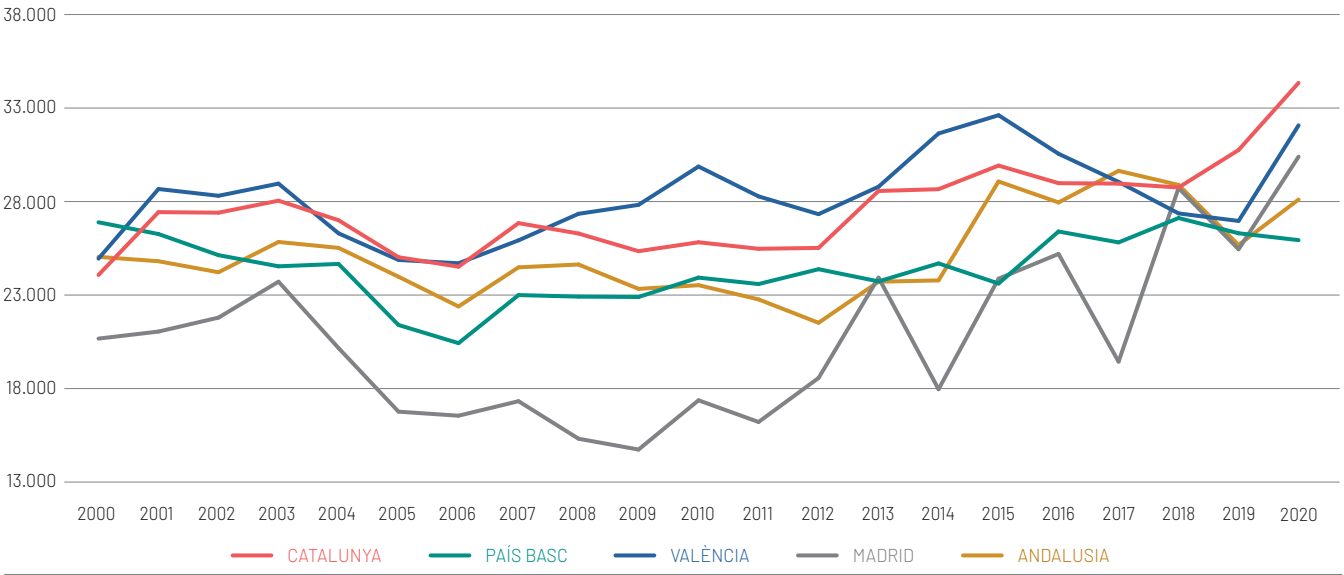
El gràfic mostra una ampliació del ventall del VAB per ocupat en la meitat del període per tornar a una convergència el

LA DECANTACIÓ AL SECTOR PRIMARI EN EL CONJUNT DE LES REGIONS HA SOFERT UN CANVI, JA QUE PERDIA POSICIÓ ARREU FINS A LA CRISI DEL 2008, PERÒ, UNA VEGADA ARRIBAT EL COP DE LA CRISI, EL SECTOR PRIMARI HA DEIXAT DE PERDRE I EN ALGUNS LLOCS HA RECUPERAT POSICIÓ INTERNA. EL CAS MÉS DESTACAT ÉS EL D'ANDALUSIA.

2020. L'evolució de Madrid és, en general, de baix valor en una economia poc significativa. En la resta, València ocupa generalment les primeres posicions, en diàleg amb Catalunya i amb Andalusia per sota i al llindar del País Basc. En conjunt, podem destacar que el dinamisme hauria estat més elevat en la segona meitat del gràfic, després de la crisi del 2008.

Hi ha inèrcies pròpies, però sotmeses al context, perquè la decantació al sector primari en el conjunt de les regions ha sofert un canvi, com mostra el gràfic 21, ja que perdía posició arreu fins a la crisi del 2008, quan semblava que altres sectors eren més dinàmics, però, una vegada arribat el cop de la crisi, el sector primari ha deixat de perdre i en alguns

GRÀFIC 20. EVOLUCIÓ DEL VAB AL SECTOR PRIMARI PER OCUPAT, EN EUROS CONSTANTS DEL 2000, ENTRE EL 2000 I EL 2020.

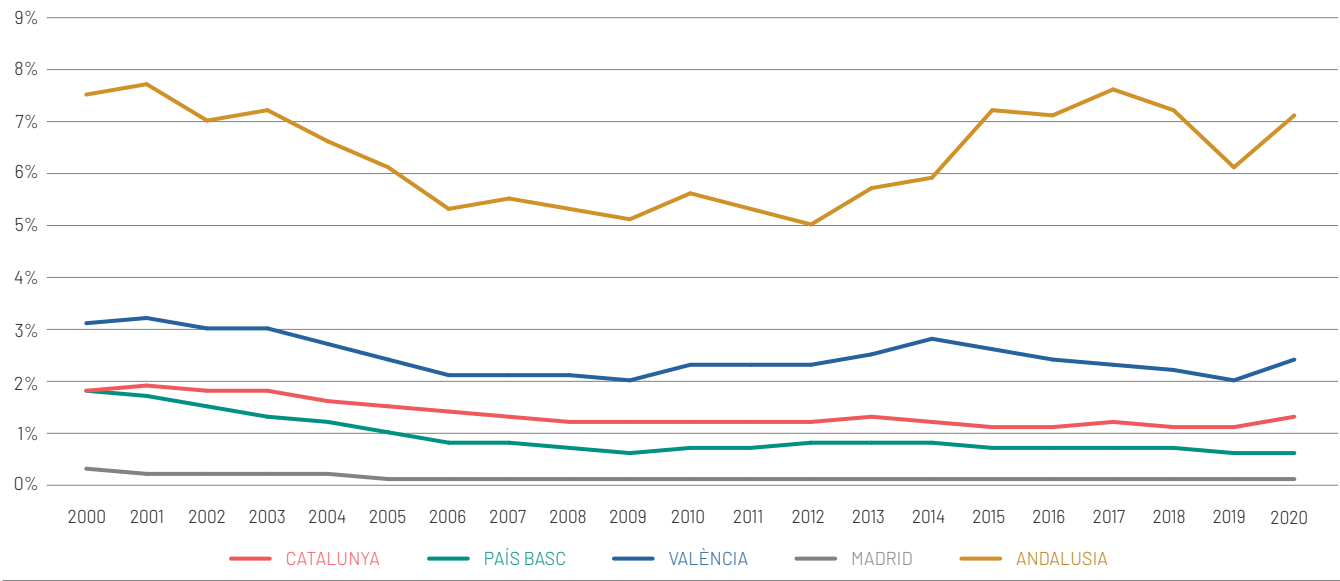
Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades incorporen tot el sector primari: agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca.

llocs ha recuperat posició interna. El cas més destacat és el d'Andalusia. Possiblement mostraria dues components, la primera obligada per manca d'altres alternatives econòmiques i la segona, per opcions de modernització de les explotacions. Tanmateix, aquestes recuperacions no empaten mai amb el llindar inicial del 2000 del qual parteix la

comparació. Un aspecte interessant en l'evolució del sector primari són els sous respectius del conjunt assalariat.

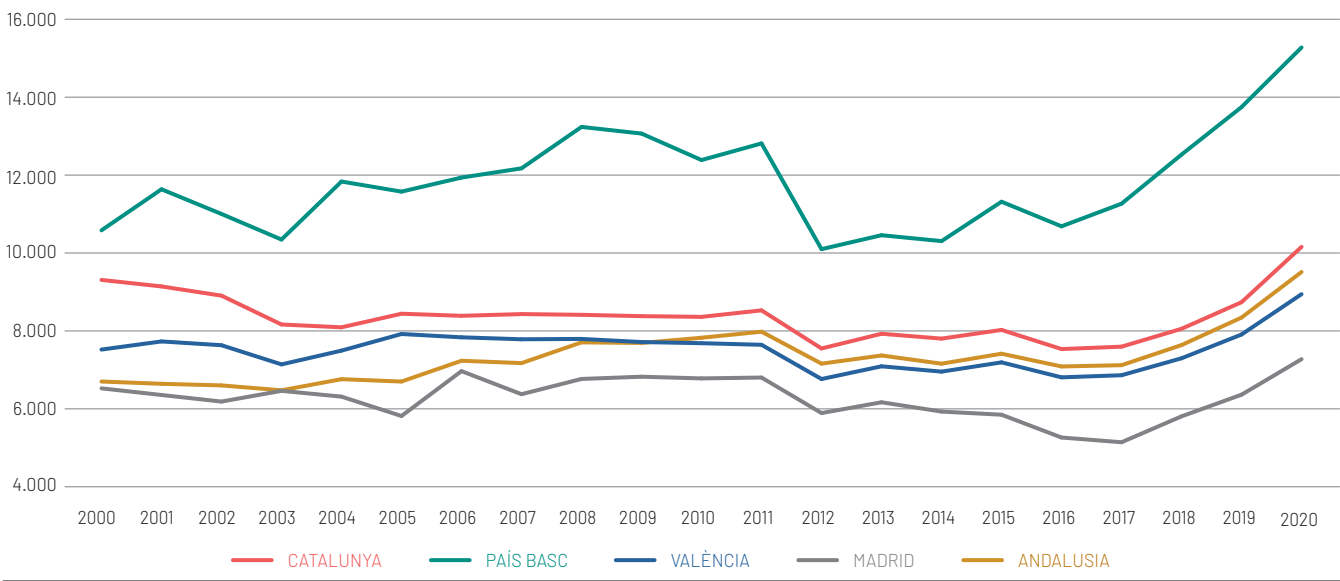
El feix de línies del gràfic 22 ens indica dos nivells clars, com dos pisos en el valor dels salaris del sector primari, ambdós estrats són força estables al llarg de tots els anys,

GRÀFIC 21. PRESENCIA EN PERCENTATGE DEL VAB DEL SECTOR PRIMARI DINS CADA ECONOMIA REGIONAL, ENTRE EL 2000 I EL 2020.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades incorporen tot el sector primari: agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca.

GRÀFIC 22. VALOR DELS SALARIS DEL SECTOR PRIMARI, EN EUROS CONSTANTS DEL 2000, ENTRE EL 2000 I EL 2020.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades incorporen tot el sector primari: agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca.

però comencen a ascendir en els últims anys, sobretot a partir del 2017. Les CCAA més elevades són al País Basc (que aniria acompanyada de Galícia, Astúries i Cantàbria, les quatre al Cantàbric). No deixa de ser un factor relativament sorprenent. Aquestes quatre economies les havíem vist connotades amb factors negatius, com eren: descens del VAB del sector, del nombre d'ocupats i del pes del sector primari en l'economia regional, així com reduït valor del VAB per ocupat en data 2022. I, no obstant, han mantingut salaris alts, molt possiblement lligats a un sector primari que és bàsicament ramader i lleter.

Les dades de les tendències dibuixades en el gràfic del comportament salarial es presenten a la taula 25.

Les situacions assenyalades en la taula ens indicarien:

- (F,G) El pes del nombre d'assalariats per regions seria similar a la component del VAB en la mateixa distribució a escala espanyola (columna (a) de la taula 24), amb el pes destacat d'Andalusia en el total (32,6 %). Però el diferent VAB per ocupat produeix un menor percentatge d'ocupats que de VAB en cada CCAA.
- (G) El nombre d'ocupats és realment baix en unes quantes comunitats, quedant per sota de 10.000 membres al País Basc i Madrid.
- (H) La presència d'assalariats és màxima a Madrid (i són els més mal pagats, columna (J)). Per contra, el País Basc assenjala les explotacions més de petita empresa o unitat, amb pocs assalariats (50 %), Catalunya manté un perfil poc diferent (60 %), però València i Andalusia ja compten amb tres assalariats per cada ocupat no assalariat.

TAULA 25. DADES DE L'EVOLUCIÓ DE SALARIS I ASSALARIATS EN EL SECTOR PRIMARI DE LES CCAA, ENTRE EL 2000 I EL 2022.

	F	G	H	I	J
	TOTAL OCUPATS ESPANYA=100% 2020 (%)	OCUPATS REGIONALS, EN MILERS 2020	ASSALARIATS / TOTAL OCUPATS 2020	SALARIS A VALOR CONSTANT (€ 2000) 2020/2000	SALARI MITJÀ, EN EUROS 2020
CATALUNYA	6,8%	49,7	60%	1,09	14.677,1
PAÍS BASC	1,3%	9,6	50%	1,44	22.044,0
VALÈNCIA	6,9%	50,2	71%	1,19	12.929,6
MADRID	0,5%	3,7	84%	1,11	10.528,1
ANDALUSIA	32,6%	237,9	76%	1,42	13.749,4
ESPANYA	100%	730,1	64%	1,22	14.487,2

Font: INE, comptabilitat regional. Taula: elaboració pròpia. Nota: les dades incorporen tot el sector primari: agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca.

LA DIMENSIÓ DEL SECTOR PRIMARI ÉS DE REDUÏDA DIMENSIÓ EN CADA COMUNITAT I ELS SERVEIS HAN ABSORBIT EL MÀXIM DE L'INCREMENT DE L'OCUPACIÓ I DEL VAB CONJUNT, PERÒ HA ESTAT AMB EL PES D'UNS SERVEIS QUE NO APORTEN GAIRE VALOR AFEGIT, LA QUAL COSA DEIXA LES POSSIBILITATS DE DESENVOLUPAMENT REGIONAL MOLT LIMITADES, TRET QUE TINGUIN INDÚSTRIA.

- (I) Els augments salarials majors s'han produït al País Basc, seguida d'Andalusia, però els augments no reflecteixen el nivell absolut del salari, ja que, en contrast amb el País Basc (columna (J)), hi són més baixos.
- (J) Algunes de les comunitats amb pocs efectius humans (País Basc i veïns del Cantàbric) manifesten salaris relativament alts, la qual cosa seria indicativa d'una situació de minoria i excepcional.

La dimensió del sector primari és, de forma sistemàtica, de reduïda dimensió en cada comunitat i assistim al fet que els serveis han absorbit el màxim de l'increment de l'ocupació i del VAB conjunt, però ha estat amb el pes d'uns serveis que no aporten gaire valor afegit, la qual cosa deixa les possibilitats de desenvolupament regional molt limitades. Els grans serveis només són propis de les grans metròpolis, i aquest fet condemna les economies de caire provincial a

EL CREIXEMENT DE MADRID HAURIA ESTAT DEL 146 %, EN UNA ECONOMIA MOLT MÉS EXTENSIVA I ASSALARIADA. LA SEGUIRIA CATALUNYA EN SEGONA POSICIÓ I AMB VALORS MOLT SIMILARS (144 % D'INCREMENT). LA TERCERA POSICIÓ L'OCUPARIA VALÈNCIA (128,5 %), PER DAVANT D'ANDALUSIA (112,2 %).

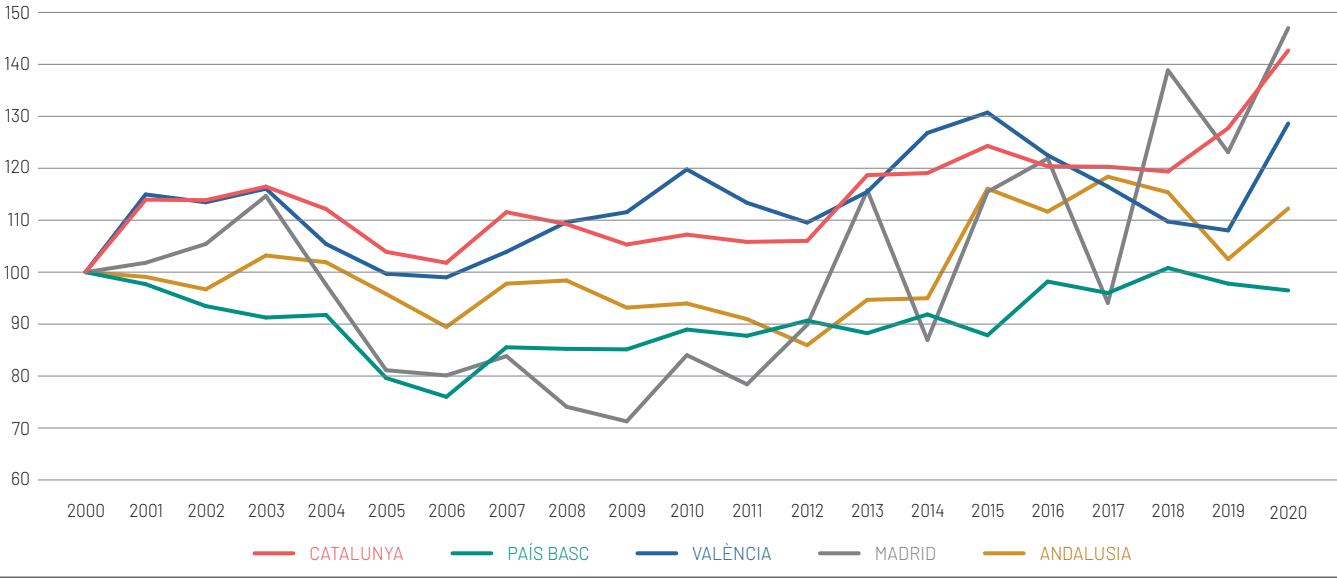
no entreveure un horitzó sòlid, tret que tinguin indústria, perquè només aquesta, tot i que ha reduït pes arreu, manté una opció significativa d'increment de VAB *per capita* que és clarament superior als serveis, siguin provincials o de gran metròpoli. La indústria pot ser, com veurem a les comarques catalanes, un fet no d'una gran capital, sinó un fet

dispers, arrelat al país. I assolir indústria pot ser un fet lligat al mateix sector primari, en una via de futur amb valor. El cas d'Andalusia, amb un notable pes en el conjunt espanyol, permetria aquest maridatge amb l'agroindústria.

La constatació és que els serveis ens apareixen com a moderns, però el seu desenvolupament ha anat molt per darrere de la indústria i de l'agricultura, però creen llocs de treball, com a gran virtut, no pas riquesa.

Finalment, si tenim en compte que els diferents llistats de preus a cada CCAA assenyalen posicions separades i que formen part d'un factor de competitivitat mútua, podem ara comparar quina ha estat l'evolució interna del VAB per ocupat a cada CCAA, a preus constants, i a partir d'igualar el 2000 al valor 100. Aquest índex constituïria l'evolució més significativa del sector primari, mesurat en ell mateix i en cada regió i al marge dels preus diferencials per CCAA. El gràfic 23 ens indica que el creixement de Madrid hauria estat del 146 %, en una economia molt més extensiva i assalariada, tot i que petita (fet que assenyalaria un dinamisme similar al de Castella-la Manxa, amb pocs productes —cereal i vi). La seguiria Catalunya en segona posició i amb valors molt similars (144 % d'increment). La tercera posició l'ocuparia València (128,5 %), per davant d'Andalusia (112,2 %). La mitjana espanyola seria del 121 %, per davant del País Basc (96,5 %). Constatem la situació d'Andalusia, per sota de la mitjana, i un País Basc que no forma part de la cursa.

GRÀFIC 23. VAB PER OCUPAT, A EUROS CONSTANTS DEL 2000, EVOLUCIÓ ENTRE EL 2000 I EL 2020 (2000=100).

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades incorporen tot el sector primari: agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca.

4.3. L’EVOLUCIÓ DELS SERVEIS PUNTERS

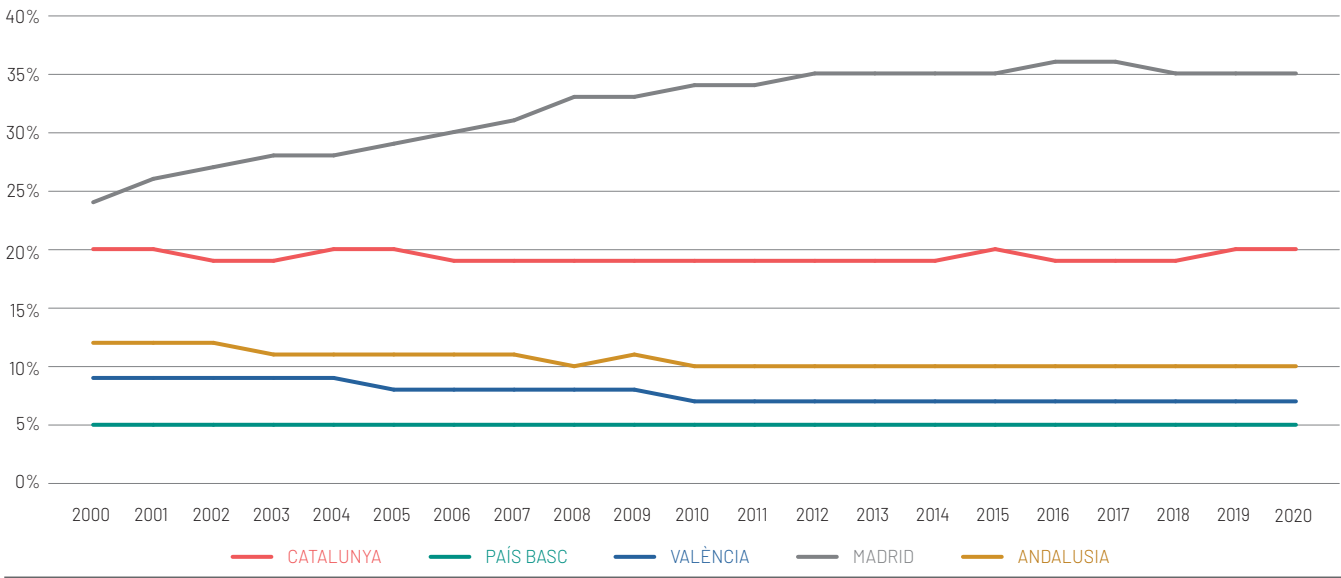
Hi ha un conjunt de serveis que destaquen com els més punters i que configuren el lideratge de Madrid en el conjunt espanyol. Aquests formen els epígrafs següents de la classificació NACE de la UE:

- J:** Informació i comunicacions.
- K:** Activitats financeres i d’assegurances.
- M-N:** Activitats professionals, científiques i tècniques; activitats administratives i serveis auxiliars (en les taules i gràfics les resumim com a: professional-científic).

Al marge d’aquests serveis queda el comerç, la gestió immobiliària, els serveis d’educació, salut i la seguretat, les activitats artístiques, d’entreteniment, reparació, etc., les quals són presents de forma molt més homogènia en el conjunt de les CCAA.

La suma d’aquests tres apartats ha suposat que Madrid, en el que portem de segle, hagi passat de concentrar-ne el 25 % del total fins a superar el 35 % del conjunt espanyol.

GRÀFIC 24. PERCENTATGE DELS SERVEIS PUNTERS EN L’ECONOMIA DE QUATRE CCAA, RESPECTE AL TOTAL D’ESPANYA, ENTRE EL 2000 I EL 2020.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades sumen els valors dels tres epígrafs esmentats al text. Segons l’INE, les dades del 2021 són provisionals i les del 2022, un avançament, per aquest fet no apareixien prou segures i s’han exclòs del gràfic.

El gràfic 24 ens diu que:

- Hi ha hagut una estabilitat en les dades de Catalunya al llarg dels vint-i-un anys, ratllant sempre el 20 % del conjunt. Aquesta mateixa estabilitat hi és al País Basc, al voltant del 5 %. Recordem que, en població i economia, el País Basc no és un quart de Catalunya, sinó el 28 %, per tant, aquests serveis són una mica més presents aquí que allà, o més propis de les grans metròpolis (Madrid, Barcelona), com la seva debilitat a Andalusia també ens indica (essent la CA més poblada).
- Les tendències de València i d’Andalusia són decreixents.
- Únicament Madrid destaca en una orientació clara a l’alça, ja que passa de menys del 25 % a superar el 35 %, la qual cosa suposa un augment propi del 40 %.
- El punt més baix de Catalunya és al 2009, postcrisi, moment que coincideix amb el canvi de pendent de Madrid, que fins llavors havia crescut molt fortament i passa a alleugerir el seu ritme.
- Per a tothom, les tendències postcrisi del 2008 són més planes que anteriorment.

HI HA UN CONJUNT DE SERVEIS QUE DESTAQUEN COM ELS MÉS PUNTERS I QUE CONFIGUREN EL LIDERATGE DE MADRID EN EL CONJUNT ESPANYOL: INFORMACIÓ I COMUNICACIONS, ACTIVITATS FINANCERES I D’ASSEGURANCES I ACTIVITATS PROFESSIONALS, CIENTÍFIQUES I TÈCNIQUES; ACTIVITATS ADMINISTRATIVES I SERVEIS AUXILIARS.

La crescuda del Gran Madrid hauria estat un procés d’elevació durant la primera dècada del segle, per passar a estabilitzar-se i mantenir-se després, un cop assolida la nova quota.

En xifres, els valors absoluts i relatius (taula 26) ens indiquen:

- Que Catalunya i el País Basc tendeixen a coincidir en perfil i destaquen en el pes dels serveis professionals, científics i tècnics (M-N), en el 55 %.
- Madrid destaca en informació i comunicacions (J) i suma tant mitjans de comunicació com també canals, amb el 31 %, quan a Catalunya en són el 22 % i per sota del 20 % a la resta.
- Els valors relatius dins cada CCAA amaguen diferències notables en valors absoluts, ja que Madrid guanya tothom en tots els camps, amb el 35 % del total (ja esmentat al gràfic), un valor concentrat, però, en informació i comunicacions, amb quasi la meitat de tot el conjunt (48 %), la qual cosa representa una concentració màxima.
- En informació i comunicacions Catalunya presenta un 19 % del conjunt, distant de Madrid, però superior a la resta, que queden per sota del 7 % d’Andalusia. El mateix succeeix en la resta de camps, però a Catalunya amb un ordre de magnitud que coincidiria amb el propi pes en l’economia espanyola.

TAULA 26. VALORS ABSOLUTS I RELATIUS DELS SERVEIS PUNTERS, EN DATA 2020, EN 4 CCAA I EN EL CONJUNT ESPANYOL.

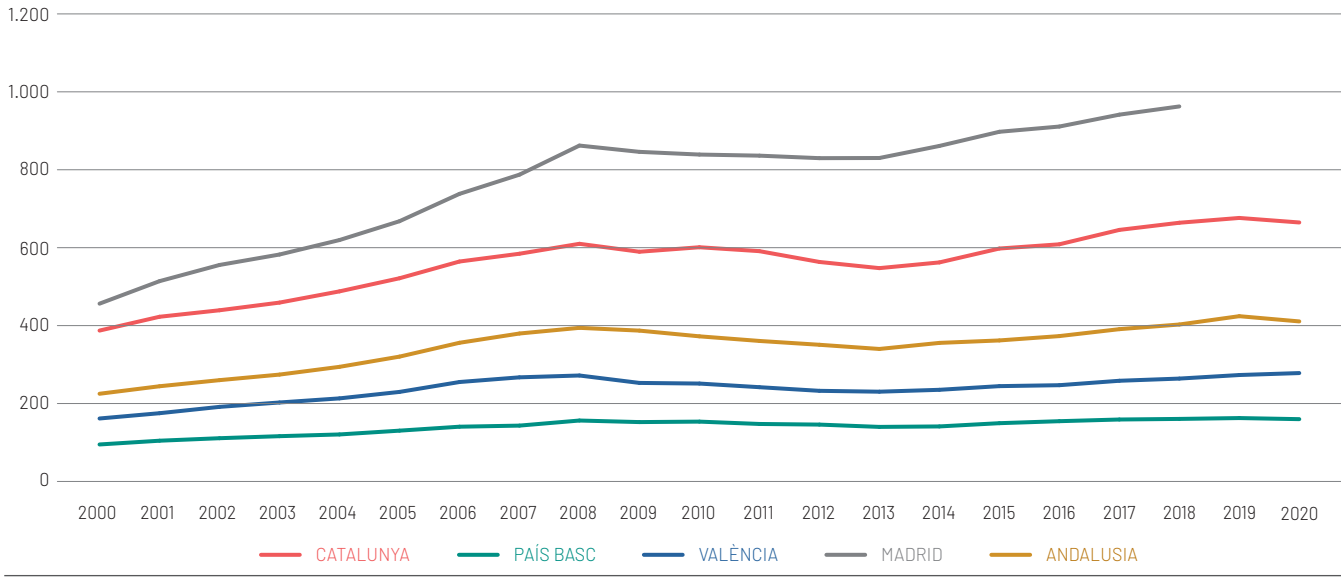
	F	G	H	I	J	
EPÍGRAFS SERVEIS	CATALUNYA	PAÍS BASC	VALÈNCIA	MADRID	ANDALUSIA	ESPANYA
PERCENTATGE INTERIOR						
J (INFORMACIÓ - COMUNICACIONS)	22%	19%	16%	31%	17%	23%
K (FINANCES - ASSEGURANCES)	23%	26%	30%	21%	32%	26%
M-N (PROFESSIONAL - CIENTÍFIC)	55%	55%	54%	48%	51%	52%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
VALOR ABSOLUT (M€)						
J (INFORMACIÓ - COMUNICACIONS)	8.954	1.969	2.454	22.686	3.414	46.815
K (FINANCES - ASSEGURANCES)	9.280	2.769	4.382	15.015	6.294	52.662
M-N (PROFESSIONAL - CIENTÍFIC)	23.076	5.942	8.446	35.655	10.898	109.491
	8.954	1.969	2.454	22.686	3.414	46.815
PERCENTATGE RESPECTE A ESPANYA						
J (INFORMACIÓ - COMUNICACIONS)	19%	4%	5%	48%	7%	100%
K (FINANCES - ASSEGURANCES)	18%	5%	8%	29%	12%	100%
M-N (PROFESSIONAL - CIENTÍFIC)	21%	5%	8%	33%	10%	100%
	20%	5%	7%	35%	10%	100%

Font: INE, comptabilitat regional. Taula: elaboració pròpia.

L'evolució del nombre d'ocupats en aquests serveis mostraria un creixement del VAB liderat per Madrid, que hauria passat de menys de mig milió a més d'1 milió d'ocupats (gràfic 25). Les tendències comunes haurien estat un creixement sostingut fins al 2008, una aturada i una recuperació des del

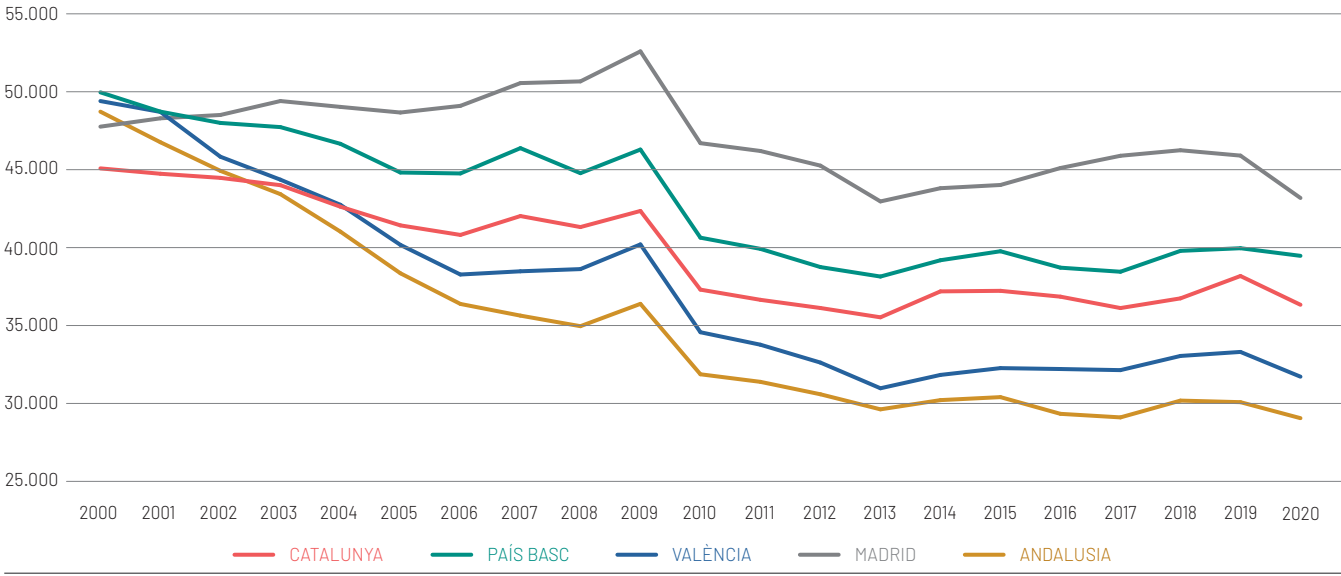
2014, en sintonia amb altres dades generals i conegudes de la crisi i la seva recuperació. Ara bé, si valorem el VAB per ocupat, les inèrcies no són sempre més o menys creixents a ritmes desiguals, sinó directament un panorama sobtat en el qual la davallada és significativa, com ens indica el gràfic 26.

GRÀFIC 25. NOMBRE D'OCUPATS ALS SERVEIS PUNTERS PER CCAA, EN MILERS, ENTRE EL 2000 I EL 2020.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades sumen els valors dels tres epígrafs esmentats al text.

GRÀFIC 26. VAB PER OCUPAT, EN EUROS CONSTANTS DEL 2000, PER ALS SERVEIS PUNTERS I PER CCAA, ENTRE EL 2000 I EL 2020.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades sumen els valors dels tres epígrafs esmentats al text.

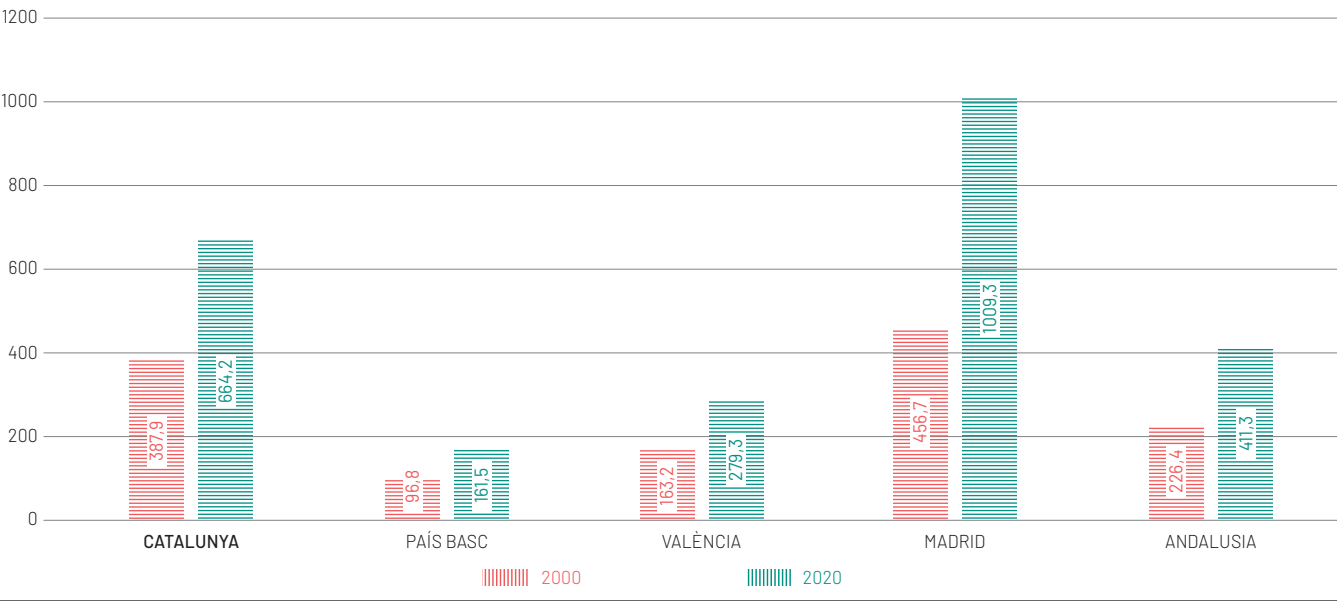
Les xifres reflectides en els dos gràfics anteriors presenten els valors numèrics principals en el gràfic i la taula 27. Els valors numèrics dibuixats als dos gràfics anteriors ens diuen:

Madrid ha més que doblat el nombre d'ocupats (221 %) en els vint anys estudiats, mentre que a Catalunya han augmentat un 71 %, com València, i lleugerament per davant del País Basc. Cal tenir en compte que aquest ha crescut demogràficament menys. Tanmateix, Andalusia ens ha superat amb el 82 % més, des de posicions absolutes menors, però recuperant terreny.

En la pèrdua de VAB per ocupat, Madrid ha estat la que menys, ja que se situa al 90 % del que havia estat, amb Catalunya al 81 %, quedant per sota de la resta i del conjunt espanyol, a causa del pes de Madrid en aquest.

Es tracta d'un sector serveis punter, però que aplega molts milers de persones, amb la qual cosa no estem parlant dels grups dirigents d'aquests serveis, ni dels tècnics més destacats, sinó d'una massa laboral molt considerable.

GRÀFIC 27. VALORS DEL NOMBRE D'OCUPATS, EN MILERS, DELS SERVEIS PUNTERS, EN DATA 2000 I 2020, EN 4 CCAA.

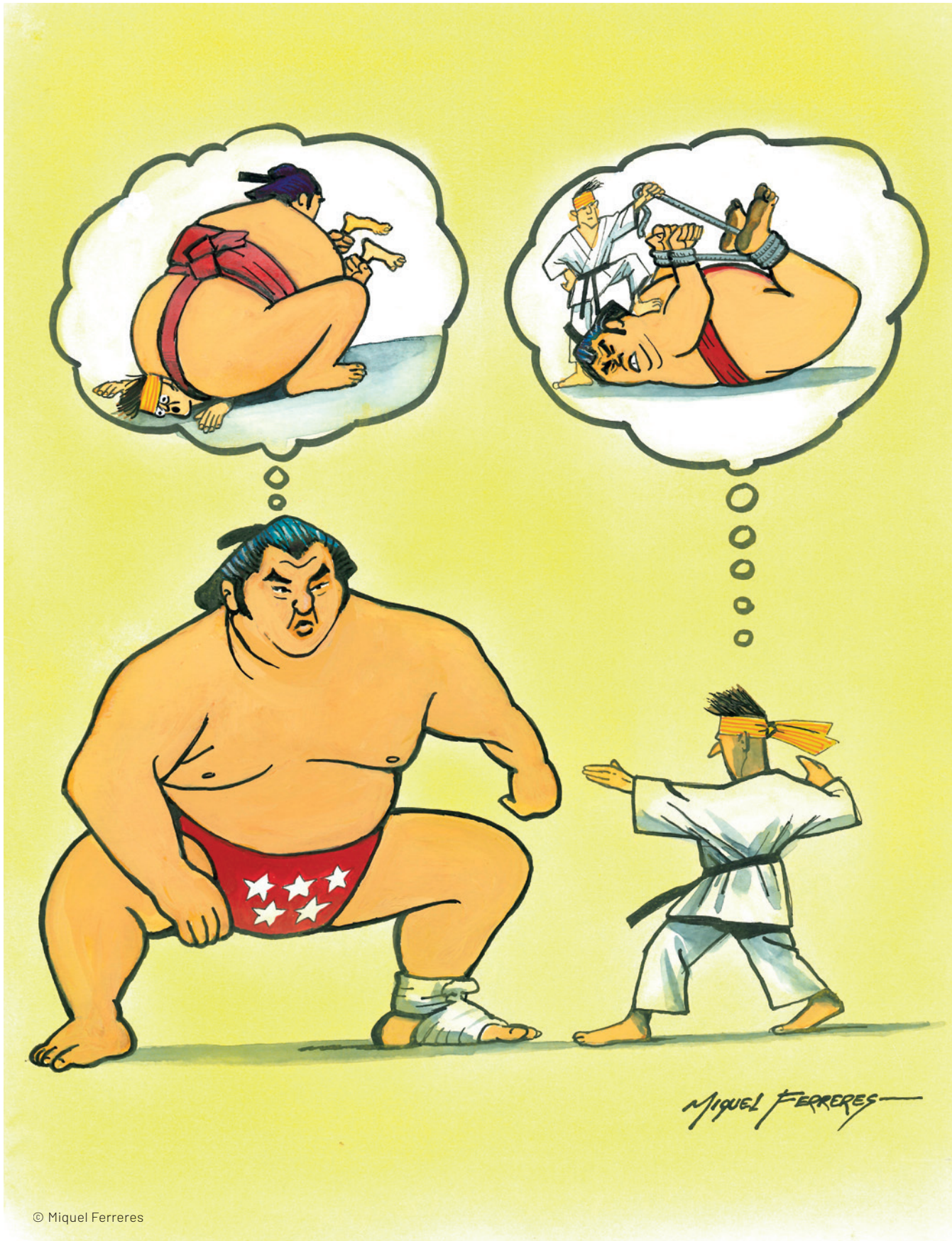

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades sumen els valors dels tres epígrafs esmentats al text.

TAULA 27. VALORS DEL NOMBRE D'OCUPATS I VAB PER OCUPAT DELS SERVEIS PUNTERS, EN DATA 2000 I 2020, EN 4 CCAA I EN EL CONJUNT ESPANYOL.

	NOMBRE D'OCUPATS (MILERS)			VAB PER OCUPAT A € CONSTANTS DEL 2000		
	2000	2020	2020/2000	2000	2020	2020/2000
CATALUNYA	387,9	664,2	171%	45.057	36.341	81%
PAÍS BASC	96,8	161,5	167%	49.916	39.468	79%
VALÈNCIA	163,2	279,3	171%	49.359	31.746	64%
MADRID	456,7	1.009,3	221%	47.723	43.165	90%
ANDALUSIA	226,4	411,3	182%	48.681	29.095	60%
ESPANYA	1.845,0	3.392,7	184%	48.335	36.327	75%
% COMPARATIUS						
MADRID / ESPANYA	25%	30%	120%	99%	119%	120%
CATALUNYA / ESPANYA	21%	20%	93%	93%	100%	107%

Font: INE, comptabilitat regional. Taula: elaboració pròpia. Nota: les dades sumen els valors dels tres epígrafs esmentats al text.

© Miquel Ferreres

CAL CONSIDERAR LA DINÀMICA D'AQUESTS SERVEIS PUNTERS COM UN FET ECONÒMIC ESTRUCTURAL. LA DAVALLADA DEL VAB PER OCUPAT SORPRÈN I CAL POSAR AQUESTA TENDÈNCIA AL COSTAT DE L'INCREMENT DEL MATEIX VAB EN EL SECTOR MANUFACTURER I DEL PRIMARI.

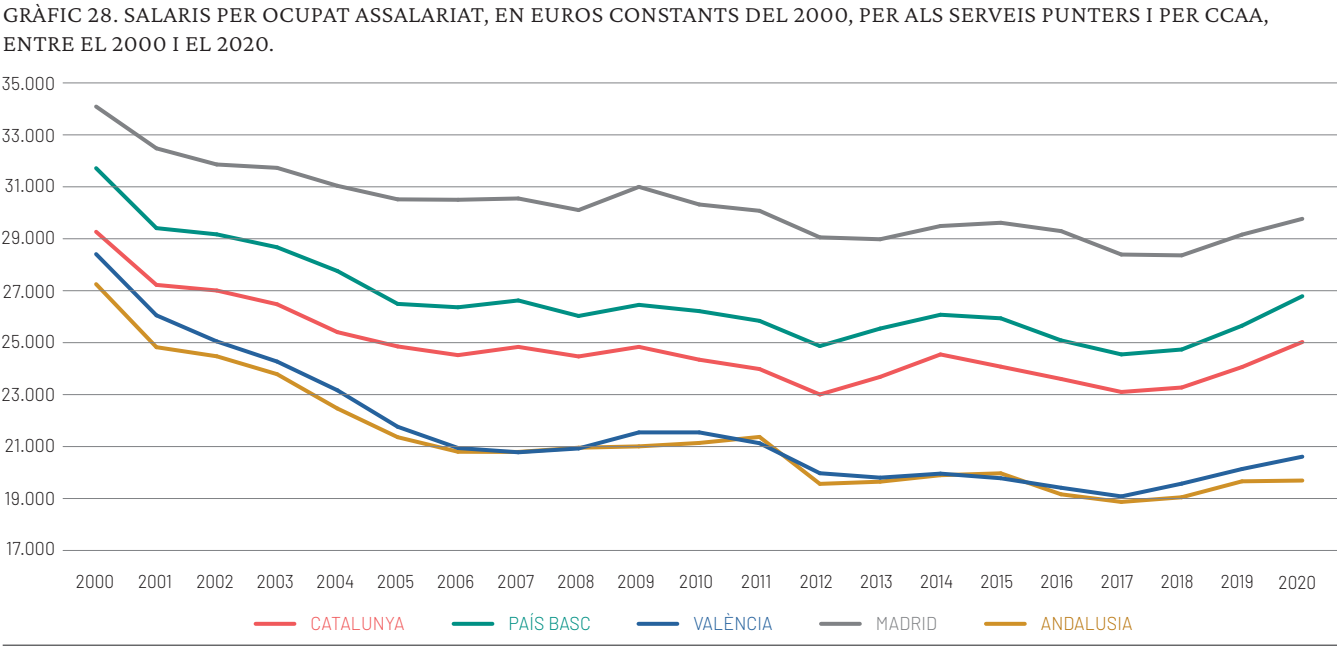
Per aquest conjunt de fets, cal considerar la dinàmica d'aquests serveis com un fet econòmic estructural. La davallada del VAB per ocupat sorprèn per inesperat i cal posar aquesta tendència al costat de l'increment del mateix VAB en el sector manufacturer i del primari, ja analitzats. Tampoc no estem parlant del sector serveis més comú i ordinari, com comerç, immobiliari, serveis personals...,

que sabem que no són punters com els analitzats, per la qual cosa les tendències detectades apareixen més significatives encara.

Una imatge de ratificació de la disminució del VAB per ocupat en aquests serveis ens l'aporta el decreixement del valor real dels salaris en el que portem de segle, si els valorem a euros constants del 2000, com fem en el gràfic 28.

Així com el VAB per ocupat tendia a divergir des d'un inici, quan era més compartit (gràfic 25), en els salaris s'entreueuen tres estadis de preus diferents, amb Madrid al capdamunt, en un nivell intermedi el País Basc i Catalunya i amb una base a València i Andalusia, aquestes dues molt coincidents. Es configuren tres nivells, com ens han aparegut en altres sectors econòmics, tot i que en descens, encara que en aquest cas en caiguda esmorteïda en els darrers anys. La menor davallada hauria estat a Madrid, amb el 87 % del valor inicial (2020 respecte a 2000), del 86 % a Catalunya, del 85 % al País Basc, del 73 % a València i del 72 % a Andalusia. Com més baix és el llindar del valor de partida, major descens es produeix.

En el conjunt de les anàlisis de manufactura i serveis, la impressió de l'evolució a euros corrents amaga un creixement que pot confondre, perquè mostra la idea que tot creix i que tot avança, però quan la comparem a euros constants es revela una realitat més dura i ignorada, una devaluació. El problema és que quasi sempre vivim en

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades sumen els valors dels tres epígrafs esmentats al text.

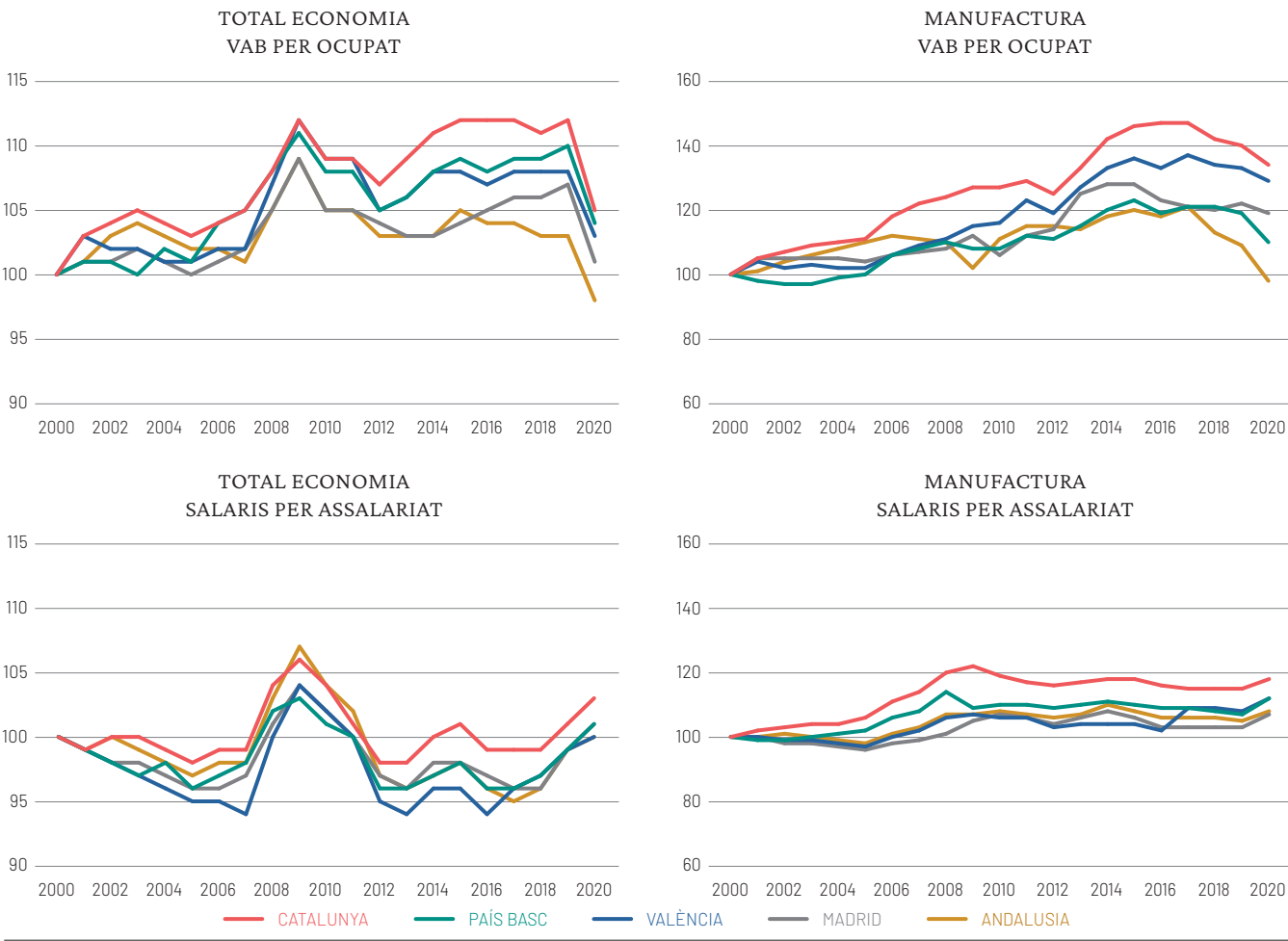
ANDALUSIA CONCENTRA EL 30 % DEL SECTOR PRIMARI ESPANYOL, CATALUNYA EL 25 % DE LA SEVA MANUFACTURA INDUSTRIAL I MADRID EL 35 % DELS GRANS SERVEIS AVANÇATS (INFORMACIÓ, FINANCES, PROFESSIONALS I CIENTÍFICS).

aquesta aparença. El dinamisme hauria amagat una *Cursa de la Reina Roja*¹¹: haver de moure's permanentment per restar sempre al mateix lloc. O pitjor, per recular.

En el futur podrien existir factors decisius que fessin variar aquesta tendència si en l'interior de cada economia hi ha elements d'innovació, o de context local o internacional, que permetin capgirar continguts, com podrien ser innovacions tècniques, o inversió en R+D+I.

11 Lewis Carroll, al llibre *Alicia a través del mirall*, explica aquest conte, que és una metàfora poderosa i sovint s'interpreta com una reflexió sobre la necessitat d'esforçar-se constantment només per mantenir la posició, ja sigui en termes d'evolució o de supervivència.

GRÀFIC 29. SÍNTESI DE L'EVOLUCIÓ DEL VAB I DEL SALARI MITJÀ, PER OCUPAT I ASSALARIAT, RESPECTIVAMENT, A EUROS CONSTANTS I AMB VALOR 2000=100, ENTRE ELS ANYS 2000 I 2020.

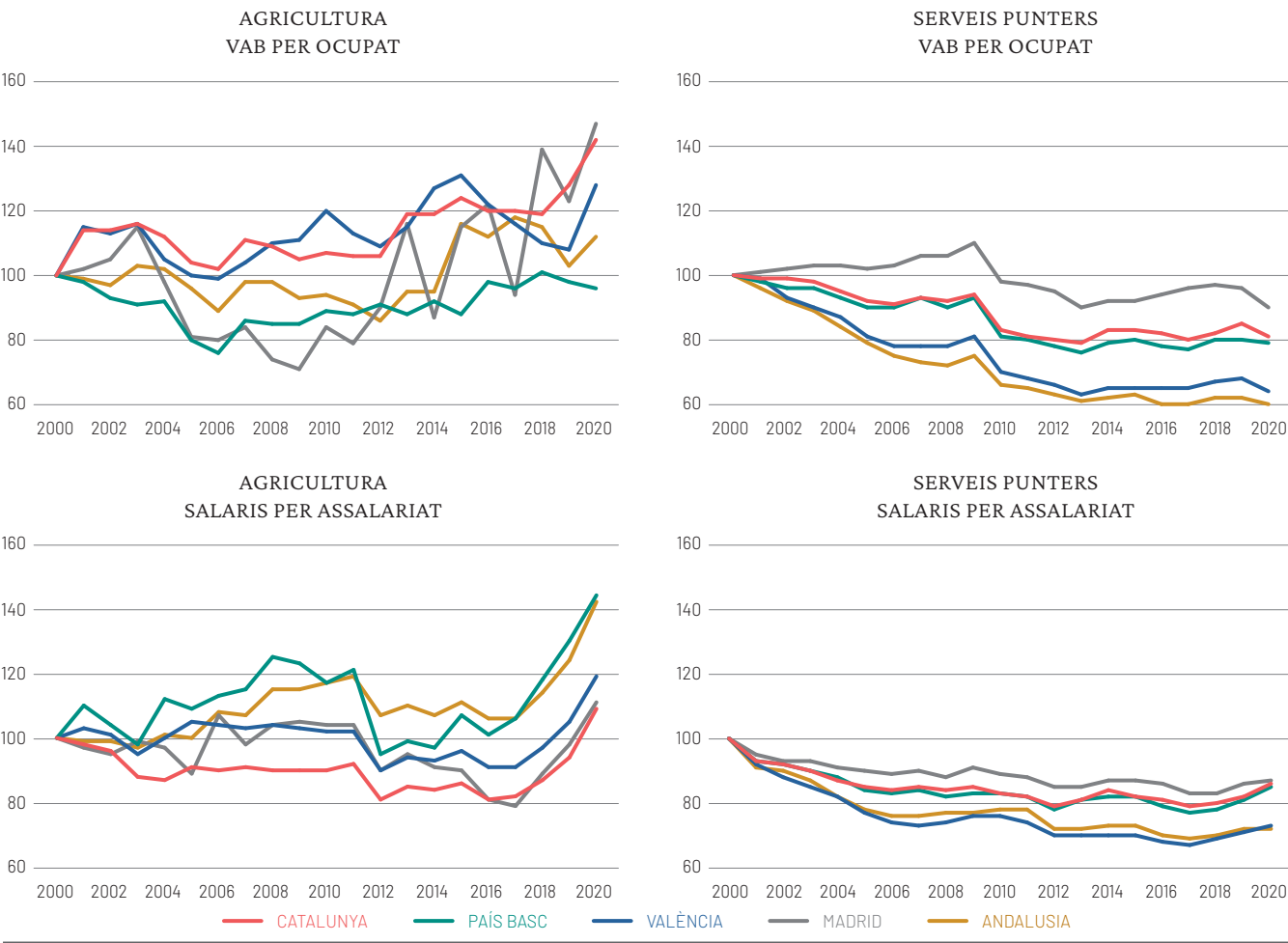
Font: INE, comptabilitat regional. Gràfics: elaboració pròpia.

Camps com les comunicacions, la banca i la informació estan traspuats per aquest fet tecnològic i així ha estat en els darrers vint anys, però, tot i així, en el conjunt de l'economia, aquesta no ha estat aquella evolució que sí que podem contemplar de forma singular en les grans empreses tecnològiques, la gran banca, etc., perquè el conjunt del sector no és el mateix que les empreses dirigents, sovint poques i internacionals. La nostra economia va a un altre ritme, i en conseqüència, una opció única per als grans serveis, com ha fet Madrid, respecte a una Catalunya amb pes manufacturer, esdevé una aposta a una sola carta, la qual cosa fins ara li ha anat bé, però no hi ha cap motiu per creure que aquesta és una opció guanyadora i de futur suficientment segura. I, a més, Catalunya assoleix una quota d'aquests serveis que equivalen a dos terços de la madrilenya. Aquests serveis són la «indústria» de Madrid i aquí les grans economies empaten: la suma de manufactura i

serveis punters és el 35 % del total del VAB a Catalunya, el 37 % a Madrid, el 36 % al País Basc i el 37 % a Navarra, mentre que la resta en queden per sota (amb Andalusia al 20 %, però amb l'Aragó al 31 % o La Rioja al 32 %).

EN SÍNTESI

Andalusia concentra el 30 % del sector primari espanyol, Catalunya el 25 % de la seva manufactura industrial i Madrid el 35 % dels grans serveis avançats (informació, finances, professionals i científics). Aquestes són les tres grans especialitzacions i pesos significatius dins l'Estat. Però en el cas català hi ha també l'agricultura (el 8 % del conjunt) i un pes de serveis punters del mateix tipus que a Madrid (amb el 20 % del conjunt, més de la meitat dels de Madrid). Andalusia pesa

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfics: elaboració pròpia.

poc en indústria, però no hi és residual (8 % del total espanyol), i compta amb serveis avançats (el 10 % del total). Madrid s'ha especialitzat només en uns serveis molt determinats, però Catalunya i Andalusia han jugat a diverses cartes.

Aquest sector de serveis pesa a Madrid el 31 % del seu VAB (2022), per un 18 % a Catalunya i un 15 % al País Basc, que en aquests dos casos queden superats de molt per la indústria pròpia. Aquests serveis són la «indústria» de Madrid.

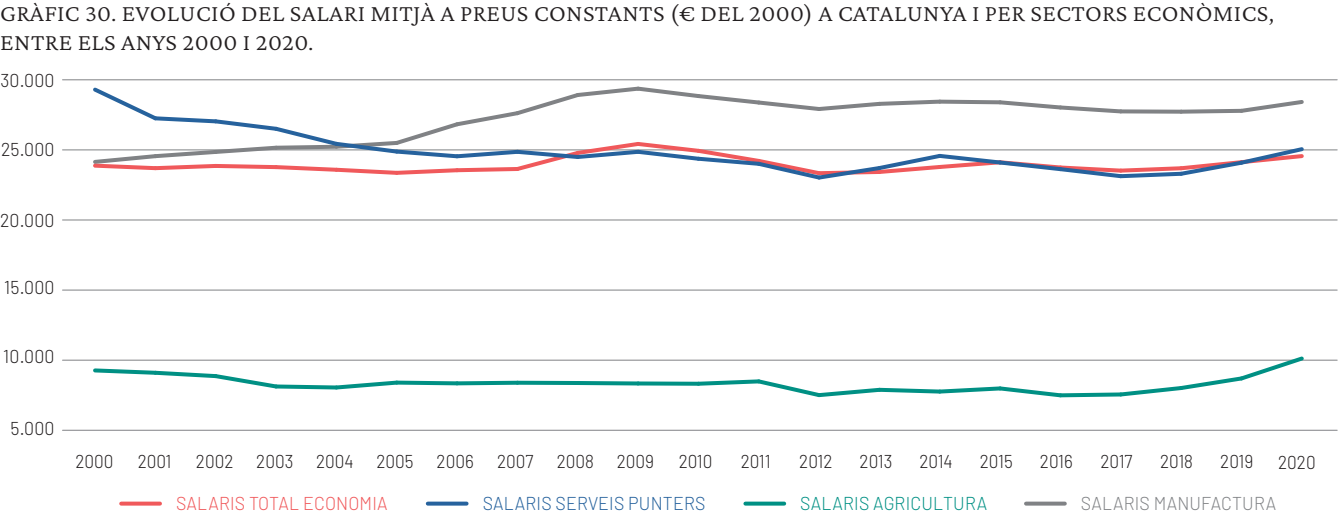
I, finalment, el sector primari s'ha revelat que ha crescut molt més que els serveis i, fins i tot, més que la mateixa manufactura, encara que amb salaris i preus baixos, però és un sector essencial, petit, però no prescindible. En síntesi, els grans serveis punters no constitueixen sinó un cert imaginari en termes de riquesa col·lectiva i modernitat quan, de fet, se situen per darrere de la indústria i del sector primari en dinamisme. Aquesta seria una constatació gens en la línia de l'opinió pública consolidada, o del tòpic del desenvolupament emès des d'una estimació de l'avantguarda econòmica per part dels mitjans de comunicació i de l'opinió generals.

El VAB i el salari mitjà del conjunt de l'economia de les cinc regions presentades han estat molt estables al llarg dels primers vint anys de segle (2000-2020), en valors constants, sempre amb un lleuger major creixement del VAB que dels salaris (gràfics 29 i 30). Els canvis més significatius haurien estat dins dels sectors, no en el conjunt. Catalunya queda ben posicionada en ambdós camps, per damunt de la resta. Recordem que són valors relatius d'evolució. L'escala del gràfic 29 és més acotada en el conjunt de l'economia (eix vertical de 90 a 115), mentre que en els sectors és més àmplia (de 60 a 160), la qual cosa dissimula una evolució que és molt més constant en el conjunt de l'economia que no pas en els sectors.

EL CONJUNT PRESENTA SECTORS ECONÒMICS AMB TENDÈNCIES CONTRASTADES: UNA MANUFACTURA QUE ÉS LA QUE HA CRESCUT MÉS EN VAB, UNA AGRICULTURA QUE LI SEGUEIX EL RITME, UN PAS PER SOTA, PERÒ AMB INCREMENTS SALARIALS NOTABLES, A PARTIR DE VALORS ABSOLUTS MÉS BAIXOS I UN SECTOR SERVEIS QUE VA EN DAVALLADA, EN VAB I EN SALARIS, PERÒ DES DE SOUS MÉS ELEVATS DE PARTIDA.

Madrid només es posiciona davanter en serveis punters, però amb valors decreixents en VAB i salaris. Llavors la pregunta és: d'on es deriva la creixent riquesa de la capital respecte a la resta?

El conjunt amaga sectors econòmics amb tendències contrastades, amb una manufactura que és la que ha crescut més en VAB, una agricultura que li segueix el ritme, un pas per sota, però amb increments salarials notables, a partir de valors absoluts més baixos i un sector serveis que va en davallada, en VAB i en salaris, però des de sous més elevats de partida.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia.

5. EL FET PRODUCTIU A CATALUNYA

5.1. ECONOMIES INDUSTRIALS A CATALUNYA, 2006-2021¹²

Partirem d’una regionalització de Catalunya que ens permetrà identificar les dinàmiques metropolitanes i de base econòmica, tant geogràfica com ambiental i de mercat de treball. I ens preguntarem sobre el dinamisme econòmic del conjunt.

En un document previ¹³ vam analitzar la dinàmica econòmica d’aquestes regions entre els anys 2006 i 2019 (on disposem de dades comarcals i regionals) i vèiem les dades de la taula 28, les quals revelaven la dinàmica del país interior respecte a l’àmbit metropolità de Barcelona.

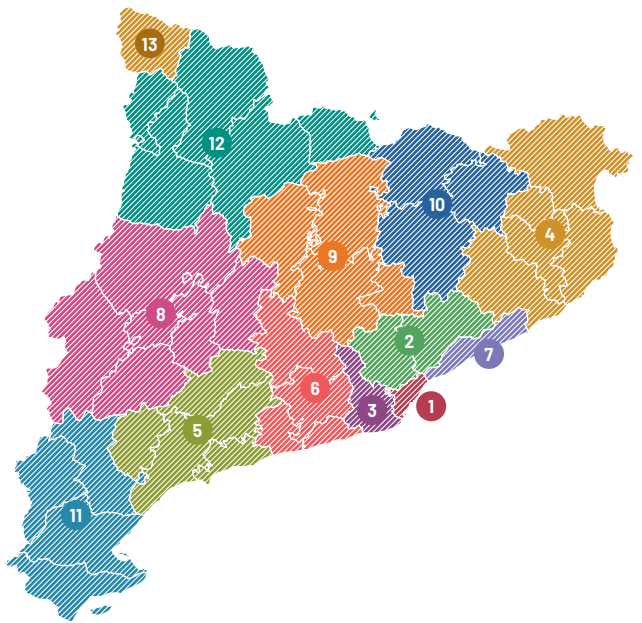
Les grans dades disponibles ens diuen que a Catalunya hi ha set grans motors i un espai interior, el Pirineu, amb menys pes i dinàmica. Aquests motors, en ordre demogràfic, són: la regió de Barcelona, Girona, el Camp de Tarragona, el Penedès, Ponent, el Llobregat-Cardener, Alts Ter-Fluvià i l’Ebre. La regió de Barcelona és composta per 4 submotors: Barcelonès, Vallès, Baix Llobregat i Maresme. Les dades del canvi són entre el 2006 i el 2019 i consten a la taula 29, amb data d’inici condicionada per la font (Idescat) i data de final abans del moment covid. Seguidament es presenten les mateixes dades per al canvi entre el 2006 i el 2021.

12 Aquest capítol i algunes parts de la resta s’inspiren, o directament recullen, en el treball fet a femVallès. Vegi’s: www.femvalles.cat.

13 Document amb data de gener de 2022, titulat *Economies industrials de Catalunya*, redacció de Manel Larrosa i material de treball de femVallès, accessible a www.femvalles.cat.

Hem volgut, però, refer les dades per dos motius: saber com evolucionaven, com també comprovar per a més seguretat les tendències apuntades. Disposem de noves dades per a dos anys més (2020 i 2021), i estem a l’espera, a finals d’any del 2024 (segons comunicació de l’Idescat), de poder analitzar les del 2022 (i potser 2023).

GRÀFIC 31. MAPA DE LES REGIONS EMPRADES EN L’ANÀLISI DE LA DINÀMICA PRODUCTIVA DE CATALUNYA, A PARTIR DE LA PROPOSTA DE FEMVALLÈS (WWW.FEMVALLES.CAT).

Font: elaboració pròpia com a desenvolupament del mapa de vegueries del 2017. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: el Lluçanès no s’hi ha incorporat perquè les dades analitzades són anteriors a la seva creació. També es pot tenir en compte que és una subdivisió d’Osona i que no altera els resultats. Respecte al mapa, per la petita dimensió poblacional de l’Aran, els seus valors s’han inclòs en el Pirineu. Llegenda: numeració regional usada: 1. Barcelonès, 2. Vallès, 3. Baix Llobregat, 4. Girona, 5. Camp de Tarragona, 6. Penedès, 7. Maresme, 8. Ponent, 9. Llobregat-Cardener, 10. Alts Ter-Fluvià, 11. Ebre, 12. Pirineu i 13. Aran.

TAULA 28. VARIACIÓ DEL VAB INDUSTRIAL DE LES REGIONS DE CATALUNYA, DEL 2006 AL 2019. VALORS EN MILIONS D’EUROS, PER DIFERÈNCIA O QUOCIENT DEL 2019 RESPECTE AL 2006.

	VAB INDUSTRIAL VARIACIÓ ABSOLUTA 2019-2006 (M€)	VAB INDUSTRIAL VARIACIÓ RELATIVA 2019-2006 (% DE CAT)		POBLACIÓ 2019	INCREMENT VAB INDUSTRIAL 2019-2006 (€/HAB.)
BAIX LLOBREGAT	1.117,30	20%	2N MÀXIM	828.522	1.349
BARCELONÈS	-679,2	-12%		2.294.614	-296
MARESME	253,1	5%		453.212	558
VALLÈS	1.348,70	24%	1R MÀXIM	1.349.609	999
CAMP DE TARRAGONA	639,4	12%	5È MÀXIM	531.555	1.203
EBRE	80,6	1,5%		179.986	448
GIRONA	800,8	15%	4T MÀXIM	668.030	1.199
LLOBREGAT-CARDENER	467	9%	7È MÀXIM	246.525	1.894
PENEDÈS	150,4	2,7%		490.221	307
PIRINEU I ARAN	-3,2	-0,1%		72.252	-44
PONENT	539,1	10%	6È MÀXIM	363.410	1.483
ALTS TER-FLUVIÀ	809,8	15%	3R MÀXIM	244.267	3.315
CATALUNYA	5.524,40	100%		7.722.203	715
METRÒPOLI CENTRAL	2.039,90	37%		4.925.957 (63,8%)	414
PAÍS INTERIOR	3.483,90	63%		2.796.246 (36,2%)	1.246

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

TAULA 29. VARIACIÓ DEL VAB INDUSTRIAL DE LES REGIONS DE CATALUNYA, DEL 2006 AL 2021. VALORS EN MILIONS D’EUROS, PER DIFERÈNCIA O QUOCIENT DEL 2021 RESPECTE AL 2006.

	VAB INDUSTRIAL VARIACIÓ ABSOLUTA 2021-2006 (M€)	VAB INDUSTRIAL VARIACIÓ RELATIVA 2021-2006 (% DE CAT)		POBLACIÓ 2021	INCREMENT VAB INDUSTRIAL 2021-2006 (€/HAB.)
BAIX LLOBREGAT	952,3	14%	4T MÀXIM	832.374	1.144
BARCELONÈS	-770,1	-12%		2.269.922	-339
MARESME	260	3,9%		460.187	565
VALLÈS	1.561,80	23%	1R MÀXIM	1.352.701	1.155
CAMP DE TARRAGONA	1.255,10	19%	2N MÀXIM	532.484	2.357
EBRE	251,2	3,8%		180.794	1.389
GIRONA	985,5	15%	3R MÀXIM	684.860	1.439
LLOBREGAT-CARDENER	438,6	7%	7È MÀXIM	248.540	1.765
PENEDÈS	224	3,4%		498.692	449
PIRINEU I ARAN	2,3	0,0%		74.241	31
PONENT	567	9%	6È MÀXIM	366.772	1.546
ALTS TER-FLUVIÀ	937,9	14%	5È MÀXIM	248.329	3.777
CATALUNYA	6.665,90	100%		7.749.896	860
METRÒPOLI CENTRAL	2.004,00	30%		4.915.184 (64,4%)	408
PAÍS INTERIOR	4.661,60	70%		2.834.712 (36,6%)	1.645

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

Podem apuntar que amb només una diferència de dos anys, com es mostra a les dues taules anteriors, no solament es ratifiquen les tendències apuntades, sinó que es perfilen amb major accent. Els aspectes més sobresortints de les taules 28 i 29 serien:

Es consolida el retrocés industrial del Barcelonès, però, mentre que els màxims increments absoluts continuen al Vallès, apareixen regions interiors que superen el Baix Llobregat. El Vallès ha passat del 24,4 % al 23,4 %.

La població repartida entre metròpoli central i la resta s’ha mantingut quasi igual, però els increments absoluts de VAB han passat del 63,1 al 70 % per al país interior respecte a la metròpoli, que ha passat del 36,9 al 30 %.

Si abans teníem dos primers motors clars, al Vallès i al Baix Llobregat, ara n’apareixen de més forts al Camp de Tarragona i a Girona, que superen el Baix Llobregat, mentre que l’àmbit del Ter-Fluvià quasi empata amb aquest.

Continua la posició endarrerida del Pirineu, però passa de valors negatius a positius.

En increment de VAB per habitant, la regió del Ter-Fluvià continua en primera posició, però amb una alça notable al Camp de Tarragona.

En síntesi, hi ha un motor en retrocés: el Barcelonès, dos grans motors amb inèrcia, el Vallès i el Baix Llobregat, i quatre motors menors, però molt dinàmics, tot i que la configuració ha canviat. La metròpoli central assolia el 63 % del total industrial (2006) i ha passat a ser el 59 % del seu VAB, mentre que la resta de país ha passat del 37 % del total al 41 % (xifres absolutes no presents a les taules). Sense ser un empat, ens indica una industrialització interior notable.

Les dades del 2021 són postcovid, com les del 2019 eren prèvies. S’han accentuat, doncs, les tendències anteriors, però no ha canviat de direcció. Caldrà estar atents a la seva evolució futura, que no sembla que es pugui capgirar, però sí que pot variar d’intensitat.

Respecte als altres sectors, sobretot serveis i agricultura, el panorama de 15 anys (2006-2021) ens mostra un comportament específic en cada un d’ells.

De la taula 30 podem destacar:

L’enfonsament del VAB agrícola en conjunt i generalitzat.

L’increment del sector serveis arreu, però sobretot al Barcelonès.

Que la metròpoli central augmenta en serveis, amb el 75 % de l’increment, per un 25 % de la resta. Els serveis incorporen turisme i no solament serveis molt urbans propis de capitalitat, perquè de turisme n’hi ha arreu, especialment a la costa. Per tant, la «ciutat global» (el Barcelonès) mostra una dinàmica pròpia i específica.

La dinàmica industrial i la dels serveis mostren dues Catalunya, la metropolitana versus la resta, o la «ciutat global» respecte a la resta.

TAULA 30. VARIACIÓ DEL VAB EN AGRICULTURA, SERVEIS I TOTAL DE LES REGIONS DE CATALUNYA, 2006-2021.

	VAB AGRICULTURA, VARIACIÓ ABSOLUTA, 2021-2006 (M€)	VAB AGRICULTURA, VARIACIÓ RELATIVA, 2021-2006 (%)	VAB SERVEIS, VARIACIÓ ABSOLUTA, 2021-2006 (M€)	VAB SERVEIS, VARIACIÓ RELATIVA, 2021-2006 (%)	VAB TOTAL, VARIACIÓ ABSOLUTA, 2021-2006 (M€)	VAB TOTAL, VARIACIÓ RELATIVA, 2021-2006 (%)
BAIX LLOBREGAT	-18,6	-5%	5.607,40	11%	5.615,50	11%
BARCELONÈS	6,9	2%	22.246,50	43%	19.827,00	40%
MARESME	41,1	11%	2.005,50	4%	1.745,90	4%
VALLÈS	-20,1	-5%	8.795,70	17%	8.954,60	18%
CAMP DE TARRAGONA	-156,7	-42%	2.143,00	4%	2.410,70	5%
EBRE	-76,3	-21%	689,3	1%	666,6	1%
GIRONA	71,1	19%	3.483,30	7%	3.686,70	7%
LLOBREGAT-CARDENER	-80,7	-22%	1.198,30	2%	1.127,70	2%
PENEDÈS	-30,4	-8%	1.823,10	4%	1.325,20	3%
PIRINEU I ARAN	-53,8	-15%	187,3	0,40%	-22,6	-0,05%
PONENT	37,5	10%	2.300,80	4%	2.475,20	5%
ALTS TER-FLUVIÀ	-89,9	-24%	1.040,90	2%	1.557,10	3%
CATALUNYA	-370,2	100%	51.521,10	100%	49.374,60	100%
METRÒPOLI CENTRAL	9,3	3%	38.655,10	75%	36.143,00	73%
PAÍS INTERIOR	-379,2	-102%	12.866,00	25%	13.226,60	27%

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

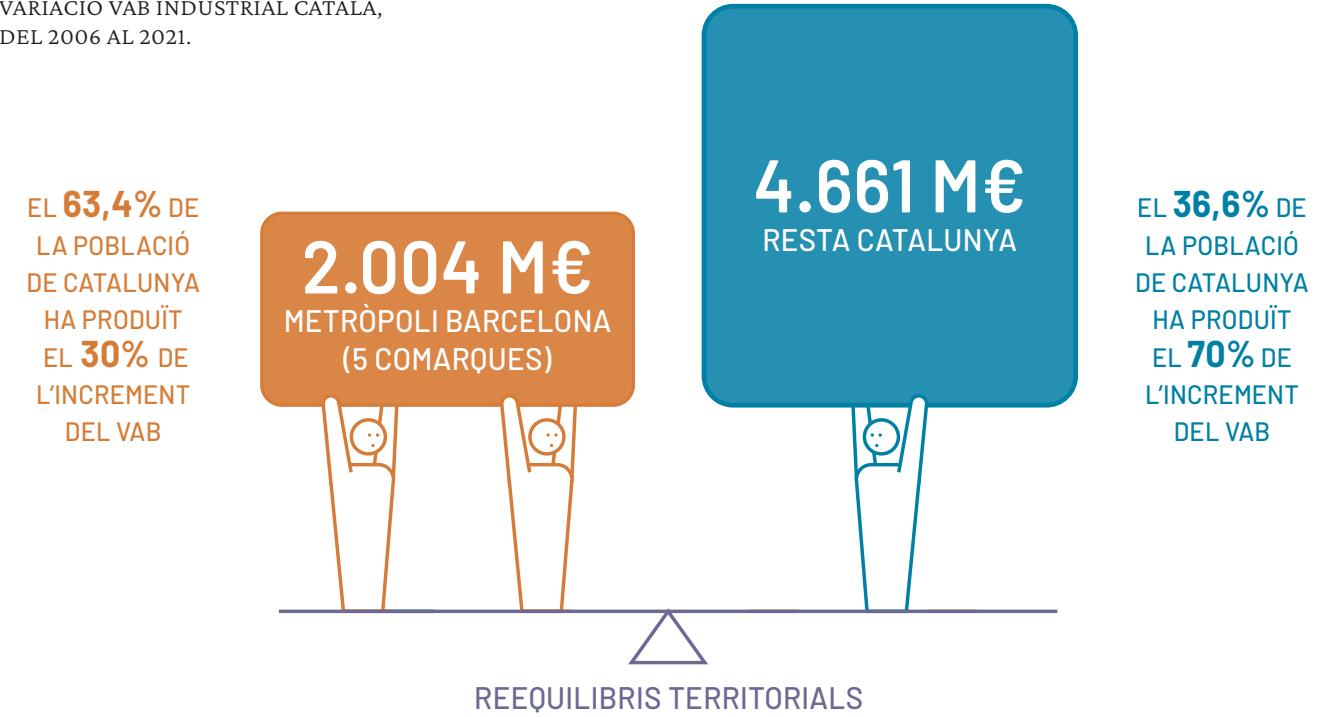
LA METRÒPOLI CENTRAL ASSOLIA EL 63 % DEL TOTAL INDUSTRIAL (2006) I HA PASSAT A SER EL 59 % DEL SEU VAB, MENTRE QUE LA RESTA DE PAÍS HA PASSAT DEL 37 % DEL TOTAL AL 41 %. SENSE SER UN EMPAT, ENS INDICA UNA INDUSTRIALITZACIÓ INTERIOR NOTABLE.

TAULA 31. PROPORCIÓ DEL CREIXEMENT ABSOLUT DEL VAB, DEL 2021 RESPECTE AL 2006, AL BARCELONÈS I LA RESTA DE CATALUNYA.

	AGRICULTURA	INDÚSTRIA	CONSTRUCCIÓ	SERVEIS	TOTAL
NO BARCELONÈS	84%	124%	52%	144%	126%
BARCELONÈS	191%	90%	65%	146%	133%
CATALUNYA	85%	117%	56%	145%	128%

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

INFOGRAFIA 2. VARIACIÓ VAB INDUSTRIAL CATALÀ, DEL 2006 AL 2021.

terç dels serveis (45 % respecte a 17 %). En valors absoluts, el VAB total del 2021 és del 128 % el del 2006, però en termes industrials és del 124 % en més en els espais no barcelonins, un creixement que assenyala dues dinàmiques contraposades, la central i la perifèrica, opció serveis al centre (i una mica més de construcció) per opció indústria amb serveis a la resta.

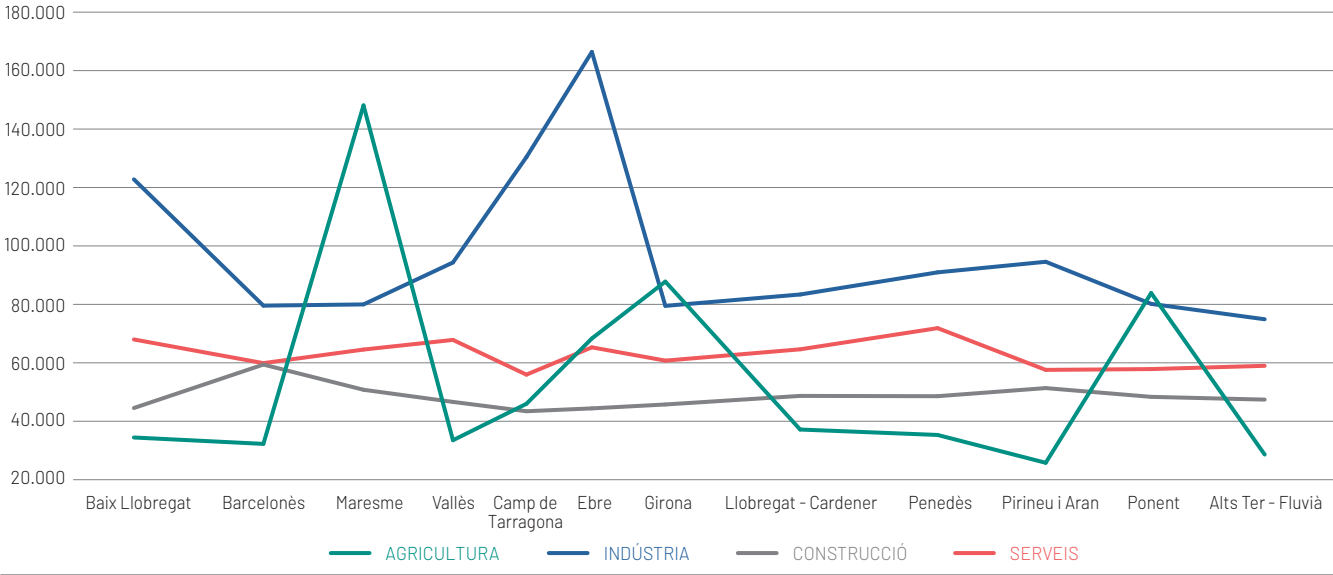
Si finalment analitzem el VAB en comparació a l'ocupació per regions, el debat entre indústria i serveis ofereix un aspecte amb interès. Les dades de la taula 32 ens expliquen:

- El VAB major correspon a l'Ebre, per les centrals energètiques presents que eleven el VAB industrial.
- Els valors totals són molt homogenis en conjunt a Catalunya, amb una desviació estàndard de només el 9 % (columna dreta).
- El VAB industrial per ocupat, en mitjana catalana, és més elevat (1,51 vegades) respecte als serveis.
- Els valors de les columnes del VAB per sectors són molt homogenis en cada un d'aquests, senyal que els sectors compateixen condicions que es repeteixen en les diverses regions. Els valors més baixos corresponen al sector agrícola (amb un terç de tots els ocupats situats a Ponent), però en valor agregat són similars als serveis i superiors a la construcció.

EL BARCELONÈS SE SITUA NO SOLS PER SOTA DE LA MITJANA CATALANA, SINÓ PER SOTA DE TOTES LES REGIONS, EXCEPTE EL PIRINEU. EL SEU SECTOR SERVEIS NO DESTACA DE LA RESTA, TOT I EL FET DELS SERVEIS MÉS TECNOLÒGICS I DIRECTIUS PRESENTS A LA CAPITAL.

- El Barcelonès se situa no sols per sota de la mitjana catalana, sinó per sota de totes les regions, excepte el Pirineu. El seu sector serveis no destaca de la resta, tot i el fet dels serveis més tecnològics i directius presents a la capital, senyal que els de baix nivell no compensen els alts (el Barcelonès és més ampli que Barcelona).

GRÀFIC 32. VAB PER OCUPAT A LES REGIONS CATALANES EN DATA 2021.

Font: Idescat. Gràfic: elaboració pròpia.

- En termes industrials, el major VAB correspon a l'Ebre (ja referit), seguit del Camp de Tarragona i el Baix Llobregat, senyal de les grans empreses (químiques i de l'automòbil) radicades en aquests llocs.
- És el fet industrial aquell que, en conjunt, determina el llindar de cada regió, ja que els serveis i la construcció són prou homogenis i de menys valor i l'agricultura és reduïda en nombre d'ocupats. L'espai més enllà del Barcelonès, i a causa del fet industrial, supera aquesta comarca i també la mitjana catalana, així com la mateixa metròpoli central. El fet més dinàmic i productiu de Catalunya es produeix al seu interior.

EN CONCLUSIÓ

Pel que hem vist, l'economia catalana no es pot llegir solament com a serveis, tampoc com un plantejament que aquests siguin l'element tractor i més dinàmic, ni que la seva capital en sigui el vector més decisiu.

Les anàlisis fetes anteriorment a escala espanyola partien de dades de l'INE, mentre que les comarcals a escala catalana ho fan de dades de l'Idescat i no sempre són coincidents ambdues (al llindar provincial o del conjunt de Catalunya on es poden comparar). Les dades catalanes tendeixen a valorar més alt. No obstant, la dinàmica entre serveis i indústria apareguda a escala espanyola es reproduïx a escala catalana entre Barcelona i la resta del país.

TAULA 32. VAB PER OCUPAT A LES REGIONS CATALANES EN DATA 2021.

	AGRICULTURA	INDÚSTRIA	CONSTRUCCIÓ	SERVEIS	TOTAL	ÍNDEX CAT=100
BAIX LLOBREGAT	34.690	122.662	44.738	68.099	74.908	113
BARCELONÈS	32.511	79.629	59.545	60.031	61.330	93
MARESME	147.877	80.041	50.955	64.658	66.177	100
VALLÈS	33.756	94.333	46.817	67.943	72.339	109
CAMP DE TARRAGONA	46.163	130.240	43.639	56.114	66.824	101
EBRE	68.436	166.096	44.610	65.412	81.050	123
GIRONA	87.821	79.547	45.940	60.884	62.750	95
LLOBREGAT-CARDENER	37.406	83.421	48.862	64.740	67.465	102
PENEDÈS	35.552	90.969	48.762	71.957	73.568	111
PIRINEU I ARAN	26.068	94.571	51.529	57.732	57.159	86
PONENT	83.918	80.222	48.539	58.009	62.588	95
ALTS TER-FLUVIÀ	28.881	74.983	47.599	59.116	62.683	95
CATALUNYA	64.045	94.016	49.834	62.418	66.132	100
METRÒPOLI CENTRAL	66.076	94.056	52.029	62.939	66.127	99,99
PAÍS INTERIOR	63.970	94.057	46.708	61.099	66.149	100,03
NO BARCELONÈS	64.493	97.278	46.680	64.287	69.165	104,6

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia. Nota: dades de l'ocupació per suma d'afiliats per regió en SS general i autònoms.

La indústria representava el 22 % del VAB conjunt el 2006, abans de la crisi, i va passar al 19 % tretze anys després (2019), però dos anys després, el 2021, es recupera fins a ser el 20 % del total i en conjunt amb un 17 % més de valor afegit que la indústria del 2006¹⁴. En el mateix temps, els serveis han passat de representar el 66 % al 74 %, però amb molt menys valor afegit per ocupat, i la construcció ha passat de l’11 al 5 %, i bàsicament ha traspassat la seva ocupació al sector serveis. Tot i el dinamisme industrial, els seus ocupats havien estat superiors als 585.000 el 2006, i el 2021 es queden en els 483.000.

L’opció estratègica és la indústria i potser alguns serveis hi estan molt directament vinculats, com la seva presència a l’entorn de Barcelona ens indicaria, però no es pot fer una lectura dual d’un Barcelonès dinàmic i d’un país perifèric somort, quan la seva evolució industrial i el seu valor afegit és notable.

El país no és dual i les seves institucions i mentalitat tampoc no han —o haurien— de ser-ho. Caldria el ple reconeixement de les regions i parlar més de l’economia productiva i no d’una sola especificitat central, com si fos un exclusiu vector tractor. I calen instruments de política industrial en el conjunt del país.

L’OPCIÓ ESTRATÈGICA ÉS LA INDÚSTRIA I POTSER ALGUNS SERVEIS HI ESTAN MOLT DIRECTAMENT VINCULATS, COM LA SEVA PRESENÇA A L’ENTORN DE BARCELONA ENS INDICARIA, PERÒ NO ES POT FER UNA LECTURA DUAL D’UN BARCELONÈS DINÀMIC I D’UN PAÍS PERIFÈRIC SOMORT, QUAN LA SEVA EVOLUCIÓ INDUSTRIAL I EL SEU VALOR AFEGIT ÉS NOTABLE.

5.2. EL VALLÈS ÉS COM BISCAIA

La Catalunya industrial manté des de fa anys un cert acomplexament i enveja sana amb el potencial industrial del País Basc. En particular, de la seva cultura industrial, que comporta formació professional, innovació, arrelament al territori, dinàmica social, per exemple en cooperatives, activitats punteres, etc.

Comparant Catalunya amb el País Basc, nosaltres som en proporció tres vegades majors en població i economia, però Catalunya només és 2,5 vegades la seva indústria. Ho compensem en agricultura i turisme, però en manufactura som relativament més dèbils, o menys especialitzats.

No obstant, si comparem dades del Vallès i Biscaia, trobem paral·lismes en volum de població, total del valor afegit brut (VAB) i d’aquests per habitant.

Entrant en el detall, el Vallès supera Biscaia en ocupats industrials i en la seva proporció dins l’economia, en VAB per ocupat industrial i en pes industrial en el conjunt econòmic. Dins del nostre acomplexament hauriem assumit sovint que sí, som industrials, però que ells deuen ser més productius, però resulta que tampoc. Aquestes dades ens configuren un panorama positiu. I Biscaia és la màxima concentració industrial del País Basc, per damunt de Guipúscoa i Àlaba. Alguna dada concreta, com el fet de disposar de més VAB per ocupat industrial ens indicaria que —potser— no anem tan endarrerits en la cursa. No obstant, Biscaia és un lloc més complex, amb capitalitat provincial i un llindar de serveis de capitalitat que no hi són al Vallès. El nostre Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya - MNACTEC, a Terrassa, no arriba a la projecció d’un Guggenheim a Bilbao.

PERÒ EL VALLÈS NO ÉS BISCAIA.

No obstant el panorama industrial anterior, no som Biscaia en diferents ordres que ens perjudiquen com un roc a la sabata. La nostra institucionalitat, la del Vallès, és zero comparada amb la biscaïna: una diputació foral, que pot fer política de formació, d’ajut a la transferència tecnològica, que mana sobre les infraestructures i que no assoleix cap dèficit fiscal. Si al Vallès vivim pitjor que els bascos seria per aquest factor fiscal i de manca d’autogovern, no pas per incapacitat de producció de riquesa. I un punt concret és que l’Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) només incorpora uns pocs municipis del Vallès, la major part del qual no assoleix cap organització metropolitana en zero conceptes.

Per exemple: qui s’ocupa de la Llagosta, l’estació de mercaderies de l’eix ferroviari mediterrani? Ningú, no gaire el Ministeri i menys la Generalitat. Quina direcció de la formació professional hi ha a escala Vallès? Cap. Doncs aquests són els buits a emplenar.

I de tot plegat potser se’n deriva que Catalunya sigui «moderadament innovadora» respecte al País Basc, que és «fortament innovador», segons la Comissió Europea, categories aplicables respectivament al Vallès respecte a Biscaia. Aquestes dades ens diuen, però, que més autogovern, a Catalunya i al Vallès, permetria atrapar el diferencial en innovació. Hi ha, per tant, una possible política pública que ens faria més sòlidament industrials. El reconeixement polític del Vallès com a part de Catalunya, sigui com a regió o com a vegueria, o com a fet metropolità, és compatible amb el de la gran regió metropolitana de Barcelona. Fins i tot seria un pas previ necessari, perquè serem metròpoli en tant que valuosos i específics, no com

TAULA 33. COMPARATIVA DE DADES ENTRE EL VALLÈS I BISCAIA, ANY 2018.

	VALLÈS	BISCAIA	PROPORCIÓ VALLÈS/BISCAIA
POBLACIÓ	1.320.722	1.149.628	115%
VAB TOTAL (MILERS D’€)	37.857.600	32.656.467	116%
VAB INDUSTRIAL (MILERS D’€)	11.610.100	6.505.306	178%
VAB TOTAL / HAB. (€)	28.664	28.406	101%
% VAB INDUSTRIAL / VAB TOTAL	30,7%	19,9%	154%
OCUPATS INDUSTRIALS	122.177	73.490	166%
VAB INDUSTRIAL / OCUPAT (€)	95.027	88.520	107%

Font: Idescat i INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: les xifres dels ocupats coincideixen a les dues fonts pel seu origen comú en la SS. Se sumen afiliacions generals a la SS més autònoms. Les dades de VAB poden diferir alguns cops entre les dues fonts en l'ordre d'un 7 % quan comparem Catalunya i el País Basc (l'INE no desagrega per comarques, sinó per provincies), amb valors en més per part de l'Idescat respecte a l'INE.

14 En les anàlisis a escala espanyola hem reduït la indústria al camp estricte de la manufactura, mentre que en el treball a escala catalana hem integrat tota la indústria, ja que la font catalana no ho separa. La primera font ens permetia incidir més directament en la iniciativa productiva, deixant de banda els camps miners, energètics i altres, cosa que no hem pogut fer a escala catalana.

a simple perifèria de polígons d’una capital global que, en la seva dinàmica, avui per avui, menysté el fet productiu de la seva rodalia.

Si el Vallès és com Biscaia, en el mateix ordre de magnitud es pot comprovar que el Baix Llobregat és com Guipúscoa i el Maresme, no gaire diferent d’Àlaba. Llavors, Barcelona disposa d’un entorn comparable a tot el País Basc i el desaprofita totalment en la seva consideració metropolitana. Obsedida per ser «ciutat global» de turisme i serveis ignora el potencial productiu del seu entorn, quan veiem, per exemple, que l’Àrea Metropolitana de Barcelona prescindeix totalment de l’àmbit de Martorell, del Maresme i la major part del Vallès, perquè és clar que el fet productiu no forma part del seu ideari.

5.3. EL BAIX LLOBREGAT I GUIPÚSCOA

La Catalunya industrial manté des de fa anys, com hem dit, un cert acomplexament i enveja respecte al potencial industrial del País Basc. En particular, de la seva cultura industrial. Hem comparat el Vallès amb Biscaia, però si ara comparem dades del Baix Llobregat i Guipúscoa trobem novament paral·lelismes en volum de població, total del valor afegit brut (VAB) o d’aquest per habitant.

TAULA 34. COMPARATIVA DE DADES ENTRE EL BAIX LLOBREGAT I GUIPÚSCOA, ANY 2018.

	BAIX LLOBREGAT	GUIPÚSCOA	PROPORCIÓ BAIX LLOBREGAT/GUIPÚSCOA
POBLACIÓ	812.149	720.592	113%
VAB TOTAL (MILERS D'€)	24.686.700	21.774.420	113%
VAB INDUSTRIAL (MILERS D'€)	6.558.700	5.797.486	113%
VAB TOTAL / HAB. (€)	30.397	30.217	101%
% VAB INDUSTRIAL / VAB TOTAL	26,6%	26,6%	100%
OCUPATS INDUSTRIALS	51.996	70.960	73%
VAB INDUSTRIAL / OCUPAT (€)	126.139	81.701	154%

Font: Idescat i INE. Taula: elaboració pròpia. Nota: les xifres dels ocupats coincideixen a les dues fonts pel seu origen comú en la SS. Se sumen afiliacions generals a la SS més autònoms. Les dades de VAB poden diferir alguns cops entre les dues fonts en l'ordre d'un 7 % quan comparem Catalunya i el País Basc (l'INE no desagrega per comarques, sinó per províncies), amb valors en més per part de l'Idescat respecte a l'INE.

EL VALLÈS SUPERA BISCAIA EN OCUPATS INDUSTRIALS I EN LA SEVA PROPORCIÓ DINS L’ECONOMIA, EN VAB PER OCUPAT INDUSTRIAL I EN PES INDUSTRIAL EN EL CONJUNT ECONÒMIC. I EL FET DE DISPOSAR DE MÉS VAB PER OCUPAT INDUSTRIAL ENS INDICARIA QUE NO ANEM TAN ENDARRERITS EN LA CURSA.

TANMATEIX, EL BAIX LLOBREGAT TAMPOC NO ÉS GUIPÚSCOA.

No obstant el panorama anterior, no som Guipúscoa en diferents ordres que ens perjudiquen. La nostra institucionalitat, la del Baix Llobregat, és zero comparada amb la guipuscoana: una diputació foral, que pot fer política de formació, d’ajut a la transferència tecnològica, que mana sobre les infraestructures i que no assoleix dèficit fiscal. Si al Baix Llobregat vivim pitjor que els bascos seria per aquest factor fiscal i de manca d'autogovern, no pas per incapacitat de producció de riquesa. Per exemple: qui s’ocupa de l’entorn de la SEAT, del Delta, de les relacions amb el port i l’aeroport? Diverses administracions, però sovint ningú intensament, ni tampoc amb un pes local suficient. Quina direcció de la formació professional hi ha a escala Baix Llobregat? Cap. Doncs aquests són els buits a emplenar. És un fet clar que l’existència de l’Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) no cobreix diversos d’aquests camps ni inclou tot el Baix Llobregat.

I podem repetir el veredicte del Vallès: de tot plegat potser se’n deriva que Catalunya sigui «moderadament innovadora» respecte al País Basc, que és «fortament innovador», segons la Comissió Europea, categories aplicables respectivament al Baix Llobregat respecte a Guipúscoa. Aquestes dades ens diuen, però, que més autogovern, a Catalunya i al Baix Llobregat, permetria ajudar a ser més sòlids industrialment parlant. I en una punta del Baix Llobregat, l’àmbit de Martorell, queda fora, fins i tot de l’AMB, fet que constitueix un escarni que no hi hagi una actuació territorial en aquest punt, en l’entorn de la SEAT, en mobilitat, ordenació i cura dels espais supralocals. Com al Vallès, la divisió de capacitats entre dins i fora de l’AMB resulta un escarni i una pèrdua d’oportunitats i d’equitat de govern.

Des de fa anys l’associació empresarial del Baix Llobregat incorpora el municipi de l’Hospitalet, amb la qual cosa la dimensió efectiva del Baix augmentaria i assoliria sentit funcional (per exemple, recordem que l’Hospital de Bellvitge aplega tot l’àmbit conjunt).

Si el Baix Llobregat genera la mateixa riquesa que Guipúscoa i els seus habitants no gaudeixen del mateix nivell de vida és per manca de drets de ciutadania, drets formals i materials. La situació és deficient en fiscalitat, en autogovern i en representació política.

A l’autogovern a escala catalana caldria afegir-hi la dimensió pròpia immediata. I si no és amb una diputació foral, com a Guipúscoa, ha de ser amb una diputació regional o de vegueria. I des d’aquesta poder compartir i pactar amb la capital les polítiques metropolitanes que calgui. I és obvi que cal un retorn fiscal a l'alçada de la riquesa generada i

SI EL VALLÈS ÉS COM BISCAIA, EL BAIX LLOBREGAT ÉS COM GUIPÚSCOA I EL MARESME, NO GAIRE DIFERENT D’ÀLABA. LLAVORS, BARCELONA DISPOSA D’UN ENTORN COMPARABLE A TOT EL PAÍS BASC I EL DESAPROFITA TOTALMENT EN LA SEVA CONSIDERACIÓ METROPOLITANA.

dels problemes vigents, socials, ambientals, de mobilitat, etc. I caldrien representants polítics propis del Baix Llobregat presents al Parlament de Catalunya, arribant a ser una circumscripció electoral. Només amb representació política hom és una col·lectivitat reconeguda. Tot horitzó de llibertat i de benestar ha de ser proper i necessitem aquest horitzó i la política l’ha de procurar. Un ordre de magnitud a l’entorn del milió d’habitants, com hi ha al Baix Llobregat (amb l’Hospitalet), ho empara plenament. La regionalització de Catalunya hauria de ser un projecte civil de llibertat i benestar i es concretaria també als espais densos de la perifèria de la capital, precisament per poder deixar de ser un territori de segona. L’equilibri territorial ha de començar pel reconeixement de la societat local, la representació política propera i pel govern propi, que anomenem subsidiarietat. I el fet industrial, en aquest cas, aporta identitat.

5.4. LA RIOJA VERSUS EL PENEDÈS

La Rioja i el Penedès són dues denominacions vinícoles en competència. La Rioja és una província esdevinguda comunitat autònoma, mentre que el Penedès és una vegueria catalana reconeguda des de fa 8 anys. L'àmbit de la denominació protegida de La Rioja comprèn bàsicament aquesta província, però també entra a Àlaba i a Navarra. El Penedès, amb 480.000 habitants (2019), sobrepassa en 165.000 persones La Rioja, en 150.000 Àlaba i queda en 172.000 per sota de Navarra. Tres realitats no massa allunyades entre si en dimensió, entre les quals, a mig camí, se situa el Penedès. En volum de producció vinícola, el conjunt Rioja supera àmpliament el Penedès, essent pràcticament quatre vegades superior. En valors econòmics relatius, si comparem VAB total per habitant (2019), amb valors procedents de dues fonts diferents —INE (per a les tres províncies) i Idescat (per a la vegueria)—, resulta que el Penedès seria la més pobra de totes. Amb 21.215 €/any totals per habitant, Àlaba ens supera en 1,6 vegades (33.212 €), Navarra en 1,4 (29.046 €) i La Rioja en 1,2 (25.507 €), sempre per habitant. En síntesi, ells són entre un 60 i un 20 % més productius que nosaltres. La comparació entre fonts estadístiques no és forassenyada, perquè l'INE ens fa, en la comparació de províncies i CCAA, un 6 % menys productius que l'Idescat, per la qual cosa el contrast de les economies respectives és punyent i el contrast de les fonts augmenta el diferencial en comptes de disminuir-lo. Tanmateix, aquests valors són per habitant, per la qual cosa Àlaba és una economia només un 7 % superior al Penedès, mentre que Navarra ens quasi dobra (186 %), però La Rioja només assoleix el 79 % del VAB del Penedès. Som menys productius, però el Penedès pesa més que cadascuna d'aquestes dues províncies septentrionals de l'Ebre.

A totes aquestes quatre economies, tot i el pes agrícola del vi, allò que és més decisiu és la indústria, de la qual una part n'és el propi procés vinícola. El pes industrial és, després dels serveis, el més destacat, amb el 25 % al Penedès, el 28 % a Àlaba, el 27 % a Navarra i el 23 % a La Rioja, un factor més de similitud mútua, però que no liderem.

Però en allò que no hi ha color és en la institucionalització respectiva. Dues de les províncies són alhora CCAA, i la tercera, Àlaba, una província foral amb un grau de confederalisme enorme respecte al País Basc. Les seves poblacions, com hem vist, amb més o menys uns 150.000 habitants de diferència respecte al Penedès, gaudeixen de presència a l'Estat, amb diputats a Madrid, d'una diputació pròpia feta govern regional i de diputats al parlament autonòmic respectiu, el qual en dos casos és del seu mateix àmbit.

El reconeixement del Penedès com a vegueria el 2017 no ha comportat, ni de lluny, cap tipus d'institucionalització. Està en tràmit un pla territorial, que refà en part els plans anteriors de Barcelona i Tarragona que l'afectaven, en una idea que primer és la «planificació» i després, la «gestió». No obstant, quan el 1976 es va aprovar l'anomenat Pla General Metropolità de Barcelona i d'una trentena de municipis al seu voltant, dos anys abans, no pas després, el 1974, es va crear la Corporació Metropolitana de Barcelona, avui anomenada Àrea Metropolitana de Barcelona. Només a l'Aran, als anys noranta, es va reconèixer la seva personalitat —havia de ser així!—, però aquí volem constatar que el conjunt de Catalunya pateix d'una manca de regionalització que pesa decisivament sobre el desplegament de la seva capacitat econòmica i de justícia social. Un fet que pesa als llocs més poblats i industrials, com també als que aspiren a desenvolupar-se: l'Ebre o el Pirineu.

¿A hores d'ara, algú pot creure que el grau de desenvolupament i progrés de les tres comunitats productores del vi rioja és aliè al llindar de la seva institucionalització? Només nosaltres som capaços de fer-ho, en un sentiment anarquista de menyspreu i distància a tot govern possible, en una manca de cultura política que ens trava.

Govern de polítiques socials i territorials, que anirien des de la formació professional a les infraestructures, de la cura de les polítiques econòmiques a l'habitatge, serien objecte d'un govern regional avui inexistent al Penedès, però ben actiu Ebre amunt. Cert que la llei de vegueries va fracassar pel Tribunal Constitucional, però aquest no és un límit infranquejable, perquè es podria reconèixer el Penedès per la via d'un espai amb dinàmica metropolitana. No hi ha cap dificultat i seria un primer pas, només cal voluntat política.

Quan parlem de regionalització, parlem de les oportunitats i el futur de la seva gent, amb una atenció propera a ella. Per exemple, l'àmbit del Penedès, en renda familiar bruta disponible per persona, assenyala grans diferències interiors (Idescat, 2019). El conjunt de la vegueria se situa al llindar 92 respecte del valor 100 de la mitjana catalana, un valor significadament baix. Només el Garraf supera just la mitjana (102), perquè la resta davalla de posicions, amb l'Alt Penedès al 92, l'Anoia al 88 i el Baix Penedès al 82, aquesta un 18 % inferior de la mitjana catalana i amb 32 comarques per davant seu. Segur que la dinàmica dels darrers anys, d'actuar de perifèria metropolitana respecte a Barcelona i Tarragona, ajuda a explicar aquest fet, però la solució passa per no ser perifèria, sinó centre reconegut.

Si comparem aquestes rendes familiars per persona amb les tres províncies de l'Ebre, els resultats són superiors al País Basc respecte a Catalunya (1,13), fet conegut, però resulten molt coincidents amb Navarra (1,03), que és poc més de la mitjana catalana o la del Garraf, mentre que La Rioja (0,93) queda molt empatada amb l'Alt Penedès i amb el conjunt de la vegueria. Així, doncs, les xifres de renda familiar disponible són més coincidents entre els quatre territoris comparats que les dades de producció (VAB) exposades al principi, senyal que potser nosaltres som més socials, o potser també més decadents, perquè repartim més amb menys per repartir, o sigui, una economia que es capitalitza amb més debilitat, però també, com veurem, que progressa relativament més.

Els valors catalans de renda familiar són més alts que la mitjana catalana a l'espai metropolità de Barcelona, però en llocs com el Penedès els valors són els de La Rioja, tot i que per a un VAB un 20 % inferior per habitant. Sense una dinàmica d'autogovern, el Penedès contrasta amb La Rioja, en la qual segur que la institucionalitat ha jugat en favor del seu desenvolupament. Ens podem preguntar què seria del Penedès si assolís un govern regional. És a dir, si una part de l'autogovern català s'hi descentralitzés. Doncs segur que esdevindria un factor de progrés aplicat.

Finalment, en una mirada de dècada, podem veure com el VAB del Penedès, entre el 2011 i el 2019, ha crescut el 120 % respecte a la data d'origen, el mateix salt efectuat a Barcelona província, amb un ritme més intens que el de La Rioja (110 %) i Navarra (114 %), com també per damunt d'Àlaba (108 %), que acusen més la crisi del 2008. Aquest dinamisme, fet en solitari pel món privat i sense acompanyament institucional, no indica precisament que aquest acompanyament sigui prescindible, sinó que, pel contrari, resultaria exigible, precisament per poder fer un salt de valor afegit i per la cohesió social que ens manca.

Per principi de subsidiarietat i per sentit democràtic, la vegueria del Penedès no mereix menys que La Rioja, que l'Àrea Metropolitana de Barcelona, l'Aran o, per exemple, que el Consell Insular de Menorca... Un fet que no voldria dir ser CA, però sí disposar de plenitud de representació política i de govern regional. I plenitud política resultaria un pas de cohesió social i d'horitzó de futur, com ho han estat tots els autogovernos regionals de diverses províncies esdevingudes CA. On és, doncs, la política en majúscules que ens faciliti avançar? Un pla territorial, concedit i sense gestió prevista, no deixa de ser una concessió paternalista per entretenir i confondre el personal.

El Penedès expressa amb plenitud el desolat camp de la regionalització de Catalunya, un país fèrtil en un erm d'organització política.

PER PRINCIPI DE
SUBSIDIARIETAT I PER SENTIT
DEMOCRÀTIC, LA VEGUERIA
DEL PENEDÈS NO MEREIX
MENYS QUE LA RIOJA, QUE
L'ÀREA METROPOLITANA DE
BARCELONA, L'ARAN O, PER
EXEMPLE, QUE EL CONSELL
INSULAR DE MENORCA.

5.5. LA SELVA ÉS UN Penedès

Entre la regió de Barcelona i Tarragona hi ha el Penedès, reconegut fa uns anys com a vegueria, formant el conjunt de l'Alt i el Baix Penedès, més el Garraf i l'Anoia. Entre Barcelona i Girona no hi ha cap espai semblantment reconegut. I, no obstant, els paral·lelismes hi són. La desaparició de les dues portes dels peatges de Martorell i la Roca obren aquests dos espais a una nova relació amb el centre metropolità, situats a mig camí de dues altres capitals de província. Vilafranca del Penedès seria simètric a Hostalric, com Sant Sadurní d'Anoia ho és a Sant Celoni. Blanes i Lloret, anomenades de vegades la Selva Marítima, són com un Garraf (Sitges i Vilanova), i una Igualada, a l'interior, seria com Santa Coloma de Farners i Amer.

Tanmateix, és més poblada la vegueria del Penedès que la Selva sumada als espais dels seu contorn amb els quals formaria una unitat. Espais com són el Baix Montseny i la capçalera de l'Alt Maresme, tots ells lligats per la Tordera i els seus afluents, com la riera de Santa Coloma. Recordem que la Selva, en alguna delimitació històrica (l'espai senyorial dels Cabrera), arribava a Arenys. La integritat de les conques fluvials acostuma a ser un bon delimitador territorial urbà.

L'àmbit de la Selva ha mostrat des de fa un temps un cert malestar en la demanda de comarca pròpia al Baix Montseny o de singularitat de l'anomenada Selva Marítima (Blanes, Lloret), molt més poblades que la capital interior. Més enllà de la coherència interna que significaria el reconeixement més ampli de la Selva, destaquem la seva oportunitat a escala catalana en termes d'equilibri territorial general i de descentralització de Barcelona per la situació de punt mitjà entre Barcelona i Girona. La simetria Penedès-Selva és força interessant.

TAULA 35. COMPARATIVA DE POBLACIÓ ENTRE EL Penedès I LA SELVA, 2022.

GRAN Penedès	HABITANTS	GRAN SELVA	HABITANTS
ALT Penedès	110.502	LA SELVA	172.416
BAIX Penedès	110.086	BAIX MONTSENY	58.773
GARRAF	152.192	SELVA HISTÒRICA A L'ALT MARESME	147.723
ANOIA	124.399		
SUMA COMARQUES	497.179	SUMA COMARQUES	378.912

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia. Nota: entenem per Gran Penedès el conjunt de la vegueria del Penedès, que inclou les dues comarques amb aquest denominatiu, més el Garraf i l'Anoia. Per a Gran Selva hem agregat aquesta comarca i una part de les veïnes: l'Alt Maresme i el Baix Montseny.

TAULA 36. VAB DEL Penedès I LA SELVA, EN MILIONS D'EUROS, 2019.

M€ VAB, 2019	AGRICULTURA	INDÚSTRIA	CONSTRUCCIÓ	SERVEIS	TOTAL	VAB/HAB.
Penedès (ALT + BAIX)	35,6 (1%)	1.477,0(30%)	332,0 (7%)	2.999,2 (62%)	4.843,8 (100%)	22.761 €
SELVA	74,9 (2%)	1.261,4 (29%)	276,4 (6%)	2.719,1 (63%)	4.331,9 (100%)	25.713 €

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

La creació del Penedès va permetre superar les forces centrífugues que tensaven aquest espai tot dissociant-lo entre Barcelona i Tarragona, tot assolint identitat i cos propis. La mateixa tensió succeeix entre Barcelona i Girona amb una Tordera com a límit provincial. També aquí és possible superar l'estrebada de forces, tot guanyant pes i coherència pròpia, fet que seria tant en favor propi com del conjunt català. A la Selva no hi tenim cap gran ciutat central, però aquest caràcter no és excepcional, perquè també hi és present al Baix Llobregat, que és una galàxia de ciutats menors.

En la situació equidistant entre les capitals provincials, l'estació de l'Alta Velocitat a Vilafranca podria reproduir-se a Hostalric i constituir una polaritat, un node a escala catalana, que enllaçaria amb les línies de Rodalies i la del Maresme en particular. I, a més, en un extrem de la Selva i a Riudellots hi ha l'aeroport de Girona, la qual cosa també pesa en la dimensió de l'espai que reivindiquem. Des d'un punt de vista del corredor prelitoral, columna vertebral del país, seria interessant desenvolupar la Selva.

Les dades econòmiques de partida són significatives i no són menors a la Selva respecte al Penedès. La vinya ha fet del Penedès una especificitat singular a escala catalana que a la Selva no hi és, però, en economia productiva i serveis, ambdós espais són comparables, i n'és una mostra la recent presència a l'opinió pública de la farmacèutica Hipra (vacuna del covid) a Amer, que posa en valor tot un territori desconegut i ignorat.

L'ENTORN DE LA TORDERA CONFIGURA UN ESPAI ECONÒMIC TAN DINÀMIC COM DESCONEGUT. UNA MIRADA A ESCALA CATALANA RECLAMARIA REFORÇAR AQUEST ESPAI D'ARTICULACIÓ NORD, ENTRE BARCELONA I GIRONA, COM AL SUD HO FA EL Penedès, ENTRE BARCELONA I TARRAGONA.

Cert que en aquestes dades no hi hem posat ni el Garraf ni l'Anoia, com tampoc el Baix Montseny o part de l'Alt Maresme, però la Selva, comparat amb el nucli central del Penedès, ofereix un destacat empat. Més en concret, fora de les comarques de la regió de Barcelona, només tres comarques

superen a escala catalana la Selva en VAB industrial: el Tarragonès, Osona i el Bages. La Selva supera espais industrials com l'Anoia, el Segrià, etc. I, en quaranta anys, ha més que doblat població, un fet només superat pel Baix Penedès i el Garraf.

Avui, l'entorn de la Tordera no és gaire més que un espai de frontera, però configura un espai econòmic tan dinàmic com desconegut. Una mirada a escala catalana reclamaria reforçar aquest espai d'articulació nord, entre Barcelona i Girona, com al sud ho fa el Penedès, entre Barcelona i Tarragona. Són simetries que la complexitat de la geografia catalana ens posa a disposició i que bé podem aprofitar.

A diferència del Gran Penedès, la Selva no és encara una regió a reconèixer, però en el futur, potser els antics dominis dels Cabrera, que incorporava el nord del Maresme i el Baix Montseny, ho podria ser. Per començar, cal consolidar la seva especificitat entre Barcelona i Girona i destacar una ciutat com Hostalric, beneficiada per les comunicacions, singularment ferroviàries.

5.6. EL MARESME NO ÉS Cantàbria

Però s'hi assembla, o les podem comparar. Ambdues tenen mar, una a prop de Barcelona, l'altra, de Bilbao, i compten amb poblacions just a l'entorn del mig milió d'habitants: 446.000 al Maresme per 581.000 a Cantàbria (dades de 2019).

Hom podria pensar que les seves economies són radicalment diferents. Una, la catalana, dinàmica, l'altra, entre les CCAA espanyoles que veiem com endarrerides. Però resulta que el tòpic no funciona. En valor afegit brut per habitant, les dades ens diuen que Cantàbria és més productiva que el Maresme.

Cantàbria és un 6 % més productiva que el Maresme pel que fa al conjunt de la seva economia, mentre que, per rams, només s'afebleix en serveis, però ens supera per poc en agricultura i molt en indústria, amb un 45 % més. Qui ho diria? Les dades indiquen que més serveis i menys indústria és un signe decadent, de camí feble en una economia robusta. La indústria pesa al Maresme un 15 % del seu VAB total, però a Cantàbria un 21 %, això és, més d'un terç superior. La diferència de fonts estadístiques (INE i Idescat) podria aportar algun dubte, però la comparació a escala

TAULA 37. VAB PER HABITANT, EN €, ANY 2019, DE LES ECONOMIES DEL MARESME I DE Cantàbria.

	AGRICULTURA	INDÚSTRIA	CONSTRUCCIÓ	SERVEIS	TOTAL
MARESME	273,68	3.191,97	1.493,04	15.873,67	20.832,14
CANTÀBRIA	291,33	4.620,48	1.595,19	15.584,41	22.091,41
CANTÀBRIA / MARESME	106%	145%	107%	98%	106%

Fonts: INE per a Cantàbria i Idescat per al Maresme. Taula: elaboració pròpia.

provincial d’ambdues fonts ens indica, com ja hem dit, que la font catalana tendeix a aportar valors més elevats que l’espanyola, per la qual cosa el biaix de les fonts no esmena la comparació, més aviat l’agreuja.

Els valors de VAB es capgiren, però, si atenem la renda familiar disponible per habitant, on el Maresme supera Cantàbria, amb 18.400 €/hab. al Maresme per 12.205 €/hab. a Cantàbria, i aquí sí que el biaix de les dues fonts estadístiques pot engrandir el Maresme respecte a Cantàbria, però no tant per anular la superioritat del Maresme. Un cost de vida superior i un grau més alt de la retribució salarial respecte al capital posarien el Maresme en primer lloc, però, per contra, a Cantàbria l’economia es capitalitzaria més intensament.

Tot i així, aquesta major retribució salarial no trenca un dinamisme que al Maresme és superior al de Cantàbria. Entre els anys 2011 i 2019 el conjunt del VAB al Maresme hauria crescut un 121 % (a Catalunya, un 118 %), però a Cantàbria només un 110 %. Les fonts són novament l’INE i l’Idescat, però els valors relatius de cadascuna es poden acceptar com a vàlids, precisament perquè són respectius, no barrejats.

Tota aquesta realitat de fons no trenca el tòpic d’un Maresme (Catalunya) ric vers una Cantàbria pobra, que en el debat corrent comporta un major finançament com a comunitat autònoma i una permanent legitimitat de reclamació. La realitat, però, és que el Maresme és també aportador net al que serien les balances fiscals internes catalanes, essent una de les comarques aportadores netes més rellevants, específicament en inversió acumulada, sigui de l’Estat com de la Generalitat de Catalunya.

Quina realitat és, tanmateix, molt diferent entre ambdós territoris? El Maresme és una simple comarca, amb una molt dèbil institucionalitat, mentre que Cantàbria és tota una comunitat autònoma. Com a comarca, el Maresme posseeix el que seria una simple mancomunitat municipal per a determinats serveis molt escadussers, i en la realitat metropolitana no pertany a l’Àrea Metropolitana de Barcelona, ni disposa de res similar.

Cantàbria, com a província esdevinguda CA, posseeix una institucionalitat amb parlament i govern, disposa de presència de l’Estat amb organismes judicials i representants del Govern central. A les Corts hi té 5 diputats i 5 senadors propis. La seva diputació, convertida en CA, és directament electa, amb uns 35/45 diputats i el seu pressupost és de 2.850 M€ (2019).

No es tracta de fer CA el Maresme, però sí de plantejar que, per subsidiarietat i per transparència, el Maresme formi part de la regionalització de Catalunya. Cal gaudir dels avantatges

de la Catalunya en gran (els actuals 8 M d’habitants), però també d’alguna part de la riquesa institucional dels espais menors i propers, com el cas de Cantàbria ens mostra. I aquesta no és una demanda d’excepcionalitat, perquè d’autogovern electe a dimensions similars de població n’hi ha també a llocs com La Rioja, Àlaba, Navarra, als consells insulars de totes les illes i al mateix Aran. Algú pot dubtar que un grau d’institucionalitat al Maresme, més sòlid que la simple comarca, serviria per replantejar la seva economia, el seu pes dins la regió metropolitana de Barcelona, encarrilar les possibilitats de polítiques socials, econòmiques, ambientals? Només la desconfiança assentada en tot tipus de govern i de representació política, que els catalans ostentem, fent gala d’esperit àcrata, ens bloquegen davant el canvi. Però, mentrestant, admetem una Diputació de Barcelona sense control polític directe, un consell comarcal sota mínims i cap representació directa al Parlament de Catalunya. En aquest cas, els representats del Maresme són els 85 diputats de la província de Barcelona (85 dels 135 totals), que és com dir que ningú representa directament el Maresme, perquè ningú s’hi deu, més enllà de la bona voluntat dels càrrecs electes residents a la comarca. Si el Maresme fos districte electoral llavors li’n correspondrien 8 de propis, responsables i amb programa i oficina accessible als electors.

El progrés del Maresme, com el de totes les regions catalanes, dependrà, en bona mesura, de la seva pròpia gent i del grau de regionalització que Catalunya assoleixi. El progrés i el salt fet per diverses CCAA es deu a aquest factor i Cantàbria ens sobrepassa, al mateix temps que manté el paper reivindicatiu, mentre que el Maresme, oficialment ric, assoleix una economia que és menor i no existeix políticament en cap grau. Aquesta és una realitat que ens interroga.

I MÉS ENLLÀ...

Hem analitzat algunes regions catalanes, com el Vallès, el Penedès..., i hem fet símils amb comunitats autònomes espanyoles per destacar la riquesa interior de Catalunya i la manca d’institucionalitat i com aquesta podria ser rellevant respecte al fet productiu. Podríem haver seguit, ja que el Camp de Tarragona o Girona són, cadascuna, com Navarra o més, o haver mencionat les Terres de Ponent, igualment decisives en agroindústria. Com podríem haver parlat del Pirineu i de l’Ebre, les quals clamen al cel una institucionalització que els tregui de la marginació. Al Pirineu, no tenim res més que olimpíades a oferir? I a l’Ebre què? Catalunya és un conjunt de motors productius i una mirada regional els posaria tots en valor.

5.7. START-UPS I DINAMISME TERRITORIAL

Partim del recent informe d’Acció sobre les *start-ups*¹⁵ a Catalunya, en data 2022¹⁶, per a les comarques més destacades (amb més de 10 *start-ups* cadascuna). Les dades són les següents, ordenades segons la seva presència en funció del volum de població. La lectura de la taula 38 ens indicaria:

- El paper sobresortint del Barcelonès, amb poc més dels 2/3 del total del país.
- Un segon llindar amb el Vallès Occidental molt destacat, en segona posició.
- El Baix Llobregat queda per darrere del Vallès Occidental tot i la gran continuïtat urbana amb la capital i superat pel Gironès.
- El Barcelonès triplicaria el Vallès Occidental d’unitats per població (per 100.000 habitants), la qual cosa, vist el poder de la capitalitat internacional de Barcelona, no és una desproporció que vagi massa en contra del Vallès.

15 Entenem per *start-up* una empresa en els seus estadis inicials, empresa basada en opcions d’innovació, tecnologia, agilitat i risc, una empresa amb la idea de poder escalar en creixement.

16 *Barcelona & Catalonia Startup Hub*, Anàlisi 2022, Acció, Generalitat de Catalunya, gener del 2023. <https://www.accio.gencat.cat/ca/serveis/banc-coneixement/cercador/BancConeixement/eic-analisi-del-barcelona-i-catalonia-startup-hub-2022>.

TAULA 38. *START-UPS* CATALANES, PER COMARQUES, AMB UN MÍNIM DE 10, EN DATA 2022.

	START-UPS	START-UPS, %/CAT	START-UPS, PER 100.000 HAB.	POBLACIÓ 2022
BARCELONÈS	1.377	68%	61,0	2.259.035
VALLÈS OCCIDENTAL	193	10%	20,6	938.356
GIRONÈS	32	2%	16,2	197.447
BAIX LLOBREGAT	120	6%	14,4	832.079
MARESME	63	3%	13,7	461.427
BAGES	24	1,2%	13,3	180.449
SEGRIÀ	26	1,3%	12,3	211.473
OSONA	20	1,0%	12,1	164.779
ANOIA	13	0,6%	10,4	125.073
GARRAF	16	0,8%	10,2	156.331
TARRAGONÈS	26	1,3%	9,9	263.676
VALLÈS ORIENTAL	34	2%	8,2	416.758
BAIX CAMP	16	0,8%	8,1	197.690
CATALUNYA	2.022	100%	26,1	7.761.823
TOTAL 13 COMARQUES	1.960	97%		

Font: Acció i Idescat. Taula: elaboració pròpia.

El Vallès Oriental queda endarrerit en la llista, tot i ser un pol empresarial molt potent, per la qual cosa potser hem de lligar les *start-ups* a la presència de la universitat, relativament més absent al Vallès Oriental.

Un terç de les *start-ups* situades més enllà del Barcelonès representa un fet de dinamisme a destacar, ja que la capital és ciutat global, amb empreses internacionals, primera seu universitària i lloc de la pràctica totalitat de la despesa de la Generalitat en els consorcis amb orientació de recerca.

Emergeix el país de les principals capitals, en el següent ordre: Girona, Maresme, Manresa, Lleida, Vic, Igualada, Garraf, Tarragona i Reus. El Vallès Oriental se situa just per damunt de Reus. Aquest rerepaís va de les 8 a les 20 *start-ups* per 100.000 habitants, amb una situació relativament homogènia (proporció 2,5 entre el valor màxim i el mínim).

Destaca la relativa bona posició del Bages, tot i elements de crisi industrial que té la comarca, ja que supera Lleida, Vic i Igualada.

L’opció de portar universitat a Granollers, com fa anys es va crear la Universitat Autònoma a Bellaterra (UAB), Cerdanyola, centres de recerca o innovació, seria una decisió correcta i desitjable, com també seria fer-ho a

l'àmbit de Martorell, en temes d'equitat territorial i major estructuració regional.

Emergeix com a possible una millor relació de Barcelona amb el conjunt del país, amb una major integració i aprofitament de les dues realitats: el potencial de projecció de la capital i el dinamisme autòcton del rerepaís. Però això també demanaria que Barcelona aprengués a descentralitzar-se.

Si en comptes de població mesurem el nombre de *start-ups* en funció del volum de l'ocupació local, les xifres s'ajusten a un nou panorama (taula 39). La situació ara apareguda seria:

La relació presenta menys distància entre extrems, que eren del valor 7,5 respecte als habitants i ara seria de 5,1, segons ocupats. Ens apareixeria un país més igualat, amb menys contrast respecte a la capital.

El segon i tercer lloc de concentració ja no seria el Vallès Occidental, sinó el Garraf i el Maresme, els quals podem interpretar com a extensions de la capital en qualitat de vida, pel factor costa, senyal d'una major dimensió de la Barcelona real.

L'Anoia passaria a ser un lloc destacat, mentre que el Baix Llobregat, el Gironès i el Segrià regularien, alhora que es capgirarien les posicions de Reus (el Baix Camp) i de Tarragona. En canvi, el Bages, Osona i el Vallès Oriental mantindrien posició.

TAULA 39. *START-UPS* CATALANES, PER COMARQUES AMB UN MÍNIM DE 10, EN DATA 2022, RESPECTE A DADES D'OCUPACIÓ COMARCAL.

	START-UPS	START-UPS, %/CAT	AFILIATS SS PER COMPTE COTITZACIÓ	% AFILIATS	START-UPS, PER 100.000 AFILIATS SS
BARCELONÈS	1.377	68%	1.189.595	40%	115,8
GARRAF	16	0,8%	25.115	0,9%	63,7
MARESME	63	3,1%	104.545	4%	60,3
VALLÈS OCCIDENTAL	193	10%	342.785	12%	56,3
ANOIA	13	0,6%	28.765	1,0%	45,2
BAGES	24	1,2%	59.140	2,0%	40,6
BAIX LLOBREGAT	120	6%	295.745	10%	40,6
OSONA	20	1,0%	61.370	2,1%	32,6
BAIX CAMP	16	0,8%	51.040	1,7%	31,3
GIRONÈS	32	1,6%	102.605	3%	31,2
SEGRIÀ	26	1,3%	87.250	3,0%	29,8
VALLÈS ORIENTAL	34	1,7%	124.055	4,2%	27,4
TARRAGONÈS	26	1,3%	114.935	3,9%	22,6
CATALUNYA	2.022	100%	2.941.805	100%	68,7
TOTAL 13 COMARQUES	1.960	97%			

Font: Acció i Idescat. Taula: elaboració pròpia.

EL BARCELONÈS, AMB EL 68 % DE LES *START-UPS*, COMPTA AMB EL 40 % DE L'OCUPACIÓ. AIXÍ, DONCS, TOT I EL POTENCIAL RECONEGUT A LA CAPITAL, AQUESTA MOSTRA UN PAPER QUE NO ARRIBA A DOBLAR LA RESTA DEL PAÍS. HI HA, DONCS, PAÍS MÉS ENLLÀ DE BARCELONA.

En síntesi, el Barcelonès, amb el 68 % de les *start-ups*, compta amb el 40 % de l'ocupació. Així, doncs, tot i el potencial reconegut a la capital, aquesta mostra un paper que no arriba a doblar la resta del país. Hem de concloure que el balanç del seu dinamisme no pot caure en una mirada d'exclusivisme, perquè, a la vista de la seva projecció internacional, la destinació d'inversions foranes i la concentració d'universitat i despesa de la Generalitat, el balanç hauria de ser molt més decantat a favor d'ella. Hi ha, doncs, país més enllà de Barcelona.

5.8. INDÚSTRIA I SERVEIS A LA METRÒPOLI BARCELONINA

LA INDÚSTRIA FUIG DEL COR DE LA METRÒPOLI

Les dades de l'evolució del conjunt productiu del país ens indicaven, a grans trets, una disminució al Barcelonès i una dinàmica més forta més enllà de la regió de Barcelona, tot i que aquesta, per la inèrcia i per la seva massa, aporta encara la major part del capital industrial. Ho havíem analitzat en el canvi des del 2006 al 2019, abans de la crisi immobiliària i fins abans del covid. Les dades del 2019 assenyalaven que l'increment absolut del VAB productiu s'havia produït en el 36,9 % a la metròpoli central (les 5 comarques), per un 63,1 % a la resta de país. Amb dades del 2021, només dos anys després, el desequilibri ja havia arribat al 30-70 %.

Ara bé, no és el mateix analitzar el conjunt del Vallès que les seves dues comarques (taula 40). Dins la metròpoli, el

dinamisme del Vallès Oriental és superior al de l'Occidental. Una meitat més en termes absoluts, amb menys de la meitat de la població, que esdevé un creixement de tres vegades més per habitant. Molt possiblement, la manca d'espai foragita la indústria dels nuclis més urbans, com sabem de Barcelona i les velles ciutats industrials (Terrassa, Sabadell, Mataró), però també de la seva conurbació propera. I així, els valors per habitant del Vallès Occidental només són lleugerament superiors als del Maresme.

Les dades del creixement demogràfic de les nostres comarques, 2021 versus 2006, es relacionen a la taula 41.

El major creixement percentual ha estat al Maresme, seguit molt a prop pels dos Vallès, però amb el màxim absolut a l'Occidental. La llei que podem deduir diria que, com més es creix i major s'és en població, menys se serà industrialment

TAULA 40. INCREMENTS DE VAB A LA METRÒPOLI DE BARCELONA I LA RESTA DEL PAÍS, 2021 VERSUS 2006.

	VAB INDUSTRIAL, VARIACIÓ ABSOLUTA, 2021-2006 (M€)	VAB INDUSTRIAL, VARIACIÓ RELATIVA, 2021-2006 (%)	POBLACIÓ 2021	INCREMENT VAB INDUSTRIAL, 2021-2006 (€/HAB.)	VAB SERVEIS, VARIACIÓ ABSOLUTA, 2021-2006 (M€)	VAB SERVEIS, VARIACIÓ RELATIVA, 2021-2006 (%)	VAB TOTAL, VARIACIÓ ABSOLUTA, 2021-2006 (M€)	VAB TOTAL, VARIACIÓ RELATIVA, 2021-2006 (%)
BAIX LLOBREGAT	952,3	14%	832.374	1.144,1	5.607,40	11%	5.615,50	11%
BARCELONÈS	-770,1	-12%	2.269.922	-339,3	22.246,50	43%	19.827,00	40%
MARESME	260	4%	460.187	565,0	2.005,50	4%	1.745,90	4%
VALLÈS	1.561,80	23%	1.352.701	1.154,6	8.795,70	17%	8.954,60	18%
METRÒPOLI CENTRAL	2.004,00	30%	4.915.184	407,7	38.655,10	75%	36.143,00	73%
PAÍS INTERIOR	4.661,60	70%	2.834.712	1.644,5	12.866,00	25%	13.226,60	27%
VALLÈS OCCIDENTAL	635,2	10%	937.386	677,6	6.528,20	13%	6.254,20	13%
VALLÈS ORIENTAL	926,6	14%	415.315	2.231,1	2.267,50	4%	2.700,40	5%

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

TAULA 41. CREIXEMENT DEMOGRÀFIC A LA REGIÓ DE BARCELONA ENTRE ELS ANYS 2006 I 2021.

	POBLACIÓ 2006	POBLACIÓ 2021	POBLACIÓ 2006-2021	INCREMENT %
BAIX LLOBREGAT	752.004	832.374	80.370	10,7%
BARCELONÈS	2.188.234	2.269.922	81.688	3,7%
MARESME	401.112	460.187	59.075	14,7%
VALLÈS OCCIDENTAL	821.141	937.386	116.245	14,2%
VALLÈS ORIENTAL	363.844	415.315	51.471	14,1%

Font: Idescat. Taula: elaboració pròpia.

EL DINAMISME INDUSTRIAL DEL VALLÈS ORIENTAL ÉS SUPERIOR AL DE L'OCCIDENTAL. UNA MEITAT MÉS EN TERMES ABSOLUTS, AMB MENYS DE LA MEITAT DE LA POBLACIÓ, QUE ESDEVÉ UN CREIXEMENT DE TRES VEGADES MÉS PER HABITANT.

parlant. Sabem que al País Basc la indústria és cosa de país i no de les capitals. Per sort, a Catalunya tenim fons territorial i aquest sembla ser l'úter de la nova indústria. En termes de país, ens caldria ser conscients d'aquesta capacitat generativa, del què, de l'on i del com.

LA MANUFACTURA I ELS SERVEIS EN COMPLEMENTARIETAT

Vista la dinàmica de la manufactura que s'allunya del cor de la metròpoli, volem fer referència al fet de l'especialització en serveis i com es relacionen ambdós mons.

La taula 42 s'ha ordenat de més a menys segons la columna (F), que mostra la suma de components de manufactura i serveis punters o avançats en percentatge de cada economia regional. Llavors, la interrelació entre manufactura i serveis ens indicaria les següents components:

TAULA 42. VAB EN MANUFACTURA I SERVEIS AVANÇATS, ANY 2022, I COMPARACIÓ RESPECTE AL 2000, EN PERCENTATGE (EUROS CORRENTS), A LES CCAA ESPANYOLES.

	A	B	C	D	E	F	G
CLASSIFICACIÓ NACE	C: INDÚSTRIA MANUFACTURERA	J: INFORMACIÓ I COMUNICACIONS	K: ACTIVITATS FINANCERES I ASSEGURANCES	M-N: ACTIVITATS PROFESSIONALS, CIENTÍFIQUES I TÈCNIQUES; ADMINISTRATIVES I SERV. AUXILIARS	J + K + M-N	J + K + M-N + C	J + K + M-N + C
	2022 (%)	2022 (%)	2022 (%)	2022 (%)	2022 (%)	2022 (%)	2022 / 2000
MADRID	6%	10%	6%	15%	31%	37%	249%
NAVARRA	26%	1%	4%	6%	11%	37%	183%
PAÍS BASC	21%	3%	4%	8%	15%	36%	169%
CATALUNYA	17%	4%	4%	10%	18%	35%	178%
LA RIOJA	21%	2%	4%	6%	11%	32%	158%
ARAGÓ	19%	2%	4%	6%	12%	31%	181%
CANTÀBRIA	18%	2%	4%	7%	12%	30%	174%
VALÈNCIA	16%	2%	4%	7%	13%	29%	168%
ASTÚRIES	15%	2%	4%	6%	13%	28%	158%
CASTELLA I LLEÓ	16%	2%	4%	6%	11%	28%	165%
GALÍCIA	14%	2%	4%	7%	13%	27%	182%
MÚRCIA	15%	2%	3%	7%	12%	27%	201%
CASTELLA-LA MANXA	15%	1%	4%	4%	9%	25%	173%
ANDALUSIA	7%	2%	4%	7%	13%	20%	164%
BALEARS	3%	2%	4%	9%	14%	17%	178%
EXTREMADURA	7%	1%	4%	5%	10%	17%	191%
CANÀRIES	3%	2%	3%	7%	13%	16%	147%
ESPANYA	13%	4%	4%	9%	17%	30%	187%

Font: INE, comptabilitat regional. Taula: elaboració pròpia.

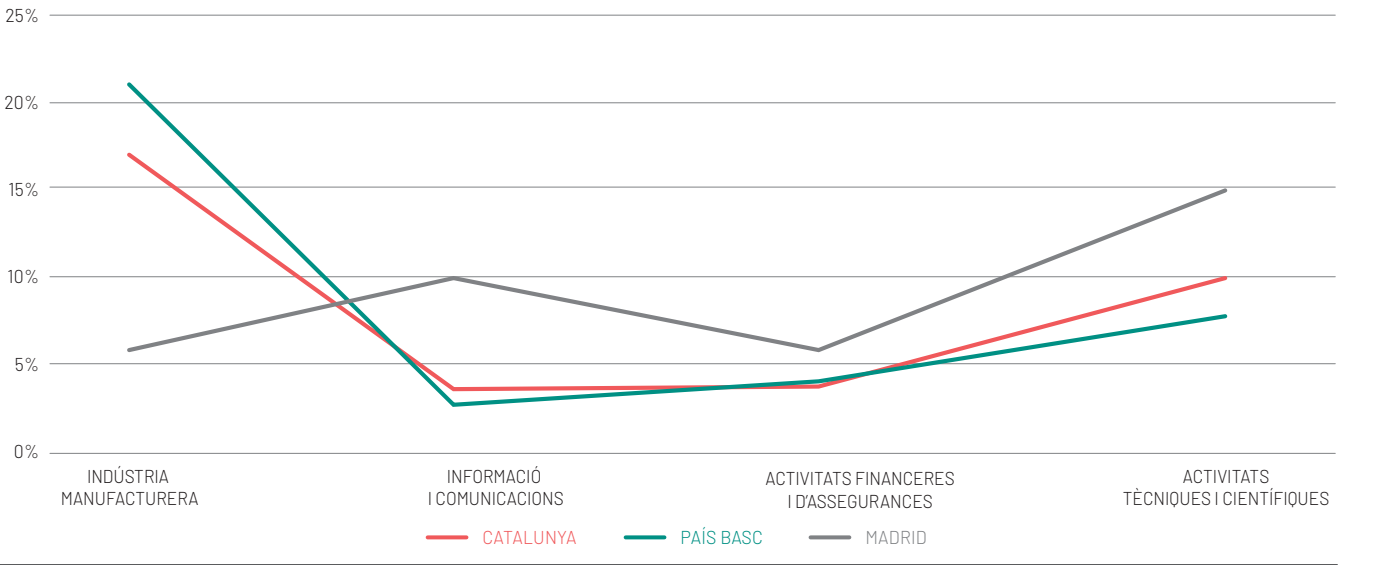
MADRID SUBSTITUEIX LA COMPONENT INDUSTRIAL PER ALS SERVEIS I ESPECÍFICAMENT EN COMUNICACIONS, FINANCES I, SOBRETOT, EN PROFESSIONALS. NOMÉS CATALUNYA I EL PAÍS BASC ASSOLEIXEN UNA QUOTA PROFESSIONAL QUE PERSEGUEIX MADRID.

economia. A diferència de la resta, Madrid substitueix la component industrial per als serveis i específicament en comunicacions (J), finances (K) i, sobretot, en professionals (M-N). Només Catalunya i el País Basc assoleixen una quota professional (M-N) que persegueix Madrid, la resta en queden més allunyades.

- El factor capitalitat assoleix un perfil, una composició pròpia, que no s'assembla a la resta. L'especificitat de Madrid com a gran capital d'Estat sembla mostrar-se en aquests tres capítols de serveis. Possiblement, diversos serveis queden lligats a l'Administració central (en recerca, per exemple) i podrien explicar l'increment conjunt del 249 % des del 2000 al 2020. Un creixement que és superior a la resta, inclosa la manufactura en el paquet (tot i que anteriorment hem vist la debilitat del VAB per ocupat en aquests serveis).
- Segueixen Madrid un bloc de tres CCAA, amb més del 35 % de la seva economia en manufactura i serveis avançats (Navarra, el País Basc i Catalunya), però ho fan amb una component destacada de manufactura que no hi és a Madrid. I segueixen altres CCAA amb aquesta suma, des del 32 al 30 %, entre les quals destaquen La Rioja, l'Aragó i Cantàbria, totes elles situades al nord peninsular i al veïnat del País Basc o de Catalunya.
- L'economia de Madrid capital es diferencia de la resta, amb especialitats pròpies (un menú de capital). La resta s'ordenen segons una gradació de situacions de més a menys desenvolupament segons aquests dos sectors destacats, però amb la manufactura com a fet rellevant.
- Madrid no és manufacturera i destaca en comunicació, finances i, sobretot, en serveis professionals. Amb aquesta conjunció construeix el 37 % de la seva

Tot i diferències menors, Catalunya i el País Basc presenten paral·lelismes en el conjunt.

GRÀFIC 33. EL PERFIL DELS SERVEIS AVANÇATS RESPECTE A LA MANUFACTURA AL MADRID CAPITAL I ALS ALTRES DOS POLS ECONÒMICS, CATALUNYA I EL PAÍS BASC.

Font: INE, comptabilitat regional. Gràfic: elaboració pròpia.

Aquestes dades abonarien l’opció de Madrid de fer-ne una gran capital en comparació a París i Londres i la defensa que aquest fet seria d’interès a escala espanyola i, per tant, de la política d’Estat. Aquesta és la línia de defensa d’alguns autors que valora positivament la dinàmica central de Madrid, com és el cas de Fernando Caballero al seu llibre *Madrid DF*¹⁷.

No obstant, les metròpolis amb manufactura també existeixen: Randstad, Ruhr, Piemont..., i les opcions de bascos i catalans anirien en aquesta línia. Però la component dels serveis avançats no seria prescindible i, de fet, Catalunya i Barcelona en particular, la practiquem. La metròpoli catalana seria la conjunció de serveis i manufactura. I una raó que hem vist anteriorment és que només la manufactura aporta més valor afegit per ocupat que el sector serveis, per més punters que aquests siguin en determinats apartats.

Ara bé, en termes territorials a escala catalana, calen dues consideracions:

- La primera és que la manufactura s’allunya del cor de la metròpoli i que els serveis més directius s’especialitzen en aquest nucli central. Cal tenir en compte aquesta dualitat en termes de país i en funció de complementarietat, ja que un i altre món no poden confrontar-se o ignorar-se. És més, a Catalunya som posseïdors d’ambdós mons, i aquesta seria una riquesa. La qualitat del país vindrà de la integració d’ambdós camps, un fet del qual estem lluny, quan es reivindica que el factor clau de Catalunya provindria de la ciutat global que és Barcelona en exclusiva i no del seu interior productiu.
- La segona consideració és que l’àmbit de Madrid i el de Catalunya-Barcelona coincideixen en la dimensió dels 7,7 milions d’habitants (2022), si tenim en compte la seva dimensió funcional sencera. Això és, la província de Madrid amb les de Guadalajara i Toledo i, en correspondència, les quatre de Catalunya. Barcelona no competeix amb Madrid a escala de ciutat, ni d’àrea, ni de regió metropolitana, sinó a l’escala metropolitana de major dimensió, que és la del país sencer.
- A escala catalana, el factor clau seria ordenar la continuïtat entre capital i país, superant la dicotomia i, en aquest camí, en el primer estadi caldria una política regional de Barcelona més coherent, avui centrada en la capital i l’Àrea Metropolitana, la qual no és ja un àmbit funcional ni de futur.

17 Vegeu Fernando Caballero, *Madrid DF*, Arpa, 2024.

LA MANUFACTURA S’ALLUNYA DEL COR DE LA METRÒPOLI I ELS SERVEIS MÉS DIRECTIUS S’ESPECIALITZEN EN AQUEST NUCLI CENTRAL. A CATALUNYA SOM POSSEÏDORS D’AMBDÓS MONS, I LA QUALITAT DEL PAÍS VINDRÀ DE LA INTEGRACIÓ D’AMBDÓS CAMPS, UN FET DEL QUAL ESTEM LLUNY, QUAN ES REIVINDICA QUE EL FACTOR CLAU DE CATALUNYA PROVINDRIA DE LA CIUTAT GLOBAL QUE ÉS BARCELONA EN EXCLUSIVA I NO DEL SEU INTERIOR PRODUCTIU.

6. L’EQUITAT

6.1. LA POLÍTICA ECONÒMICA EN ELS PRESSUPOSTOS DE LES CCAA

Una anàlisi dels pressupostos de les CCAA que podem fer a partir de les diverses finalitats amb sentit econòmic i afegida la promoció de l'ocupació (que és de caire social) ens mostra un panorama específic, no dominat per les grans components de salut, educació i serveis socials que determinen la major part dels pressupostos. Aquest apartat econòmic defineix un marge que se supedita a les capacitats pressupostàries generals, un cop assegurats els serveis bàsics.

En particular hem sumat: foment de l'ocupació, indústria i energia, infraestructures, R+D+I i una resta d'altres actuacions amb sentit econòmic. De tots aquests àmbits, el pes de les infraestructures és sempre sobresortint en quantia (de l'orde del 45 % del total). Aquesta valoració del camp econòmic ens permet quantificar la política econòmica de les CCAA, amb les limitacions dels marges d'actuació, però també amb les prioritats definides. Les grans dades consten a la taula 43.

Hem comparat Catalunya i altres CCAA, a semblança d'altres capítols, per entendre sobretot l'actuació en un sentit industrial i manufacturer. Hi hem afegit Navarra, perquè la unitat de la seva administració, a diferència del País Basc, dividit entre govern i diputacions, permet una millor integració i comparació de les dades. Sabem que les diputacions basques realitzen funcions similars al seu govern de CA amb prou implicació i al marge del pressupost de la seva comunitat.

TAULA 43. DESPESA ANUAL EN ELS PRESSUPOSTS DE LES CCAA, EN EUROS *PER CAPITA*, EN ELS CAPÍTOLS AMB SENTIT ECONÒMIC, 2006-2023.

	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2023	MITJANA 2006-2023	CAT=100
CATALUNYA	100	355	455	325	256	307	338	383	518	547	365	100
PAÍS BASC	392	725	560	810	617	657	621	672	760	818	685	188
VALÈNCIA	282	317	278	229	174	175	213	260	438	491	266	73
MADRID	401	434	410	345	254	177	140	143	216	228	273	75
ANDALUSIA	461	541	538	404	299	345	376	346	387	529	415	114
NAVARRA	852	1106	1061	804	568	430	514	524	633	731	722	198

Font: dades pressupostàries publicades a Civio, amb dades de l'INE i la Seguretat Social. Taula: elaboració pròpia. Nota: s'ha usat tot el ventall de dades publicades, que va del 2006 al 2023, però, per claredat i simplicitat, la taula mostra només alguns valors anuals saltejats, tot i que la mitjana i el gràfic que l'acompanyen parteixen de tots els valors. Civio és un grup multidisciplinari (<https://civio.es>), amb voluntat d'aportar transparència a les dades públiques i comparacions objectivades.

EL GRAU DE DESPESA EN POLÍTICA ECONÒMICA DE LES DUES COMUNITATS FORALS QUASI DUPLICA CATALUNYA. PER CONTRA, VALÈNCIA I MADRID QUEDEN EN LES TRES QUARTES PARTS DE CATALUNYA, MENTRE QUE ANDALUSIA ENS SUPERA.

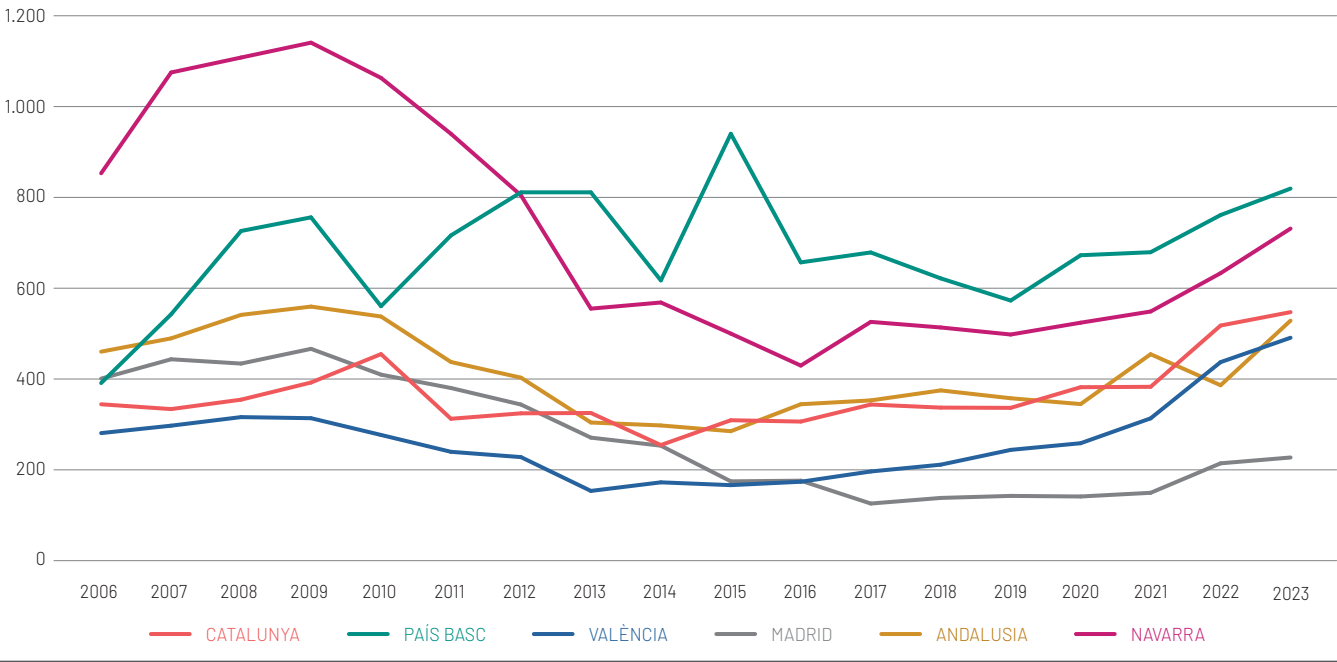
Una primera impressió d'aquest bloc de dades assenyala que el grau de despesa de les dues comunitats forals quasi duplica Catalunya a índex 100 (de la mitjana del conjunt dels anys entre el 2006 i el 2023), ja que assoleixen índex 188 (País Basc) i 198 (Navarra). Per contra, València i Madrid queden en les tres quartes parts de Catalunya, mentre que Andalusia ens supera.

Una mirada gràfica de l'evolució ens mostra com hi ha una certa convergència final de les trajectòries de despesa, però que partim de valors molt constatatats en els primers anys (gràfic 34). Sempre, però, amb les comunitats forals en posició netament superior, fruit d'una major capacitat de despesa. En contrast, Catalunya i Andalusia queden molt trenades. Madrid ha abandonat aquesta depesa i possiblement la seva lluita fiscal de reduir impostos hi té

alguna responsabilitat (en renunciar a algunes polítiques de despesa). Per contra, València ha anat pujant fins a acostar-se a Catalunya i a Andalusia en incrementar el pes de la política amb incidència econòmica.

Podem refinar les dades aplicant només al capítol de recerca, desenvolupament i innovació, i llavors els resultats ens indiquen el següent (taula 44).

GRÀFIC 34. DESPESA ANUAL EN ELS PRESSUPOSTS DE LES CCAA, EN EUROS *PER CAPITA*, EN ELS CAPÍTOLS AMB SENTIT ECONÒMIC, 2006-2023.

Font: dades pressupostàries publicades a Civio, amb dades de l'INE, l'Administració de l'Estat i la Seguretat Social. Gràfic: elaboració pròpia.

TAULA 44. DESPESA ANUAL EN ELS PRESSUPOSTS DE LES CCAA, EN EUROS *PER CAPITA*, EN EL CAPÍTOL DE RECERCA, DESENVOLUPAMENT I INNOVACIÓ, 2006-2023.

	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2023	MITJANA 2006-2023	CAT=100
CATALUNYA	26	54	66	34	29	29	34	40	57	58	41	100
PAÍS BASC	112	145	167	174	131	143	176	232	247	277	172	423
VALÈNCIA	19	26	23	23	34	33	44	60	60	67	36	88
MADRID	21	25	20	21	11	76	21	22	32	29	27	67
ANDALUSIA	48	63	72	81	61	56	61	64	36	68	62	153
NAVARRA	107	230	205	125	79	110	84	87	120	123	131	322

Font: dades pressupostàries publicades a Civio, amb dades de l'INE, l'Administració de l'Estat i la Seguretat Social. Taula: elaboració pròpia. Nota: s'ha usat tot el ventall de dades publicades, que va del 2006 al 2023, però, per claredat i simplicitat, la taula mostra només alguns valors anuals saltejats, tot i que la mitjana i el gràfic que l'acompanyen parteixen de tots els valors.

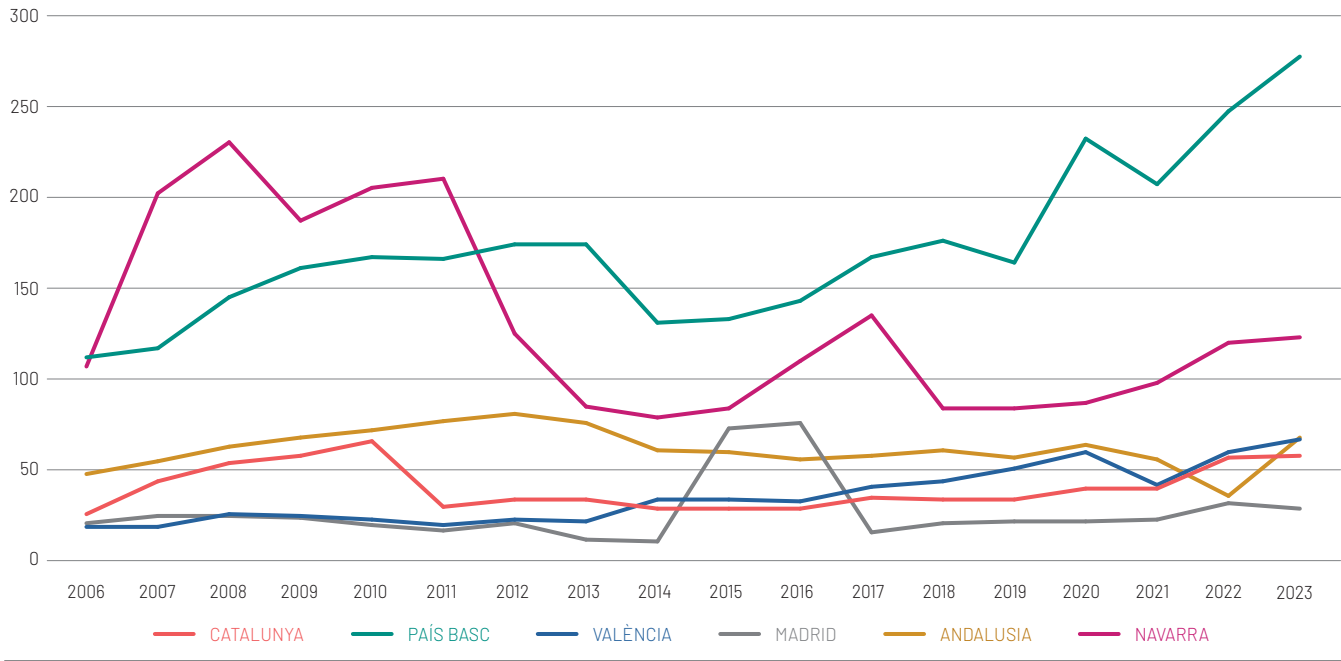
LES DUES COMUNITATS FORALS ASSOLEIXEN UN MARGE DESTACAT EN RECERCA, DESENVOLUPAMENT I INNOVACIÓ QUE EN CONSTITUIRIA EL VECTOR MÉS DESTACAT. CATALUNYA I ANDALUSIA APAREIXEN EMPATADES EN UN LLINDAR BAIX, PERÒ PODEM POSAR EN VALOR L'ESFORÇ ANDALÚS.

La implicació dels governs analitzats en els pressupostos ens indica que, en aquest camp, aquesta implicació arriba a un contrast de quatre vegades més al País Basc que a Catalunya. Tanmateix, cal posar en valor que l'empenta d'Andalusia supera en una meitat el català. Madrid queda en la darrera posició per abandonament d'aquesta política amb valors molt més residuals, amb una realitat que ha pogut perfectament delegar en els serveis de l'Estat presents a la capital. València queda endarrerida i aquest capítol pateix més que el conjunt analitzat a la taula 44, amb un pes en el qual l'infrafinançament s'hi deixaria sentir. En un sentit evolutiu de tot el període, el gràfic ens mostra altres tendències de detall.

El gràfic 35 accentua la realitat ja apareguda al gràfic 34 amb molt més contrast. Apareixen una sèrie de llindars o pisos, amb el País Basc en posició líder i creixent, mentre que Navarra, tot i situar-se alta, ha mantingut una evolució que és una deriva a la baixa. L'estadi intermedi, però ja baix, l'ocupa Andalusia, mentre que Catalunya i València coincideixen i s'entreteixeixen. Madrid queda en la cota baixa amb un parell d'anys d'excepció singular.

En conclusió, només les dues comunitats forals assoleixen un marge destacat per fer política econòmica, en les quals la despesa en recerca, desenvolupament i innovació en constituïria el vector més destacat. En el llindar oposat,

GRÀFIC 35. DESPESA ANUAL EN ELS PRESSUPOSTS DE LES CCAA, EN EUROS PER CAPITA, EN ELS CAPÍTOLS DE RECERCA, DESENVOLUPAMENT I INNOVACIÓ, 2006-2023.

Font: dades pressupostaries publicades a Civio, amb dades de l'INE, l'Administració de l'Estat i la Seguretat Social. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: es representa tot el ventall de dades publicades, que va del 2006 al 2023.

CATALUNYA, ON EL PES DE LA MANUFACTURA ÉS IMPORTANT, NO DISPOSA DELS MARGES DE MANIOBRA DE LES DUES COMUNITATS FORALS. NO SER COMUNITAT FORAL ÉS UNA CONDEMNNA, UN GREU LLAST I NO ES POT PARLAR DE CONSIDERACIONS EQUITATIVES QUAN HI HA DUES CATEGORIES PRESSUPOSTÀRIES TAN DIFERENTS.

València, per infrafinançada, pateix els efectes contraris de no poder ni volar mínimament en aquest camp. Catalunya i Andalusia apareixen empatades en un llindar baix, però podem posar en valor l'esforç andalús. Tanmateix, Catalunya, on el pes de la manufactura és important i ha estat històricament clau, com ho hauria de tornar a ser, no disposa dels marges de maniobra de les dues comunitats forals. Aquestes dues han mantingut millor que Catalunya el seu tremp d'impuls manufacturer i, tot i que no puguem adduir només a la despesa pública aquest millor balanç, segur que hi ha ajudat i molt, en la quantitat i en la qualitat de la proximitat de l'atenció. No ser comunitat foral és una condemna, un greu llast i no es pot parlar de consideracions equitatives ni respectuoses quan hi ha dues categories pressupostàries tan diferents.

Podem ratificar aquest fet amb una imatge de la capacitat dels pressupostos. La capacitat efectiva depèn del deute que has d'assumir, perquè aquest no es tradueix en serveis i les dades ens mostren Catalunya i València en una situació precària des de la crisi del 2008, quan l'endeutament va haver de fer front a la mancança de finançament a l'alçada dels serveis i els seus efectes continuen presents. Les xifres són les de la taula 45.

El gràfic 36 ens mostra com des d'una situació de partida amb càrregues de deute molt similars i per sota del 5 % hem passat a una alça notable. Val a dir que les dues comunitats forals ja partien dels llindars més baixos. L'estadi final suposa que Catalunya i València encapçalen el rànquing i se situen a l'entorn del 25 % de tot el seu pressupost, amb Catalunya lleugerament més castigada que València. Madrid i Andalusia se situen en un llindar mitjà, per sota del 15 %, i les dues comunitats forals, per sota del 10 %. Després del 2014, que és un zenit de pujada, només Catalunya i València segueixen en un llindar alt, mentre que la resta s'han recuperat molt més ràpidament. I des del 2014 ha passat tota una dècada.

TAULA 45. PERCENTATGE DEL PRESSUPOST DESTINAT AL DEUTE PÚBLIC DE LES CCAA, 2006-2023.

	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2023	MITJANA 2006-2023	CAT=100
CATALUNYA	5%	5%	10%	13%	27%	24%	20%	27%	25%	24%	17%	100
PAÍS BASC	3%	3%	2%	4%	8%	11%	12%	8%	7%	7%	6%	35
VALÈNCIA	4%	3%	4%	5%	26%	23%	25%	27%	26%	23%	16%	92
MADRID	4%	4%	4%	9%	22%	13%	14%	16%	16%	12%	11%	65
ANDALUSIA	4%	4%	6%	8%	13%	11%	15%	16%	14%	13%	10%	58
NAVARRA	1%	1%	1%	5%	11%	13%	8%	8%	10%	9%	6%	37

Font: dades pressupostàries publicades a Civio, amb dades de l'INE, l'Administració de l'Estat i la Seguretat Social. Taula: elaboració pròpia. Nota: s'ha usat tot el ventall de dades publicades, que va del 2006 al 2023, però, per claredat i simplicitat, la taula mostra només alguns valors anuals saltejats, tot i que la mitjana i el gràfic que l'acompanyen parteixen de tots els valors.

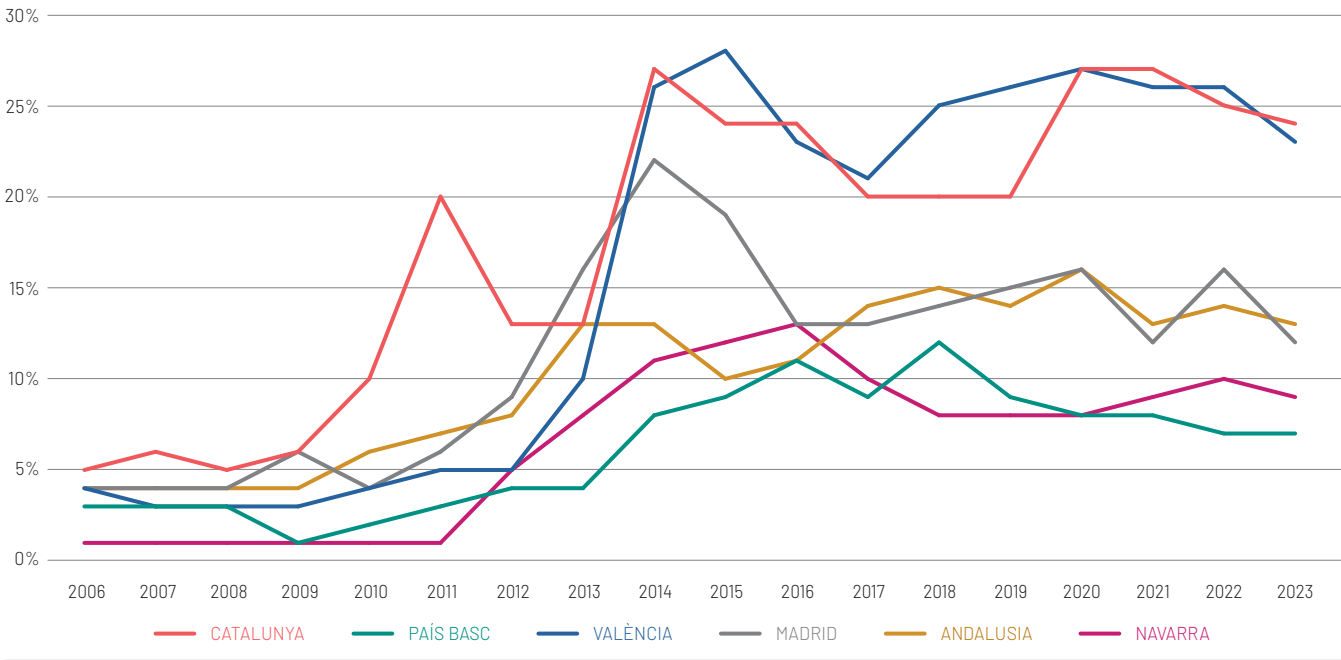
EL FET PRODUCTIU I EL SEU MARC DE GOVERNANÇA PALESEN UN DETERIORAMENT SIGNIFICATIU. CATALUNYA PATEIX UNA RECLADA ENCARA QUE HI HA ELEMENTS POSITIVS DE REDREÇ PRODUCTIU. ÉS INADMISSIBLE LA MANCA DE POSSIBILITATS DE PORTAR A TERME EL CONTINGUT D’UNA POLÍTICA INDUSTRIAL PRÒPIA.

Quan recentment s’ha plantejat un possible model de finançament específic per a Catalunya, en la línia d’un possible concert, és a dir, recaptació per part de Catalunya

i abonament a l’Estat de les seves despeses, i amb una quota solidària, les dues comunitats forals s’han aplessat a reivindicar el seu estatus. El seu argument ha estat que elles assumeixen un risc en el possible dèficit, que en la resta cobriria l’Estat, i que això avalava el seu major i obvi pressupost. El que no ens han dit mai és que en el nostre cas en particular, així com en el valencià, el deute de la manca de finançament ens l’hem empassat amb endeutament fins al límit de posar en perill la despesa i la inversió quotidianes.

En síntesi, el fet productiu i el seu marc de governança palesen un deteriorament significatiu en el marc autonòmic actual. Catalunya, per diversos motius que no són solament de finançament autonòmic, pateix una reculada en el que portem de segle, encara que hi ha elements positius de redreç productiu que hem posat en relleu. Però, en tot plegat, és inadmissible la manca d’equitat i de possibilitats de portar a terme el contingut d’una política industrial pròpia, al llindar dels bascos i navarresos. Hi tenim tot el dret i la manufactura és una de les nostres identitats històriques i un capital important en el context actual. Per això, l’exigència d’un Estat equitatiu és de ple dret, i en això estem i no podem badar.

GRÀFIC 36. EVOLUCIÓ PERCENTUAL DEL DEUTE EN ELS PRESSUPOSTOS DE LES CCAA, 2006-2023.

Font: dades pressupostàries publicades a Civio, amb dades de l'INE, l'Administració de l'Estat i la Seguretat Social. Gràfic: elaboració pròpia.

6.2. ESPANYA ÉS MADRID

La regionalització espanyola en CCAA amaga la construcció del Gran Madrid. Aquesta realitat abasta la capital i les dues províncies veïnes de Guadalajara i Toledo i plegades sumen una població que empata amb Catalunya. Una dimensió que aviat ens superarà, així com també atraparà Andalusia, esdevenint el primer pol regional espanyol. I ja es comença a parlar d’una població de 10 milions. Guadalajara, entre el 2000 i el 2022, ha crescut molt (+62 %), més que les Balears (+43 %), essent la província més destacada. El Gran Madrid ha crescut un 33 %. Mentrestant, a Catalunya s’hi confronta amb Barcelona, o la seva àrea, amb una escala de 3 milions respecte a un Madrid desbordant, quan l’única escala de comparació possible, de metròpoli a metròpoli, seria amb Catalunya sencera.

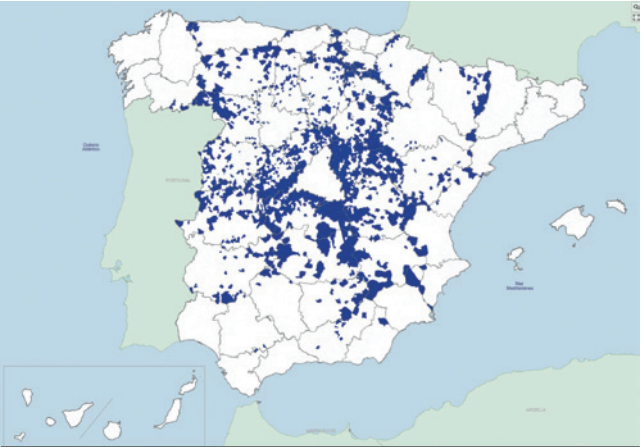
El fracàs de la regionalització compta quatre CCAA que han perdut població absoluta en el que portem de segle: Astúries, seguida de Castella i Lleó, Extremadura i Galícia, acompanyades d’un molt lleu creixement de la resta de Castella-la Manxa (excloses Guadalajara i Toledo) amb sols un 3 %. La perifèria ha crescut a les Balears (+43 %), Múrcia (+35 %), Catalunya (+26 %). I no és que una carrera demogràfica sigui cap òptim, però Madrid avança i una gran part d’Espanya en queda supeditada. I hi ha una enorme Espanya buidada que conté, a més, altres províncies, com Jaén i Terol, en una Andalusia que ha crescut un 17 % i l’Aragó en un 13 %, en una mitjana espanyola del 17 %.

Algun teòric ja ha començat a teoritzar la bondat del Gran Madrid. Llegeixi’s *Madrid DF*, de Fernando Caballero¹⁸. El Gran Madrid s’ampliaria i es faria polinuclear tot contenint, com a mínim, tot l’altiplà central (la *meseta*) i amb lligams radials més enllà. Aquesta és una dinàmica real d’unificació i no solament la d’una mirada regional. Una imatge recent, publicada a les xarxes, sobre els municipis on més del 10 % dels seus habitants treballen fora de la seva CCAA il·lustra aquesta dinàmica del Gran Madrid, un fet de lligams que és molt menor a altres fronteres regionals. Vegeu la imatge adjunta. L’autor de *Madrid DF* acaba afirmant que aquesta «ciutat quasi estat» és un òptim de presència internacional i lideratge espanyol. I diu «quasi» per dissimular la plenitud.

Podem afirmar que han fracassat del tot els supòsits de crear ocupació i riquesa a les Espanyes, amb excepció de nuclis perifèrics mediterranis i bascos. El País Basc i Navarra no s’han mogut en població, però sí en renda, i tenen un cinturó prou dinàmic a La Rioja i Cantàbria. Espanya és

18 Fernando Caballero, *Madrid DF*, Arpa, 2024. Vegeu també «Críticar des de Barcelona el creixement de Madrid és cínic i injust», *Ara*, 9-11-2024.

MUNICIPIS ON MÉS DEL 10 % DELS SEUS HABITANTS TREBALLEN FORA DE LA SEVA CCAA

Font: Twitter. La casa del cribero @casadelcribero

Madrid, amb l’excepció d’una certa perifèria. Una realitat que el mapa regional de CCAA tendeix a dissimular i enterbolir. I Madrid aviat atraparà el pes de París a França.

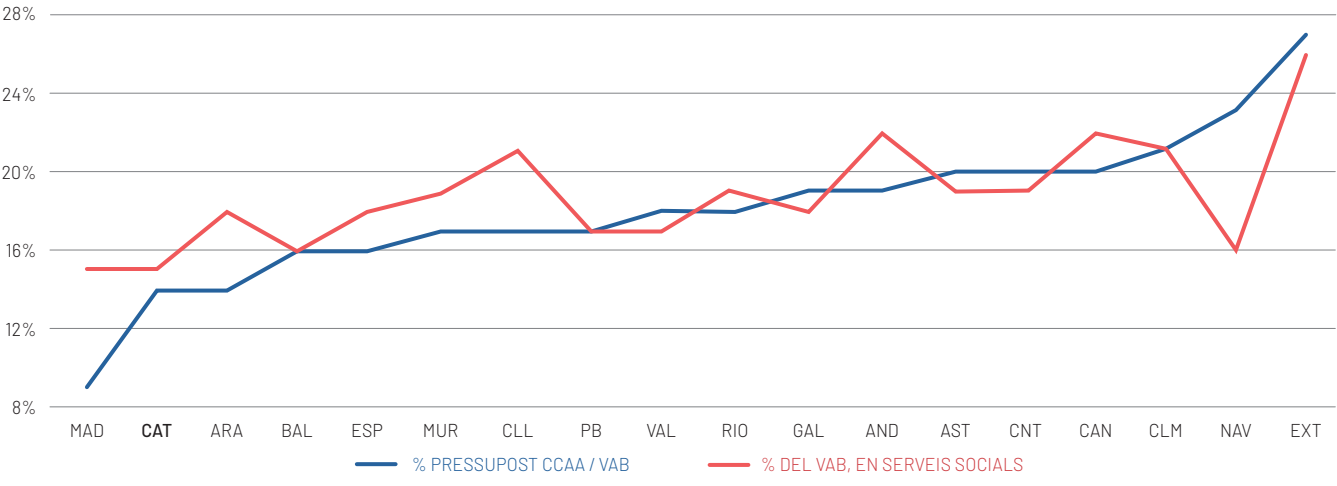
En aquests 22 anys, Catalunya ha mantingut la seva proporció de PIB a Espanya, però Madrid l’ha augmentat un 10 %. Catalunya ho ha aconseguit amb un increment de població per sobre de la mitjana (124 % respecte al 117 % de mitjana) i Madrid ho ha fet molt per sobre (130 %). És obvi que hi han perdut la resta, incloses les comunitats forals, que han disminuït pes dins el conjunt per menor creixement de població. Només les Balears han augmentat de presència en el PIB (un 3 % més del que eren), Múrcia (un 10 % més del que pesava) i Castella-la Manxa (amb un 18 % més del que era), però aquesta constitueix una realitat associada a ser perifèria del Gran Madrid.

L’economia de Madrid s’ha diferenciat de tota la resta espanyola, amb l’abandonament industrial que hi havia tingut un pes, substituït pels serveis de gran capital: informació, comunicacions, finances i serveis professionals i de recerca. El matrimoni Estat-capital ha funcionat a la perfecció i el PIB amaga la presència de l’Estat, perquè aquest es reparteix en diversos epígrafs estadístics, al mateix temps que se silencia la capacitat directiva central del lloc d’aplicació de la despesa, el qual pot ser un punt molt distant, però comandat des del centre. I, finalment, Madrid es permet fer competència fiscal a tothom i, al mateix temps, presumir de solidaritat. El Madrid DF implanta submissió.

L'esquema ha estat molt consolidat i fix des de l'adveniment de la democràcia i només les dues comunitats forals se n'han escapat en disposar d'instruments financers que suposen un finançament propi molt més elevat, ja que la resta administrem salut i educació, com a elements destacats, amb molt poc marge en altres actuacions, i amb la irracionalitat de

GRÀFIC 37. PRESSUPOST DE LES CCAA REFERIT AL SEU VAB TOTAL I VAB EN SERVEIS SOCIALS, ANY 2022.

Font: INE pel que fa al PIB i VAB regionals, segons la classificació NACE de la UE. Gràfic: elaboració pròpia. Nota: les dades del pressupost de les CCAA usades no inclouen el deute, el qual s'ha descomptat perquè no contribueix al VAB de l'any i es deriva de despesa efectuada en altres anys. Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Catalunya (CAT), Aragó (ARA), Balears (BAL), Espanya (ESP), Múrcia (MUR), Castella i Lleó (CLL), País Basc (PB), València (VAL), La Rioja (RIO), Galícia (GAL), Andalusia (AND), Astúries (AST), Cantàbria (CNT), Canàries (CAN), Castella-la Manxa (CLM), Navarra (NAV) i Extremadura (EXT).

TAULA 46. PRESSUPOST DE LES CCAA REFERIT AL SEU VAB TOTAL I VAB EN SERVEIS SOCIALS, ANY 2022.

	% PRESSUPOST CCAA / VAB	% DEL VAB, ANY 2022, EN SERVEIS SOCIALS (EDUCACIÓ, SALUT I ALTRES, CLAUS 84-88 [O-P-Q] DE LA CLASSIFICACIÓ NACE)	SERVEIS O-P-Q PER HABITANT (€)	TOTAL VAB PER HABITANT
MADRID	9%	15%	5.155	34.788
CATALUNYA	14%	15%	4.404	29.415
ARAGÓ	14%	18%	5.168	28.176
BALEARS	16%	16%	4.151	26.741
MÚRCIA	17%	19%	3.949	21.001
CASTELLA I LLEÓ	17%	21%	5.124	24.550
PAÍS BASC	17%	17%	5.563	32.552
VALÈNCIA	18%	17%	3.703	22.063
LA RIOJA	18%	19%	5.092	26.838
GALÍCIA	19%	18%	4.297	23.552
ANDALUSIA	19%	22%	4.164	19.133
ASTÚRIES	20%	19%	4.414	23.362
CANTÀBRIA	20%	19%	4.487	23.762
CANÀRIES	20%	22%	4.374	20.174
CASTELLA-LA MANXA	21%	21%	4.240	20.442
NAVARRA	23%	16%	4.834	30.615
EXTREMADURA	27%	26%	5.069	19.455
ESPANYA	16%	18%	4.534	25.509
DESVIACIÓ ESTÀNDARD (SENSE MADRID)	3%	3%	516	4.169

Font: INE pel que fa al PIB i VAB regionals, segons la classificació NACE de la UE. Taula: elaboració pròpia. Nota: les dades del pressupost de les CCAA usades no inclouen el deute, el qual s'ha descomptat perquè no contribueix al VAB de l'any i es deriva de despesa efectuada en altres anys.

no admetre ni un principi d’ordinalitat entre recursos aportats i rebuts. Les dades següents ens mostren con aquests serveis monopolitzen la capacitat de govern autònom.

La taula 46 ens diu:

Del total pressupost de les CCAA, aquestes operen amb un marge molt diferent respecte a l’economia de cadascuna. El valor mínim és Madrid, que només és el 9 % del VAB, però aquí cal tenir en compte que l’Estat fa la seva presència en política econòmica, cultural, d’infraestructures i d’administració general amb seu en aquesta ciutat.

Segueix en ordre Catalunya, que només incideix, en el seu autogovern, amb un marge del 14 % respecte del VAB regional, mentre que en l’altre extrem es pot arribar a pràcticament doblar de proporció en el cas d’Extremadura. Navarra assoleix una elevada quota (23 %) i el País Basc, amb el 17 %, ens amaga que una part dels recursos propis són en mans de les diputacions forals, un fet gens comparable a la resta de diputacions¹⁹.

El valor del VAB que l’economia regional destina a serveis bàsics (educació, salut...) és molt homogeni en mitjana i se situa en el 18 % a Espanya, però a Catalunya en el 15 %, que és la cota més baixa, empatat amb Madrid (gràfic 37). Que a Catalunya, que es disposa de la despesa de la Generalitat acompanyada d’un munt d’entitats socials (mútues, associacions civils sense ànim de lucre...), només s’assoleixi aquesta quantia és un fet a posar en relleu, perquè la suma de públic i social no fa emergir els serveis a una escala comparable a l’espanyola. Amb tot, aquesta sèrie és molt homogènia en el conjunt espanyol, a resultes de l’efecte redistribuïdor de l’Estat, com es pot veure en les dues darreres columnes, amb Catalunya per sota de la mitjana espanyola (4.404 € per habitant, respecte als 4.534 € espanyols), quan el total VAB de l’economia regional és de 25.509 € en mitjana, però amb Catalunya a 29.415 €, i amb una desviació estàndard de més de 4.000, per uns serveis que només se’n separen uns 500. Així, doncs, si ets més productiu, no assoleixes cap millor servei. Tots aquests valors són monetaris, sense consideració de PPA (paritat de poder adquisitiu), la qual cosa els fa més greus en el cas català (i madrileny, si s’hi apunten).

19 El total pressupost de Navarra, en data 2022, és de 7.971 € per habitant, dels quals 1.303 es transfereixen, bàsicament, als ajuntaments i a la quota abonada a l'Estat. A la resta de CCAA aquesta transferència al món local és de l'Estat, per la qual cosa hem de comparar pressupostos entre CCAA respecte a Navarra amb la diferència de 6.668 € *per capita*. El mateix succeeix al País Basc, però fet des de les seves diputacions forals.

LA MÀQUINA MADRID HA LEGITIMAT EL SEU LIDERATGE AMB UN REPARTIMENT EN BASE A UNA «SOLIDARITAT» EXTRAORDINÀRIAMENT APLANADORA. EL PROJECTE NO ÉS LA REGIONALITZACIÓ, NI LA CREACIÓ DE RIQUESA ARREU, SINÓ LA SUPEDITACIÓ QUE EL MADRID DF HA TEORITZAT, SEMPRE RADIAL.

S’entén el clam unànime de les CCAA subsidiades que no volen perdre cap dels marges de què disposen i que miren amb resistència Catalunya, que és aportadora, al mateix temps que gaudeix d’un marge menor de serveis i de menys proporció d’autogovern efectiu. S’entén aquesta posició des d’una mirada immediata i gasiva, però no racional ni de justícia, ni sustentable a mitjà termini.

Val la pena esmenar que, tot i que l’INE aporta dades estadístiques en estàndard europeu, no les desglossa amb gaire detall, la qual cosa permetria altres anàlisis més ajustades de comparació entre CCAA i sobre el paper de la capital i de la funció de l’Estat en el conjunt.

La màquina Madrid ha legitimat el seu lideratge amb un repartiment en base a una «solidaritat» extraordinàriament aplanadora. El projecte no és la regionalització, ni la creació de riquesa arreu, sinó la supeditació que el Madrid DF ha teoritzat: potser polinuclear en endavant²⁰, però sempre radial. Un comunisme castís, emparat per la majoria de l’arc parlamentari de dreta o d’esquerra.

La realitat plantejada a la taula 46 és extraordinàriament estable si comparem el 2000 amb el 2022, i ha tendit a fer-se més homogènia al llarg del temps, amb una despesa social del 18 % en mitjana espanyola el 2022, des del 16 % del 2000, amb un increment de dos punts (vegeu la taula 47 i el gràfic 38). En aquesta comparació, les comunitats més riques —Madrid, les basques i Catalunya— assoleixen proporcions lleugerament més baixes que les econòmicament menys dinàmiques, a les quals podríem anomenar més pobres si

20 Tesi de Fernando Caballero, *op. cit.*

no tenim en compte el valor de la paritat de poder adquisitiu (PPA). Aquest fet assenyala una solidaritat evident entre les CCAA, però mostra que les més riques assoleixen altres components del VAB. En aquesta component, les comunitats forals per via pròpia i Madrid per capitalitat, aconsegueixen una intervenció política que, en canvi, és absent a Catalunya. A les comunitats forals pel ple govern propi i a Madrid per repartiment de papers entre comunitat autònoma i capital de l’Estat.

Aquestes dades ens indiquen que el debat no pot ser el del finançament dels serveis públics, sinó el de l’autonomia en el sentit de capacitat d’intervenció en el propi desenvolupament per part de Catalunya, en comparació al que succeeix a Madrid i les comunitats forals.

Les comunitats aportadores tenim el dret a ser tractades de manera similar, i la diferència no hauria de ser entre règim foral i règim comú, sinó entre aportadores i no aportadores, ja que un bon nombre d’aquestes no assoleixen ni la suficient base fiscal per atendre els seus serveis. I en el cas de Madrid s’ha de posar sobre la taula el paper de capital de l’Estat i el de la formació del Gran Madrid. Altrament, Catalunya (com les Balears i Valencià, en part) sumem tots els inconvenients:

TAULA 47 I GRÀFIC 38. PERCENTATGE DEL VAB EN SERVEIS SOCIALS, RESPECTE AL VAB DEL TOTAL DE L’ECONOMIA REGIONAL, EN DATES 2000 I 2022.

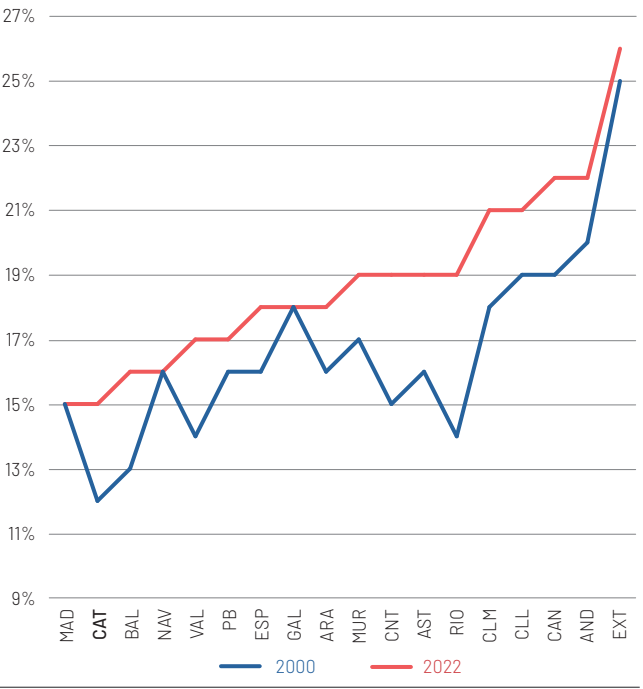
	2000	2022	INCREMENT
MADRID	15%	15%	0%
CATALUNYA	12%	15%	3%
BALEARS	13%	16%	3%
NAVARRA	16%	16%	-1%
VALÈNCIA	14%	17%	3%
PAÍS BASC	16%	17%	1%
ESpanya	16%	18%	2%
GALÍCIA	18%	18%	1%
ARAGÓ	16%	18%	2%
MÚRCIA	17%	19%	1%
CANTÀBRIA	15%	19%	3%
ASTÚRIES	16%	19%	3%
LA RIOJA	14%	19%	5%
CASTELLA-LA MANXA	18%	21%	3%
CASTELLA I LLEÓ	19%	21%	2%
CANÀRIES	19%	22%	3%
ANDALUSIA	20%	22%	2%
EXTREMADURA	25%	26%	1%

Font: INE pel que fa al PIB i VAB regionals. Taula i gràfic: elaboració pròpia. Nota: els serveis inclouen, com a la taula 45, educació, salut i altres, de les claus 84-88 [O-P-Q] de la classificació NACE de la UE. Llegendra (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Catalunya (CAT), Balears (BAL), Navarra (NAV), València (VAL), País Basc (PB), Espanya (ESP), Galícia (GAL), Aragó (ARA), Múrcia (MUR), Cantàbria (CNT), Astúries (AST), La Rioja (RIO), Castella-la Manxa (CLM), Castella i Lleó (CLL), Canàries (CAN), Andalusia (AND) i Extremadura (EXT).

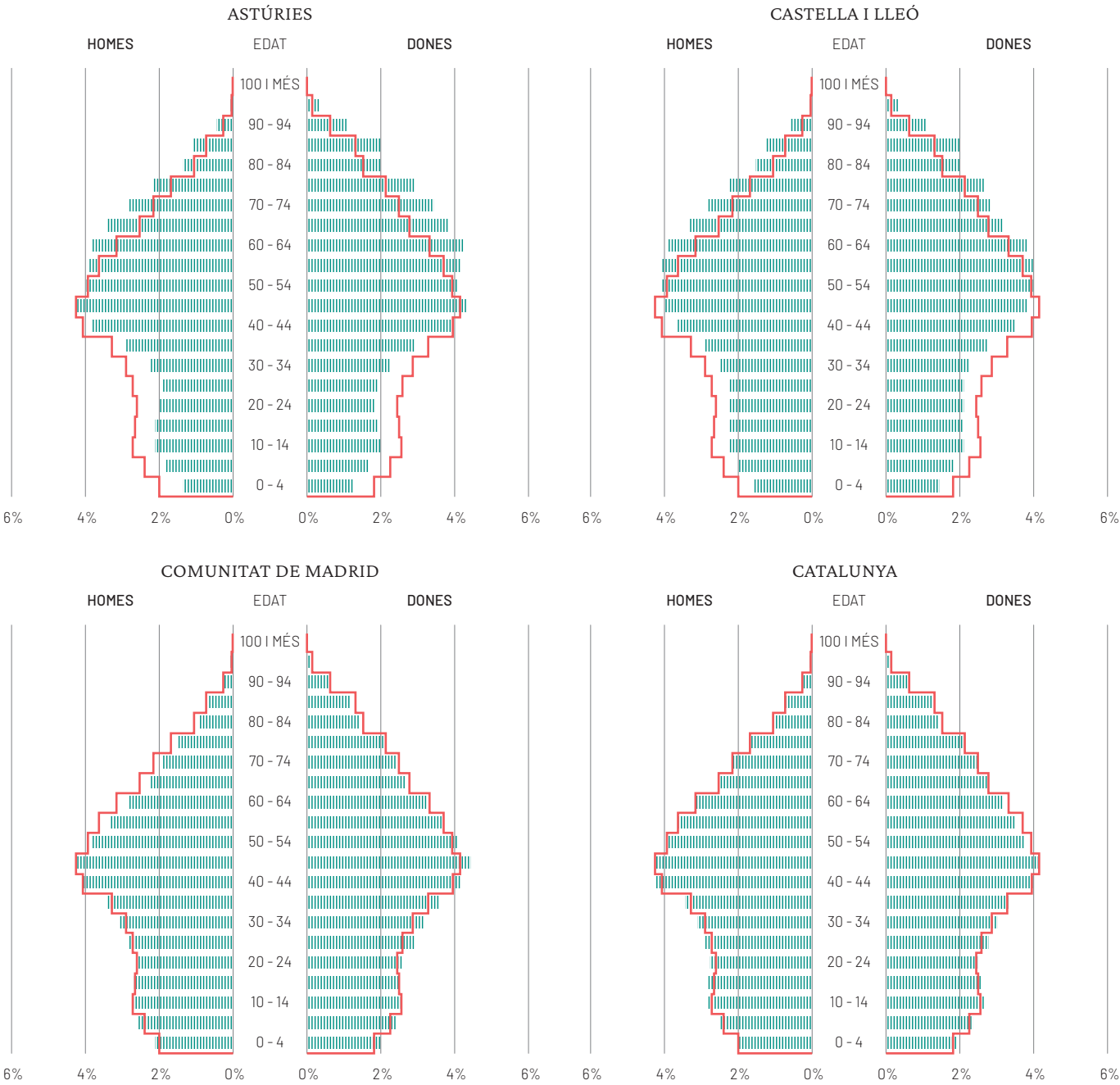
ser aportadores i formar part del règim comú, sense ser objecte de subsidi, ni ser capital ni tampoc comunitat foral. Però l’estabilitat del finançament autonòmic durant dècades planteja un mur amb unes inèrcies molt consolidades, quan allò que ens caldria seria un canvi contundent, és a dir, ser tractats en igualtat respecte a les dues comunitats forals, ambdues amb una capacitat clarament més elevada i que incideix en el govern de l’economia. Per aquest fet, els acords polítics de finançament signats el 2024 en la formació de l’actual govern de la Generalitat entre el PSC i ERC haurien de ser desplegats amb rigor i no caure en autoenganys.

L’ESPANYA BUIDADA O L’ESPANYA ENVELLIDA?

El panorama del desenvolupament de les regions espanyoles planteja un marc d’immigració, sobretot respecte a Madrid, com el gran atractor. Un fet que comporta envelliment i manca de població jove. Tot el nord-oest presenta una realitat dura. Vegi’s les piràmides demogràfiques d’algunes CCAA (gràfic 39), especialment del centre i nord-oest peninsular. En vermell es senyala la mitjana del conjunt espanyol en comparació amb el perfil de cada CCAA.

GRÀFIC 39. PIRÀMIDES DEMOGRÀFIQUES D'ALGUNES CCAA.

Font: INE. Gràfics: reelaboració a partir de l'INE.

7. CONCLUSIÓ

7.1. EL COMBAT DE DUES METRÒPOLIS

Hi ha dues grans metròpolis a Espanya: Madrid i Barcelona. Hi ha altres nodes i altres economies a les Espanyes, però en dimensió formem el duel principal, el Barça / Madrid.

Ambdues som de la mateixa dimensió, si tenim en compte una comparació dimensional adequada d'espais, però hem de parlar del binomi conjunt únic Barcelona-Catalunya, no d'una ciutat respecte a l'altra. La dimensió de Madrid abasta Guadalajara i Toledo, i la catalana és la metròpoli dels 8 milions, amb tot el país, no sols la ciutat, ni l'àrea, ni la regió..., tot el país.

El model perseguit per Madrid és formar una gran capital per ser present en el llinar de les grans ciutats, com Londres i París, per això la idea és assolir els 10 milions d'habitants (F. Caballero, *op. cit.*) i justificar-ho com d'interès espanyol. Aquesta megaciutat es faria en base als serveis, a semblança d'altres metròpolis, i no en base manufacturera, com podríem observar al Randstad, al Piemont o al Ruhr. Ens podem preguntar si l'estratègia dels serveis constitueix una guia incontestable, a la vista del que s'ha comentat en capítols anteriors. No obstant, els serveis configuren les metròpolis, encara que la catalana i la basca ostentin capacitat manufacturera, un factor que seria positiu i no un detriment.

El mapa d'Espanya es configuraria en tres àmbits més dinàmics. Amb un empat de dimensió entre Catalunya (no Barcelona) i Madrid i amb un entorn basc situat un pas més endarrere. Les dues primeres en els 7,7 milions (2022) i el basc en els 3,7 (6 províncies). Una tercera polaritat seria València, que si suma Múrcia assoleix els 6,6 milions. Andalusia formaria una regió, més que una metròpoli, i l'Aragó seria un node dinàmic a Saragossa. Aquest seria el nou mapa d'Espanya amb les dues Castella i el nord-oest en declivi.

Alguns autors, com Germà Bel²¹, han dit que el combat Madrid-Barcelona es va decidir ja fa molts anys en favor de la primera. El que no està clar és si la funcionalitat, no de les dues capitals, sinó de les respectives metròpolis, estigui ja sentenciada en recorregut. La metròpoli catalana, amb Barcelona al capdavant, presenta unes característiques gens marginals i un model alternatiu al de la capital de l'Estat —la ciutat estat—, sobretot si sabem posar en valor els nostres actius.

21 Germà Bel, «El partit de futbol entre Madrid i Barcelona ja fa temps que s'ha resolt», *Vilaweb*, 15-10-2024.

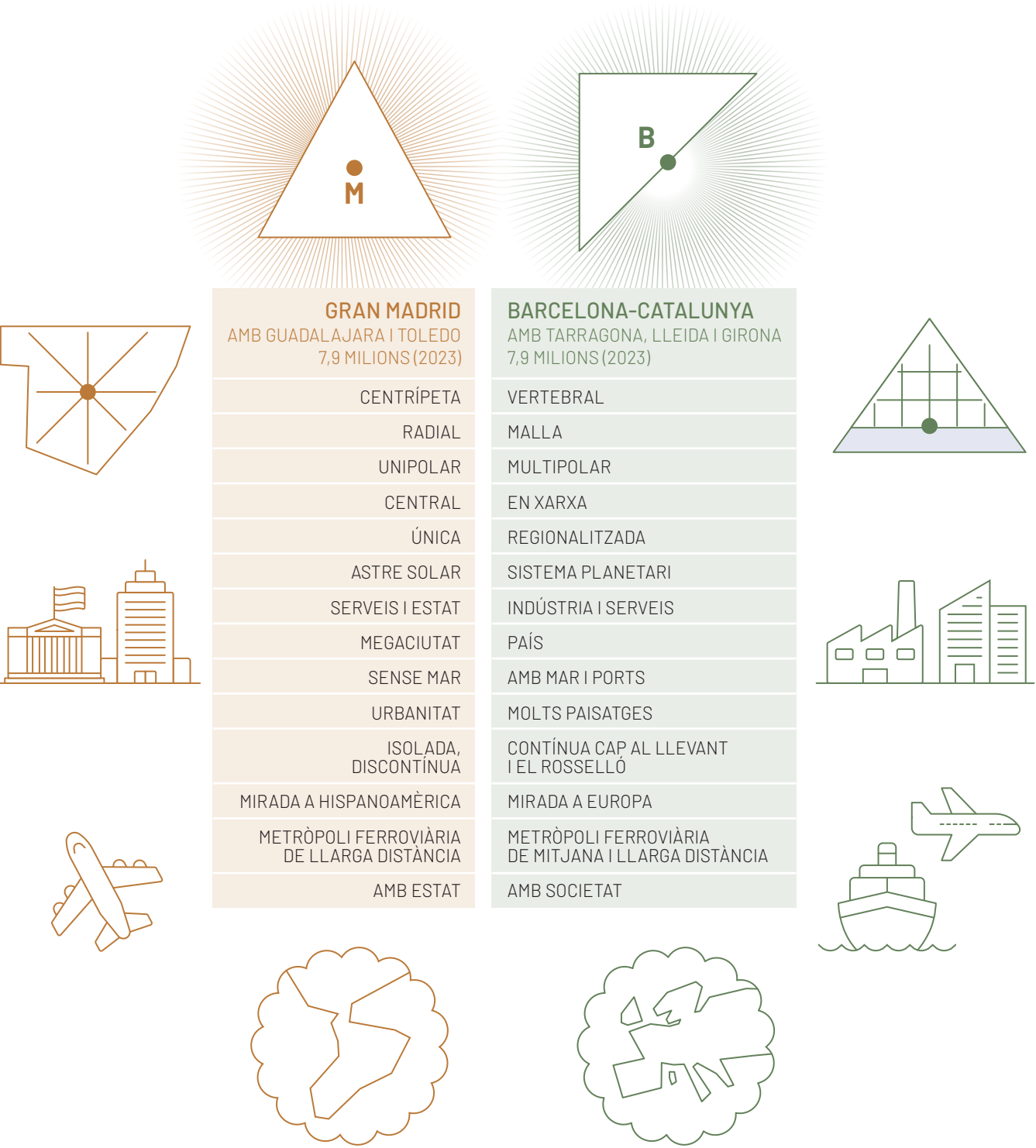
Seria la manufactura per a Catalunya una identitat, un motor, suficient? En tot cas, és un dels valors que posseïm, perquè la manufactura és un fil conductor de projecte de país. I en els serveis més punters no anem com Madrid, però destaquem. Som un centre metropolità de serveis amb un important entorn manufacturer, però podem jugar ambdues cartes, no a una sola de serveis, com fa Madrid, reforçada amb la capitalitat.

El País Basc és més industrial que Catalunya, però Catalunya és productivament força major, perquè les proporcions respectives són un 10 % i una quarta part de tot l'Estat. I un valor positiu que hem de posar en relleu és el nostre ascens destacat en el valor del VAB per ocupat manufacturer, amb un ritme d'increment, des de principis de segle, que supera els bascos i la resta de les Espanyes. Aquest és un valor propi, intern, un capital i un potencial gens menyspreables. I només la manufactura aporta i alça de valor afegit en el conjunt de l'economia, no els serveis, ni aquí ni a Madrid. Condicionats per un cert esperit autocrític i acomplexat, hauriem de carregar-nos de moral.

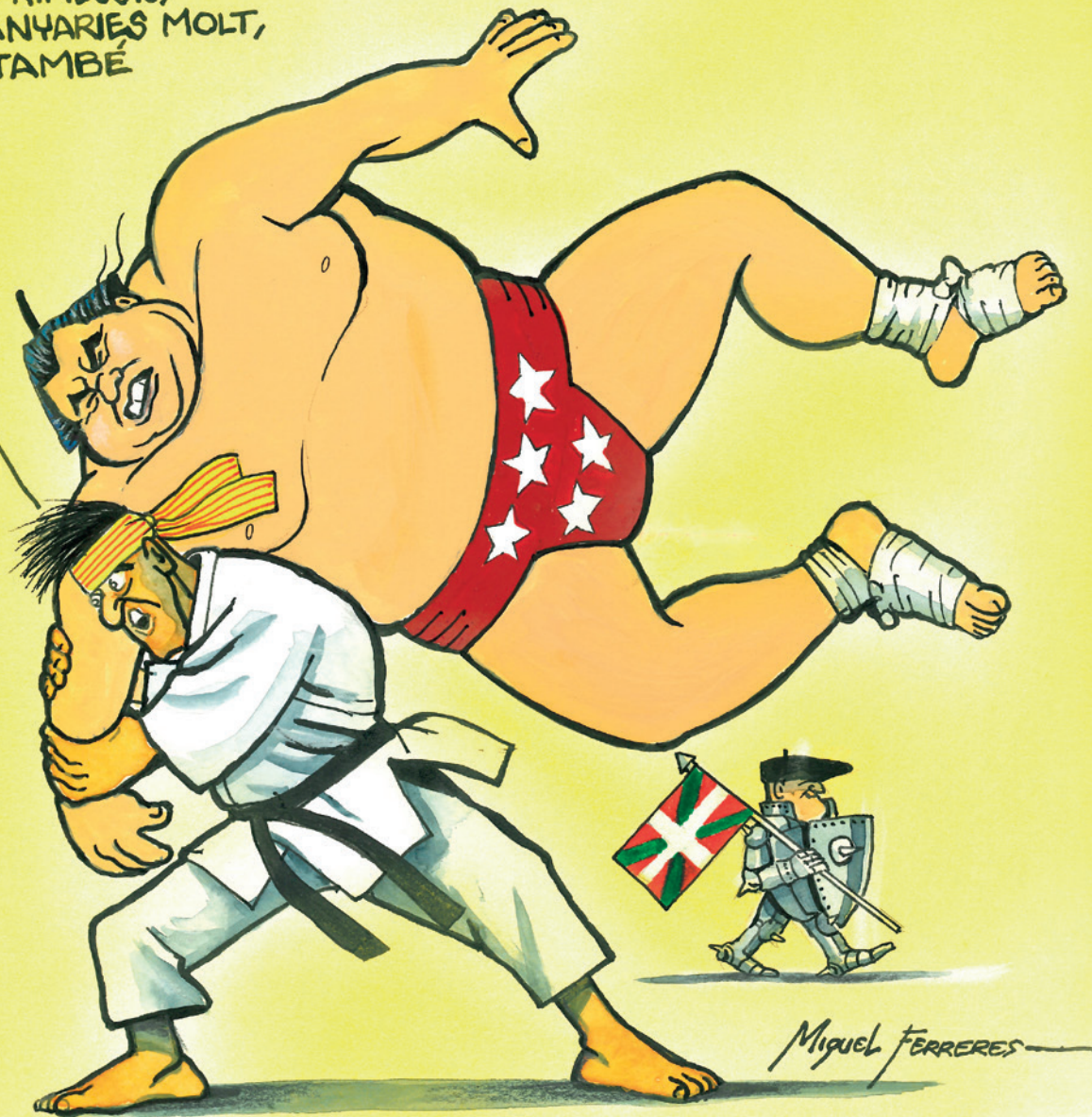
A Catalunya manifestem una dualitat: centre de serveis a la capital i país manufacturer més enllà. No som ni Londres, ni París ni Miami, com vol ser Madrid, perquè el nostre model és més territorial i productiu, de mirada cap al Piemont, el Randstad o el Ruhr, abans mencionats, o almenys aquests haurien de ser els nostres models de referència. Però ens cal integrar la política de serveis més complexos amb la manufactura, avui molt dissociats.

Fins i tot Madrid pretén adoptar una certa idea polinuclear, tot integrant les dues Castella, i pensa en altres poblacions com a nuclis descentralitzats, quan avui són poblacions menors en un ampli despoblat on es produeix una discontinuïtat, però Madrid es dissol, es fon, en un buit que ella mateixa ha empobrit. L'estructura territorial i urbana de Catalunya, un fet històric, gens recent, pot comptar com una millor opció. No obstant, amb totes les incerteses, resulta força clar que, per la dimensió territorial i l'escala de la població, només podrà competir amb Madrid una metròpoli catalana de tot el conjunt.

INFOGRAFIA 3. ELS ACTIUS DE LA COMPETÈNCIA DE DUES METRÒPOLIS: EL GRAN MADRID VERSUS LA BARCELONA-CATALUNYA.

SI T'APRIMESSIS,
HI GUANYARIES MOLT,
I JO TAMBÉ

© Miquel Ferreres

ON SOM?

El 1981, un any després de la constitució plena de la Generalitat de Catalunya (1980), el cop d'estat va reeixir. Les lleis orgàniques passaven per damunt de l'Estatut i, en endavant, el fet de no haver reblat el finançament va esdevenir en una acusació d'estupidesa, quan la confiança i lleialtat amb el nou Estat suposaven que aquest seria decent. Han passat quaranta anys i la regionalització d'Espanya ha estat un simulacre en favor del Gran Madrid, l'únic projecte potent. I va venir la crisi del 2008 i va suposar no ja retallades, sinó decapitacions, i el deute continua pesant. La riquesa a Catalunya se'n dol i la pèrdua de posició respecte al País Basc i Madrid tenen molt a veure amb aquesta deriva constitucional, la qual, al final, ha creat dúmping contra tothom. A Catalunya ens ha mancat projecte i hem perdut temps en un debat sense sentit de Barcelona versus Catalunya, i durant tot el procés la manca de projecte i d'objectivació suficient del greuge no han suposat cap avenç suficient.

QUÈ HA DE SER L'ESTAT A CATALUNYA?

El combat del Barça-Madrid (o Catalunya-Espanya) que hem explicat al llarg d'aquestes planes combina diversos elements de crítica, com són:

- Les economies regionals, els fets polítics de la regionalització (comunitats autònomes), un Estat compromès amb la capitalitat, una determinada distribució i concentració de la riquesa, la manca d'equitat en la redistribució dels recursos públics, les excepcions confederales de les dues regions forals, etc.

El dèficit fiscal només és una dada de la temperatura del malalt, no la malaltia. I a Madrid, aparentment amb «dèficit» (per la concentració d'ingressos), no comparteix, en absolut, el mateix panorama. La reclamació de Catalunya s'hauria d'assentar en diverses bases, més aviat en totes les possibles, això és: cal no solament denunciar el dèficit fiscal, sinó intervenir directament en el debat de l'evolució de totes les economies regionals, cal documentar sistemàticament el greuge i la demanda d'equitat a l'Estat, posar en relleu els valors diferencials de la capacitat adquisitiva (PPA) o la manca de sentit d'un mateix salari mínim arreu.

Els valors del PPA al llarg d'aquest treball mostren estadis de preus, com pisos separats entre regions, que es mantenen al llarg de la vintena d'anys estudiats, per la qual cosa aquest index no és un fet menor sinó el senyal d'economies diferenciades, amb valors de preus separats, que a la fi són estratègies de competitivitat entre regions. Pujar o baixar un

pis suposa aplicar o rebre energia, res menor ni anecdòtic, mai l'equivalent a una transacció horitzontal sense cost energètic.

I, si la tributació fiscal ha de compartir idèntics mínims exempts i llindars similars basats en el valor corrent de l'euro, llavors la solidaritat no pot igualar la redistribució, com si un euro aportat fos el mateix que l'euro rebut. I en l'anàlisi de les economies regionals, el factor capitalitat i el foral han de formar part de la comparació conjunta. I ens cal una mirada que no sigui sols any per any, pressupost de l'Estat a pressupost de l'Estat, sinó que també hem de comptabilitzar els estocs de capital públic acumulats en dècades, com hem mostrat en carreteres i ferrocarrils. Una Catalunya viable no ho serà sense un govern en plenitud de la seva economia: recerca bàsica, R+D+I, universitats, formació professional, especialització territorial... A Europa, Catalunya som quatre NUTS3²², espais territorials de les quatre províncies i les seves quatre diputacions, mentre que les diputacions baques i les CCAA veïnes hi participen directament, de forma molt més descentralitzada i democràtica que la nostra institucionalitat incompleta. La presència a Europa de les diputacions basques, o dels governs autonòmics del seu perímetre, no té cap punt de comparació amb l'absència de les nostres diputacions.

Una primera eina i argument de tot plegat és l'exigència de l'equitat. **Un Estat decent no pot no ser equitatiu**, ni no admetre aquest debat, que en els països civilitzats és permanent. La mateixa sentència del Tribunal Constitucional, relatada a l'inici d'aquest treball, ens aporta una base. Però la demanda d'equitat cal construir-la, cal documentar-la, perquè no és ni evident ni simple, i de vegades tampoc fàcil. En aquest camp tenim deures pendants. I la segona eina és **projecte de país**, en el qual la creació de riquesa (producció i distribució) n'és un vector decisiu. I aquest no és un debat tècnic, perquè demana una mobilització de la societat, la construcció d'un consens, l'exercici d'afirmació per part d'un **demos**.

Manel Larrosa, desembre de 2024

²² Catalunya és NUT2 a escala europea, com ho són totes les CCAA. Els NUTS3 són d'una escala territorial un grau inferior, amb una mitjana de 200.000 habitants.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA ESMENTADA

BIBLIOGRAFIA

Acció – Generalitat de Catalunya (2023): *Barcelona & Catalonia Startup Hub*. Anàlisi 2022, Acció – Generalitat de Catalunya, Barcelona, gener de 2023, 60 p. Descarregable a: <https://www.accio.gencat.cat/web/.content/bancconeixement/documents/informes/2023/Analisi-Barcelona-Catalonia-Startup-Hub-2022.pdf>

Bel, Germà (2024): “El partit de futbol entre Madrid i Barcelona ja fa temps que s’ha resolt”, *Vilaweb*, 15-10-2024.

Caballero, Fernando (2024): *Madrid DF*, Arpa, Barcelona, 392 p.

Economistes pel Benestar (2021): *Com millorar la qualitat de vida dels ciutadans de Catalunya?* Document elaborat per Albert Carreras, Joan B. Casas, Júlia Montserrat, Daniel Quer (MBA), Francesc Raventós i Josep Reyner. Descarregable a: <https://drive.google.com/file/d/1CMQgbQ5ny8dhnth1y1x8iBp1vXF7Z02P/view> [document complet, 75 p.] i a <https://drive.google.com/file/d/1y5tn3DfpBL99MSH3bWsJuaEka5PR51JR/view> [document resumit, 23 p.]

Economistes pel Benestar (2023): *Cal gestionar els recursos propis per millorar el benestar i la competitivitat de Catalunya*. Manifest que va tenir el suport d’Amec, Cambra de Comerç de Barcelona, Cambra de Comerç de Girona, Cambra de Comerç de Sabadell, Cecot, Femcat i PIMEC. Descarregable a: <https://sites.google.com/view/economistes-pel-benestar/inici/manifest> i a <https://www.cambragirona.cat/wp-content/uploads/2023/02/Manifest-Economistes-pel-Benestar-comprimido.pdf>

Generalitat de Catalunya (2014): *Anàlisi del model de finançament de les comunitats autònomes (2009-2012)*, Generalitat de Catalunya – Departament d’Economia i Coneixement, col·lecció “Monografies”, núm. 15, Barcelona, 95 p. Redacció de la Direcció General d’Anàlisi i Seguiment de les Finances Públiques. Descarregable a: <https://record.bibliotecadigital.gencat.cat/bitstream/handle/20.500.14345/28/Monografies-15-2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Generalitat de Catalunya (2024): *El model de finançament del 2022 torna a situar Catalunya a la cua en ingressos rebuts per les comunitats autònomes*, Generalitat de Catalunya – Departament d’Economia i Hisenda, Barcelona, 26 de juliol de 2024, 2 p. Nota de premsa de l’Oficina de comunicació del Gabinet de la Consellera.

Larrosa, Manel (2015): *Catalunya en el Regne hostil*. Revisió del 2021. Edició privada en digital descarregable a: https://www.academia.edu/126208350/Catalunya_en_el_Regne_hostil

Larrosa, Manel (2022): “Economies industrials de Catalunya”, Fem Vallès. Gener del 2022. Descarregable a: www.femvalles.cat

Larrosa, Manel (2024): “Un estàndard de carreteres i ferrocarrils”, agost de 2024, dins el 4t Congrés d’Economia i Empresa de Catalunya titulat *Cap a una economia més digital i sostenible* i organitzat pel Col·legi d’Economistes de Catalunya (les conclusions es presentaran el 29 de maig de 2025).

Miró, David (2024): “Criticar des de Barcelona el creixement de Madrid és cínic i injust” – Entrevista a Fernando Caballero, arquitecte i urbanista, *Ara*, 9-11-2024.

Tribunal Constitucional (2010): *Sentència 31/2010*, publicada en el *Boletín Oficial del Estado* el 16 de juny del 2010, núm. 172.

WEBGRAFIA

Agència Tributària: <https://sede.agenciatributaria.gob.es/>

Civio: <https://civio.es>

Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat>

Institut d’Estadística de Catalunya (Idescat): www.idescat.cat

Instituto Nacional de Estadística (INE): www.ine.es

La casa del cribero: [@casadelcribero](https://twitter.com/casadelcribero) [compte de Twitter]

Ministerio de Transportes y Movilidad Sostenible: <https://www.transportes.gob.es/> [consulta de diversos anuaris]

Seguridad Social: <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/Inicio>

Manel Larrosa Padró, sabadellenc del 1951, és un arquitecte-urbanista. Va ser regidor d’Urbanisme en els dos primers ajuntaments democràtics (1979-1987) durant l’alcaldia d’Antoni Farrés. És autor dels llibres *Zonas verdes en Sabadell* (1975), *La figura d'un país, notes sobre l'ordenació territorial de Catalunya* (1982), *La urbanització de la ciutat industrial. Sabadell 1845-1900* (1984) i *Sabadell, ciutat fletxada, una mirada en favor d'un nou municipalisme* (2019). Alhora, ha escrit molts articles de temàtica territorial. És una persona activa en l'àmbit de les associacions civils, entre les quals destaquen, en els darrers anys, Via Vallès i femVallès.

LES PUBLICACIONS DE LA FUNDACIÓ VINCLe

Col·lecció “Estudis i informes”

- 1. Josep Reyner (2020): *Informe EuroMedi. Anàlisi de les potencialitats de l'Euroregió Mediterrània i de les limitacions que li són imposades*, 204 pàgines. PVP: 24 €.
- 2. Josep Reyner (2023): *Dèficit fiscal, benestar dels ciutadans i competitivitat de l'economia catalana: una situació a revertir*, 108 pàgines. Versió gratuïta en paper i digital.
- 3. Manel Larrosa (2024): *D'un Estat no equitatiu i de la identitat productiva de Catalunya*, 128 pàgines. Versió gratuïta en paper i digital.

Col·lecció “El català a l’abast de tothom”

- 1. Fundació Vincle (2020): *El català és negoci, a l'empresa i al comerç*, 14 pàgines. Versió gratuïta en paper i digital.
- 2. Fundació Vincle (2021): *Manual pràctic d'ús del català en contextos multilingües*. Versió gratuïta en paper i digital.

Col·lecció “Analysis of Our Time”

- 1. Josep Reyner (2021): *EuroMedi Report. Analysis of the potential of the Mediterranean Euroregion and of the constraints imposed on it*, 28 pàgines. Versió resumida gratuïta en paper i digital.

Col·lecció “Anàlisi del nostre temps”

- 1. Josep Reyner (2020): *Informe EuroMedi. Anàlisi de les potencialitats de l'Euroregió Mediterrània i de les limitacions que li són imposades*, 28 pàgines. Versió resumida gratuïta en paper i digital.
- 2. Eduard Gracia (2021): *Integració europea o marginació espanyola. El futur bifurcat de Catalunya, el País Valencià i les Balears*, 84 pàgines. Versió gratuïta en paper i digital.
- 3. Eduard Gracia (2022): *Bastons a les rodes: el Corredor Mediterrani i la lògica del poder a Espanya*, 120 pàgines. Versió gratuïta en paper i digital.

Trobareu les versions gratuïtes en digital en el nostre web www.fundaciovincle.com (apartat “Saber-ne més”).

D'UN ESTAT NO EQUITATIU I DE LA IDENTITAT PRODUCTIVA DE CATALUNYA

Aquest llibre és una mirada territorial en la relació Catalunya-Espanya a través de diversos elements de l'economia de les comunitats autònomes i també de les xarxes d'infraestructures (autovies, ferrocarrils) que parteix de la idea que l'equitat és possible i, alhora, un objectiu exigible en un Estat civilitzat.

En molts aspectes hem fet una mirada de vint anys —el que portem de segle XXI—, i la sorpresa en les tendències apunta alguns fets positius per a Catalunya; per exemple, respecte a la dinàmica productiva, tot i que actualment no som allò que havíem estat a Europa. En la síntesi de tot plegat comparem la dinàmica de dues metròpolis, Madrid i Catalunya, i fem balanç dels capitals respectius i de les opcions de futur amb què comptem a fi de relligar analítica i prescripció, això és, opcions de projecte.

Estudis i informes

La informació contrastada i veraç és essencial tant per entendre el món que ens envolta com per poder-hi actuar i incidir a partir de dades i fets. Catalunya, València i les Illes Balears, territoris que conformen l'Euroregió Mediterrània, geogràficament són un mateix bloc econòmic que, malgrat les diferències, tenen problemes molt semblants, és a dir, el maltractament que reben per part de l'Estat espanyol pel que fa al dèficit fiscal, l'infrafinançament i la manca d'inversions públiques en infraestructures.

Amb la col·lecció "Estudis i informes" pretenem posar damunt la taula tot un conjunt de dades amb l'objectiu de trencar i criticar l'opacitat en què sovint es troben economistes, periodistes, polítics i investigadors a l'hora de conèixer com és l'estructura econòmica de l'Estat i com aquest redistribueix la seva riquesa. L'edició d'aquests estudis i informes va acompanyada del rigor, l'objectivitat i un esperit divulgatiu —amb la publicació de molts gràfics, taules i infografies— per tal d'arribar a públics que no necessàriament són especialistes en economia.

www.fundaciovincle.com

FUNDACIÓ
VINCLe

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència